

Міністерство освіти і науки України
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ГАВРИЛЮК ОКСАНА АНАТОЛІЇВНА

УДК 378.093.2.015.31:7(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖАХ ДО
ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О.А. Гаврилюк

Науковий керівник:
БРИЛІН БОРИС АНДРІЙОВИЧ
доктор педагогічних наук, професор

Вінниця – 2019

АНОТАЦІЯ

Гаврилюк О. А. Формування професійної готовності майбутніх учителів музики у педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» – (015 – Професійна освіта) – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2018.

У дисертації теоретично і експериментально досліджено проблему формування професійної готовності майбутніх учителів музики у педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності.

Актуальність проблеми визначається сучасними високими вимогами до особистості вчителя музики, відповідно до Національної стратегії розвитку освіти України, рекомендацій Європейського парламенту та Ради Європи, ключової реформи «Нова українська школа», що зумовлює необхідність перегляду змісту, форм, методів, створення необхідних умов для формування професійної готовності майбутніх спеціалістів, здатних організовувати різні види художньо-творчої діяльності та творчо самореалізовуватися в означеній діяльності.

У дисертації проаналізовано психолого-педагогічну та методичну літературу з проблеми дослідження, розкрито сутність основних понять: «творча діяльність», «художня діяльність», «художня творчість», «готовність до діяльності», «професійна готовність», конкретизовано поняття «художньо-творча діяльність майбутнього вчителя музики».

Встановлено, що у багатоаспектних трактуваннях науковців міститься спільна думка про необхідність засвоєння фундаментальних знань, набуття умінь і навичок художньо-творчої діяльності як головного показника професійної готовності майбутніх учителів музики до практичного застосування набутих компетенцій та прагнення до особистісного самовдосконалення.

У процесі виконання основних завдань дослідження автором уточнено поняття «художньо-творча діяльність», що полягає в успішній організації різновидів навчально-виховного процесу естетичного спрямування засобами різних видів мистецтва та в отриманні відповідних результатів, котрі залежать від певних професійно-творчих знань, умінь, навичок і особистих якостей, що породжують цю діяльність та забезпечують її ефективність.

У дисертації досліджено, що як важливий показник повноцінної професійної готовності художньо-творча діяльність може слугувати як педагогічний засіб у структурі професійної освіти майбутнього вчителя музики та як спосіб організації навчально-виховного процесу, спрямованого на оволодіння методами та прийомами організації різновидів означеної діяльності.

Автором проаналізовано структуру художньо-творчої діяльності майбутнього вчителя музики, визначені та обґрунтовані напрямки підготовки до такої діяльності: пізнавально-дослідницька робота у сфері різновидів мистецтв; трактування (інтерпретація) художніх творів, написання власних творів та їх репрезентація; самостійна методично-практична робота, що реалізується в організації творчих проєктів.

Досліджено, що художньо-творча діяльність майбутніх фахівців музичного мистецтва зумовлюється цілеспрямованим розвитком потреб, інтересів, мотивів, творчої спрямованості особистості та характеризується наявністю змістової (синтезу спеціальних професійних знань з психолого-педагогічних, музично-теоретичних, методичних дисциплін) та операційної складових (наявність професійно-творчих умінь, оволодіння засобами, формами, методами організації означеної діяльності).

У дослідженні доведено доцільність використання основних компонентів формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності: *мотиваційно-пізнавального*, що передбачає наявність цілісної системи уявлень (мети, потреб, установок) щодо професійного забезпечення художньо-творчого процесу у роботі зі

школярами в загальноосвітніх закладах, сформованість позитивного ставлення студентів до художньо-творчої діяльності, стійкої мотивації, що акумулює застосування майбутніми фахівцями технологічних засобів реалізації набутих знань і навичок у процесі художньо-творчої діяльності; *творчо-діяльнісного*, що має за мету розкриття творчої індивідуальності майбутніх учителів музики у процесі інтерпретації відомих або створенні нових мистецьких продуктів (музичних, літературних творів, театральних мініатюр, хореографічних композицій) та їх репрезентації, набутті професійно-творчих умінь (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних); *операційно-технологічного*, що визначає готовність майбутнього фахівця до планування творчого процесу, добору оптимальних організаційних форм для самостійного розв'язання поставлених завдань.

Відповідно до структурних компонентів, виявлена та обґрунтована система критеріїв та рівні формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до реалізації художньо-творчої діяльності.

Так, до показників *мотиваційно-пізнавального критерію* було віднесено: наявність мотивації до творчого самовдосконалення та саморозвитку, належний рівень знань з основ художньо-творчої діяльності (мистецька освіченість), ініціатива в самостійній організації діяльності, потреба в активній творчій діяльності, зацікавлення художньо-творчим процесом, вміння планувати та організовувати творчу діяльність у закладах загальної середньої освіти; *творчо-діяльнісний критерій* включав такі показники: наявність художньо-інтерпретаційних умінь, активну участь у конкурсних програмах, створення власних мистецьких творів, наявність сценічно-артистичних навичок, самостійна творча діяльність; до показників *операційно-технологічного критерію* було віднесено: здатність до генерування творчих ідей, володіння навичками організації концертних програм, досвід режисерської роботи у постановках сценічних мініатюр,

володіння сценарною майстерністю, наявність вміння проектувати художньо-творчу діяльність.

Окреслені компоненти і критерії дають можливість визначити поняття «формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності» як складний інтегративний процес, спрямований на розвиток цілого комплексу професійно-творчих знань, умінь і навичок (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних) та професійних якостей особистості (розумової активності, образного уявлення, творчої фантазії), що проявляються в системі мотивів, потреб та інтересів до означеної діяльності.

Для реалізації мети, завдань та перевірки гіпотези дослідження була розроблена модель формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності.

Обумовлена доцільність використання комплексу діяльнісного, креативного, інтегративного, системного підходів до організації означеної діяльності студентів і використання принципів мистецької та педагогічної освіти: єдності теорії і практики в художньому розвитку особистості, цілісності, художності, спонукання до творчого самовираження, самореалізації в художньо-творчій діяльності, урізноманітнення видів та форм художньо-творчої діяльності, емоційності, рефлексії.

Розроблено та охарактеризовано відповідні педагогічні умови формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності, що складають комплекс педагогічних заходів, різних за змістом творчих методів, прийомів, форм організації художньо-пізнавальної роботи студентів, спрямованих на успішне здійснення навчально-виховного процесу в педагогічному коледжі, а саме: формування мотиваційної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності; оволодіння студентами професійно-творчими вміннями та навичками шляхом залучення до активної творчої діяльності; спрямування студентів до здійснення художньо-творчих проектів.

У дослідженні обґрунтована необхідність набуття *музично-виконавських умінь* для вираження власної художньої індивідуальності, виконавського стилю, творчого підходу у виборі виконуваного репертуару, креативної інтерпретації музичних творів; *сценічно-артистичних умінь*, наявність яких сприяє успішній самореалізації особистості та вирішенню різних професійно-творчих завдань; набуття *організаційно-конструктивних вмінь* майбутніми вчителями музики пов'язується із вмінням планувати етапи організації художньо-творчого заходу, встановлювати зв'язки між різними видами музичної діяльності та мистецької інтеграції; добирати репертуар виховного заходу, використовуючи художні засоби виразності певних видів мистецтва; проводити репетиції, працювати з учасниками заходу; добирати відповідні методи і прийоми для успішного виконання поставленого завдання.

Визначено, що важливим компонентом професійної готовності фахівця мистецького спрямування є організація художньо-творчої діяльності студентів у позааудиторний час, що передбачає запровадження індивідуальних, групових, колективних та масових форм роботи під час активної взаємодії учасників процесу, високий ступінь самостійної творчої діяльності.

Обґрунтована необхідність упровадження активних форм художньо-творчої діяльності в інтегрованих видах, спрямованих на оволодіння практичними навичками організації відповідної роботи.

Обґрунтована доцільність використання ефективних способів організації художньо-творчої діяльності, під час якої майбутній фахівець має можливість спробувати себе у ролі режисера, консультанта, сценариста, актора, організатора певного виду діяльності (тренінгів, вправ, ігор, творчих завдань).

Виокремлено три навчально-організаційні блоки формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої

діяльності: мотиваційно-інформаційний, творчо-діяльнісний, творчо-процесуальний.

Перший етап (мотиваційно-інформаційний) пов'язувався із формуванням позитивної мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності, інтересу до організації художньо-творчої діяльності та набуття мистецького досвіду, стійких переконань щодо доцільності участі в різних формах художньої творчої діяльності, потреби в активній творчій участі в процесі художньо-творчої діяльності під час проведення групового інтерв'ювання, бесід, групових дискусій, спостереження різновидів художньо-творчої діяльності, музичних вистав, використання методів активного та пасивного зацікавлення.

Метою другого етапу (творчо-діяльнісного) було формування навичок музично-виконавської, сценічно-артистичної діяльності, активізація творчого потенціалу, залучення студентів до художніх цінностей світової культури, формування рефлексивних умінь у майбутніх фахівців методом розв'язання творчих завдань, вправ, тренінгів та активної участі у різних формах художньо-творчої діяльності.

Третій етап (творчо-процесуальний) полягав у формуванні організаційних, комунікативних, художньо-конструктивних навичок у складанні сценаріїв, режисури художньо-творчих заходів та реалізовував завдання розвитку у студентів здібностей до самостійної активної художньо-творчої діяльності, формування інтересу до освоєння інтегрованих методів організації різновидів художньо-творчої діяльності відповідно до майбутньої професійної роботи. Доцільним виявилось використання інтегрованих методів театралізації та музичної імпровізації, творчих проєктів для закріплення здобутих знань шляхом самостійної реалізації професійно-творчих умінь майбутнього вчителя музики, застосування методу інтроспекції для самооцінки власної творчої діяльності.

Було виявлено, що розроблена методика цілеспрямованого формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-

творчої діяльності здатна позитивно впливати на процес формування професійної готовності майбутніх учителів музики та залежить від усвідомлення власної творчої роботи для виховання школярів.

Ключові слова: готовність, професійна готовність, художньо-творча діяльність, майбутній вчитель музики, педагогічний коледж, зміст і структура художньо-творчої діяльності, педагогічні умови, модель, методика.

ANNOTATION

Formation of future music teachers' professional readiness to artistic and creative activity in pedagogical colleges. – Qualification scientific work on the rights of manuscript.

Dissertation for obtaining a scientific degree of a candidate of pedagogical sciences (PhD) in the specialty 13.00.04 – theory and methodology of professional education – (015 – Professional education) – Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, 2018.

The problem of future music teachers' professional readiness to artistic and creative activity in pedagogical colleges is theoretically and experimentally studied in the dissertation.

The relevance of the problem is strengthened by the present-day requirements for the personality of the music teacher, according to the National strategy of the education development in Ukraine, recommendations of the European parliament and the Council of Europe, key reform «New Ukrainian school», which necessitate revision of the content, forms, methods, creation of the necessary conditions for the formation of professional readiness of future specialists, who can organize different types of artistic activities and have creative activities for self-realization in the indicated activity.

In the dissertation psychological, pedagogical and methodological literature on the problem of the research is analyzed, the essence of the basic concepts is revealed: «creative activity», «artistic activity», «artistic creativity», «readiness for activity», «professional readiness», the notion «artistic and creative activity of the future music teacher» is concretized.

It has been identified, that the unity of the vision of the need for the acquisition of fundamental knowledge, the acquisition of artistic and creative activity skills, as the main indicator of the professional readiness of future music teachers to the practical application of acquired competences and the desire for personal self-improvement is traced in the works of many scientists.

In order to perform the main task in the aspect of the research the author has clarified the notion «artistic and creative activity», that is identified in a successful organization of the variety of educational and upbringing process of the aesthetic direction by means of different kinds of art and getting the appropriate results, that depend on certain professional and creative skills and personal qualities, that generate this activity and ensure its effectiveness.

It has been studied in the dissertation, that being an important index of the complete professional readiness, artistic and creative activity can function as a pedagogical means in the structure of future music teacher's professional education and as a means of educational and upbringing process organization, directed on mastering new methods and approaches of the variety of the definite activity organization.

The author has analyzed the structure, developed and justified the usage of different approaches of the artistic and creative activity of the future music teacher: cognitive-research work in the field of varieties of arts; interpretation of works of art, writing of own works and their representation; independent methodological and practical work in creative projects organization.

It has been studied, that artistic and creative activity of future music art specialists is predetermined by the purposeful development of needs, interests, motives, creative orientation of the person and is characterized by the availability of content (synthesis of special professional knowledge on psychological and pedagogical, musical-theoretical, methodical disciplines) and operational constituents (the availability of professional and creative skills, mastering the means, forms, methods of organization of the specified activity).

The necessity of the main components usage for the formation of the future music teachers' professional readiness to artistic and creative activity is identified: motivational-cognitive, that presupposes the availability of the integral system of representations (aim, needs, instructions) according to the professional procuring of the artistic and creative process with the pupils of comprehensive educational establishments, formation of the positive students' attitude to artistic and creative activity, availability of stable motivation and accumulates the usage of the technological variability of operating the acquired knowledge and skills in the process of artistic and creative activity; creative-active, that presupposes the disclosure of the creative individuality of the future music teachers' in the process of famous works interpretation or creating new art products (music, literary works, theatrical miniature, choreographic compositions) and their representations, gaining professional and creative skills (musical-performing, scenic-artistic, organizational and constructive); operational and technological, that presupposes the readiness of the future specialist for planning the creative process, choosing optimal organizational forms in self-dependent solving of the set tasks.

A system of criteria and the levels of the future music teacher's professional readiness for the realization of artistic and creative activity were revealed and justified according to the structural components.

To the indexes of the motivational-cognitive criterion we have attributed the following ones: motivation to creative self-development, the level of knowledge of the basis of artistic and creative activity (artistic education), initiative in independent activity organization, necessity of active creative activity, interest to artistic and creative process, ability to plan and organize creative work with pupils; creative and active criterion has been included: availability of musical and performing experience, active participation in competition programs, creation of art works, the availability of stage-artistic skills, independent creative activity; to the indexes of operational and technical criterion we have attributed: ability to generate creative ideas, skills to organize concert programs, experience of director's work in staging scenic miniatures, mastering stage skills, ability to project artistic and creative activities.

The outlined components and criteria let us identify the notion «formation of future music teachers' professional readiness to artistic and creative activity» as a difficult integrative process, directed on the development of the whole complex of professional and creative skills (musically-performing, scenic-artistic, organizationally-constructive) and professional skills of the personality (mental activeness, image ideas, creative fantasy), that are shown in the system of motives, needs and interests of the defined activity.

In order to realize the aim, the tasks and prove the hypothesis of our research the model of professional readiness of future music teachers' formation for the artistic and creative activity has been developed.

The expediency of using a complex of active, creative, integrative, and systematic approaches in the organization of the specified activity of students and the use of the principles of artistic and pedagogical education is substantiated: the unity of theory and practice in the artistic development of the personality, integrity, artistic character, the induction of creative self-expression, self-realization in artistic and creative activity, the diversification of kinds and forms of artistic and creative activity, emotionality and reflection.

The corresponding pedagogical conditions for forming the professional readiness of the future teacher of music for artistic and creative activity, which include a set of pedagogical measures, different in terms of creative methods, techniques, forms of organization of cognitive work of students, aimed at the successful implementation of the educational process in the pedagogical college, namely: formation of the motivational readiness of future music teachers for artistic and creative activity; mastery of students professional-creative skills and skills by engaging in active creative activity; directing students to the implementation of artistic and creative projects.

In the course of our research we have justified the necessity of gaining musical and performing skills for revealing personal artistic individuality, performing style, creative approach to the choice of the repertoire, creative interpretation of music works; scenic and artistic skills, the availability of which

leads to successful personality's self-realization and solving different professional and creative tasks; gaining by future music teachers organizational and constructive skills is connected with the ability to plan stages of work according to the artistic and creative arrangements, to establish interrelationships between different types of musical activity and artistic integration; to choose the appropriate repertoire of the arrangements, using artistic means of expressiveness of certain types of arts; to organize rehearsals, cooperate with other participants of the arrangement; to choose appropriate methods for the successful performance of the task.

It has been identified, that one of the most important components of the professional readiness of the specialist of the artistic direction is the introduction of artistic and creative activity of students in extra-curricular time with the inclusion of individual, group, collective and mass forms of work in the active interaction of process participants, with a high degree of independent creative activity, in the established order, using certain methods and techniques of the activity.

The necessity of introducing active forms of artistic and creative activity in integrated types aimed at mastering the practical skills of organization of the corresponding work is substantiated.

The expediency of introducing effective ways of organization of artistic and creative activity, where the future specialist has the opportunity to try himself as a director, consultant, scriptwriter, actor, organizer of a certain kind of activity (trainings, exercises, games, creative tasks), is substantiated.

Three educational and organizational blocks of forming the future readiness of music teachers for artistic and creative activity have been developed: motivationally-informational, creatively-active, creatively-procedural.

The first stage (motivationally-informational) is connected with the formation of students' positive motivation for the future professional activity, interest in organizing artistic and creative activity and gaining artistic experience, persistent beliefs about expediency of participation in various forms of artistic creative activity, the need for active creative participation in the process of artistic and

creative activity through conducting group interviewing, conversations, group discussions, observation of varieties of artistic and creative activity, musical performances, use of active and passive interest methods.

The aim of the second stage (creatively-active) was formation of skills of musical-performing, stage-artistic activity, activation of creative potential, involvement of students in the artistic values of world culture, formation of reflexive skills of future specialists with the use of creative tasks, exercises, trainings and active participation in various forms of artistic and creative activity.

The third stage (creatively-procedural) was connected with the formation of organizational, communicative, artistic and constructive skills (scripting, directing of artistic and creative activities) and subordinated to the development of students' ability to independent active artistic and creative activity, formation of interest in the development of integrated methods of organizing varieties of artistic and creative activity in the projection of the future professional work. The use of the integration of theatricalization and musical improvisation techniques, creative projects to consolidate the acquired skills through the independent realization of the acquired professional and creative skills of the future teacher of music, the use of the method of introspection for self-evaluation of their own creative activity has become peculiar for this stage.

We have found out that the developed method of purposeful formation of the professional readiness of future music teachers to artistic and creative activity can positively influence the process of forming the professional readiness of future music teachers and depends on the awareness of their own creative work for the upbringing of schoolchildren.

Key words: readiness, professional readiness, artistic and creative activity, the future teacher of music, pedagogical college, content and structure of artistic and creative activity, pedagogical conditions, model, methodology.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких відображені основні наукові результати дослідження

1. Гаврилюк О. А. Професійна спрямованість процесу адаптації студентів без попередньої музичної підготовки до вивчення фахових дисциплін у педагогічних коледжах. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. Вип. 43. С. 187-191 (індексується в міжнародній наукометричній базі Index Copernicus).
2. Гаврилюк О. А. Методичні засади формування готовності студентів педагогічного коледжу до художньо-творчої діяльності. *Молодий вчений*. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. Вип. 12 (39). С. 408–411. (індексується в міжнародних наукометричних базах РИНЦ, GoogleScholar, ОАІ, Cite Factor, Research Bible, Index Copernicus).
3. Гаврилюк О. А. Методичні аспекти організації творчої діяльності на заняттях музично-теоретичних дисциплін у педагогічних коледжах. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. Вип. 46. С. 67–71 (індексується в міжнародній наукометричній базі Index Copernicus).
4. Гаврилюк О. А. Психолого-педагогічні аспекти професійної готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до художньої творчої діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. Вип. 6 (70). С. 48–57 (індексується в міжнародних наукометричних базах Copernicus Master List, Cite Factor, GoogleScholar, Crossref, CEJSH) .
5. Гаврилюк О. А. Формування сценічно-виконавських умінь у майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі художньої творчої діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів, 2017. Вип. 144. С. 260–264.

6. Гаврилюк О.А. Діагностика професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2018. Вип. 6. С.127–133.

7. Гаврилюк О.А. Методи і прийоми організації художньо-творчої діяльності майбутніх учителів музики в педагогічних коледжах. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. Вип. 56. С. 85-89. (індексується в міжнародній наукометричній базі Index Copernicus).

Праці, які засвідчують апробації матеріалів дисертації

8. Гаврилюк О. А. Творчий підхід у прискореному процесі вивчення гри на фортепіано студентів без спеціальної музичної підготовки. *Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень* : матеріали ІІ всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 24-25 листопада 2014 р.). Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2014. Вип. 3 (6). С. 197-200.

9. Гаврилюк О.А. Педагогічні прийоми організації та проведення художньо-творчих заходів студентами педагогічного коледжу. *Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень* : матеріали ІІІ всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 23-24 листопада 2015 р.). Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2015. Вип. 4(7). С. 225-228.

10. Гаврилюк О.А. Методика організації художньо-творчої діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва : методичний посібник. Вінниця : ТОВ «Друк», 2016. 120 с.

11. Гаврилюк О. А. Формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до художньої творчої діяльності. *Pedagogika. Priorytetowe obszary badawcze: od teorii do praktyki*. Warszawa : Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. С. 102-106.

12. Гаврилюк О. А. Шляхи оптимізації процесу художньої творчої діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Inovativny výskum v oblasti vzdelávania a sociálnej práce* : materiály medzinárodná vedecko-praktická

konferencia. (Sládkovičovo, 10-11 marca 2017). Sládkovičovo, Slovenská Republika, 2017. С. 107-109.

13. Гаврилюк О. А. Features of preparation artistic and creative activities by pedagogical college students. *Педагогические инновации*: материалы междунар. науч.-практ. конф. (г. Витебск, 17 мая 2017 г.). Витебск : ВГУ им. П. М. Машерова, 2017. С. 53–57.

14. Гаврилюк О. А. Деякі аспекти професійної художньої творчої компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 24-25 березня 2017 р.). Львів: Громадська організація «Львівська педагогічна спільнота», 2017. С. 115-117.

15. Гаврилюк О. А. Особливості сценарної роботи у процесі підготовки художньо-творчого заходу. *Актуальні проблеми музичної освіти та виховання* : матеріали регіон. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, квітень 2017 р.). Вінниця : ФОП Тарнашинський О. В., 2017. С. 21–24.

16. Гаврилюк О. А. Формування артистизму у майбутніх вчителів музичного мистецтва в процесі художньої творчої діяльності. *Сучасні тенденції розвитку науки* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15-16 березня 2017 р.). Київ : МЦНД, 2017. С. 49–51.

17. Гаврилюк О. А. Визначення структурних компонентів художньої творчої діяльності майбутніх вчителів музичного мистецтва. *Педагогічний пошук*. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. Вип. 8. С. 28-30.

18. Гаврилюк О. А. Художньо-творча діяльність як педагогічний засіб формування професійної готовності майбутнього вчителя музики. *Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу*. Вінниця: Вінницька міська друкарня, 2018. Вип. 26. С. 26–33.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	27
1.1. Професійна готовність майбутніх учителів музики до художньої творчої діяльності як наукова категорія.....	27
1.2. Компоненти, критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності до художньо-творчої діяльності майбутнього вчителя музики у педагогічних коледжах.....	57
1.3. Стан сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності.....	77
Висновки до першого розділу.....	108
Список використаних джерел у першому розділі.....	111
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	130
2.1. Модель формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності у педагогічних коледжах.....	130
2.2. Обґрунтування педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності.....	159
2.3. Методика реалізації педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності....	174
Висновки до другого розділу.....	198
Список використаних джерел у другому розділі.....	200

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	215
3.1. Програма формувального етапу експериментального дослідження.....	215
3.2. Аналіз результатів експериментального дослідження формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності	233
Висновки до третього розділу.....	244
Список використаних джерел у третьому розділі	246
ВИСНОВКИ.....	248
ДОДАТКИ.....	251

ВСТУП

Розвиток сучасної освітньої системи України спрямований на підвищення якості знань та умінь студентів, ґрунтується на національних культурних традиціях, модернізації педагогічного процесу й інформатизації освітнього простору. Закон України «Про освіту», Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті» визначають основи реформування навчального процесу у вищій школі, що полягають у підвищенні якості професійної підготовки майбутніх фахівців мистецьких дисциплін.

У Національній стратегії розвитку освіти України на 2012-2021 роки одним із домінуючих напрямів визначено необхідність створення умов для формування творчої особистості майбутнього вчителя музики, реалізації і самореалізації його природних задатків і можливостей в освітньому процесі.

Якість професійної підготовки майбутнього вчителя музики обумовлюється новими тенденціями розвитку шкільної освіти, пов'язаними з процесами євроінтеграції та розбудови Нової української школи (НУШ). Відповідно до Закону України «Про освіту», рекомендацій Європейського Парламенту та Ради Європи, новій українській школі потрібен учитель, здатний до організації творчого освітнього процесу на основі синтезу мистецтв, формування мистецької компетентності школярів як динамічної комбінації знань, умінь і навичок, способів мислення, поглядів, цінностей та інших якостей, що визначають здатність особистості успішно соціалізуватися, проводити професійну та навчальну діяльність у майбутньому.

У положеннях програми «Нова українська школа» як провідної реформи МОН України звертається увага на важливість застосування діяльнісного підходу, інтегративного та проектного типів навчання, що дозволяє забезпечити успішний розвиток школярів на основі інтеграції мистецьких дисциплін із застосуванням технологій імпровізації, творчих проектів, концертної діяльності тощо. Перевага, насамперед, надається

умотивованому, творчому та відповідальному вчителю, здатному постійно професійно розвиватися, на власний розсуд обирати засоби та методи навчання, стратегії та способи дії, використовувати набутий досвід у самостійній практичній творчій діяльності, що відповідає універсальним художньо-естетичним цінностям і світоглядним позиціям.

Важлива роль у забезпеченні належної професійної підготовки педагогічних кадрів для шкільних установ відводиться педагогічним коледжам. Система професійної підготовки майбутніх учителів музики у педагогічних коледжах орієнтована на поліінтегрованість мистецької освіти, спроможна адаптуватися та стабілізуватися в період прогресивних змін сучасного освітнього процесу. Такі умови визначають актуалізацію проблеми вдосконалення підходів до професійної підготовки майбутніх учителів музики щодо здійснення художньо-творчої діяльності.

Аналіз теоретико-методичних засад формування професійної готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до художньо-творчої діяльності в наукових дослідженнях дає можливість визначити філософські, педагогічні, психологічні та мистецтвознавчі аспекти проблеми.

У наукових дослідженнях доведено, що правильно організований освітній процес сприяє формуванню творчої особистості (О. Акімова, О. Берестенко, В. Бойчук, Б. Брилін, В. Бутенко, Т. Жигінас, Г. Кондратенко, Н. Овчаренко, Г. Опарін, Н. Самохіна).

Про актуальність проблеми підготовки фахівців галузі мистецтва свідчать наукові здобутки Е. Бриліна, А. Козир, Л. Масол, Н. Миропольської, О. Олексюк, О. Отич, О. Ростовського, О. Рудницької, С. Сисоєвої, Н. Старовойтової, Г. Падалки, О. Щолокової.

Питання розвитку мистецької освіти як засобу художньо-естетичного розвитку особистості описані в працях О. Берестенко, Ю. Борева, Т. Грінченко, Г. Ніколаї, О. Отич, Г. Падалки, М. Кагана, І. Ковальчука, Г. Шевченко.

Психологічні основи природи творчості розкриваються у наукових дослідженнях Л. Виготського, Дж. Гілфорда, В. Давидова, П. Енгельмейера, А. Маслоу, В. Моляко, О. Тутолміна, Е. Фромма. Аспекти формування творчої особистості в галузі музично-творчої підготовки фахівців визначені в наукових працях Г. Костюка, О. Леонтєва, С. Рубінштейна, Б. Теплова. Питання розвитку творчих здібностей студентів знайшли відображення у дослідженнях Б. Мейлаха, О. Нікітіна, О. Новікова, С. Сішора, Е. Торенса.

Основи художньо-творчої діяльності як складової педагогічної підготовки розроблені у наукових працях О. Берестенко, З. Гіптерс, В. Глазкова, К. Калюжної, Н. Скребнєвої, Н. Соболя, Р. Храмишкіної, Ю. Шевченко. Вимоги щодо цілісності підготовки майбутнього вчителя музики розробляли Г. Падалка, О. Рудницька.

Проблему готовності особистості до професійної діяльності розкрито у дослідженнях Н. Кузьміної, К. Платонова, В. Сластьоніна, Д. Узнадзе. Проблеми формування мистецької компетенції майбутнього вчителя музики знайшли відображення у наукових працях Т. Грінченко, С. Гурова, О. Палатайко, Н. Самохіної.

Формування професійних творчо-виконавських якостей у фаховій підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва висвітлено у дослідженнях Б. Бриліна, В. Бриліної, В. Бутенко, Л. Василенко, І. Гавран, Л. Гусейнова, А. Козир, Л. Лимаренко, Н. Мозгальнової, М. Мороз, О. Полатайко, В. Фрицюк, В. Черкасова, К. Щедролосєвої.

Дослідження стану розв'язання проблеми формування професійної готовності майбутніх учителів педагогічних коледжів до художньо-творчої діяльності в педагогічній теорії та практиці дозволило виявити *суперечності* між:

- сучасними освітніми вимогами до підготовки вчителя музики як успішного організатора художньо-творчої діяльності зі школярами та недостатнім рівнем готовності студентів до означеної роботи;

- необхідністю визначення педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів до художньо-творчої діяльності та їх недостатнім теоретичним обґрунтуванням;

- необхідністю оволодіння студентами професійними вміннями художньо-творчої діяльності та недостатнім методичним забезпеченням цього процесу в освітньому середовищі педагогічного коледжу.

Аналіз результатів наукових досліджень засвідчив недостатній рівень теоретичного обґрунтування та методичного забезпечення проблеми підвищення якості професійної підготовки студентів педагогічного коледжу до художньо-творчої діяльності. Недостатня розробленість теоретико-методичних засад проблеми та її актуальність у сучасній освіті зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Формування професійної готовності майбутніх учителів музики в педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до науково-дослідної роботи кафедри педагогіки і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти» (державний реєстраційний номер 0115U002571); основних програм науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу з проблеми «Інноваційні технології як засіб удосконалення підготовки майбутніх вчителів». Тема дисертації затверджена вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 8 від 28 січня 2015 року) та узгоджена на засіданні Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 23 лютого 2016 року).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці моделі та педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів музики у педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності.

Об'єктом дослідження є професійна підготовка майбутніх учителів музики у педагогічних коледжах.

Предмет дослідження – педагогічні умови та модель формування професійної готовності майбутніх учителів музики в педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності.

Гіпотеза дослідження – ефективність професійної підготовки майбутніх учителів музики в педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності підвищиться за таких педагогічних умов:

- формування мотиваційної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності;
- оволодіння студентами професійно-творчими вміннями та навичками шляхом залучення до активної творчої діяльності;
- спрямування студентів до здійснення самостійних художньо-творчих проєктів.

Відповідно до поставленої мети та гіпотези були визначені **завдання дослідження**:

1. Теоретично обґрунтувати проблему формування професійної готовності майбутніх учителів музики в педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності; визначити сутність основних понять дослідження.
2. Виокремити компоненти та критерії, з'ясувати показники та рівні сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності.
3. Розробити методику реалізації педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності.

4. Обґрунтувати модель та експериментально перевірити ефективність методики реалізації педагогічних умов формування професійної готовності студентів педагогічного коледжу до художньо-творчої діяльності.

Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань було використано комплекс наукових **методів** дослідження: *теоретичні* – опрацювання філософських, психологічних, педагогічних і мистецтвознавчих джерел, що розкривають проблематику даного дослідження; вивчення передового педагогічного досвіду, аналіз навчального плану спеціальності 5.02020401 «Музичне мистецтво» (нині спеціальності – 014 – середня освіта (музичне мистецтво) та навчально-виховних програм; *емпіричні* методи: анкетування, тестування, інтерв'ювання, самооцінювання, педагогічне спостереження; педагогічний експеримент. У процесі проведення діагностичного дослідження рівнів професійної готовності студентів педагогічного коледжу на контрольному та формувальному етапах експерименту використовувалися методи статистичної обробки даних.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Вінницького обласного комунального гуманітарно-педагогічного коледжу, Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Т. Г. Шевченка, Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені М. Грушевського, Чортківського гуманітарно-педагогічного коледжу імені О. Барвінського, Балтського педагогічного училища. Експериментом було охоплено музично-педагогічні відділення вказаних закладів.

Наукова новизна й теоретичне значення дослідження полягають у тому, що:

- *вперше*: визначено й обґрунтовано ефективність методики реалізації педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів у педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності (формування мотиваційної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності; оволодіння студентами професійно-творчими вміннями та

навичками шляхом залучення до активної творчої діяльності; спрямування студентів до здійснення самостійних художньо-творчих проєктів); з'ясовано компоненти, критерії (мотиваційно-пізнавальний, творчо-діяльнісний, операційно-технологічний), показники та рівні сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах; розроблено модель формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності;

- *уточнено* сутність феномену «професійна готовність майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності»;

- *дістали подальшого вдосконалення* форми й методи формування готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності.

Практичне значення результатів дослідження полягає у: розробці та впровадженні в освітній процес педагогічних коледжів методики реалізації педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності; розробці методичного посібника «Методика організації художньо-творчої діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва». Матеріали дослідження можуть використовуватись у практичній роботі викладачів музичних дисциплін і керівників творчих колективів у педагогічних коледжах.

Теоретичні положення та практичні результати дослідження **впроваджено** у навчально-виховну роботу музично-педагогічних відділень Вінницького обласного комунального гуманітарно-педагогічного коледжу (довідка № 301/01-06 від 28.12.2017 р.), Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Т. Г. Шевченка (довідка № 1061 від 29.12.2017 р.), Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені М. Грушевського (довідка № 326 від 27.10. 2017 р.), Чортківського гуманітарно-педагогічного коледжу імені О. Барвінського (довідка № 479 від 20.12.2017 р.), Балтського педагогічного училища (довідка № 645 від 09.11.2017 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження, його результати та висновки висвітлювалися на

*міжнародних науково-практичних конференціях: «Сучасні тенденції розвитку науки» (Київ, 2017); «Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук» (Львів, 2017); «Теорія і практика формування та розвитку творчої обдарованості майбутніх фахівців у системі професійної освіти» (Бар, 2017); «Сучасні проблеми підготовки вчителя і його професійного удосконалення» (Чернігів, 2017); «Pedagogika. Priorytetowe obszary badawcze: od teorii do praktyki» (Warszawa, 2016); «Vysoká škola danubius fakulta sociálních štúdií» (Sládkovičovo, 2017); «Педагогические инновации-2017» (Витебск, 2017); *всеукраїнських науково-практичних конференціях* молодих учених і студентів «Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень» Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, 2015-2016); на засіданнях кафедри педагогіки і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, 2015-2018) та циклової комісії спеціальних музичних дисциплін і кафедри теорії та методики музичного виховання Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу (Вінниця, 2015-2018).*

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 18 публікаціях, серед них 7 статей – у наукових фахових виданнях, 3 – у зарубіжних виданнях, 7 тез – у матеріалах конференцій, 1 методичний посібник.

Обсяг та структура дисертації. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел до кожного розділу, 15 додатків на 49 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 294 сторінки. Обсяг основного тексту дисертації складає 191 сторінку. Список використаних джерел – 329 найменувань. У роботі наведено 14 таблиць, 1 діаграма, 3 гістограми, 3 рисунки на 28 сторінках.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Професійна готовність майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності як наукова категорія

Розбудова національної системи вищої освіти передбачає оновлення підходів до підготовки нової генерації педагогічних кадрів, які характеризуються компетентністю у мистецькій освіті. Сучасна педагогіка мистецької освіти ґрунтується на внутрішніх взаємозв'язках та взаємообумовленості процесів: між спрямованістю й організацією освітнього процесу мистецької підготовки та динамікою сформованості творчої майстерності майбутніх педагогів.

Актуалізується проблема переходу від вузькопредметного до культурно-особистісного в мистецькій освіті. Перспективними для сучасної освіти є пропозиції науковців пов'язати наукове пізнання з категоріями краси, уяви, образності, художності, розуміння задля цілісності пізнання. Такий підхід простежується в ідеях великих мислителів різних епох [70, с. 140]. Так, І. Гете стверджував, що людина може бути творцем тільки в тому випадку, якщо в ній поєднуються раціональне та чуттєве, емоційне [185].

Формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності обумовлено необхідністю впровадження оновленого змісту художньо-педагогічної освіти та сутністю державотворчого процесу, утвердження України як демократичної суверенної держави. Концепція сучасної художньо-педагогічної підготовки фахівців передбачає виховання їх у дусі високої усвідомленості культурної, духовної причетності до розвитку національної освіти в міжнародному просторі як єдиної системи. Зміст її спрямований на формування і розвиток професійної майстерності фахівця, який володіє глибокими теоретичними і

методичними знаннями й здатний їх творчо реалізовувати в професійній діяльності, вести науково-теоретичні і методичні дослідження зі спеціальних дисциплін художнього циклу, організовувати виховну культурно-масову роботу засобами різних видів мистецтва [136].

Концептуальні положення професійної підготовки майбутніх учителів у галузі мистецької освіти викладено у статтях Конституції України, законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту»; основних положеннях Національної доктрини розвитку освіти, Державної національної програми «Освіта» (Україна ХХІ століття), Державної програми «Вчитель», «Положення про ступеневу систему освіти в Україні»; Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах (Л. Масол); Концепції підготовки майбутніх учителів до забезпечення основ мистецької освіти учнів початкової школи (О. Хижна); Концепції використання мистецтва у розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів професійного навчання (О. Отич) [87, с.68-76].

У філософському осмисленні наукового дискурсу спостерігається перехід до гуманістичної, особистісно-орієнтованої педагогіки, що надає виняткового значення умінню індивіда прогнозувати і контролювати свою діяльність та власне життя. Ця ідея інтерпретована Г.Баллом у сенсі оновлення освіти щодо створення найкращих умов для розвитку психічних, фізичних і моральних можливостей особистості, формування у неї гуманних рис [11].

Розглядаючи нині мистецьку освіту з позицій гуманістичних відносин, О. Щолокова виокремлює ряд завдань, які вимагають першочергового вирішення. До них належать: переосмислення світоглядно-методологічних основ гуманістичного пізнання; забезпечення гуманістичної спадкоємності у мистецькій освіті, піднявши її ефективність на всіх етапах і особливо на завершальному – в галузі вищої мистецької освіти; впровадження різних навчальних програм, спрямованих на вивчення здобутків своєї національної

культури та культури інших народів світу з пріоритетом духовних і моральних цінностей [180, с.9-13].

У філософії фундаментальною основою художньо-творчої діяльності є творчість. У різні епохи процес творчості визначався науковцями по-різному. Вперше трактування поняття творчості вживається у працях давньогрецького філософа Платона, який наголошував на універсальності цієї філософської категорії та зауважував, що «творчість у широкому розумінні означає перехід від небуття в буття, і, таким чином, створення будь-яких творів мистецтва і ремесла можна назвати творчістю, а всіх митців – творцями» [128, с.135].

У період ранньої античності розглядалися питання щодо співвідношення мистецтва й дійсності, розуміння зв'язку першообразу з його зображенням у художній формі, розвиток творчих можливостей людини. Формулювання теорії ідеалізації дійсності в мистецтві як основної концепції творчого процесу вбачалось у перетворенні дійсності в напрямку більш яскравого, контрастного опису окремих аспектів (Сократ) [91]. Творчість у даний період полягала в людському прагненні до створення досконалих зразків, а творчі здібності розуміли як Божий дар.

Період Середньовіччя характеризується обмеженістю дій творчої особистості, теоретичне осмислення понять «творчість», «художня творчість» ототожнюється із Божественним діянням, наближенням до канону (Аврелій Августин (Блаженний)) [2].

У філософії творчості віра у безмежні творчі можливості людини почала усвідомлюватися в епоху Відродження. У цей період культивується розуміння художньої творчості, окреслюються закономірності її розвитку, процесу творчості. Вперше виникає інтерес як до авторства, так і до розгляду процесу людської творчості. Мистецтво у філософії розглядається як прояв діяльності, що містить стильові та мовні особливості, несе відбиток традицій і культури, якою митець повинен володіти, певної школи та манери вираження.

В епоху Нового часу науковці осмислювали поняття «творчість» як винахідництво, розвивалася теорія «креативного сприйняття» (Дж. Берклі), ідея «продуктивної уяви» (І. Кант, Ф. Шеллінг), творчість сприймалась як передумова загального пізнання [14; 78; 117].

Як свідчать наукові джерела, в епоху Просвітництва трактування поняття не виводилося за межі протиставлення таланту та генія, вродженості та божественності творчих здібностей, інтелекту та безумності як витоків творчості (Гете, А. Шопенгауер, Ніцше) [185; 43; 183].

Г. Гегель проблему творчості обумовлював як творення та стверджував, що творчість людини спрямовується абсолютною ідеєю і залежить від неї. Науковцем ототожнюється поняття «розвиток» і «творчість» та розглядається як діяльність, що виникла на основі взаємодії внутрішніх протилежностей [44].

В історії філософії «художня творчість» відображала вчення про значимість природи для людської діяльності. Мистецтво вважалося проявом діяльності, в основі якої був розумовий акт, створення певного продукту вільно, що приносив моральну насолоду. Закономірно, що мистецтво містить стильові та мовні особливості, несе відбиток традицій і культури, якою митець повинен володіти. І. Кант стверджував, що художня творчість являє собою більшу цінність, аніж його результат [78].

Нині найбільш ефективним науковцями вважається такий підхід, що передбачає вивчення філософсько-естетичних ідей та концепцій у контексті дослідження наукових джерел.

Згідно з концепцією Г. Ріда, творча особистість – це високоорганізована, естетично вихована людина, яка здатна найбільш ефективно реалізувати весь свій творчий потенціал виключно через художню діяльність у сфері одного із видів образотворчого, театрального, музичного та інших видів мистецтва. В системі художньо-естетичної освіти, на думку автора, взаємодіють декілька напрямів естетичного виховання – візуальний, пластичний, музичний, кінетичний, вербальний та конструктивний. Кожний

із цих напрямів формує певну професійну особистість. Найвищою формою виховання, за Г. Рідом є «універсальне естетичне виховання», коли творча особистість може розраховувати на художньо-естетичний досвід, накопичений людством протягом багатьох століть. Як зауважує Г. Рід, через мистецтво відбувається удосконалення та розвиток нахилів, здібностей, почуттів, емоцій людини, тобто здійснюється безпосередній процес «природного» естетичного самовиховання [73].

У світовій науці чільне місце посідають дослідження аспектів творчості українськими філософами. Так, Г. Сковорода великого значення надавав розвитку творчих здібностей людини, закладених самою природою, забезпеченню відповідних умов для їх розквіту та творчої самореалізації у будь-якому виді діяльності [107, с. 9]. І. Франко зосередив увагу на ролі свідомого і підсвідомого в творчому процесі, що сприяє становленню творчих індивідуальностей [166, с. 110].

«Творчість» пояснюється як «процес створення нового», а «креативність» як «потенціал, внутрішній ресурс людини, її здатність до конструктивного, нестандартного мислення та поведінки, здібності виявляти нові варіанти вирішення проблем» [171, с. 24].

У різних сучасних філософських дослідженнях поняття «творчість» визначається як створення нового результату діяльності, спрямованої «на удосконалення буття у всій його повноті», генерування існуючих ціннісних смислів та набуття нових, виявлення нестандартних рішень, реалізація людиною власної індивідуальності [142, с. 58-63].

Науковці зауважують, що найважливіший сенс людської діяльності полягає у розширенні багатоманіття людського світу в процесі культурної міграції, а структурована єдність здібностей, які визначають рівень і якість мислительних процесів, спрямована на змінні та невідомі умови їх розвитку [15, с. 18-20].

Творчість визначається як процес людської діяльності, що створює якісно нові матеріальні і духовні цінності. Даний феномен є унікальним за

своєрідними умовами розкриття та індивідуальними механізмами функціонування. Творчість у педагогічній діяльності узагальнюється як процес вирішення педагогічних завдань у змінних обставинах, поєднуючи у собі нормативні (що витікають з нормативних документів і правил) та евристичні (створені в процесі власного пошуку) елементи. Педагогічна творчість передбачає наявність у майбутнього вчителя комплексу вмінь, що характеризують будь-яку творчу особистість незалежно від роду діяльності: ерудованості, почуття нового, здатності до аналізу і самоаналізу, гнучкості та широти мислення, активності, волі, розвинутої уяви [160, с. 17-22].

Аналізуючи процес творчості, П. Енгельмейер вказав на основні його функціональні рушії: бажання, знання та уміння, їх взаємодію як один «триакт». Дослідником визначено особливості кожного акту дії, до яких належить виникнення задуму (проектування) дії, розробка схеми, плану та конструктивного виконання творіння [63, с. 97-103].

У науковому дискурсі І. Полубояриною визначаються риси творчої особистості: гнучкість розуму, наявність почуття новизни; широта мислення – здатність бачити широке поле проблем, якими займається художник; самостійність [125, с. 42].

У сучасних дослідженнях, аналізуючи сферу можливих творчих проявів особистості, активно використовується поняття «творчий потенціал людини». Трактуювання поняття «потенціал» розглядається як «сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил, що можуть бути використані в певній галузі діяльності людини [32, с.902].

Творчість як універсальний процес духовного практичного втілення художньої ідеї через чуттєве сприймання художніх образів складається із пов'язаних між собою форм впливу на особистість різних видів мистецтва.

У сучасних наукових дослідженнях взаємозв'язок понять «особистість» та «творчість» визначаються високим рівнем знань, прагненням до створення нового, оригінального, для якого творча діяльність є життєвою потребою.

Для осмислення поняття професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності у філософському значенні важливим є розуміння поняття «творча особистість», яке розглядається як певний рівень розвитку творчих здібностей, об'єктивація здібностей у досягненнях; сформованість ціннісних орієнтацій та життєвих орієнтирів, що сприяють процесу становлення, розвитку, реалізації творчого потенціалу [96, с. 190-194].

У педагогічних джерелах розглядаються можливі підходи до використання видів мистецтва в навчально-виховному процесі. На противагу предметної автономності науковці віддають пріоритет принципу взаємодії мистецтв, який реалізується у вигляді міжпредметних зв'язків, комплексного використання певних видів мистецтва [109, с.7].

Натомість, художня діяльність, за визначенням О. Новікова, є самостійною естетичною творчістю у сфері мистецтва та літератури, яка має певні особливості – потреби у специфічних здібностях: розвитку образного мислення, уяви, фантазії, почуття емпатії, натхнення; розуміння синкретизму як нероздільності, інтегративності художньої діяльності, що охоплює пізнавальну, ціннісно-орієнтаційну, перетворювальну та комунікативну діяльність; у особистісному типі відображення, у якому емоційний момент є характеристикою суб'єкта мистецтва; у вільному виборі мети, жанру, сюжету, стилю в залежності від виду діяльності, просторових і часових меж; у високому ступені готовності до невдачі (в силу суб'єктивних та об'єктивних причин) [115, с.9-16].

В аспекті нашого дослідження художньо-творча діяльність розглядається як педагогічний засіб формування професійної готовності майбутніх вчителів музики та як засіб організації навчально-виховного процесу.

Художньо-творча діяльність як педагогічний засіб формування професійної готовності майбутніх учителів музики трактується різноаспектно: як спосіб самореалізації особистості у формуванні своєї

індивідуальності, прояву творчих здібностей та активності та як фактор формування системи ціннісних орієнтацій, формування стійкого позитивного ставлення до професійного самовизначення.

Художньо-творча діяльність як засіб організації навчально-виховного процесу спрямована на оволодіння майбутніми вчителями музичного мистецтва методами та прийомами планування і проведення художньо-творчої діяльності, засвоєння досвіду творчої діяльності, максимально наближеної до професійної. Значення поняття «художня діяльність» тісно пов'язане зі значенням поняття «мистецтво», в основі якого лежить безпосередньо художня творчість з її результатами, художнє сприйняття дійсності та творів мистецтва, що формує художні та духовні цінності особистості.

Науковцем Г. Опаріним виокремлюються різновиди художньої діяльності, яка може реалізовуватись: у формі сприйняття художніх творів за допомогою різноманітних засобів художньої комунікації, у відвідуванні закладів культури і мистецтв; на основі сприйняття творів мистецтва як ціннісно-орієнтаційної діяльності, спрямованого на оцінку, обмін враженнями, обговоренням, виробленням власного ставлення до різних творів і видів мистецтва; як різновид дозвілля, що проходить у формах навчальної діяльності з метою набуття художніх навичок та розвитку художньо-творчих здібностей і можливостей; як практична художньо-творча аматорська діяльність, що характеризується створенням мистецьких творів [119, с. 286-292].

Психологічний аспект дослідження поняття професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності пов'язується науковцями із дослідженням творчого потенціалу та визначається як «ресурс творчих можливостей людини, здатність конкретної людини до здійснення творчих дій, творчої діяльності в цілому» (В. Моляко); як творчі можливості особистості, її креативність, що може виявлятися у мисленні, спілкуванні, інших видах діяльності (Л. Курило) [130; 96].

На думку П. Кравчука, творчий потенціал проявляється насамперед у здатності особистості осмислювати конкретну справу нестандартно, шукати і знаходити найбільш оптимальні шляхи, ефективні методи вирішення проблем, що виникли [86, с. 24].

Згідно з висловлюванням С. Хмельковської, творчий потенціал виступає сукупністю пов'язаних в систему природних та набутих якостей, котрі проявляються через здібності, вміння, психічні процеси, способи мислення та діяльності і дають можливість особистості нестандартно розв'язувати завдання, спрямовані на здобуття в найбільш ефективний спосіб максимального результату [169, с. 7].

Аналіз сутності художньо-творчої діяльності як наукової категорії дозволяє зробити висновок, що творчий потенціал особистості є сукупністю здібностей, можливостей для творчої діяльності.

Поняття «творчість» науковці співвідносять із поняттям «діяльність». Проблема діяльності є визначальною проблемою у наукових дослідженнях Б. Ананьєва, В. Давидова, О. Леонтьєва, А. Петровського, Л. Рубінштейна [5; 54; 98; 123; 140].

На думку К. Платонова, «людина існує, розвивається та формується як особистість шляхом взаємодії з оточуючими» [129, с. 53].

М. Каган виокремлює поняття «активність» (атрибут життя), «життєдіяльність» (вища форма біологічної активності) та «діяльність людини» (вища форма активності, яка має соціокультурний зміст, охоплює і практику, і духовні аспекти активності – мислення, уяву, переживання, передбачення). На думку науковця, творчий потенціал діяльності робить її «культурогенною силою» [74].

С. Рубінштейн зауважує, що «діяльність та свідомість створюють органічне ціле» [140, с.14].

У психолого-педагогічних дослідженнях І. Беха, Л. Виготського, Г. Костюка, Б. Мейлаха, В. Семиченко зазначається, що творчий процес є інтегративним, об'єднує окремі дії в систему поетапно здійснюваних

операцій та пов'язаний із пошуком ідеалу, зразка, способів подолання стереотипів [16; 33; 85; 105; 145].

Про важливість дії психофізіологічних механізмів у процесі творчості зауважували Дж. Гілфорд, А. Маслоу, К. Роджердс, Е. Фромм, намагаючись підвести дану проблему на рівень методологічних узагальнень [45; 188; 138; 168].

В. Шадріков акцентує увагу на індивідуалізації діяльності та вказує, що діяльність як мистецтво, приховане в особистості. Будь-яка нормативна діяльність набуває індивідуально вираженого характеру, а тому між розвитком самої діяльності і розвитком особистості простежується діалектичний зв'язок [175, с. 6].

Розглядаючи професійну готовність майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності, визначимо, що метою художньо-творчої діяльності є розвиток творчої індивідуальності студентів, котра розкриває педагогічні можливості майбутніх фахівців, враховуючи їхній реальний художньо-творчий та педагогічний досвід, розуміння значення мистецтва і поступове розширення його до формування потреби у прекрасному, спрямованості на перенесення цього прекрасного до своєї професійно-педагогічної діяльності [157, с. 75-131].

У процесі формування професійної готовності до художньо-творчої діяльності суб'єктом даної діяльності стає студент. І. Гавран виокремлює такі інтегральні особливості діяльності суб'єкта: спрямованість, компетентність і гнучкість, які є характерними для особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, обумовлюють ефективність педагогічної праці, професійний розвиток як динамічний і безперервний процес самопроекування особистості [35, с.5].

Роль та значення художньо-творчої діяльності особливо зростає у студентські роки, адже важливою для даної вікової категорії постає потреба втілення в об'єктивній дійсності внутрішніх цінностей, що породжує відповідну самосвідомість, окреслює коло інтересів та відкриває шлях до

самостійної предметно-пізнавальної діяльності. Позиція суб'єктності спрямована на творчу активність в освітньому процесі для особистісного та професійного удосконалення, що досягається завдяки таким характеристикам особистості, як ініціативність, креативність, рефлексія, потреба в самореалізації та реалізації власних творчих здібностей [1, с.4-19].

Здібності реалізуються, якщо у суб'єкта художньо-творчої діяльності є потреба в естетичному освоєнні дійсності, в творчості. Важливим є наявність «когнітивно-естетичної» установки – певної цілісної спрямованості особистості на визначену активність в естетичному освоєнні дійсності, на реалізацію творчих здібностей [176].

Потреба в отриманні знань у процесі художньо-творчої діяльності стає безумовним засобом в обґрунтуванні світобачення та самоусвідомлення особистості, охоплюючи моральні, естетичні погляди та художні вподобання (Р. Храмишкіна) [170].

Важливо зауважити, що такі потреби детермінуються культурою, вихованням та формуються, по-перше, через визнання потреб – проявів інтересу до творчості, тобто фіксацією ціннісного відношення особистості до сфер діяльності, що здійснюється шляхом емоційного сприйняття навколишнього світу на основі уявлень про гармонію та красу життя.

Для художньої творчості необхідні специфічні особистісні характеристики суб'єкта художньої діяльності, який, в широкому розумінні, є творцем: образне мислення, художньо-педагогічна та творча уява, фантазія, нестандартний підхід до вирішення творчих завдань, прагнення до естетичного перетворення реальності, емоційна лабільність, почуття емпатії, співпереживання.

У педагогічному дискурсі діяльність С. Сисоєва розглядає як основу творчості; сутність людини-творця виражається в діяльності, але повністю проявляється у творчості, що відображає високий рівень активності людини. Діяльність може бути продуктивною і репродуктивною; творчість виступає тільки у взаємозв'язку продуктивного і репродуктивного, охоплюючи

результативні дії, мотиви, відношення, погляди, переживання, самосвідомість та інші форми прояву людських якостей, які не виявляються кожен зокрема, але приводять до певного результату [150].

Професійна готовність майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності у педагогічних коледжах передбачає не тільки фахову, а й психолого-педагогічну підготовку. Окремим напрямом професійної готовності виступає «професійна підготовка».

Дослідники психологічної та педагогічної науки визначають професійну підготовку як процес навчання студентів у системі занять з педагогічних дисциплін й педагогічної практики та його результат, що характеризується певним рівнем розвитку особистості вчителя, сформованості його загальнопедагогічних знань, умінь та навичок (О. Абдуліна, Н. Дем'яненко); педагогічну систему з певною структурою, змістом, взаємозв'язком та взаємозумовленістю основних компонентів; пізнавальну діяльність, у процесі якої одночасно із засвоєнням знань відбувається активне включення студентів у практичну педагогічну діяльність [149, с. 36-41].

Професійна готовність учителя музики обумовлює його педагогічну майстерність. Проаналізуємо *основоположні концепції*, які існують у художньо-педагогічній підготовці студентів мистецьких закладів вищої освіти щодо кореляції основних положень структурно-функціонального аналізу професійної діяльності майбутнього учителя музики з проблемою розвитку творчого потенціалу особистості.

Зауважимо, що для оволодіння професією і подальшого формування професійної майстерності вчителю мистецьких дисциплін потрібні насамперед загальнопедагогічні вміння й навички. Його професійна компетентність визначається наявністю інтересу до педагогічної діяльності і передумов для розвитку відповідних здібностей. У професії учителя мистецьких дисциплін вихідним моментом є його художньо-педагогічна

діяльність, структура якої визначається специфікою мистецької освіти, підкоряючись при цьому законам теорії діяльності.

Аналіз дисертаційних досліджень останніх років визначив основні пріоритети у вирішенні завдань організації професійно-творчої діяльності студентів на заняттях профілюючих дисциплін: В. Андрющенко («Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до музично-естетичної діяльності», 2000 р.) [6], О. Кривильова («Формування у майбутніх вчителів готовності до самостійної творчої діяльності», 2006 р.) [88], Т. Грінченко («Формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки», 2011 р.) [50], І. Сідорова («Формування естетичної культури студентів педагогічних університетів у позааудиторній художній діяльності», 2013 р.) [148], Н. Сулаєва («Неформальна мистецька освіта майбутніх учителів у художньо-творчих колективах», 2014 р.) [156], Н. Чорна («Формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей», 2016 р.) [182].

Педагогічна сутність готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності висвітлена у монографії Г. Падалки «Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін», котра присвячена науковій розробці і обґрунтуванню методологічних засад, принципів, педагогічних умов, методів викладання навчальних дисциплін з різних видів мистецтва. Автор визначає педагогічну сутність словесних, демонстраційно-образних, художньо-практичних методів навчання, специфіку уроків мистецтва, особливості впровадження модульної технології навчання мистецьких дисциплін [121, с. 4].

Мистецька освіта, на думку науковців, є довгостроковою стратегією впровадження художньої культури в систему загальної шкільної освіти і підготовку вчителів мистецьких дисциплін. Л. Масол розглядає культурообумовленість освіти основою для визначення шляхів впровадження в життя стратегії і тактики розвитку вітчизняної мистецької освіти [103].

Стрижневими проблемами розвитку мистецької освіти є пізнання мистецьких явищ, їх інтерпретації і творення, оскільки зміст освіти реалізується не стільки у знаннєвій, скільки в діяльнісній формі. Для прикладу, у науково-методичній праці Л. Масол подано новітню концепцію поліцентричної інтеграції змісту загальної мистецької освіти, розкрито функції та принципи загальної мистецької освіти, інноваційні науково-методичні підходи та художньо-педагогічні технології викладання інтегрованого курсу «Мистецтво», розглянуто питання оцінювання освітніх результатів [103].

Найбільш розгорнуту концепцію творчості визначено А. Бергсоном. У вченні науковця творчість розглядалася як процес народження, зростання, визрівання, виникнення нових образів та переживань у сфері свідомості особистості, що становить сутність життя, а дійсність – як «безперервний ріст і нескінченна творчість» [12].

Наступна концепція пов'язана зі стратегією модернізації мистецької освіти, яка припускає, що в основу оновлення її змісту має бути покладена творча компетентність. До її складових, згідно з концепцією креативності Дж. Гілфорда, О.Щолокова відносить: здатність до виявлення проблеми; здатність акумулювати різні ідеї; здатність гнучко реагувати на різні професійні обставини; оригінальність художнього мислення; здатність удосконалювати завдання, додаючи кожного разу нові деталі; здатність збагачувати свій досвід, тобто здійснювати аналіз і синтез [45, с. 433; 180, с. 9].

Концепції щодо організації загальної музичної освіти та художньо-естетичного виховання молоді обґрунтовано у наукових працях О. Бузової, З. Гіптерс, Л. Масол, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалки, О. Ростовського [26; 46; 102; 117; 121; 120; 139]. Розвиток творчих здібностей, обдарованості, педагогічної майстерності, творчого потенціалу засобами художньо-творчої діяльності опрацьовано науковцями Н. Соболю, Б. Тепловим, Alexadner T. M, John Dewey's [154; 158; 184].

Значну роль у процесі підготовки кваліфікованого фахівця відіграє залучення особистості до мистецтва, включення до різноманітних мистецьких практик. Як зауважує Г. Падалка, мистецтво повинно відтворювати цінність буття людини, протистояти руйнаціям технократичного мислення, вузькому підходу до усвідомлення сенсу людського буття з позицій бездушного практицизму [121, с. 45].

На думку О. Отич, мистецтво як феномен художньої творчості наділене потужним людинотворчим (як методологічна основа формування творчої індивідуальності), культуротворчим (вираження змістовно-творчого аспекту людської діяльності), художньо-творчим (творення художніх образів), життєтворчим (розуміння власного життя як творчості) та творчорозвивальним (як процес розвитку ідей, осмислення образів із перетворенням елементів реальності на щось нове) потенціалом «для формування цієї інтегративної системи якостей у кожного, хто цілеспрямовано залучається до його опанування» [120].

У дослідженнях Л. Арчажнікової наголошується, що особливістю музично-педагогічної діяльності педагога є наявність у нього художньо-творчого потенціалу, котрий складає самостійну категорію у структурі діяльності вчителя музики [8].

Мистецтво як художньо-творча діяльність сприяє вдосконаленню здібностей до художньо-образного освоєння світу, здібностей до створення художніх реальностей, здібностей користуватися мовою мистецтва (Б. Ананьєв, Л. Закс, О. Отич) та поєднує творче й естетичне начала [5; 66; 120].

Аспекти взаємодії видів мистецтва як засобу розвитку художньо-творчих здібностей особистості висвітлено у наукових дослідженнях П. Блонського, А. Зіся, М. Кагана, С. Шацького [18; 68; 75; 174].

Залучення студентів до художньо-творчої діяльності, структура якої визначається специфікою мистецької освіти в процесі навчальної та

позанавчальної діяльності, є необхідним аспектом для досягнення високого рівня готовності до здійснення даної діяльності.

Художньо-творча діяльність майбутнього вчителя музики розглядається науковцями як вирішення різноманітних педагогічних завдань, успішна емоційно насичена організація освітнього процесу й отримання відповідних результатів, сутність якої полягає у формуванні професійних і особистісних якостей майбутнього вчителя музики, які породжують цю діяльність і забезпечують її ефективність. Художньо-творча діяльність майбутнього вчителя музики пов'язується фахівцями з набуттям студентами професійних вмінь організувати різноманітні форми освітньої діяльності, спрямовувати їх на розвиток та удосконалення особистості [70, с. 140].

Проблемам художньо-творчої діяльності присвячено дисертаційні дослідження Т. Грінченко, С. Гурова, С. Ковальнової, Г. Кондратенко, Л. Онофрійчук, О. Отич, Н. Соболев [50; 52; 81; 83; 118; 120; 154]. Педагогічні основи художньої творчої діяльності як складової професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя вивчали В. Бутенко, А. Козир, О. Кулдирикаєва, Лю Цяньцянь, О. Палатайко, Н. Самохіна, В. Фрицюк, Ю. Шевченко [27; 82; 94; 100; 124; 143; 167; 177].

Поняття «художньо-творча діяльність» у сучасних наукових джерелах є важливим аспектом дослідження проблеми формування професійної готовності майбутнього вчителя музики.

- *«Художньо-творча діяльність є найвищою формою самореалізації і самоствердження людини, в якій беруть участь усі її фізичні та духовні сили, яка забезпечує естетичне сприйняття дійсності»* (О. Мелік-Пашаєв) [106];

- *«Художньо-творча діяльність є процесом, що розвиває в особистості здатність до цілісного світосприйняття, проявом якого є почуття форми, стилю, здатність до естетичної оцінки, художній смак»* (М. Старчеус) [155];

- «Художньо-творча діяльність є різновидом духовно-естетичної діяльності, в якій соціально опосередковані суб'єктно-об'єктні відносини перетворюються в особистісно-індивідуальні установки особистості, яка здатна спостерігати, виконувати, створювати та стає його внутрішнім здобутком» (Н. Скребнєва) [151];

- «Художньо-творча діяльність мислиться як напрям науково-дослідної роботи у творчих вищих навчальних закладах, який складається із певних видів – таких, як робота у творчих секціях і студіях, участь у концертах, конкурсах, виставках, розробка сценаріїв, підготовка і показ спектаклів, шоу-програм тощо» (В. Шейко) [178];

- «Художньо-творча діяльність є важливим засобом інформаційного збагачення та формою організованого впливу на формування музично-естетичних смаків студентів, що дає змогу комплексно вирішувати завдання художньо-пізнавального, діалогічного, регулятивного, ціннісного, соціокультурного та креативного характеру» (О. Берестенко) [13];

- «Художньо-творча діяльність належить до специфічного виду естетичної діяльності, продуктами якої є твори мистецтва та професійне вміння оптимізувати всі види навчально-виховної діяльності, спрямувати їх на всебічний розвиток та удосконалення особистості, що забезпечує високу організацію педагогічного процесу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (К. Зуб) [69];

- «Поняття «художньо-творча діяльність» визначається як процес та результат створення художніх образів і художніх творів; вид діяльності, результативність якої визначається рівнем загального розвитку людини, особливо рівнем її емоційно-художнього сприймання, готовністю і здатністю до художнього сприйняття, самостійного створення та втілення творів мистецтва» (В. Глазков) [47];

- «Художньо-творча діяльність є процесом, що охоплює створення художніх колективів, безпосередню участь у них, аранжування

музичних творів, режисуру шкільних свят, позакласних заходів» (Т. Грінченко) [49];

- *«Художньо-творча діяльність визначається як вид активності, що має потенціал для самоактуалізації особистості, спрямований на створення та/або сприйняття мистецтва, продуктів художньої творчості, з метою генерування нових смислів, внесення новизни в уже наявний продукт діяльності (результат) засобами художнього освоєння світу»* (К. Калюжна) [77];

- *«Художньо-творча діяльність є способом організації навчального процесу, спрямованого на оволодіння студентами методами і прийомами художньо-творчої діяльності та засвоєння досвіду творчої діяльності, максимально наближеної до професійної»* (Н. Алієва) [4].

Наукові підходи у визначенні поняття «художньо-творча діяльність» у професійній підготовці майбутнього вчителя музики вказують на психолого-педагогічні аспекти даного феномена.

Так, залежно від особистісного розвитку фахівця залежить успіх у професійній діяльності, який неможливий без мистецького спрямування навчання. Набуття професійно-творчих умінь організації художньо-творчої діяльності, апробація набутого досвіду шляхом активної творчої участі, самостійної, пізнавальної, художньо-проективної діяльності удосконалює підготовку студентів у процесі навчання та сприяє формуванню професійної готовності здійснювати визначені завдання в майбутній професії.

У дослідженнях О. Отич важливим є естетичний аспект художньо-творчої діяльності, бо надає їй якісного сенсу «надідеї», що проявляється в очікуваннях суб'єкта кінцевих результатів заданої діяльності, які мають відповідати критеріям гармонійності, пропорційності, привабливості, здатності до естетизації простору чи зовнішності людини, створення гарного настрою [120]. Кінцевим результатом художньо-творчої діяльності виступає розвиток творчих сил і художніх здібностей людини, незалежно від конкретного виду діяльності [57, с. 76].

Позитивно впливаючи на розвиток інтелектуальних і творчих здібностей особистості, художня творча діяльність належить до специфічного виду естетичної діяльності, продуктом якої є твори мистецтва. Залучення до різних видів мистецтва є потужним засобом впливу на становлення та естетичний розвиток особистості.

Художньо-творчу діяльність майбутнього вчителя музики в контексті нашого дослідження вбачаємо в успішній організації різновидів навчально-виховного процесу, естетичного спрямування його засобами різних видів мистецтв та в отриманні відповідних результатів, що залежать від певних професійно-творчих знань, умінь, навичок й особистих якостей, які породжують цю діяльність та забезпечують її ефективність.

Формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до організації творчої діяльності передбачає його здатність використовувати набутий досвід у самостійній практичній творчій діяльності, що відповідає загальнолюдським художньо-естетичним, мистецьким цінностям і його світоглядним позиціям.

Виникає необхідність у перегляді змісту, форм, методів, створенні відповідних умов для формування професійної готовності майбутніх спеціалістів, здатних організовувати різні види художньої творчої діяльності, творчо самореалізовуватися в означеній діяльності, поглиблювати мистецький досвід, використовувати здобуті професійно-творчі знання, вміння, навички у самостійній творчо-проектувальній роботі.

Художньо-творча діяльність в даному аспекті виступає як процес, в якому домінують елементи самореалізації, практичне спрямування навчання на інтеграцію спеціальних знань, умінь та навичок, котрі стають необхідною передумовою особистісного та професійного становлення фахівця.

Професійна готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до художньо-творчої діяльності розкривається та конкретизується у таких поняттях як «готовність до діяльності», «професійна готовність». Формування професійної готовності особистості майбутнього вчителя

музики до художньо-творчої діяльності обумовлює можливість обґрунтування закономірностей функціонування даного феномену.

Будь-яка діяльність засвоюється на фундаменті спеціальних здібностей, котрі розвиваються в цій діяльності. На думку професора М. Тутушкіна, творчість є проявом та реалізацією здібностей, стаючи однією з найважливіших потреб людини, вона реалізує особистість, розвиваючи її талант [161, с. 198].

Спеціальні здібності не є достатніми для процесу творчості. Творча діяльність з точки зору естетики опирається на здібності, які забезпечують процес сприймання та оцінювання дій, стимулюють та направляють саму діяльність. «Естетичне...означає одну з найбільш доступних людям... систем залучення людини до духовного шляхом оптимальної (творчої) реалізації себе в матеріальному світі» [29, с. 157].

Саме рівень творчих здібностей визначає готовність особистості до різних типів естетичної діяльності: репродуктивного (копіювання вже відтвореного естетичного явища) та високого (створення нового та оригінального) [69, с. 193].

Сутність, зміст, поняття здібностей, їх соціальна значущість та обумовленість певними видами діяльності досліджено у працях психологів Е. Ільїна, К. Платонова, Л. Рубінштейна, Б. Теплова, [72; 129; 140; 158]. В. Шадріков визначає здібності як властивість особистості, вони мають індивідуальний характер вираження та проявляються в успішному, якісному, своєрідному освоєнні та реалізації діяльності [175, с.6].

На думку О. Нікітіна, здібності є похідним від потреби та мотивації людини та виражають відношення суб'єкта до дійсності через діяльність. Здібності не лише формуються у діяльності, але в ній і розвиваються. На думку дослідника, центральною здібністю, що формує установку на продуктивну дію, є художнє мислення, пов'язане з пізнанням, засвоєнням, художньою оцінкою та перетворенням дійсності, відтворенням у художніх образах та художній формі, використовуючи мову того чи іншого виду

мистецтва, його матеріалу, художньо-естетичних норм та виразних засобів [114, с. 98-117].

Значна увага у наукових дослідженнях приділяється вивченню питань обдарованості особистості (П. Енгельмейер, Е. Торндайк, Е. Торренс) [63; 159; 189]. С. Сисоевою обдарованість розглядається як цілісний вияв здібностей людини в діяльності, як загальна якість інтегрованої в діяльності сукупності здібностей і визначається двома показниками: рівнем вияву окремих здібностей та рівнем інтегрованості окремих здібностей у діяльності [150].

К. Сішором досліджувалася проблема діагностики музичної обдарованості, науковцем вибудовувалася шкала перцептивних показників і подавалися пропозиції на основі вивчення цих даних [190]. Б. Тепловим перевага надавалась дедуктивному методу, музикальність особистості розглядалася як комплекс індивідуально-особистісних рис та особливостей [158]. Подальші наукові дослідження доводять, що компоненти, взаємопов'язані з обдарованістю, є загальними для різних видів художньо-творчої діяльності: уява, фантазія, художньо-образне мислення, пам'ять.

Довільність та умовність трактування термінів «творчі здібності» поряд із «обдарованістю» і «талантом» у наукових джерелах визначається за єдиним критерієм – успіхом у діяльності та сприймається як синтез особливостей і рис особистості, які характеризують ступінь її відповідності вимогам певного виду навчально-творчої діяльності й обумовлюють рівень результативності цієї діяльності [150].

Діяльність особистості визначається рисами, якими ця особистість володіє і від яких залежить. Кожен вид діяльності вимагає від особистості наявності певної системи якостей, необхідних для її успішного виконання [70, с. 140-143]. Така діяльність стає засобом розвитку особистості в цілому.

І. Гавран, аналізуючи діяльність учителя музики, виокремлює три інтегральні характеристики його роботи: спрямованість, компетентність і гнучкість, які за своєю сутністю є характеристиками особистості фахівця як

суб'єкта життєдіяльності та обумовлюють не тільки ефективність педагогічної праці в цілому, але й професійний розвиток учителя як динамічний і безперервний процес самопроектування особистості [35].

Так, Л. Мітіна у концепції професійного розвитку вчителя пропонує оптимальну ієрархічну структуру педагогічної спрямованості як систему «домінуючих мотивів особистості вчителя» та виокремлює її види: спрямованість на дитину та інші об'єкти навчальної діяльності; спрямованість на себе для самовдосконалення й самоактуалізації у сфері педагогічної праці [108].

Педагогічна гнучкість у даному контексті є багатовимірною психологічною особливістю, що поєднує у собі змістовні й динамічні характеристики та обумовлює здатність учителя легко відмовлятися від некомфортних ситуацій, завдань, способів мислення, емоційного реагування і виробляти нові, оригінальні підходи до вирішення проблемної ситуації при сталих принципах і естетичних засадах життєдіяльності [92, с. 18]. Саме гнучкість учителя забезпечує можливість успішного виконання поставлених професійних завдань.

Для формування педагогічної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності важливе значення мають педагогічні вміння. За визначенням В. Сластьоніна, «педагогічні вміння – це системи педагогічних дій, пов'язаних між собою певними відношеннями та спрямованих на вирішення педагогічних завдань у змінних умовах, тобто носять характер свідомого виконання дій з можливістю перетворення їх у творчість» [152, с. 42].

Вміння визначаються як дії у специфічній ситуації, що означають прояв компетентності чи здібностей, загальної підготовленості до дії, тоді як компетенція породжує вміння або самі дії, здатність планувати, регулювати, контролювати професійну діяльність, знаходити нестандартні рішення та самостійно набувати нових знань та вмінь, прагнути до досягнення майстерності у професійній діяльності [35].

Процес формування особистості вчителя музики та його професійної готовності до педагогічної діяльності в освітньому процесі педагогічного коледжу вивчали Л. Лимаренко, О. Ростовський, К. Щедролосоєва [99; 139; 179].

І. Гавран визначає професійну майстерність учителя музики як інтегроване особистісне утворення, що передбачає здатність до досконалого виконання музично-педагогічної діяльності [35].

Таким чином, майстерність є таким рівнем діяльності, за умови якого вчитель музики успішно вирішує професійні завдання. Професійна майстерність, у свою чергу, поняття унікальне і неповторне, адже передбачає творчість.

Набуття професійно-творчих знань, умінь і навичок для здійснення художньо-творчої діяльності забезпечує найбільш ефективний рівень вирішення складних професійних завдань, що свідчить про професіоналізм учителя.

На значну роль професіоналізму в діяльності музиканта вказує В. Ражніков. Науковець оцінює професіоналізм як діяльність, що не залежить від нового, невідомого; основу самої творчості складають особистісні риси – інтуїція, натхнення, передбачення, новизна. В такому розумінні професіоналізм – досить важливий етап підготовки до творчості [132].

Професіоналізм визначається як база, підготовка до художньо-творчої діяльності, а професійна підготовка залежить від загального розвитку, що охоплює як загальну професійно-педагогічну підготовку, так і підготовку з музичної культури. При цьому професіоналізм є основою формування майстерності, умовою творчості, а творчість є критерієм готовності до професійної художньо-творчої діяльності [151, с. 46].

Першочерговою умовою успішного виконання будь-якої діяльності є готовність до неї. Науковці у поняття «готовність» вкладають різний сенс. До структури готовності науковці відносять не будь-які знання, а фонд дієвих

знань, не будь-які властивості особистості, а ті, що забезпечують їй необхідну продуктивність [147, с. 192].

У різних психолого-педагогічних дослідженнях поняття «готовність» визначається як: «система властивостей особистості», котра визначає успішність діяльності (В. Крутецький); обов'язкова умова успішності будь-якої діяльності, що характеризує кінцеву мету педагогічної освіти (О. Тутолмін); психологічна настанова, існування якої робить можливим пристосування особистості до ефективного виконання поставлених завдань (С. Марков); психологічний стан, що передуює виконанню певних функцій, інтенсивність якого перебуває у прямій залежності від особистих характеристик та очікувань щодо змісту діяльності (С. Шандрук); інтегроване системне утворення особистості, що характеризує її вибіркову активність під час підготовки та залучення до діяльності (А. Палій) [89; 160; 101; 173; 122].

У дослідницьку практику категорія «готовність» була введена В. Сластьоніним, який обґрунтовував мету педагогічної освіти в професійній підготовці до педагогічної діяльності та створив професіограму сучасного учителя для успішної оптимізації процесу формування особистості майбутнього педагога, в якому особливе значення має розвиток творчого мислення і готовність до самоосвіти. Науковець наголошує, що «вирішити завдання, які ставить нині суспільство, зможе той учитель, у якого розвинуте системне бачення педагогічного процесу як цілісного явища та є готовність до його організації. Тому особливо важливим завданням є пошук умов, які впливають на формування професійності майбутнього вчителя» [152].

У психологічних дослідженнях поняття «готовність» вивчається у працях Б. Ананьєва, який характеризував людину як суб'єкт діяльності [5].

У словнику В. Даля поняття «готовність» пояснюється як «стан або властивості готового», що означає «виготовлений, доведений до повного завершення, досконалості» [55, с. 388].

Психологічна готовність як система професійно важливих якостей особистості, необхідних для ефективної педагогічної діяльності, виявляється у здатності приймати самостійні рішення при виникненні професійних завдань, оцінювати свої можливості у досягненні певних результатів, особливою умовою є мотиваційна готовність, оскільки «без мотиву і тісно з ним пов'язаного смислу неможлива жодна діяльність, не реалізуються ніякі, навіть найзасвоєніші знання та сформовані вміння» [160, с. 21-22].

Формування психологічної готовності до діяльності у наукових джерелах описується як утворення тих необхідних суб'єктивних умов чи властивостей особистості, що забезпечують її свідому роботу в колективі (О. Ковальов) [80]; відносно стійкий стан, що визначається базовими (характерологічними) і програмованими (мотиваційними та інтелектуальними) властивостями особистості (О. Корабліна) [84]; цілеспрямований вияв особистості із залученням системи професійних знань, умінь і навичок, потреб і мотивів, психологічних якостей, що дозволяють успішно здійснювати професійну діяльність (П. Горностай) [48].

Деякі науковці визначають поняття «готовність» як здатність учителя в потрібний момент активізувати всі свої потенційні можливості і, спираючись на накопичені знання, досвід, уміння, приймати самостійні рішення згідно зі створеною ситуацією і отримати результат діяльності [60].

Готовність майбутнього вчителя музики до професійної діяльності слугує показником підготовки рівня його майстерності, в якій важливою умовою є наявність відповідних якостей і здібностей особистості. У наукових джерелах «готовність» розглядається як стійка характеристика особистості, яку ще називають підготовленістю, тривалою або стійкою готовністю.

Поняття «готовність» та «підготовка» не є диференційованими, адже «готовність» є результатом підготовки, але при цьому «підготовка» – це шлях досягнення готовності [151, с.43].

М. Левченко визначає два взаємопов'язані аспекти готовності: психологічна готовність і підготовленість. До психологічної готовності

науковець відносить ідейно-політичну спрямованість, потребу в діяльності і спеціальних знаннях, інтерес до них, внутрішнє прийняття вимог діяльності, усвідомлення відповідності своїх особистісних якостей вимогам діяльності; мотивацію особистісних прагнень до цієї спеціальності. Підготовленість потребує глибоких знань, певного рівня розвитку, обізнаності у професійній діяльності, наявності досвіду зі спеціальності, особистісних якостей і здібностей, психологічної підготовленості [97].

Дослідники М. Дьяченко, Л. Кандибін виокремлюють різновиди професійної готовності: *попередня* (потенційна) готовність як відповідна підготовленість особистості до певної діяльності, що охоплює систему стійких компонентів, психічних утворень – знань, умінь, навичок з профілю діяльності, професійно важливих якостей особистості та *ситуативна* готовність як стан змобілізованості, функціонального стану психіки спеціаліста, спрямованого на вирішення конкретних завдань у певних умовах та характеризується високою динамічністю, рухливістю і залежністю від ситуативних обставин [61, с. 79-84].

Потенційна готовність є основою ситуативної готовності, а тому підготовка майбутнього вчителя музики в педагогічному коледжі виступає як процес формування достатнього рівня попередньої готовності фахівця для професійної діяльності. Аналіз даної проблеми в психолого-педагогічних дослідженнях дає можливість виокремити різні підходи досягнення готовності в процесі професійної підготовки.

Готовність до професійної діяльності є складним соціально-психологічним явищем, що передбачає засвоєння загальних та професійних знань, формування вмінь та навичок, удосконалення сформованих професійно важливих якостей особистості. В даному аспекті науковцями визначається поняття «професійна готовність» у контексті певного виду діяльності та конкретних умов, в яких відбувається діяльність.

Як якість особистості, готовність учителя до професійної діяльності передбачає такі компоненти: позитивне ставлення до професії, риси

характеру, здібності, знання, навички, вміння, стійкі професійно-важливі якості [60].

У процесі вивчення проблеми формування готовності до педагогічної творчості «готовність» розглядається як інтегративна якість особистості, що забезпечує перехід від системи «вузівського» навчання до власне педагогічної діяльності (В. Завіна, В. Раутен) [64; 133].

Чільне місце посідають наукові дослідження Д. Узнадзе. Вивчаючи «готовність суб'єкта до дії» та умови її виникнення, науковцем було визначено «готовність» як «...установку до здійснення певної діяльності, спрямованої на задоволення його актуальної потреби» [164].

Готовність до професійної діяльності у наукових дослідженнях відображається у двох позиціях: функціональній, згідно з якою готовність вивчається як певний психічний стан, що спонукає до ефективної діяльності, та особистісній, на рівні якої аналізуються особливості та результати підготовки до відповідної діяльності. В такому аспекті готовність до діяльності визначається як інтегрована система властивостей і відносин утворення особистості, що характеризує її вибірккову прогножуючу активність при підготовці до діяльності та її виконання, ґрунтується на формуванні позитивного ставлення, усвідомленні мотивів у педагогічній діяльності (Н.Аніщенко, С. Марков, В. Рибалка, С. Шандрук) [7; 101; 137; 173].

Тому в наукових дослідженнях поняття «професійна готовність» потрактовується в контексті тих видів діяльності, які конкретно досліджуються.

У наукових джерелах виокремлюються різноманітні підходи до осмислення поняття «готовність до педагогічної діяльності». Різноаспектність визначення даного поняття обумовила доцільність розгляду питання «професійна готовність» та його обґрунтування.

Так, у дослідженнях В. Серікова, В. Тюріної категорії «готовність» та «професійна підготовка» перебувають у тісному зв'язку. Так, «професійна підготовка» майбутнього фахівця визначається як цілеспрямований, цілісний,

творчий процес формування його готовності до здійснення ним своїх професійних обов'язків [146; 163].

У психолого-педагогічних дослідженнях питання професійної готовності досить добре висвітлено та розглядається як цілісна, інтегративна характеристика особистості, що охоплює мотиваційний, когнітивний, діяльнісний компоненти, що забезпечують соціально-психологічну та функціональну готовність [90].

Дефініція «професійна готовність студента» (О. Приходько, В. Юрченко) тлумачиться як «особистісна якість, котра проявляється в позитивній самооцінці себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності та в прагненні займатися нею після закінчення вузу, що допомагає молодому фахівцю успішно реалізувати професійні функції, правильно використовувати набуті знання і досвід, зберігати самоконтроль і долати непередбачені перешкоди. Професійна готовність є вирішальною умовою швидкої адаптації випускника до умов праці, подальшого його професійного вдосконалення» [126, с. 30].

У дослідженнях Ю. Земліної виокремлено зовнішні і внутрішні умови професійної готовності, до яких належать: зміст завдань, їх складність, новизна, творчий характер; умови діяльності, поведінка; особливості стимулювання дій і результатів; мотивація, бажання досягнення того чи іншого результату; оцінка ймовірності його досягнення; самооцінка власної підготовленості; особистий досвід мобілізації сил на вирішення завдання, проблеми; вміння контролювати і регулювати рівень свого стану готовності; вміння створювати оптимальні умови для майбутньої діяльності [67, с. 207-211].

Професійна готовність, за визначенням О. Тутолміна, являє собою обов'язкову умову успішності будь-якої діяльності, є кінцевим результатом педагогічної освіти. Науковцем визначені такі педагогічні вміння: «перетворювати» зміст об'єктивного процесу в конкретні педагогічні завдання; вміння побудувати та привести в рух логічно завершену

педагогічну систему діяльності; вміння виокремлювати та встановлювати взаємозв'язки між компонентами і факторами виховання, перетворювати їх у дію; вміння оцінювати результати педагогічної діяльності [160, с. 21].

У дослідженнях проблеми формування професійної готовності майбутніх учителів музики до педагогічної діяльності Л. Арчажнікова визначає такі аспекти даного процесу: різноманітні види діяльності, у яких поєднуються загальнопедагогічні та спеціальні компоненти; зміст мистецької освіти, у якому виокремлено психолого-педагогічні, методичні і фахові знання, вміння та навички; методичне забезпечення; практичне спрямування діяльності [8].

Професійна готовність майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності, на думку науковців, є важливим показником повноцінної професійної підготовки, а її формування є актуальною метою та результатом професійного навчання [151, с. 52].

Професійне становлення майбутнього вчителя музики має свої характерні риси і особливості. Формування висококваліфікованого професіонала може відбуватися спонтанно, природно, відповідно до задатків особистості, її умов життєдіяльності, а може бути регульованим чіткою стратегією. За такої умови професійний розвиток майбутнього фахівця буде більш успішним і результативним.

У цілеспрямованому формуванні професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах враховуються всі ланки навчально-виховного процесу: організація, зміст, форми, методи навчання. Означена діяльність є надзвичайно важливим компонентом навчально-виховного процесу, що не тільки формує творчі здібності особистості, але і сприяє набуттю необхідних спеціальних професійно-творчих знань, умінь і навичок для подальшої педагогічної діяльності в загальноосвітніх закладах.

Формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності у пропонованій дослідницько-

експериментальній роботі описується як складний інтегративний процес, спрямований на виявлення та формування цілого комплексу професійно-творчих знань, умінь, навичок (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних), якостей особистості (ініціативність, креативність) та можливість їх застосувати в практичній педагогічній діяльності з репрезентацією власних художньо-педагогічних здобутків.

Таким чином, проблеми професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності висвітлені у наукових працях дослідників у галузі філософії, педагогіки, психології, мистецтвознавства.

Отже, професійна готовність майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності визначається у нашому дослідженні як інтегрована властивість особистості, що включає комплекс професійно-творчих знань, умінь, навичок (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних, професійно-технологічних), якостей особистості (ініціативність, креативність) та їх застосування в практичній педагогічній діяльності з репрезентацією власних художньо-педагогічних здобутків.

1.2. Компоненти, критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності до художньо-творчої діяльності майбутнього вчителя музики у педагогічних коледжах

У загальній характеристиці художньо-творчої діяльності доцільно визначити основні аспекти: *цілеспрямованість*, що визначається принциповістю та переконаннями особистості, глибоким усвідомленням поставлених завдань, керуванням постійними переконаннями та принципами; *предметність*, що визначає процес художньо-творчої діяльності як об'єкт, який має свій зміст, природу та призначення, виконуючи орієнтувальну та регулювальну функції; *інструментальність*, яка спрямована на виконання цільових функцій художньо-творчої діяльності за допомогою конкретних методів і прийомів для забезпечення даного процесу.

Завдяки потенціалу, що реалізує можливості для самоактуалізації особистості, художньо-творча діяльність може виступати засобом творчого, когнітивного, емоційного, естетичного та соціального розвитку молоді, адже особливість даного процесу полягає в художньо-образному освоєнні дійсності через пізнання, творчість, самовираженість суб'єкта.

Предметом художньо-творчої діяльності є процес розв'язання творчих завдань, пошук особливих засобів (нових способів, методів), творчо-дослідницька робота, самостійне проектування шляхів і способів організації діяльності.

В умовах художньо-творчої діяльності продуктом (результатом) діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва є пізнавально-дослідницька робота у сфері різновидів мистецтва; трактування (інтерпретація) художніх творів, написання власних творів та їх репрезентація; самостійна методично-практична робота в організації творчих проектів (Рис. 1).

У процесі художньо-творчої діяльності майбутніх учителів музики важливим є використання синтезу засобів художньої виразності для єдності

ідейного та художнього змісту виконуваного твору. Уявлення та набуття знання про засоби художньої виразності у майбутніх учителів музики формуються, перш за все, через різноманітні види діяльності (сприйняття, виконавстві, творчості).

Особливість пізнавально-дослідницького напрямку роботи у забезпеченні формування творчої індивідуальності майбутнього вчителя музики у процесі самостійної художньо-творчої роботи, здатність поєднувати різні способи пізнання, що веде до пошуку художніх образів, які співвідносяться з художньою ідеєю творів в естетично визначеній формі.

Художній образ має свої специфічні особливості (метафоричність, асоціативність, парадоксальність) та осмислюється як індивідуалізоване узагальнення, яке розкривається в індивідуальному і через індивідуальне та подається в емоційно-чуттєвій формі [162].

Основою здобуття мистецького досвіду у процесі художньо-творчої діяльності є поглиблення мистецтвознавчої компетенції майбутніх учителів музики у процесі самостійної дослідницької роботи, що закладає основу для збагачення знань новітніми технологіями, інноваційними методиками, формами, видами, методами роботи. Значення пізнавально-дослідницького напрямку роботи майбутнього вчителя музики у формуванні індивідуального стилю творчого мислення, що виступає потужним засобом у здобутті мистецтвознавчої інформації та розвиває цілісне бачення творчої дійсності. На думку М. Бахтіна, «людина як творець культури здатна знайти спосіб діалогу між різними культурами» [10].

Художня освіченість майбутнього фахівця включає мистецьке осмислення дійсності, що поєднує різні способи мистецького спілкування. Тому пізнання мистецтва виступає як джерело розвитку художніх здібностей, професійно-творчих умінь як засобу формування світоглядних уявлень, ціннісних орієнтацій, творчого потенціалу, художньо-образного мислення особистості. Якість художньо-творчого процесу залежить від залучення особистості до найбільш значущих форм діяльності, зразком якої є

мистецтво. Таким чином, пізнавально-дослідницький напрям роботи майбутнього вчителя музики та мистецька освіченість можуть бути засобом творчої самореалізації, що забезпечує формування дослідницьких і креативних якостей фахівця.

Художньо-творча діяльність майбутнього вчителя музики розглядається як фактор особистісного творчого розвитку майбутнього вчителя музики в педагогічному коледжі, за допомогою потенціалу різних видів мистецтв з використанням активних форм творчого самовираження.

Теоретичну значущість для нашого дослідження мають положення Л. Арчажникової, що стосуються структури особистості вчителя мистецьких дисциплін, у якій художньо-творчі здібності є необхідним компонентом [8].

Науковці по-різному визначають структуру та компоненти художньо-творчої діяльності та її основних складових. Л. Василенко, вивчаючи взаємодію вокального і методичного компонентів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музики, визначила такі компоненти вокально-методичної підготовки: *мотиваційно-цільовий*, що передбачає розуміння студентами загальної мети і завдань вокально-методичної підготовки, переконаність у необхідності взаємодії вокального і методичного компонентів для успішного здійснення майбутньої професійної діяльності; *інформаційно-пізнавальний*, котрий спрямовано на усвідомлення студентами ролі вокального мистецтва в естетичному вихованні особистості, особливостей музично-образної інтерпретації вокальних творів та систематизацію теоретичного матеріалу з основ голосоутворення та методики вокального навчання; *операційно-технологічний*, котрий забезпечує оволодіння вокально-виконавською майстерністю та практичними методами вокального розвитку особистості; *рефлексивно-аналізуючий*, що характеризується розвитком у майбутніх фахівців здатності до адекватної самооцінки вокально-виконавських можливостей, а також дій щодо визначення і застосування способів розв'язання методичних завдань і проблем вокального навчання [30, с. 10].

У науковій літературі (Л. Гусейнова) є інші підходи щодо структурування художньо-творчої діяльності: *мотиваційно-вольовий* компонент включає стійку зацікавленість майбутньою професією; *когнітивно-аналітичний* компонент визначається необхідністю накопичення системних теоретичних знань, категоріально-понятійного фонду; *креативний* компонент складає розвиток художньо-творчих умінь (музично-виконавських, імпровізаційних), які, у свою чергу, формують професійно важливі якості – емпатію, артистизм, рефлексію, самостійність, творчу активність, ініціативність; *ціннісно-орієнтаційний* компонент зумовлює необхідне формування рефлексивних нормативно-регулятивних механізмів (ціннісних орієнтацій, смаків, ідеалів) оцінної діяльності, яка ґрунтується на прийнятій у суспільстві системі цінностей і соціальному досвіді; *операційний* компонент акумулює застосування технологічного арсеналу, оперування набутими знаннями та вміннями, використання раціональних технологічних прийомів у процесі роботи над твором і в процесі його виконання [53].

Інші автори визначають такі компоненти: конструктивний, організаційний, дослідницький, емоційний і художньо-творчий. Художньо-творчий компонент професійної діяльності майбутнього педагога є одним із найголовніших, що дає можливість залучення студентів до духовного надособистісного досвіду буття через розчинення знакового в символічному, індивідуального у всезагальному. Ця інтеграція досвідів схожа на ефект духовної синестезії, коли актуалізується не лише сукупність чуттєвого сприйняття, а й архетипи, досвіди різних культур.

Залученість почуттєво-ментальних стратегій до загальнолюдських переживань у виконавському процесі є кінцевою метою художньо-творчого напряму в професійній діяльності педагога. Розуміння сутності творів мистецтва як універсальної динамічної моделі життя і загальнолюдського духовного досвіду визначається рівнем сформованості духовного потенціалу майбутніх музикантів-педагогів. Розвинені художньо-творчі вміння стають

чинниками формування професійно значущих якостей – емпатії, креативності, артистизму, рефлексивності, творчої активності [132].

Більшість науковців, визначаючи компоненти професійної діяльності майбутнього вчителя мистецьких дисциплін, встановлюють взаємозалежність між професійними знаннями і якостями на основі актуалізації духовних сутнісних сил. Слід звернути увагу на ідеї культурологічної концепції освіти, які розкривають системні зв'язки основних блоків професійної підготовки майбутнього педагога.

Культурологічний підхід у мистецькій педагогіці, розроблений і ґрунтується на таких положеннях: а) взаємозв'язок духовної, художньої і музичної освіти; б) переосмислення дидактичних понять з позицій духовно-контекстного розуміння процесу навчання мистецтву; в) використання культурологічного аналізу при вивченні історії мистецької педагогіки; г) опора на єдині культурологічні основи, спільні для кожного з напрямів розвитку мистецько-педагогічної думки [149, с.36-41].

Супутнім поняттю готовність до художньо-творчої діяльності майбутніх учителів музики розглядаємо поняття «художня компетентність». Так, Л. Масол художню компетентність трактує як певну досвідченість особистості у царині мистецтва, здатність до самоорганізації в галузі мистецької діяльності на основі ціннісних естетичних орієнтацій і з метою розвитку власного художньо-творчого потенціалу [103].

На думку дослідників, це поняття має особистісно-діяльнісний та інтегративний характер, оскільки є багатогранним показником результативності мистецької освіти і самоосвіти, що інтегрує всі *компоненти*: змістовий (знання), процесуальний (уміння), аксіологічний (цінності, орієнтації), самореалізаційний (активність, самостійність), креативний (творчість) [104, с.6; 144, с.55-59].

О. Леонтьєв пов'язував діяльність з мотивами. Дослідник виокремлює види діяльності, котрі залежні від мотивів, та доводить, що при вивченні

мотивації діяльності варто враховувати весь комплекс умінь та високий професіоналізм, що є змістовим показником діяльності [98].

Усвідомлення майбутнім вчителем музики системи цінностей і мотивів, їх реалізації у власній роботі полягає у необхідності залучити учнів загальноосвітніх шкіл до творчого процесу.

Важливим у цьому плані є дослідження Н. Кузьміної, яка розглядала питання аналізу мотивів педагогічної діяльності та шляхів формування інтересу до даного процесу, що ведуть до педагогічної творчості та майстерності. Науковець поняття «професійна майстерність» визначає як «володіння професійними знаннями, вміннями та навичками, котрі дають змогу фахівцю успішно досліджувати ситуацію (об'єкт та умови діяльності), формулювати професійні завдання, виходячи з даної ситуації, та успішно їх вирішувати відповідно до мети, яка постає перед наукою та педагогічною практикою» [93].

Досліджуючи художньо-творчу діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва, К. Зуб до критеріїв розвитку творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва відносить: свідоме ставлення до обраної професії; прагнення до збагачення духовної та професійної культури; професійну мотивацію студентів у процесі вивчення дисципліни; формування професійно-ціннісних орієнтацій; самовдосконалення та самореалізації в освітньому процесі як музиканта-виконавця, режисера, актора; розвиток комунікативної діяльності й активність у різних формах роботи [70].

Художньо-творча діяльність, на думку науковця, відноситься до специфічного виду естетичної діяльності, продуктом якої є твори мистецтва. Всі вони адресовані людині, яка може їх сприймати, якщо розуміє мову того чи іншого виду мистецтва та оцінювати. Рівень творчих здібностей визначає готовність людини до естетичної діяльності. Автор розрізняє два типи естетичної діяльності: простий, репродуктивний, де мета представлена готовим образом, проектом, а людина повторює, робить копію того

естетичного явища, яке відтворене іншим; високий, активний тип естетичної діяльності пов'язаний з відтворенням нового, оригінального [70, с. 140-143].

Аналіз професійно-творчої діяльності студентів у процесі навчання дозволив науковцям ввести в прогностичну модель випускника гностичний, конструктивний, організаційний і комунікативний компоненти процесу педагогічного управління професійно-творчою діяльністю студентів [135, с.377-382].

У документах Болонського процесу (З. Тимошенко, А. Грехов, Ю. Гапон, Ю. Палеха) структура художньо-творчої діяльності включає такі види діяльності: *гностичну* (дослідницьку, творчу) діяльність, яка включає самовдосконалення професійної системи умінь як наявності здатності до педагогічної, художньо-творчої діяльності ще в процесі художньо-педагогічної підготовки; *конструктивну* діяльність, що передбачає вибір змісту освіти та навчального матеріалу; *організаційну* діяльність, яка передбачає включення студентів у різні види активних і продуктивних пізнавальних, образотворчих способів дій професійно-творчої діяльності; *комунікативну* діяльність, котра виявляється у встановленні правильних позитивних взаємовідношень учасників спілкування. З точки зору методології оцінки якості художньо-педагогічна освіта за умов запровадження кредитно-модульної системи організації процесу навчання, модель якого була розроблена Європейською комісією, Радою Європи та UNESCO/CEPES, містить детальну інформацію про результати навчання випускника [20; 172].

Орієнтація на різні види мистецтва значно розширює творчі можливості майбутніх фахівців, поглиблюючи їх художні інтереси та потреби. Здатність сприймати мистецтво не пасивно, а активно розвиває в особистості дослідницький пошук (розширення уявлення про різні види та жанри мистецтва, здатність осмислювати художні засоби), творчу ініціативу (вміння виражати власні художні враження), самостійність, критичність (естетичне оцінювання мистецьких творів різних епох і стилів), вміння

розв'язувати творчі завдання (інтерпретація художніх творів), індивідуальну творчість (створення власних мистецьких творів).

Музична творчість є загальним, споріднюючим елементом всіх музичних спеціалізацій та охоплює спів, гру на інструменті, імпровізацію, створення музичних творів. Досліджуючи творчий характер музично-педагогічного процесу, Г. Нейгауз зауважував, що «справжня професійна педагогіка стає справжнім вихованням, але, перш за все, від того, що є чистою формою спілкування та зближення людей на основі спільної відданості та здатності щось створити в мистецтві» [113, с. 198].

У працях Е. Бриліна наголошується на необхідності розвитку навичок композиторської творчості майбутніх учителів музики як найбільш продуктивного виду музичної діяльності (імпровізації, композиції, створення) [24, с. 77].

Аматорська композиторська діяльність виступає як можливість самореалізації та творчого розвитку особистості, її специфіка полягає у внутрішній мотивації та визначає характер емоційних реакцій на процес і результат творчої діяльності.

Створення музики як втілення духовно-змістовного задуму звуковими засобами є особливою сферою художньо-творчої діяльності, адже фіксація художніх образів у звуковій формі стає втіленням об'єктивності та змісту твору, його значень і смислів. У свою чергу, виконавська інтерпретація викликає переживання слухачами найтонших відтінків почуттів та вражень. Масовий прояв музичної творчості – участь у колективних творчих проектах (конкурсах, фестивалях, творчих зустрічах) – є шляхом самоствердження, розкриття творчих здібностей майбутнього вчителя музики.

Важливим аспектом у літературній творчості вчителя музики є оволодіння навичками виразного художнього читання, що є необхідним для проведення репетицій хорових колективів, під час яких обов'язковим є хорова декламація творів. Дикція, виразність, емоційність, усвідомленість у виконанні літературних текстів є додатковим джерелом творчого

самовираження особистості, а також необхідним вмінням у професійній діяльності як вчителя-актора, вчителя-ведучого художньо-творчого заходу.

Художня творчість майбутнього вчителя музики спрямована на емоційно-інтонаційне, сценічно-артистичне відображення художнього образу у процесі виконання творчих завдань, постановки музичних спектаклів (інтерпретації художнього змісту твору), сприяє засвоєнню теоретичних знань технології організації сценічних номерів, вистав і використання практичних навичок застосування набутих вмінь.

Театральна творчість майбутніх учителів музичного мистецтва передбачає виконання активних творчих дій у процесі постановки театральної вистави та потребує акторської, режисерської майстерності, включає самостійну роботу над художнім твором, створенням музичних, вокальних, танцювальних, пластичних композицій.

На думку О. Отич, театр є найбільш природним органічним засобом розвитку творчої індивідуальності майбутнього вчителя музичного мистецтва, чому сприяє цілий набір засобів театрального мистецтва (написання сценарію, режисура, оформлення, репетиція, робота над ролями, а також пантоміма, імпровізація, критична оцінка спектаклю) та знання театральної педагогіки (акторський, рольовий тренінги, етюди; навчальна, ритмічна, імпровізаційна драматизація; вправи на розвиток професійної уваги, творчої уяви і фантазії, формування психофізичної свободи та навичок взаємодії з аудиторією – утримування уваги глядачів, ефективної комунікації з ними, залучення їх до співпереживання й співтворення образу) [120].

У процесі театральної творчості формуються головні чинники сценічної майстерності: адекватність світосприйняття (правильна інтерпретація відчутого); послідовність, мотивація дій; перспектива дій («архітектоніка сценічного твору»); ритмічність; контрастність (динамічність дій); виразність мовлення і пластики; ощадливість у засобах виразності (Л. Дубина, Л. Курбас) [59; 95].

Важливою умовою процесу формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності є розкриття неповторності й унікальності творчої особистості. Важливим засобом у реалізації такого завдання є мистецтво хореографії, досягнення якого сприяє розвитку імпровізаційності й творчості.

Для хореографічної творчості характерним є те, що художні образи створюються за допомогою естетичних, музично-ритмічних рухів тіла, які доповнюються елементами образотворчого мистецтва та театралізації, а «художній образ створюється в процесі художнього узагальнення через індивідуально неповторну, емоційно насичену форму» [56, с. 10].

Хореографічна творчість майбутнього вчителя музики передбачає оволодіння хореографічною імпровізацією для самоствердження у танці, виявлення творчої волі та неповторної індивідуальності; здатна розвивати художні та творчі здібності, збуджувати фантазію, заохочувати творчу активність, давати можливість отримувати задоволення від процесу. Танець сприяє формуванню художньо-пластичних здібностей [141, с.17-23].

Хореографічна творчість майбутніх учителів музики реалізується за допомогою використання засобів пантоміми і пластики, що виявляє здібності імпровізувати, виконувати творчі завдання, вдосконалювати пам'ять, увагу, уяву, фантазію, емпатію та є важливим засобом формування творчої особистості.

Організаційний напрям роботи майбутнього вчителя музики полягає в оволодінні методикою керування художньо-творчими колективами, проведенні позашкільних виховних заходів та є своєрідною апробацією здобутих студентом професійно-творчих знань, умінь і навичок, пов'язаних із цілеспрямованими та послідовними діями.

Методичний аспект діяльності майбутнього вчителя музики у художньо-творчому процесі та його різновиди є результатом використання синтезу отриманих знань із профільної підготовки (знання художньо-творчих методів, прийомів, виконання вправ, проведення тренінгів) та у процесі

власної дослідницької діяльності (створення оригінальних програм художньо-творчого розвитку молоді).

Практичний аспект художньо-творчої діяльності майбутнього вчителя музики пов'язаний із самостійною організацією таких форм роботи, які максимально охоплювали б взаємозв'язок різних видів мистецтва (постановка фрагментів музичних вистав, дитячих опер; режисура різновидів художньо-творчих заходів; створення власних творчих проектів).

Сучасними науковцями виокремлюються різні види діяльності, що включені у художню творчість. Так, класифікуючи активність суб'єкта в системі суб'єктно-об'єктних відносин, М. Каган виділяє п'ять видів діяльності: перетворюючу, пізнавальну, ціннісно-орієнтаційну, комунікаційну та художню. Дослідник зауважує, що художня діяльність синтезує в собі всі інші види діяльності [76].

В. Афанасьєв виокремлює такі види діяльності: матеріальну та духовну. Саме духовна діяльність має відношення до створення та відтворення ідей та духовних цінностей [9, с. 62].

А. Уледов виокремлює два напрями духовної діяльності: духовно-теоретична та духовно-практична, до останньої відносить і художню діяльність, зауважуючи, що «...результат духовно-практичної діяльності полягає у зміні не тільки свідомості, але й суб'єкта» [165, с. 68].

Л. Бочкарьов визначає три види художньої діяльності: створення, виконання, сприйняття художнього твору. Художній продукт діяльності композитора стає предметом діяльності виконавця. Продукт діяльності виконавця стає предметом діяльності слухача [21].

Педагогічний потенціал такої діяльності надає широких можливостей для формування професійної компетенції майбутніх учителів музичного мистецтва.

Значення терміну «педагогічний потенціал художньо-творчої діяльності» розуміють як сукупність характеристик, засобів, умов, необхідних для організації та ведення навчального процесу з метою розвитку

особистих ресурсів – знань, зразків поведінки, моделей трансляції людського досвіду, що забезпечує естетичне виховання та навчання особистості, її розвитку в культурі.

Те, що визначає художньо-творчу діяльність як педагогічний засіб, розкривається через розуміння її педагогічного потенціалу. Педагогічний потенціал художньо-творчої діяльності – це сукупність ціннісних підстав, змістовних та науково-методичних засобів розвитку креативного мислення студентів, їхньої здатності та готовності до творчого пошуку у вирішенні професійних завдань.

Ми поділяємо думку Н. Скребнєвої, яка зауважувала, що особливістю музично-педагогічної діяльності є те, що вона синтезує педагогічну творчість і художню творчість, обумовлену природою мистецтва. У педагогічній роботі майбутнього вчителя музики художньо-творча діяльність виявляється в умінні образно виконувати твори музичного мистецтва, створенні власної інтерпретації музичного твору, імпровізації, в захоплюючому, емоційному, артистичному поясненні навчального матеріалу. Майбутню професійну діяльність вчителя музики можна вважати художньо-педагогічною діяльністю, оскільки вона є синтезом педагогічного мистецтва та художньої творчості [151, с. 30].

Основною характеристикою художньо-творчої діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва є її усвідомленість. Художньо-творча діяльність майбутнього вчителя музики відтворює індивідуальну своєрідність конкретної особистості і проявляється в: комплексному варіативному використанні теоретичних знань і практичних умінь; баченні нової проблеми в знайомій ситуації, її розв'язання різними методами; самостійному комбінуванні й перетворенні відомих способів діяльності на нові; творчому використанні різних поєднань засобів і прийомів навчання і виховання; застосуванні в певних випадках нових способів розв'язання педагогічних завдань.

Особливу роль у даному аспекті відіграє взаємозв'язок всіх структурних елементів художньо-творчої діяльності за спрямуванням: суб'єкт художньо-творчої діяльності; потреба в естетичному освоєнні дійсності; створення цілісного образу дійсності (художнього образу); творчий продукт (новий образ) як результат діяльності.

Художньо-творча діяльність майбутніх фахівців музичного мистецтва зумовлюється цілеспрямованим розвитком потреб, інтересів, мотивів, творчої спрямованості особистості та характеризується наявністю змістової (синтезу спеціальних професійних знань з психолого-педагогічних, музично-теоретичних, методичних дисциплін) та операційної складових (наявність професійно-творчих умінь, оволодіння засобами, формами, методами організації означеної діяльності).

На основі аналізу наукової літератури визначимо у структурі готовності майбутніх учителів музики такі компоненти/критерії: *мотиваційно-пізнавальний, творчо-діяльнісний, операційно-технологічний* (див. табл. 1.1.).

Таблиця 1.1

**Структурні компоненти/критерії формування професійної готовності
майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності в
педагогічних коледжах**

№	Компоненти	Зміст
1	Мотиваційно-пізнавальний	сформованість мотивації до майбутньої професійної діяльності, зацікавленість процесом художньо-творчої діяльності; потреба в творчому саморозкритті та самовираженні, активній участі в художньо-творчих заходах; здатність до самопізнання та самореалізації творчого потенціалу; вміння аналізувати власну творчу діяльність; оволодіння теоретичними знаннями з основ художньо-творчої діяльності, розширення мистецького тезаурусу.
2	Творчо-діяльнісний	сформованість музично-виконавських, сценічно-артистичних умінь, а також художньо-інтерпретаційних та музично-інтерпретаційних навичок у процесі виконання різноаспектних

		творчих завдань; розвиток навичок інсценізації пісень дитячого репертуару, активна творча участь у ролі виконавця театралізованих вистав, у постановках музичних казок, оперет, активна участь у конкурсних програмах; розвиток композиторських навичок у створенні дитячих пісень.
3	Операційно-технологічний	сформованість комплексу професійних знань, умінь і навичок (конструктивних, організаційних, комунікаційних, професійно-технологічних), що проявляються у використанні засобів художньо-творчої діяльності у процесі написання оригінальних сценаріїв, режисури сценічних мініатюр; у самостійному створенні творчих завдань (дитячих творчих ігор, вправ на розвиток творчої уяви), інтерпретуванні творчих вправ; умінні самостійно проектувати художньо-творчі заходи; у використанні сучасних музичних технологій та програм із освітньою метою; у розвитку комунікативних навичок, взаємодії з партнерами художньо-творчого процесу.

Мотиваційно-пізнавальний компонент/критерій передбачає наявність цілісної системи уявлень (мети, потреб, установок) щодо майбутньої професійної діяльності, зокрема професійного забезпечення художньо-творчого процесу у роботі зі школярами в загальноосвітніх закладах, сформованість позитивного ставлення студентів до художньо-творчої діяльності, наявність стійкої мотивації, що акумулює застосування майбутніми фахівцями технологій використання набутих знань і навичок у процесі художньо-творчої діяльності. Мотиваційно-пізнавальний компонент вказує на інтерес до професії вчителя музики, пізнавальну активність, прагнення до набуття культурологічних, мистецьких знань, здатність до творчого, оригінального мислення, сприяє усвідомленню значущості та потреби в оволодінні фахівцем майбутньою професією, спрямуванню студентів на потребу в самовдосконаленні, формуванню професійної позиції та стилю художньо-творчої діяльності.

Важливим для досягнення психологічної природи процесу художньо-творчої діяльності є визначення провідних мотивів, які зумовлюють творчу спрямованість майбутнього фахівця і надають такій діяльності певного особистісного сенсу: внутрішні потреби, нахили, потяги, прагнення, що підтримують творчий процес.

Стосовно цього критерію важливим є дослідження (О.Олексюк) щодо духовних почуттів у структурі творчої особистості майбутнього фахівця-музиканта. Провідним мотивом у процесі художньо-творчої діяльності є інтерес до мистецтва як сплаву інтелектуальних, емоційних та вольових сил особистості, що зумовлюють творчу активність, потребу в сприйманні та осмисленні видів мистецтва, прагненні до глибоких переживань, самостійного вираження почуттів і думок в індивідуально-неповторній формі їх втілення [117, с. 50-54].

Мотив співвідноситься з потребою, переживанням цієї потреби та її задоволенням, зовнішніми та внутрішніми мотивами, що викликають активність суб'єкта (С. Рубінштейн) [140].

А. Маслоу зазначає, що будь-яка діяльність є полімотивованою, адже викликана одночасно кількома мотивами, а виникнення якомога більшої кількості потреб підвищує загальний рівень мотивації діяльності [188].

Отже, в мотивації суб'єкта значну роль відіграють потреби, які спонукають студента до художньо-творчої діяльності. Стимулюючою потребою визнана потреба в самореалізації та отриманні естетичного задоволення. Відсутність бажання займатися художньо-творчою діяльністю виникає в результаті незадоволення власних потреб в означеному виді діяльності. Різноманітність форм і методів творчих занять сприяють появі інтересу та стимулюють прояв творчої активності, долаючи формалізм і стереотипи стосунків у колективі.

Потреба є необхідною передумовою діяльності. Цілеспрямоване формування потреби в художньо-творчій діяльності – це необхідна умова розвитку особистісних і професійних якостей. Потреба стає основою

активної діяльності, перетворюючись в інтерес, що стимулює активність особистості, надає діяльності захоплюючого характеру і робить її особливо результативною (Л. Арчажнікова) [8, с. 35].

У дослідженні Т. Буякас результат активної творчої діяльності розглядається як розвиток навичок та здібностей у професійному становленні особистості [28, с. 53].

Процес художньо-творчої діяльності визначається мотивами розвитку, самореалізації у творчій діяльності, підвищенні професійного рівня.

Особливість художньо-творчої діяльності пов'язана з емоційною сферою людини, розуміння емоційно-образного змісту різновидів мистецтва. На думку А. Леонтьєва, емоції – не лише регулятор діяльності, але і «механізм її руху» [98].

Емоції є показником відношення між потребами та успішним здійсненням художньо-творчої діяльності, яка відповідає мотивам особистості. Л. Бочкарьов зауважує, що «емоційні явища активно взаємодіють разом з іншими регуляторами діяльності, що керують творчим процесом» [21].

У дослідженнях Л. Виготського емоції розглядаються як головний компонент творчого процесу. «Емоція володіє.... здатністю підбирати враження, думки й образи, що відповідають тому настрою, який володіє нами в дану хвилину. Це почуття відбирає окремі елементи дійсності і комбінує їх у такий зв'язок, який зумовлений внутрішньо нашим настроєм, а не ззовні, логікою самих цих образів. Цей вплив емоційного фактора ... називають законом загального емоційного знака» [33].

Як різновид духовної діяльності, художня діяльність, на думку Н. Скребнєвої, стає внутрішнім набуттям особистості у процесі суб'єктно-об'єктних відносин. Головною особливістю художньої діяльності в даному аспекті є те, що вона потребує особливого об'єкта, а предметом діяльності може стати будь-який об'єкт дійсності [151, с.35].

Творчо-діяльнісний компонент/критерій передбачає розкриття творчої індивідуальності майбутніх учителів музики в процесі інтерпретації відомих або створенні нових мистецьких продуктів (музичних, літературних творів, театральних мініатюр, хореографічних композицій) та їх репрезентації, набутті професійно-творчих умінь (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних).

Активна творча участь майбутніх фахівців передбачає опанування різними видами художньо-творчої діяльності, розуміння засобів художньої виразності різних видів мистецтва, художню співтворчість та самостійну творчість.

Операційно-технологічний компонент/критерій демонструє рівень оволодіння майбутніми вчителями музики професійно-творчими знаннями, вміннями і навичками, вміння використовувати здобутий досвід, володіння технологічними прийомами в організації різновидів художньо-творчої діяльності.

Означений компонент вказує на готовність майбутнього фахівця до планування творчого процесу, добору оптимальних організаційних форм у самостійному розв'язанні поставлених завдань.

Показником готовності, за операційно-технологічним компонентом, є створення оригінальних сценаріїв художньо-творчих заходів, режисура та постановка фрагментів музичних казок (дитячих опер), організація творчих проектів.

Всі компоненти взаємопов'язані та спрямовані на формування означених професійно-творчих знань, умінь і навичок для здійснення процесу художньо-творчої діяльності.

Взаємозв'язок компонентів/критеріїв є суттєво необхідною умовою для досягнення високого рівня підготовки майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності.

Мотиваційно-пізнавальний компонент є основою для інших компонентів, адже від рівня потреб, інтересів та ставлення до майбутньої

професії залежить усвідомленість отриманих знань та результативність засвоєння змісту навчання. У поєднанні з творчо-діяльнісним компонентом, мотиваційно-пізнавальний компонент впливає на рівень творчої активності майбутніх фахівців, на прийняття ними самостійних рішень у розв'язанні творчих завдань, вибір способів реалізації творчого потенціалу.

Творчо-діяльнісний та операційно-технологічний компоненти, маючи наслідковий характер взаємозв'язку, перебувають у тісній залежності із мотиваційно-пізнавальним компонентом та не лише демонструють рівень та результати творчих досягнень, сформованість комплексу професійно-творчих знань, умінь і навичок для самостійного здійснення різновидів художньо-творчої діяльності, але і сприяють самостійному прогнозуванню власного творчого розвитку в майбутній професійній діяльності.

У своєму розвитку в міру вираженості названих критеріїв формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності проходить *кілька рівнів*: описово-констатуючий (низький), рівень осмислення художньо-творчої діяльності (середній) і рівень самостійної реалізації творчої діяльності (високий).

Студентів з низьким рівнем професійної готовності до художньо-творчої діяльності характеризує низька мотиваційна установка на активний творчий процес, стереотипність мислення (нездатність висувати творчі ідеї та варіанти творчих рішень), слабо розвинена творча уява, погані знання мистецтвознавчої термінології, невеликий досвід власної художньо-творчої діяльності, нездатність до самостійної сценічно-виконавської роботи, безініціативність в активній творчій діяльності, поверхові знання з методики організації художньо-творчих заходів, невміння планувати творчий процес, репродуктивний характер власної творчої діяльності.

Середній рівень професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності характеризується такими ознаками: наявність змістовно-спонукальних мотивів у художньо-творчій діяльності (мотиваційна сфера підпорядковується зовнішньому контролю), бажання до

самовдосконалення та розширення знань із методики організації художньо-творчої діяльності, фрагментарність прояву творчої ініціативи у вивченні та репрезентації творів мистецтва, оригінальне творче мислення за умов додаткового стимулювання, достатній розвиток творчої уяви, часткове оволодіння теоретичними знаннями з основ організації художньо-творчої діяльності, позитивне ставлення до здійснення проектування художньо-творчої діяльності, демонстрація достатньої методичної підготовки в організації художньо-творчої роботи.

Про високий рівень свідчать такі показники професійної готовності майбутніх учителів музики до здійснення художньо-творчої діяльності: пріоритет творчо-сміслових мотивів у художньо-творчій діяльності (яскраво виражена мотивація до творчого самовдосконалення та саморозвитку), нестандартне вирішення творчих завдань, володіння мистецтвознавчим категоріальним апаратом, оволодіння теоретичними знаннями з основ організації художньо-творчої діяльності, наявність інтересу до такого виду діяльності, потреба у спілкуванні з творами мистецтва, розвиток сценічно-виконавських умінь, здатність до нестандартних творчих рішень, творча активність у різних видах художньо-творчої діяльності, оволодіння операційним порядком дій, принципами відбору способів дій у процесі проектування художньо-творчої діяльності, високий рівень володіння організаторськими навичками, стійкий творчий характер практичної роботи.

Отже, запровадження художньо-творчої діяльності в навчально-виховному процесі педагогічних коледжів є важливим фактором підвищення ефективності навчання студентів музично-педагогічних відділень, оскільки їхня майбутня професія пов'язана з творчою складовою, креативною комунікативною діяльністю, у якій процес та результат корелюють зі змістовно-формальними характеристиками професійної освіти.

1.3. Стан сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності

Для перевірки теоретичних та методичних узагальнень, що містяться у наукових джерелах щодо доцільності впровадження в освітній процес музично-педагогічних відділень педагогічних коледжів пропонованих форм, видів та методів роботи з формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності, виникла необхідність діагностувати стан сформованості професійно-творчих знань, умінь і навичок студентів шляхом проведення відповідної дослідно-експериментальної роботи.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Вінницького обласного комунального гуманітарно-педагогічного коледжу (68 студентів), Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу (69 студентів), Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського (67 студентів), Чортківського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Олександра Барвінського (68 студентів), Балтського педагогічного училища (65 студентів), які навчалися на II-IV курсах музично-педагогічного відділення за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Молодший спеціаліст».

На констатувальному етапі в експерименті взяли участь 24 викладачі та 7 керівників гуртків художньої самодіяльності Вінницького обласного комунального гуманітарно-педагогічного коледжу, 23 викладачі та 5 керівників творчих колективів Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу, 17 викладачів та 4 керівники гуртків художньої самодіяльності Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського, 18 викладачів та 3 керівники гуртків художньої самодіяльності Чортківського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Олександра Барвінського та 15 викладачів і 4 керівники гуртків художньої самодіяльності Балтського педагогічного училища.

Всього взяли участь 337 студентів, 97 викладачів та 23 керівники гуртків художньої самодіяльності.

Мета констатувального експерименту полягала у визначенні стану сформованості професійної готовності студентів педагогічних коледжів до художньо-творчої діяльності.

До визначених завдань відносились:

1. Розробка критеріїв та рівнів оцінки формування готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності, відповідно визначених компонентів.
2. Визначення методів педагогічного дослідження.
3. Проведення педагогічної діагностики стану сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності.
4. Проведення аналізу результатів констатувального експерименту.

Констатувальний етап експерименту ґрунтувався на теоретичних положеннях, розглянутих у підрозділах 1.1. та 1.2. дослідження та передбачав визначення і характеристику рівнів професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах на основі попередньо розроблених компонентів (мотиваційно-пізнавального, творчо-діяльнісного та операційно-технологічного).

Відповідно до структурних компонентів виявлені та обґрунтовані критерії та рівні формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до реалізації художньо-творчої діяльності:

1. *Мотиваційно-пізнавальний*, що характеризується спрямованістю інтересів і потреб особистості у художньо-творчій діяльності; накопиченням знань та творчого досвіду в різних видах мистецтва.
2. *Творчо-діяльнісний* – спрямований на визначення ступеня творчої активності, ініціативності та здатності до самостійної творчої діяльності, наявність художньо-інтерпретаційних умінь майбутнього вчителя музики.

3. *Операційно-технологічний* – характеризується спроможністю майбутнього вчителя музики до самостійної організації різновидів художньо-творчої діяльності.

Формування професійної готовності майбутнього вчителя музики передбачає цілеспрямований та комплексний процес розвитку творчих здібностей особистості, набуття студентами мистецького досвіду, опанування методикою організації різновидів художньо-творчої діяльності.

Для здійснення діагностики визначених компонентів на етапі констатувального експерименту використовувались такі методи: спостереження-аналіз, анкетне опитування, тестування, колективні бесіди, групове інтерв'ювання, групова дискусія, методи статистичної обробки даних.

На початковому етапі констатувального дослідження нами було здійснено спостереження-аналіз художньо-творчої діяльності майбутніх учителів музики на контрольних та залікових заняттях музично-педагогічних відділень педагогічних коледжів. Так, досліджуючи концертні виступи творчих колективів художньої самодіяльності (хорових, вокально-інструментальних, хореографічних, театральних) та прагнення майбутніх учителів музики до самостійної творчої діяльності, було визначено достатній рівень виконавської майстерності (високий технічний рівень виконання програми, відчуття ансамблю, чистота інтонування, вокальні навички, зацікавленість виконавців у передачі змісту творів, сформованість артистичних здібностей, емоційне забарвлення виступів), що свідчить про величезну і копітку роботу керівників гуртків художньої самодіяльності, високу працездатність колективів, але низький рівень спрямованості майбутніх учителів музики до самостійної художньо-творчої діяльності, адже зі 100% концертних заходів, мистецьких (виконавських), розважальних конкурсів, які проводяться щорічно у педагогічних коледжах, лише мала кількість відбулася за ініціативи самих студентів (17,2 %).

Наступним етапом експериментального дослідження стала перевірка рівня засвоєння навчальної програми та ступеня оволодіння засобами втілення художніх образів в інструментальному та вокальному виконавстві (володіння художньо-образною та виконавською інтерпретацією, імпровізацією, художньою майстерністю виконання програм з дисциплін основного та додаткового музичного інструменту, постановки голосу) за такими критеріями: розкриття ідейно-образного змісту (поетичного або інструментального) твору, закладеного в авторському тексті; художнє тлумачення музичного твору у процесі його виконання; власне виконавське бачення використання виражальних засобів (темп, динаміка, артикуляція, фразування, акцентування); вираження художньої цінності твору у вигляді особистісного ставлення до нього.

Перевірка здійснювалась у межах контрольних занять, на яких студенти виконували музичні твори перед аудиторією своєї групи.

За результатами контрольних занять на констатувальному етапі експерименту було визначено високий рівень технічного виконання (73,8 %), осмисленість та логічність творчих дій (64,1 %), чіткість музично-слухових уявлень до початку виконання музичних творів (71,9 %), емоційність (87,6 %), стресостійкість та самопрезентація під час публічного виступу (49,1 %), але недостатній рівень сформованих у студентів індивідуальних художньо-інтерпретаторських навичок (інтерпретаторської осмисленості виконання, жанрового відчуття музичного твору, драматургії цілісної музичної форми) (35,7 %), володіння елементами художньої майстерності (рухами, мімікою, жестами), артистичністю виконання (41,3 %), обмеженість використання художніх засобів виразності у процесі виконання музичних творів (створенні та передачі художнього образу глядачам, настрою, відповідністю створюваного образу із особистими переживаннями, використанні художнього перебільшення для передачі найхарактерніших рис створюваного образу) (39,5 %).

Для визначення ставлення майбутнього вчителя музики до виконавської діяльності як головного елемента художньо-творчого процесу було проведено тестування. Студентам пропонувалось дати відповідь «так», «ні» або «інколи» на пропоновані твердження. У випадку збігу відповідей, визначених у ключі, респондент отримував 1 бал, якщо відповідь не співпадає – 0 балів. У сумі за кількістю балів були визначені рівні ставлення студентів до виконавської діяльності, їх ініціативності та готовності до художньо-творчої діяльності (Додаток А). Так, було визначено низький рівень (38,2 %) за отриманих 10-14 балів, середній рівень (32,7 %) – 15-20 балів та високий рівень (29,1 %) – 21-30 балів.

До низького рівня були зараховані ті твердження студентів, що засвідчили неповне розуміння значення процесу виконавської діяльності, індиферентне ставлення до обраної професії, пасивність до прояву активних творчих дій, відсутність бажання виступати на сцені, надання переваги використанню під час педагогічної практики записів музичних творів, а не власного виконання.

Середній рівень визначив наявність заохочувальних мотивів виконавської діяльності, прагнення розширити власні знання та внесення власних ідей під час самостійної творчої роботи, але недостатній інтерес до виконавської діяльності, репродуктивність творчих дій за порадою викладачів.

Високий рівень показав значну творчу активність студентів у процесі виконавської діяльності, їхню потребу у постійній репрезентації власної творчої діяльності перед глядачами, усвідомлення значення майбутньої професії, ретельної самостійної творчої роботи.

За результатами спостережень та проведеного тестування було визначено фрагментарність самостійної художньо-творчої діяльності у роботі майбутніх учителів музики, засвоєння навчальних програм індивідуальних виконавських дисциплін лише за поставленими вимогами.

Для визначення ступеня сформованості організаторських здібностей та застосування їх в умовах педагогічної практики проводилося дослідження позанавчальної виховної роботи в загальноосвітніх закладах, яка здійснювалася студентами-практикантами. У відгуках учителів музичного мистецтва, методистів та керівників гуртків художньої самодіяльності вказувалося на слабкий рівень організаторських здібностей і комунікативних умінь студентів-практикантів, що був виявлений під час проведення уроку музики та позанавчальної художньо-виховної роботи, у процесі підготовки шкільного свята, а також спостерігався недостатній рівень володіння вокально-інструментальною майстерністю, педагогічною імпровізацією, інтерпретацією музичних та художніх творів.

Особливі проблеми студенти-практиканти відчували у процесі створення сценарію свята, проведенні репетицій, під час керівництва творчим колективом або гуртком, організації та проведенні свята, а також відчували труднощі у процесі роботи над художнім образом виконавців, мали низький рівень володіння мистецьким тезаурусом (оперування жанровими, стильовими термінами), недостатній рівень знань про види, форми та жанри художньо-творчої діяльності.

Спостерігалась також відсутність уявлень про єдиний алгоритм роботи над організацією художньо-творчого заходу в загальноосвітніх закладах та про шляхи оптимізації творчого процесу в позанавчальній діяльності.

Додаткову інформацію про недосконалість організації навчально-виховного процесу студентів музично-педагогічних відділень дало анкетне опитування студентів для визначення самооцінки рівня професійної готовності до художньо-творчої діяльності (Додаток Б). Аналіз відповідей полягав у перевірці професійно-творчих знань, умінь та навичок і питань готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності. Особлива увага приділялась дослідженню творчої активності студентів як важливого компонента для здійснення художньо-творчої діяльності.

Аналіз анкетування щодо самооцінки рівня професійної готовності майбутнього вчителя музики до здійснення художньо-творчої діяльності визначив 59,7 % позитивних відповідей, що свідчить про низький рівень активної творчої участі у художньо-творчій діяльності, обмежений пасивною участю у колективах художньої самодіяльності, фрагментарному виконанні творчих завдань, недостатньому досвіді щодо інтерпретації музичних та художніх творів, інсценізації дитячих пісень.

На середньому рівні (27,1 %) відзначилась ініціативність у виконанні творчих завдань під час проведення уроків музичного мистецтва, розробки творчих ігор зі школярами, створенні сценарію до дитячих свят; спостерігався недостатній досвід в організації художньо-творчих заходів, часткове виконання ролі режисера-постановника художнього номеру. Лише 13,2 % реципієнтів зазначили, що мають досвід майже в усіх елементах художньо-творчої діяльності, надаючи позитивні відповіді на 12-16 запитань анкети, що свідчить про високий рівень самооцінки професійної готовності майбутнього вчителя музики до здійснення художньо-творчої діяльності.

Були підготовлені опитувальники для викладачів музичних дисциплін і керівників гуртків художньої самодіяльності для визначення загальної думки з питань стану професійної готовності майбутніх учителів музики до здійснення художньо-творчої діяльності, важливими аспектами якої виокремлювались організація художньо-творчих заходів та активна творча участь у позааудиторній роботі коледжу (участь у концертах, конкурсах, змаганнях) (Додаток В).

На запитання анкети відповіли 97 викладачів вокально-інструментальних дисциплін, 23 керівники художньої самодіяльності з 5 педагогічних коледжів України, у складі яких функціонують музично-педагогічні відділення та які здійснюють підготовку за спеціальністю 5.02020401 «Музичне мистецтво». Аналіз анкет засвідчив, що робота викладачів, керівників гуртків та студентів пов'язана з певними труднощами, серед яких: недостатньо високий рівень мистецького досвіду участі у

художньо-творчих заходах реципієнтів та володіння ними вокально-інструментальною майстерністю у зв'язку з тим, що значна кількість вступників приходять на навчання без музичної освіти (44,3 %); недосконалість навчальних планів і програм, а також відсутність належного науково-методичного забезпечення для проведення занять з художньо-творчої діяльності студентів.

Однак більшість педагогів вважають, що майбутні фахівці музично-педагогічних відділень здатні кваліфіковано проводити позанавчальну роботу в загальноосвітніх закладах, у тому числі і організовувати художньо-творчу діяльність з учнями. Перевагу мали студенти з попередньою музичною освітою, здобутою в музичних школах, саме вони були активними учасниками концертної діяльності, реалізуючи власний творчий потенціал.

Аналізуючи відповіді викладачів та керівників гуртків художньої самодіяльності щодо залучення студентів до створення сценаріїв художніх заходів та їх підготовки, було визначено, що більшість студентів не проявляє активності в даному виді роботи, надаючи перевагу репродуктивному виконанню доручених їм обов'язків (вони готові до ролі ведучих мистецького заходу за уже складеним сценарієм або ж до участі у ролі виконавця концертного номеру) – 39,5 %. Також було зауважено, що невелика частина студентів спроможна самотійно створювати сценічні мініатюри для розважальних заходів на задану тематику, використовуючи елементарні засоби виразності різних видів мистецтва (15,2 %).

Варто відзначити, що, вказуючи на шляхи удосконалення підготовки майбутніх учителів музики до самотійного здійснення художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах, педагоги звертають увагу на особливе значення використання методичних прийомів здійснення художньо-творчої діяльності студентами як одного з основних компонентів змісту навчання (91,2 %). Результати анкетування були підтверджені вивченням досвіду організації позааудиторної діяльності студентів, зокрема функціонування гуртків художньої самодіяльності, під час роботи яких майбутні вчителі

музики мають найбільшу можливість проявити власні творчі здібності, здобуваючи освіту на музично-педагогічних відділеннях Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу, Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу, Барського гуманітарно-педагогічного коледжу, Чортківського гуманітарно-педагогічного коледжу, Балтського педагогічного училища.

Ознайомлення з організацією позааудиторної роботи, технологіями творчо-виховного процесу, а також вивчення досвіду провідних викладачів вокально-інструментальних дисциплін, які займаються підготовкою студентів до участі у художньо-творчих заходах, відбувалося під час бесід із завідувачами музично-педагогічних відділень, викладачами та керівниками гуртків художньої самодіяльності, у процесі обміну інформацією на конференціях і семінарах.

Для виявлення рівня сформованості професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності на завершальному етапі констатувального дослідження із загальної кількості реципієнтів було обрано 99 студентів, поділених на дві групи, Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу (50 студентів) та Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу (49 студенти), які склали відповідно контрольну (КГ) та експериментальну (ЕГ) групи.

Для визначення провідного мотиву участі студентів у художньо-творчій діяльності було проведено групове інтерв'ювання, яке складалося з трьох етапів. На першому етапі була проведена колективна бесіда з групами студентів на тему «Значення художньо-творчої діяльності у професійному становленні майбутнього вчителя музики», під час якої визначалися професійні проблеми, з якими стикаються молоді фахівці в перші роки педагогічної роботи, суть та значення художньо-творчої діяльності, методика організації та проведення художньо-творчих заходів зі школярами загальноосвітніх закладів, зв'язок з різними видами мистецтва, перспективи особистісного творчого розвитку.

Проведення колективної бесіди про значення готовності до художньо-творчої діяльності сприяло усвідомленню значущості професійного становлення майбутнього вчителя музики, викликало інтерес до процесу художньо-творчої діяльності та зацікавлення можливістю отримати мистецький досвід й удосконалити професійно-творчі вміння. Комунікативна спрямованість такого дослідження сприяла творчому самоствердженню особистості в колективі.

На другому етапі була проведена групова дискусія «Доведіть, що ви здатні самостійно провести художньо-творчий захід (тему обирали студенти)», під час якої учасники дійшли спільної думки про доцільність вивчення методики організації різновидів художньо-творчої діяльності.

Третім етапом групового інтерв'ювання було анкетне опитування, що складалося з трьох блоків запитань, котрі відповідають раніше визначеним компонентам, спрямованим на виявлення потреб студентів, перевірку рівня знань про основи здійснення художньо-творчої діяльності, професійної грамотності та компетентності, визначення рівня творчої активності студентів для здійснення означеного процесу (Додаток Д).

Перший блок запитань визначав мотиваційну та пізнавальну спрямованість студентів до процесу художньо-творчої діяльності з метою визначення рівнів знань студентів про сутність художньо-творчої діяльності, його види, розуміння такого процесу, інтересу, творчих потреб майбутнього фахівця, його мистецького досвіду, усвідомлення ним значення процесу організації та проведення художньо-творчих заходів.

Аналіз відповідей на перше запитання «Опишіть, що, на вашу думку, означає поняття «художньо-творча діяльність майбутнього вчителя музики?»» дав змогу перевірити знання студентів про сутність поняття «художньо-творча діяльність», виявити рівень мистецького тезаурусу майбутніх учителів музики.

Було визначено, що 11,4 % реципієнтів описаний процес пов'язували з використанням творчих методів та прийомів на заняттях музичного

мистецтва в загальноосвітніх закладах, 25,3 % студентів указували, що це процес навчання, який переплітається з розважальною діяльністю, 15,3 % реципієнтів пов'язували творчість з діяльністю у різних видах мистецтва, 10,3 % опитуваних вважали, що художньо-творча діяльність є активним творчим процесом, важливим для розвитку пізнавальних потреб особистості, 15,5 % вважали, що це відвідування різних заходів у коледжі.

Аналіз відповідей засвідчив, що більшість випускників фрагментарно орієнтується у сутності процесу художньо-творчої діяльності, вважаючи його пасивним методом роботи із застосуванням елементарних практичних творчих дій. Обґрунтовано визначення поняття «художньо-творча діяльність» з конкретизацією його різновидів лише 22,2 % реципієнтів.

Друге питання («Які види художньо-творчої діяльності вам найбільше подобаються?») дало можливість визначити професійні переваги майбутніх учителів музики, їхній практичний досвід в означеному процесі.

Так, високим рівнем (24,2 %) оцінені відповіді студентів, які мали можливість спробувати себе у різних видах художньої творчої роботи (у написанні сценарію свята, проведенні репетицій, під час керівництва творчим колективом чи гуртком, в організації та проведенні свята) та здобули хороший досвід для подальшої професійної діяльності. Також студентами зазначалося, що часто доводилося проявляти ініціативу під час проведення свята у школі, щоб зробити його більш вдалим та емоційно насиченим.

Середнім рівнем (54,5 %) позначені відповіді випускників, які обмежувалися лише певними видами художньо-творчої діяльності (проведенням репетиції перед святом, гурткового заняття), а також зазначалося, що найбільше задоволення приносить процес імпровізації під час проведення репетицій з учнями.

Низьким рівнем (21,3 %) відзначено відповіді студентів, які мають пасивний досвід художньо-творчої діяльності, адже перебували у ролі спостерігача або у ролі помічника організатора даного процесу. Відповіді на запитання свідчать про достатньо великий інтерес студентів до художньо-

творчої діяльності, відчутна необхідність у продуктивному опануванні мистецькими знаннями та професійними вміннями, а також в їхньому удосконаленні.

Аналіз відповідей на третє запитання анкети («Які художньо-творчі заходи в коледжі чи в міських закладах культури і мистецтва ви відвідуєте?») дозволив визначити інтерес майбутніх учителів музики до художніх заходів, які проводяться у коледжі та поза ним. Так, 48,5 % опитуваних цікавляться мистецьким життям свого міста, відвідують міські концерти, конкурси, театральні вистави, художні виставки відомих діячів мистецтва, а також із особливим інтересом відвідують мистецькі заходи, що проводяться у коледжі, та отримують значне естетичне задоволення від процесу ознайомлення з мистецтвом.

Аналізуючи відповіді про улюблені культурно-мистецькі заходи, було виявлено, що 31,5% опитуваних надають перевагу масовим заходам, які проводяться в місті з метою патріотичного виховання суспільства («День Європи», «День міста», «День вишиванки»), 23,1% реципієнтів інколи відвідують театральні вистави, 15,3% студентів рідко відвідують філармонію, міські конкурси, змагання, фестивалі, картинні галереї, музеї та заходи, що проводяться в навчальному закладі.

Варто зауважити, що окремими студентами (28,3%) у коментарях було зауважено: «Подобається відвідувати всі культурні заходи, а особливо брати участь у них», що засвідчує високий рівень зацікавленості та позитивного ставлення до художньо-творчого процесу.

Так, на четверте запитання «Чи відчуваєте ви потребу брати активну участь у художньо-творчій діяльності?», 62,7 % студентів відповіли позитивно, зазначивши наявність естетичного задоволення та емоційного піднесення під час проведення репетицій до концертів, конкурсів, організації різноманітних заходів, під час виконання різноманітних творчих завдань.

Аналізуючи п'яте запитання («Що спонукає вас до участі в художньо-творчих заходах?») студентам пропонувалось обрати відповідь або ж

відповісти самостійно. Так, нами було визначено мотиви майбутніх учителів музики до даного процесу. Високий рівень (30,3 %) отримали відповіді студентів, які вважають необхідною участь у художньо-творчих заходах, адже це дозволяє самостверджуватися, самовдосконалюватися, реалізовувати власний творчий потенціал, потребу в активній діяльності, крім того, випускники усвідомлюють, що даний процес має велике значення у здобутті професійних знань і вмінь для майбутньої педагогічної праці.

Середній рівень (35,4%) склали відповіді студентів, які безпосередньо виконують доручені їм обов'язки педагогів, батьків, розуміють естетичне значення концертних виступів, усвідомлюють необхідність власного професійно-творчого розвитку. 34,3 % студентів зазначили, що вкрай рідко беруть участь у художньо-творчих заходах, оскільки не відчують у собі творчих задатків для сценічної роботи.

Таким чином, відповіді на четверте запитання дозволили виявити мотиви студентів і зауважити, що майже всі випускники на репродуктивному рівні виконують поставлені завдання і лише деякі з них мають стійкі мотиви до професійного самовдосконалення, усвідомлюють значення художньо-творчого процесу для розвитку їх професійних умінь та навичок.

Шосте питання («Хто з відомих діячів мистецтв вам відомий та найбільше подобається?») дало змогу визначити рівень пізнавальної діяльності майбутнього вчителя музики. Так, із пропонованих варіантів назвати відомого художнього керівника хорового колективу, композитора, музиканта-виконавця, співака, актора театру чи кіно третина студентів – 37,5 % – назвали улюблених зарубіжних акторів кіно, сучасних представників поп-культури та керівників колективів коледжу, що свідчить про низьку освіченість студентів у цьому питанні, 47,2 % реципієнтів показали посередній рівень, обмежившись знаннями про відомих керівників муніципальних хорових колективів В. Газінського, О. Вацек (хорова капела «Орея»), адже мали можливість відвідувати їх концерти у філармонії.

На високому рівні – 15,3 % – відзначились відповіді студентів на всі поставлені запитання, у яких згадувалися такі відомі особистості як актор театру і кіно Б. Ступка, Л. Сердюк, О. Сумська, Б. Бенюк, режисери О. Довженко, В. Іллєнко, Л. Левицький, сценаристи Й. Банаш, Л. Єфименко, С. Сміт, Л. Биков, конференсьє А. Райкін, І. Ноябров, Г. Антоненко, відомий державний музичний колектив О. Фокіна «RadioBand», національний заслужений академічний хор імені Верьовки (художній керівник А. Авдієвський, нині – З. Корінець *(прим. автора)*).

Результати аналізу першого блоку запитань сприяли отриманню даних та визначенню критеріїв мотиваційно-пізнавального компоненту. Так, мотиваційно-пізнавальний критерій вказує на стійку потребу та зацікавлення процесом художньо-творчої діяльності, прагнення оволодіти мистецькими знаннями та інтерес до пізнавально-творчої роботи.

До показників мотиваційно-пізнавального компоненту було віднесено:

1. Наявність мотивації до творчого самовдосконалення та саморозвитку.
2. Належний рівень знань з основ художньо-творчої діяльності (мистецька освіченість).
3. Ініціатива в самостійній організації діяльності.
4. Потреба в активній творчій діяльності.
5. Зацікавлення художньо-творчим процесом, вміння планувати та організовувати творчу діяльність у закладах загальної середньої освіти.

Показники кількісного аналізу рівня сформованості потреб у процесі художньо-творчої діяльності (мотиваційно-пізнавальний компонент) висвітлені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

**Рівні сформованості професійної готовності майбутніх учителів
музики до художньо-творчої діяльності
(за мотиваційно-пізнавальним компонентом/критерієм)**

Показники		Рівні (n=99)					
		Високий		Середній		Низький	
		к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
1	Наявність мотивації до творчого самовдосконалення та саморозвитку	0	0,3	5	5,4	4	4,3
2	Належний рівень знань з основ художньо-творчої діяльності (мистецька освіченість)	2	2,2	2	2,5	5	5,3
3	Ініціатива в самостійній організації діяльності	4	4,2	4	4,5	1	21,3
4	Потреба в активній творчій діяльності	28	28,3	48	48,5	23	23,2
5	Зацікавлення художньо-творчим процесом, вміння планувати та організовувати творчу діяльність у закладах загальної середньої освіти	36	36,4	26	26,3	37	37,3
	<i>Середнє значення</i>	28	28,3	43	43,4	28	28,3

Результати кількісного аналізу показали високий рівень сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності за такими показниками: потреба майбутніх учителів музики в активній творчій діяльності (36%); зацікавленість художньо-творчим процесом та вміння організовувати власну творчу діяльність (28%); ініціативність у самостійній організації діяльності, що передбачає прагнення оволодіти базовими знаннями з методики організації художньо-творчої

діяльності та набутті мистецького тезаурусу, вміти складати систему засобів та методів для досягнення мети діяльності (24%).

Опитування показало зацікавленість студентів процесом художньо-творчої діяльності та усвідомлення необхідності в оволодінні професійними знаннями з методики її організації (Табл. 1.2.).

Таблиця 1.2.

**Характеристика рівнів сформованості професійної готовності
майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності
(за мотиваційно-пізнавальним компонентом/критерієм)**

Високий	Середній	Низький
- пріоритет творчо-сміслових мотивів у художньо-творчій діяльності (яскраво виражена мотивація до творчого самовдосконалення та само-розвитку); - володіння мистецтвознавчим категоріальним апаратом (мистецьким тезаурусом); - високий прояв ініціативності до самостійної художньо-творчої діяльності, до складання власних творчих проєктів; - високий рівень зацікавлення художньо-творчою діяльністю, вміння організовувати власну творчу діяльність, створювати продукти мистецтва; - висока потреба в творчій самореалізації, в	- наявність змістовно-спонукальних мотивів у художньо-творчій діяльності (мотиваційна сфера підпорядковується зовнішньому контролю); - достатнє володіння мистецькою інформацією, уміння визначати зв'язки між різними видами мистецтва, знати найвідоміші твори різних видів мистецтва та визначних діячів мистецтва; - фрагментарність у прояві творчої ініціативи, у вивченні та репрезентації творів мистецтва; - бажання до самовдосконалення та розширення знань із методики організації	- відсутня мотиваційна установка на художньо-творчу діяльність; - заплутаність у мистецтвознавчій термінології; - недостатня ініціативність до самостійної творчої роботи; - недостатня зацікавленість у художньо-творчому процесі, до вивчення методичних прийомів організації художньо-творчої діяльності; - відсутність потреби в активній творчій діяльності.

активній діяльності.	творчій	художньо-творчої діяльності; - невеликий досвід у власній художньо-творчій діяльності.	
----------------------	---------	---	--

Другий блок запитань анкети спрямовувався на визначення рівня сформованості професійної готовності майбутнього вчителя музики в межах творчо-діяльнісного компоненту. Було досліджено рівень творчої активності, самостійної творчості, творчий потенціал, музично-виконавський досвід студентів.

Аналіз відповідей на перше запитання («Чи брали ви активну участь у художньо-творчих заходах як ведучий або сольний виконавець? Назвіть заходи, що найбільше запам'яталися?») показав рівень творчої активності та досвіду участі майбутніх учителів музики у сценічно-виконавській роботі. Було очевидно, що всі студенти (100%) під час навчання неодноразово брали участь у різних видах музично-концертної діяльності в коледжі, але переважали виступи масових форм організації (хор, оркестр, ансамбль). Тому високий рівень професійної сформованості за творчо-діялісним компонентом показали 23,2 % відповідей опитуваних, які мали можливість брати участь у художньо-творчому заході в ролі ведучого або сольного виконавця музичних творів не лише у заходах коледжу, але і на місцевому, регіональному, обласному та державному рівнях та пишаються своїми творчими здобутками. 47,5% реципієнтів зауважили, що мали досвід ведучого концертних програм або іноді виступали із сольними номерами з ініціативи викладачів, керівників гуртків, адміністрації освітнього закладу. Відповіді показали середній рівень вираження досліджуваної ознаки.

У частини опитуваних – 29,3% – визначено низький рівень, адже можливості виступити у ролі ведучого або виконавця у них не було, що свідчить про можливе навмисне уникнення участі у художньо-творчому

процесі та, насамперед, незацікавленість чи низьку усвідомленість студентами художніх цінностей мистецьких проектів.

Відповіді на друге запитання («Чи мали ви можливість брати участь у конкурсних програмах із власної ініціативи?») показали рівень виконавської майстерності опитуваних, адже для конкурсних програм будь-якого рівня це є найвищим критерієм.

Опрацювання відповідей показало такі результати: на високому рівні (24,2%) відповіли студенти, які неодноразово брали участь у подібних заходах та готуються до майбутніх випробувань із власної ініціативи; до середнього рівня (43,5%) віднесено відповіді тих реципієнтів, які брали участь у творчих конкурсах рідко та з ініціативи батьків або викладачів.

Низький рівень (32,3 %) показали відповіді студентів, які не брали участі у подібних заходах, адже не відчують у цьому потреби, не мають творчого стимулу та не впевнені у своїх силах, що свідчить про недостатню усвідомленість власної творчої індивідуальності та небажання розвивати свій творчий потенціал.

Аналіз відповідей на третє запитання («Чи створюєте ви власні мистецькі твори і які саме? Чи репрезентували Ви їх публіці?») дозволив визначити творчий потенціал, авторську аматорську діяльність як найвищий прояв творчої активності майбутніх учителів музики.

У цьому аспекті дослідження при визначенні рівнів розвитку творчості студентів значна увага приділялася професійному спрямуванню творчого процесу, адже більшість студентів зауважила, що займаються вони різножанровою творчою діяльністю (вишиванням, в'язанням, ліпленням, дизайном одягу, малюванням і подібним).

Тому високим рівнем було оцінено 19,2% відповідей опитуваних, це ті студенти, які створюють музичні твори малих форм (переважно дитячі пісні); (серед них – 8,3 % – пишуть власний літературний текст (вірш) та періодично виступають зі своїми творами на сцені). 52,5% мають власні творчі доробки на тексти відомих поетів, але соромляться їх репрезентувати, бо не впевнені в

їхній якості, і 28,3 % ніколи не створювали власних творів, хоча інколи намагалися спробувати створити фрагменти мелодій або ж інтерпретувати відомий твір.

Аналіз даного питання засвідчує наявність творчого потенціалу у більшій частині опитуваних, що є міцним фундаментом для формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності.

Опрацьовуючи відповіді на четверте запитання («Чи брали ви участь у постановках фрагментів музичних вистав?»), було визначено наявність такого досвіду, що передбачає набуття студентами елементарних сценічно-артистичних навичок, художньо-інтерпретаційних умінь, адже музична вистава об'єднує засоби виразності різних видів мистецтва, таким чином сприяючи всебічному формуванню артистичних якостей, удосконаленню виконавських умінь, розвитку творчих здібностей особистості, сприяє розвитку інтересу до творчого процесу, що є вкрай важливим для майбутньої професійної діяльності вчителя музики.

За результатами аналізу, високим рівнем – 25,3% – вважалися відповіді тих опитуваних, які неодноразово брали участь у фрагментах дитячих опер, виконували головні ролі; середнім рівнем – 48,4% – відзначилися відповіді студентів, які одноразово брали участь у масових сценах.

До низького рівня (26,3%) було віднесено відповіді опитуваних, які жодного разу не брали участі в художніх постановках. Таким чином, недостатній рівень досвіду активної участі студентів у фрагментах музичних вистав або дитячих опер студентами свідчить про малу ймовірність набуття сценічно-артистичних навичок та усвідомлення значення процесу організації означеної діяльності.

Аналіз відповідей на п'яте запитання («Чи працюєте ви самостійно над творами мистецтва (не за програмою) для майбутньої репрезентації?») показав рівень самостійної творчої діяльності, ініціативність, творчопізнавальну діяльність майбутніх учителів музики.

Так, високий рівень (29,3%) було визначено за відповідями студентів, які свідчать про те, що вони багато часу приділяють творчому саморозвитку та завжди знаходять можливість продемонструвати власні досягнення без додаткових стимулів.

Середній рівень (45,4%) отримали відповіді студентів, що свідчать про репродуктивне виконання доручених батьками або викладачами завдань, які вони робили за потребою та інколи брали участь у публічних виступах.

До низького рівня (25,3%) було зараховано відповіді студентів, які не відводять вільного часу на самостійне опрацювання додаткових мистецьких творів. Аналіз опрацьованих відповідей свідчить про недостатню зацікавленість студентів у власному творчому саморозвитку, творами мистецтва, неусвідомлення професійної значущості власного творчого розвитку.

Відповіді на шосте запитання «Які професійно-творчі здібності ви прагнете розкрити або удосконалити у процесі художньо-творчої діяльності?» дали можливість визначити, чи усвідомлюють майбутні вчителі музики свою професійну спроможність щодо організації процесу художньо-творчої діяльності.

Студентам пропонувались варіанти відповідей. Так, частина студентів (37,4 %) зазначала, що їм не вистачає впевненості у собі, організованості, наполегливості, емоційності, але є прагнення здобути навички інтерпретаційно-виконавської діяльності та бажання удосконалити навички сценічної майстерності; 43,3 % реципієнтів прагнули розвинути навички комунікативно-організаційної діяльності. І лише 19,3% студентів зазначили, що бажають продуктивного опанування комплексом мистецьких знань і професійно-творчих умінь для подальшого їх удосконалення в процесі художньо-творчої діяльності.

Аналіз результатів другого блоку запитань посприяв визначенню критеріїв творчо-діяльнісного компоненту.

Так, творчо-діяльнісний критерій є індикатором ставлення до мистецтва та самого себе, прагнення до самовдосконалення, самореалізації у художньо-творчій діяльності, написанні музичних творів (пісень, композицій, музичних казок), активної творчої діяльності.

Для даного критерію характерні такі показники:

1. Наявність художньо-інтерпретаційних умінь.
2. Активна участь у конкурсних програмах.
3. Створення власних мистецьких творів.
4. Наявність сценічно-артистичних навичок.
5. Самостійна творча діяльність.

Показники кількісного аналізу рівня сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності за творчо-діяльнісним компонентом висвітлені у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.

**Рівні сформованості професійної готовності майбутніх учителів
музики до художньо-творчої діяльності
(за творчо-діяльнісним компонентом/критерієм)**

Показники		Рівні					
		Високий		Середній		Низький	
		к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
1	Наявність художньо-інтерпретаційних умінь	23	23,2	47	47,5	29	29,3
2	Активна участь у конкурсних програмах	24	24,2	43	43,5	32	32,3
3	Створення власних мистецьких творів	19	19,2	52	52,5	28	28,3
4	Наявність сценічно-артистичних навичок	25	25,3	48	48,4	26	26,3
5	Самостійна творча діяльність	29	29,3	45	45,4	25	25,3
	<i>Середнє значення</i>	24	24,2	47	47,5	28	28,3

За результатами кількісного аналізу визначено високий рівень, виражений такими показниками: самостійна творча діяльність (29,3%); володіння сценічно-артистичними навичками (25,3%); активна участь у конкурсних програмах (24,2%).

Результати опитування показали достатній рівень творчої активності майбутніх учителів музики, потреби у виконавській діяльності та наявність здібностей до творчої самореалізації (табл. 1.4.).

Таблиця 1.4

**Показники рівнів сформованості професійної готовності майбутніх
учителів музики до художньо-творчої діяльності
(за творчо-діяльнісним компонентом/критерієм)**

Високий	Середній	Низький
- високий рівень творчої активності, наявність художньо-інтерпретаційних вмінь та значного досвіду сценічно-виконавської роботи на рівні коледжу, місцевому, обласному рівнях; - постійна активна участь у художньо-творчих заходах із власної ініціативи; - високий рівень художньо-інтерпретаційних навичок; - значний рівень прояву власної творчості (створення музичних творів,	- достатній рівень творчої активності та художньо-інтерпретаційних умінь, наявність невеликого досвіду сценічно-виконавської роботи з ініціативи наставників; - обмежена участь у конкурсних програмах за порадою викладачів; - достатній рівень прояву власної творчості без подальшої репрезентації; - достатній рівень навичок інтерпретації музичних творів;	- слабкий вияв творчої активності, обмеженість у виявленні художньо-інтерпретаційних вмінь, відсутність досвіду сценічно-виконавської роботи у ролі ведучого або сольного виконавця; - індиферентне ставлення до участі у конкурсних програмах, небажання розвивати власний творчий потенціал; - невпевненість у власних творчих можливостях, наявність елементарних навичок створення музичних фрагментів; - фрагментарність

пісень, віршів) та їх репрезентація публіці; - наявність досвіду активної участі в постановках фрагментів музичних казок; - ініціативність самостійної творчої роботи, висока активність у репрезентації власних здобутків.	- наявність досвіду участі у фрагментах дитячих музичних вистав, зокрема у масових сценах; - часткове виконання самостійної творчої роботи з додатковим стимулюванням.	інтерпретаційних навичок; - відсутність сценічно-артистичних навичок, недостатній рівень досвіду активної участі у постановках фрагментів дитячих музичних вистав; - задовільне ставлення до самостійної творчої роботи, небажання опрацьовувати додатково мистецький матеріал.
--	--	--

Третій блок запитань передбачав визначення рівнів сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності за операційно-технологічним компонентом та дослідження організаційних умінь студентів, а також уміння керувати художньо-творчим процесом на прикладі організації художньо-творчих заходів як фундаменту формування професійно-творчих умінь майбутнього вчителя музики для здійснення художньо-творчої діяльності.

Аналіз першого запитання («Чи пропонували ви власні оригінальні ідеї щодо теми та форми проведення художньо-творчого заходу для учнів загальноосвітніх закладів під час проходження педагогічної практики? Які саме?») засвідчив фрагментарне розуміння поставленого запитання, але допоміг виявити певні ідейні спрямування студентів (у 27,3 %), що свідчить про низький рівень оригінального мислення, 54,5 % відповідей реципієнтів зазначали наявність ідей щодо форми проведення виховних творчих заходів у вигляді квест-ігор, творчих подорожей.

Цікавими були пропозиції проведення конкурсу на краще виконання інсценізованої дитячої пісні із залученням учнів, які володіють грою на різних музичних інструментах, із використанням музичної імпровізації,

художньої інтерпретації; проведення музичних гостин «Дід Мороз і рок-н-рол», «Сім нот – сім чарівних пелюстків музики»; використання технічних засобів навчання для художньої виразності, що засвідчив високий рівень (18,2%) оригінальності мислення майбутнього вчителя музики.

Аналіз відповідей на друге запитання «Чи маєте ви досвід організації концертних програм? Яку саме роботу Ви виконували?» дозволив визначити наявність організаційних навичок у майбутніх учителів музики, досвіду роботи в означеній діяльності.

Було визначено, що майже всі студенти мають досвід організації свят у дитячих та загальноосвітніх установах, що передбачено навчальними програмами педагогічної практики, але відповіді студентів щодо їх ролі в такому процесі були різними.

Так, високий рівень роботи було визначено у 16,2 % відповідей опитуваних, у яких виявлена здатність самостійно організовувати дитячі свята, створювати різні концертні програми та бути у ролі керівника творчого процесу, але, здебільшого, на рівні дитячого садка.

Середній рівень охопив відповіді студентів, які мали досвід помічника керівника творчого колективу під час організації художньо-творчого заходу, зокрема 28,3% мають досвід підготовки сольних або інструментальних концертних номерів, проведення репетицій.

Низький рівень – 55,6% – визначено у відповідях, в яких вказувалося, що студенти частіше виконували пасивні види завдань за дорученням наставників, могли бути лише глядачами заходів та безініціативно обмежувались конкретно поставленими завданнями, що свідчить про умовне володіння організаторськими здібностями.

Третє запитання («Чи займалися ви режисурою сценічних театралізованих мініатюр (інсценізацією, постановкою фрагментів дитячих вистав, у тому числі – музичних або лялькових)?») дало можливість виявити режисерські здібності майбутніх учителів музики, вміння організовувати театралізовані дійства або їх фрагменти, естрадні мініатюри.

До високого рівня було віднесено 15,2 % відповідей студентів, які зазначали про наявність досвіду подібної роботи під час педагогічної практики, зокрема в організації лялькових вистав, режисурі жартівливих сценічних мініатюр для конкурсів КВК.

Майбутніми фахівцями було зазначено про невеликий досвід подібної роботи, зокрема в інсценізаціях дитячих пісень та створенні театралізованих музичних композицій, виконували роль помічника режисера заходів, що свідчить про середній рівень професійної готовності до визначеної діяльності (25,3 %).

До низького рівня (59,6 %) було зараховано відповіді опитуваних, які свідчать про обмеженість подібного досвіду. Аналіз усіх відповідей показав, що у сценічних мініатюрах як актори брали участь 45,1 % студентів, засвідчуючи наявність високої творчої активності, інтересу до творчого процесу та низький рівень знань режисерської роботи.

Аналіз четвертого запитання («Чи намагалися ви написати оригінальний сценарій до будь-якого художньо-творчого заходу?») визначив рівень оволодіння майбутніми вчителями музики сценарною майстерністю. Лише у невеликої частини студентів відповіді показали досить високий рівень готовності до такої роботи (12,1 %); було вказано на наявність у них досвіду самостійного створення сценарію, зокрема театралізованих свят із сучасною інтерпретацією. Частина респондентів вказала, що має досвід створення імпровізованого сценарію концертної програми на основі вже готових номерів, що визначило їхній середній рівень готовності до такої діяльності (26,3 %).

На низькому рівні (61,6 %) виявилися відповіді опитуваних, які зазначили, що завжди користуються готовими сценаріями художньо-творчих заходів, а це свідчить про відсутність творчої самостійної роботи студентів та неволодіння прийомами роботи у створенні оригінального сценарію.

П'яте запитання («Вам поставлене завдання організувати та провести художньо-творчий захід для учнів загальноосвітнього закладу. Який

алгоритм дій ви оберете?») являло собою конструктивне завдання, в якому студенти мали вказати почерговість дій процесу організації та проведення художньо-творчого заходу.

Так, високий рівень (14,1%) показали студенти, які правильно визначили всі етапи підготовки до проведення заходу. У 22,2 % студентів було виявлено середній рівень, оскільки їхні відповіді були неточними, випускники правильно вказали порядок дій першого етапу, а далі – плутались у їх почерговості.

До низького рівня – 63,6% – було віднесено відповіді студентів, які продемонстрували хаотичне розміщення дій алгоритму процесу підготовки та проведення заходу. Аналіз відповідей на запитання засвідчив, що більшість студентів не вміє планувати процес підготовки до мистецького заходу, у них не вистачає конструктивних знань для художньо-творчої діяльності.

Аналіз шостого запитання («Чому важливо, на вашу думку, оволодіти майстерністю організації будь-якого виду художньо-творчої діяльності?») показав рівень усвідомлення професійної значущості процесу художньо-творчої діяльності майбутнього вчителя музики, засвідчивши позитивні відповіді: 65,4 % реципієнтів вказали на важливість опанування новими творчими підходами для вдалого проведення уроків музики зі школярами, необхідність розвитку власного творчого потенціалу засобами художньо-творчої діяльності, розуміння художніх засобів виразності різних видів мистецтва та активного їх використання у творчій діяльності. 34,6 % опитаних не змогли конкретно відповісти на запитання та показали пасивне ставлення до оволодіння професійною майстерністю організації художньо-творчої діяльності.

Отримані результати третього блоку запитань вказали на невисокий рівень організаційних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі художньо-творчої діяльності, фрагментарне розуміння планування

даного процесу, але усвідомленість професійної необхідності опанування потрібними для даного процесу методичними знаннями.

Аналіз результатів дозволив визначити критерії операційно-технологічного компоненту, що виявляється в умінні організовувати і здійснювати постановку невеликих музичних вистав, створення сценарію та режисури різновидів художньо-творчих заходів.

Для даного критерію характерні такі показники:

1. Здатність до генерування творчих ідей.
2. Володіння навичками організації концертних програм.
3. Досвід режисерської роботи у постановках сценічних мініатюр.
4. Володіння сценарною майстерністю.
5. Наявність уміння проектувати художньо-творчу діяльність.

Показники кількісного аналізу рівня сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності за операційно-технологічним компонентом висвітлені у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

**Рівні сформованості професійної готовності майбутніх учителів
музики до художньо-творчої діяльності
(за операційно-технологічним компонентом/критерієм)**

Показники		Рівні					
		Високий		Середній		Низький	
		к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
1	Здатність до генерування творчих ідей	18	18,2	54	54,5	27	27,3
2	Володіння навичками організації концертних програм	16	16,2	28	28,3	55	55,6
3	Досвід режисерської роботи у постановках сценічних мініатюр	15	15,2	25	25,3	59	59,6
4	Володіння сценарною	12	12,1	26	26,3	61	61,6

	майстерністю						
5	Наявність умінь проектувати художньо-творчу діяльність	14	14,1	22	22,2	63	63,6
	<i>Середнє значення</i>	15	15,2	31	31,3	53	53,5

За результатами кількісного аналізу визначено високий рівень за такими показниками: здатність до генерування творчих ідей (18%), володіння навичками організації концертних програм (16%), наявність досвіду режисерської роботи у постановках сценічних мініатюр (15%), умінь проектувати художньо-творчу діяльність (14%) та володіння сценарною майстерністю (12%).

Результати опитування показали рівень готовності майбутніх учителів музики здійснювати організаційну роботу у творчому колективі, володіння професійно-творчими вміннями та навичками для здійснення даного процесу. Компоненти професійної готовності до художньо-творчої діяльності, об'єднуючись у єдине ціле, створюють систему формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до якісного проведення художньо-творчої діяльності. Відповідно до визначених критеріїв було обґрунтовано суттєві ознаки низького, середнього та високого рівнів професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності (Табл. 1.6.).

Таблиця 1.6

**Показники рівнів сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності
(за операційно-технологічним компонентом/критерієм)**

Високий	Середній	Низький
- високий прояв оригінальних ідей для проведення художньо-творчих заходів із використанням різних	- наявність творчого мислення на репродуктивному рівні, шаблонність ідей; - володіння досвідом	- незначний показник прояву творчих ідей, низький рівень оригінального

засобів виразності; - здатність самостійно організувати концертну програму на високому рівні; - наявність досвіду режисерської роботи, вміння організувати музичні, лялькові вистави, різножанрові сценічні мініатюри; - висока творча активність у самостійному створенні сценарію художньо-творчого заходу; - вміння планувати етапи організації та проведення художньо-творчого заходу.	організації окремих концертних номерів та проведення репетицій; - часткове володіння знаннями з організації сценічно-театралізованих мініатюр; - володіння досвідом обробки сценарних матеріалів для концертних програм; - нечітке конструювання алгоритмів дії у плануванні та організації художньо-творчого заходу.	мислення; - пасивність у виконанні доручень щодо організації художньо-творчих заходів; - обмежений досвід режисерської роботи; - демонстрація репродуктивного характеру сценарної роботи; - невміння планувати творчий процес, формальність у виконанні поставленого завдання.
--	--	--

На завершальному етапі констатувального експерименту на основі отриманих якісних і кількісних даних за визначеними компонентами/критеріями (мотиваційно-пізнавального, творчо-діяльнісного та операційно-технологічного) здійснено порівняльний аналіз та визначено середнє значення стану професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності за всіма показниками (Табл. 1.7.).

Таблиця 1.7

**Стан професійної готовності майбутніх учителів музики до
художньо-творчої діяльності (до експерименту)**

Компоненти/критерії		Рівні (n=99)					
		Високий		Середній		Низький	
		к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
1	Мотиваційно-пізнавальний	28	28,3	43	43,4	28	28,3
2	Творчо-діяльнісний	24	24,2	47	47,5	28	28,3

3	Операційно-технологічний	15	15,2	31	31,3	53	53,5
	<i>Середнє</i>	22,3	22,5	40,3	40,8	36,3	36,7

Для здійснення експерименту і підтвердження ефективності впровадження методики формування професійної готовності майбутніх учителів музики в педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності студентів поділено на дві групи: контрольну (КГ) та експериментальну (ЕГ) (Табл. 1.8.).

Таблиця 1.8

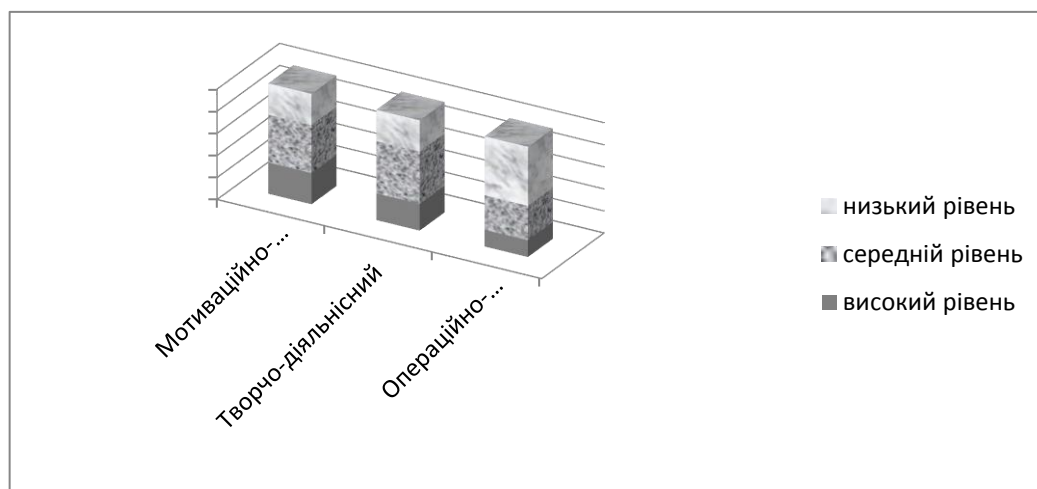
Рівні професійної готовності до художньо-творчої діяльності за результатами вхідного зрізу в КГ і ЕГ

Компоненти/ критерії	Рівні											
	КГ (n=50)						ЕГ (n=49)					
	Високий		Середній		Низький		Високий		Середній		Низький	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Мотиваційно-пізнавальний	15	30	21	42	14	28	13	26,5	22	44,9	14	28,6
Творчо-діяльнісний	13	26	22	44	15	30	11	22,5	25	51	13	26,5
Операційно-технологічний	8	16	15	30	27	54	7	14,3	16	32,7	26	53
<i>Середнє</i>	12	24	19,3	38,6	18,7	37,4	10,3	21	21	43	17,7	36

Результати співвідношення показників рівнів сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності узагальнені в гістограмі 1.

Гістограма 1

**Відсоткове співвідношення рівнів сформованості професійної
готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності**

Аналіз результатів комплексної діагностики, проведених спостережень та опитувань студентів і викладачів спеціальних музичних дисциплін та керівників гуртків художньої самодіяльності музично-педагогічних відділень педагогічних коледжів виявив значну кількість недоліків у здійсненні професійної підготовки студентів до художньо-творчої діяльності та дозволив зробити висновки про необхідність розробки моделі формування професійної готовності майбутніх учителів музики до означеної діяльності та експериментальної методики для забезпечення позитивних результатів даного процесу.

Висновки до першого розділу

Аналіз наукових досліджень та узагальнення положень дають можливість зробити висновок про те, що у багатоаспектних трактуваннях науковців простежується єдність бачення необхідності засвоєння фундаментальних знань, набуття умінь та навичок творчої діяльності як головного показника професійної готовності майбутніх учителів музики до практичного застосування набутих компетенцій та прагнення до особистісного самовдосконалення.

Відповідно до сучасної концепції педагогічної професійної освіти спрямованість освітнього процесу педагогічних коледжів орієнтована на позитивну динаміку росту показників формування творчого потенціалу майбутніх учителів загальноосвітніх закладів і базується на принципі взаємозв'язку та взаємообумовленості освітніх цілей.

Теоретичний науковий аналіз проблеми формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва містить розкриття значимості понять «творча діяльність», «художня діяльність», «художня творчість», «готовність до діяльності», «професійна готовність», що обґрунтовує закономірності виникнення і функціонування поняття «художньо-творча діяльність».

Згідно з поставленими вимогами до майбутнього вчителя музики, художньо-творча діяльність є процесом, в якому домінують елементи творчої самореалізації особистості, практичне спрямування на інтеграцію знань, умінь і навичок як необхідних передумов особистісного та професійного становлення фахівця.

Визначено, що формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності неможливе без систематично організованого процесу на основі взаємозв'язків різних видів мистецтва та системи знань і умінь, здобутих у процесі навчання.

Як важливий показник повноцінної професійної готовності художньо-творча діяльність може функціонувати як педагогічний засіб у структурі

професійної освіти майбутнього вчителя музики та як спосіб організації навчально-виховного процесу, спрямованого на оволодіння методами та прийомами організації різновидів означеної діяльності.

У дослідженні визначено основні компоненти/критерії формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності: мотиваційно-пізнавальний, творчо-діяльнісний, операційно-технологічний, що забезпечують ефективність набуття відповідних знань, умінь і навичок, підвищення професійного рівня, розвиток індивідуальних творчих здібностей студентів та сприяння активізації творчого процесу, набуття самостійного художнього стилю організації діяльності.

До показників *мотиваційно-пізнавального* критерію було віднесено: наявність мотивації до творчого самовдосконалення та саморозвитку, належний рівень знань з основ художньо-творчої діяльності (мистецька освіченість), ініціатива в самостійній організації діяльності, потреба в активній творчій діяльності, зацікавлення художньо-творчим процесом, уміння планувати та організовувати творчу діяльність у закладах загальної середньої освіти. *Творчо-діяльнісний* критерій включав такі показники: наявність художньо-інтерпретаційних умінь, активна участь у конкурсних програмах, створення власних мистецьких творів, наявність сценічно-артистичних навичок, самостійна творча діяльність. До показників *операційно-технологічного* критерію було віднесено: здатність до генерування творчих ідей, володіння навичками організації концертних програм, досвід режисерської роботи у постановках сценічних мініатюр, володіння сценарною майстерністю, наявність уміння проектувати художньо-творчу діяльність.

У процесі констатувального експерименту було визначено загальний рівень сформованості готовності студентів до означеної діяльності (високий – 22,5%; середній – 40,8%; низький – 36,7%), що дає підстави стверджувати про необхідність розробки спеціальної моделі формування професійної готовності майбутніх вчителів музики до художньо-творчої діяльності з

більш детальним дослідженням освітнього процесу підготовки майбутніх учителів музики в педагогічних коледжах із обґрунтуванням необхідних педагогічних умов та з подальшою розробкою відповідної методики.

Список використаних джерел першого розділу

1. Абульханова-Славская К. А. Проблемы активности личности. Методология и стратегия познания. *Активность и жизненная позиция личности*. Москва, 1988. С. 4–19.
2. Августин А. Исповедь [пер. с лат. М. Е. Сергеенко]. Москва : Ренессанс, СП ИВО – Сид, 1991. 488 с.
3. Акімова О. В. Теоретико-методичні засади формування творчого мислення майбутнього вчителя в умовах університетської освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2010. 43 с.
4. Алиева Н. Ю. Проблема художественно-творческой деятельности студентов в художественно-педагогическом образовании. *Современные проблемы науки и образования*. 2016. № 3. URL : <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=24593>
5. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды. Москва : Наука, 1980. Т.1. 230 с.
6. Андрищенко В. П. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до музично-естетичної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04. / Південноукраїнський державний педагогічний ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2000. 20 с.
7. Аніщенко Н. В. Історико-філософські основи процесу формування педагогічної майстерності у США. *Наук. вісн. каф. ЮНЕСКО Держ. лінгв. ун-ту*. Київ, 2000. № 3. С. 789–793.
8. Арчажникова Л. Г. Совершенствование подготовки учителя музыки в условиях высшего заочного педагогического образования : метод. реком. Москва, 1980. 46 с.
9. Афанасьев В. Г. О целостных системах. *Вопросы философии*. 1980. № 6. С. 62–78.
10. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества : сб. избр. трудов / примеч. С. С. Аверинцева, С. Г. Бочарова. Москва : Искусство, 1979. 423 с.

11. Балл Г. О. Сучасний гуманізм і освіта. Соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти. Рівне: Ліста-М, 2003. 128 с.
12. Бергсон А. Творческая эволюция [пер. М. Булгакова, перер. Б. Бычковским] : в 5-ти т. Т.1 – 2-е изд. Санкт-Петербург: Из-е М. Семенова, 1907. URL : <http://psylib.org.ua/books/bergs01/txt03.htm>).
13. Берестенко О. Г. Формування музично-естетичних смаків студентів педагогічних університетів у процесі художньо-творчої діяльності : автор. дис.... канд. пед. наук : 13.00.04 / ЛНПУ ім. Т. Шевченка. Луганська, 2008. 23 с.
14. Беркли Дж. Трактат о принципах человеческого знания. Москва : Наука, 1978. С. 152-247.
15. Бескова И. А., Касавин И. Т. Творчество. *Новая философская энциклопедия*. URL: <https://iphlib.ru/greenstone3/library?el=&a=d&c=newphilenc&d=&rl=1&href=http:%2f%2f2957.html> (дата звернення: 24.06.2017).
16. Бех І. Курс на діяльнісно-компетентнісний підхід. *Дошкільне виховання*. 2013. №1. С. 2–5.
17. Білоус О. С. Дидактичні основи формування творчої активності студентів у процесі особистісно орієнтованого навчання (на матеріалі музичних дисциплін) : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2005. 20 с.
18. Блонский П. П. Психология и педагогика. Избранные труды. Москва : Юрайт, 2016. 164 с.
19. Бойчук В. М. Формування креативної особистості у вищих педагогічних навчальних закладах. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*. Харків : НТУ «ХПИ», 2013. №34-35 (№38-39). С. 236-241.
20. Болонський процес : документи / укладачі: З. І. Тимошенко, А. М. Грехов, Ю. А. Гапон, Ю. І. Палеха. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2004.

21. Бочкарев Л. Л. Психология музыкальной деятельности. Москва : Издательство «Институт психологии РАН», 1997. 352 с.
22. Бриліна В. Л. Вокальна професійна підготовка вчителя музики : метод. пос. для викладачів та студентів вищих педагогічних і мистецьких закладів. Вінниця : Нова Книга, 2013. 120 с.
23. Брилін Б. А. Педагогічні основи музично-творчого розвитку учнів старших класів у сучасних формах дозвілля : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / АПН України; Інститут педагогіки. Київ, 1998. 40 с.
24. Брилін Е. Б. Активізація музично-творчої діяльності студентів ВНЗ як полікультурна проблема. *Наукові записки ВДПУ імені М. Коцюбинського*. Вінниця : Тов «Нілан ЛТД», 2014. Вип. 42-41 С. 77–80.
25. Бруно Дж. Избранное [пер. с итал.] / вступ. и прим. А. А. Золотарёва. Самара : Агни, 2000. 296 с.
26. Бузова О. Д. Удосконалення музичної підготовки майбутніх учителів музики засобами поліхудожнього виховання : монографія / Бердян. держ. пед. ун-т. Бердянськ : БДПУ, 2012. 167 с.
27. Бутенко В. Г. Музична педагогіка (підготовка майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів) : монографія / АПН України, Херсон. нац. техн. ун-т. Херсон : Грінь Д. С. [вид.], 2012. 239 с.
28. Буякас Т. М. О феномене наслаждения процессом деятельности и условиях его возникновения (по работам М. Чиксентмихайи). *Вестник Московского университета*. Серия 14. Психология. 1995. № 2. С. 53–61.
29. Бычков В. В. Эстетика : учебник. Москва : Гардарики, 2002. С. 157.
30. Василенко Л. М. Взаємодія вокального і методичного компонентів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музики: автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, К., 2003. С.10.

31. Васянович Г. П. Сучасні аспекти педагогічної етики вчителя.
URL : <http://science.cfuv.ru/wp-content/uploads/2015/10/23.pdf>
32. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 170 000 слів / автор, кер. проекту, гол. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2002. С. 902.
33. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: психологический очерк ; 3-те изд. Москва : Просвещение, 1967. 93 с.
34. Выготский Л. С. История развития высших психических функций : собр. соч. в 6 т. / гл. ред. А. В. Запорожец. Москва : Педагогика, 1982–1984. Т. 3. С. 227.
35. Гавран І. А. Особистісні передумови педагогічної майстерності майбутніх учителів музики : метод. реком. з підготовки студентів до диригентсько-хорової діяльності (для студентів музично-педагогічних факультетів ВНЗ). Хмельницький, 2013. 28 с.
36. Гаврилюк О. А. Визначення структурних компонентів художньої творчої діяльності майбутніх вчителів музичного мистецтва. *Педагогічний пошук*. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. Вип. 8. С. 28-30.
37. Гаврилюк О. А. Деякі аспекти професійної художньої творчої компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 24-25 березня 2017 р.). Львів : Громадська організація «Львівська педагогічна спільнота», 2017. С. 115-117.
38. Гаврилюк О.А. Діагностика професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2018. Вип. 6. С.127–133.
39. Гаврилюк О. А. Професійна спрямованість процесу адаптації студентів без попередньої музичної підготовки до вивчення фахових дисциплін у педагогічних коледжах. *Наукові записки Вінницького державного*

педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. Вип. 43. С. 187-191.

40. Гаврилук О. А. Психолого-педагогічні аспекти професійної готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до художньої творчої діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. Вип. 6 (70). С. 48–57.

41. Гаврилук О. А. Художньо-творча діяльність як педагогічний засіб формування професійної готовності майбутнього вчителя музики. *Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу*. Вінниця : Вінницька міська друкарня, 2018. Вип. 26. С. 26–33.

42. Гаврилук О. А. Формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до художньої творчої діяльності. *Pedagogika. Priorytetowe obszary badawcze: od teorii do praktyki*. Warszawa : Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. С. 102-106.

43. Гардинер П. Артур Шопенгауэр. Философ германского эллинизма [пер. с англ. О. Б. Мазуриной]. Москва : ЗАО Центрполиграф, 2003. 414 с.

44. Гегель Г. В. Эстетика : в 4 т. — Т.1 : Идея прекрасного в искусстве или идеал. Москва : Искусство, 1968. 311 с.

45. Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта. *Психология мышления*. Москва : Наука, 1965. С. 433–456.

46. Гіптерс З. В. Художня творча діяльність студентів вищих закладів освіти України (1960-1995) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 1998. 20 с.

47. Глазков В. В. Психологические особенности художественно-творческой деятельности. URL : http://superinf.ru/view_helpstud.php?id=1019 (дата звернення: 02.10.2017).

48. Горностай П. П. Формирование психологической готовности старшеклассников к педагогической деятельности: автореф. дис. ... канд. психол. наук. Киев, 1988. 18 с.

49. Грінченко Т. Д. Підготовка майбутнього вчителя музики до мистецько-педагогічної діяльності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2012. Вип. 36. С. 352 – 355.

50. Грінченко Т. Д. Формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки : дис..... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2011. 312 с.

51. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах : автореф. дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 1999. 42 с.

52. Гуров С. Ю. Формування художнього смаку майбутнього вчителя музики у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2008. С. 163–189.

53. Гусейнова Л. В. Формування готовності майбутніх учителів музики до інструментально-виконавської діяльності: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Київ, 2005. 20 с.

54. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения. Москва : ИНТОР, 1996. 544 с.

55. Даль В. Толковый словарь живого великого русского языка в 4-х томах. Москва : ГИС, 1955. Т. 1. С. 388.

56. Дем'янюк Н. Ю. Етнографічно-дослідницька діяльність Василя Миколайовича Верховинця. Полтава, 1997. С. 10.

57. Деятельность эстетическая // Эстетика : словарь / под общ. ред. А. А. Беляева и др. Москва : Политиздат, 1989. С. 76

58. Дианова В. М. Постмодернистская философия искусства: истоки и современность. СПб., 1999. С. 235-238.

59. Дубина Л. Г. Театральна педагогіка як складова успіху майбутніх учителів початкової школи. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Київ : Пед. преса, 2001. Ч. 2. С. 65.
60. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / Москва, 1983. 356 с.
61. Дьяченко М. И., Кандыбин Л. А. Психология высшей школы : Особенности деятельности студентов и преподавателей вуза. Минск : Изд-во БГУ, 1978. С. 79-84
62. Єненко І. О. Виховання творчого відношення до виконавської діяльності у студентів вищих навчальних закладів культури і мистецтв: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ, 2009. 20 с.
63. Энгельмейер П. К. Теория творчества. Москва : Книжный дом «Либроком», 2010. 208 с.
64. Завіна В. Методи навчання як способи формування пізнавальної компетентності майбутніх учителів початкових класів. *Збірник наукових праць*. Херсон, 2010. Вип. 88. С. 24–28.
65. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38-39. С. 380. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 02.10.2017).
66. Закс Л. А. Художественное сознание. Свердловск : СГУ, 1990. 212 с.
67. Земліна Ю. В. Структура та компоненти професійної готовності фахівців з туризму. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія*. Вінниця, 2013. Вип. 40. С. 207-211. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2013_40_51.
68. Зись А. Искусство и эстетика. Традиционные категории и современные проблемы. Москва : Искусство, 1975. 448 с.

69. Зуб К. К. Роль художньо-творчої діяльності у формуванні педагогічної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського* : зб. наук. пр. Миколаїв, 2010. Вип.1.29. С. 193–201.

70. Зуб К. К. Художньо-творча діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського*. Серія : Педагогічні науки. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2011_1.

71. Іванова Л. Педагогічні ідеї М. Леонтовича. *Музика в школі*. Київ, 1982. Вип. 8. С. 58-61.

72. Ильин В. С. Средства формирования всесторонне развитой личности как педагогическая категория. *Известия Волгоградского государственного педагогического университета*. Волгоград, 2012. № 7. С. 4–8.

73. Ільницька Л. В. Виховання в контексті соціально-естетичної концепції Герберта Ріда : автореф. дис... канд. філософ. наук : 09.00.08 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2005. 15 с.

74. Каган М. С. Деятельность. *Теоретическая культурология*. Москва – Екатеринбург : Академический проект – Деловая книга, РИК, 2005. С. 339-340

75. Каган М. Художественно-творческий процесс – произведение искусства – художественное восприятие URL: <http://www.opentextnn.ru/music/Perception/?id=937> (дата звернення: 09.11.2017)

76. Каган М. С. Человеческая деятельность. (Опыт системного анализа). Москва, 1974. 328 с.

77. Калюжная Е. Г. Роль художественно-творческой деятельности в профессиональной подготовке студентов вуза. *Педагогическое образование в России*. Москва, 2015. № 9. С.82-86.

78. Кант І. Естетика [пер. з нім. Богдана Гавришківа]. Львів: Аверс, 2007. 360 с.
79. Клаперед Е. Психология ребенка и экспериментальная педагогика. Москва – Ленинград, 1932. С. 56-79.
80. Ковалев А. Г. Психология личности. Москва : Просвещение, 1965. 288 с.
81. Ковальова С. В. Розвиток творчої активності вчителів музики в системі підвищення кваліфікації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2007. 294 с.
82. Козир А. В. Професійна майстерність учителя музики : теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 380 с.
83. Кондратенко Г. Г. Формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2006, 235 с.
84. Кораблина Е. П. Психология подготовки к профессиональной деятельности психолога-консультанта : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.03. Санкт-Петербург, 2005. 434 с.
85. Костюк Г. С. Избранные психологические труды. Москва : Педагогика, 1988. 304 с.
86. Кравчук П. Ф. Формирование развитой творческой личности студента (философско-социологический и методический анализ). Киев : Вища школа, 1984. 154 с.
87. Красовська О. О. Сучасні наукові здобутки у галузі теорії та методики мистецької освіти. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ* . Рівне : РВЦ МЕГУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2014. № 2 (12). С. 68-76. URL : irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?...2...

88. Кривильова О. А. Формування у майбутніх вчителів готовності до самостійної творчої діяльності : дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Бердянський держ. педагогічний ун-т. Бердянськ, 2006. 258 с.
89. Крутецкий В. А. Основы педагогической психологии. Москва, 1972. 253 с.
90. Ксензова Г. Ю. Оценочная деятельность учителя : учеб.-метод. пос. Москва, 1999. 121 с.
91. Ксенофонт. Сократические сочинения [пер. с древнегреч.] / вступ. ст. и примеч. С. Соболевского. Москва : Мир книги : Литература, 2007. 367 с.
92. Кудрявцев Т. В. Исследование психологических особенностей профессионального становления. Москва, 1988. С. 18-34.
93. Кузьмина Н. В. Методы исследования педагогической деятельности. Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1970. 115 с.
94. Кулдирикаєва О. В. Професійна підготовка майбутніх вчителів музики у контексті поглиблення художньо-естетичного досвіду (за матеріалами дисертаційного дослідження). *Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка*. Луганськ, 2013. С. 85-90. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_18\(2\)_15.](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_18(2)_15.),
95. Курбас Л. Статьи и воспоминания о Л. Курбасе. Литературное наследие. Москва, 1988. 464 с.
96. Курило Л. С. Развитие творческого потенциала дошкольника. *Культура і розвиток особистості: міфи та реалії в психології та педагогіці : матер. між нар. наук.-практ. конф. (24-25 червня 2009 р.)* / за ред. І. Ю. Філіпової. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. С. 190-194.
97. Левченко М. В. Психологические особенности готовности абитуриентов к учению в педагогическом вузе : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Киев, 1976.
98. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва : Смысл, Академия, 2005. 352 с.

99. Лимаренко Л. І. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів художньої культури (на прикладі вивчення циклу театральних дисциплін) : автор. дис.... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2004. 22 с.

100. Лю Цяньцянь. Формування художньої компетентності майбутніх учителів музики та хореографії в педагогічних університетах України і Китаю : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2010. 266 с.

101. Марков С. Основні принципи творчої випереджальної вищої освіти. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці : Рута, 2003. Вип. 185. С. 44–53.

102. Масол Л. М. К проблеме формирования творческой личности. *Талановита особистість. Сім'я. Школа. Держава*: тези доп. / редкол.: Киричук О. В., Левчук Л. Т., Наumenко С. І. та ін.). Київ : УЦТ ДЮ, 1994. Т. 2. С. 13–16.

103. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посібник для вчителів / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна, О. В. Калініченко, І. В. Руденко. Х. : Веста : Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.

104. Масол Л. М. Художня культура. 10 клас : тематичні розробки уроків. Рівень стандарту : академічний рівень / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Х.: Вид-во «Ранок», 2010. 336 с.

105. Мейлах Б. С. *Процесс творчества и художественное восприятие: комплексный подход : опыт, поиски, перспективы*. Москва : Искусство, 1985. 318 с.

106. Мелик-Пашаев А.А. Об источнике способности человека к художественному творчеству. *Вопросы психологии*. Москва, 1988. № 1. С. 76-82.

107. Мистецька освіта в Україні : теорія і практика / О.П. Рудницька [та ін.]; заг. ред. О. В. Михайличенко, ред. Г. Ю. Ніколаї. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. 255 с.

108. Митина Л. М. Психология личностного профессионального развития субъектов образования. Москва – Санкт-Петербург : Нестор-История, 2014. 376 с.

109. Михайлова Л. М. Виховання естетичної культури старшокласників (на матеріалі творів світового мистецтва) : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Ін-т пробл. виховання АПН України, Київ, 2001. 20 с.

110. Мозгальова Н. Г. Творчо-професійний потенціал формування успішної особистості майбутніх учителів музики. *Педагогічна освіта : теорія і практика*. 2014. Вип. 16. С. 304-308. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2014_16_58

111. Мороз М. Перспективи реалізації тенденції поліхудожньої освіти в професійній підготовці майбутніх учителів музики. *Академічна культура дослідника в освітньому просторі* : збірник матер. І всеукр. наук.-практ. конф. Суми : Видавництво СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2017. С. 140-144.

112. Національна стратегія розвитку освіти в Україні. URL : http://meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf 37 с.

113. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. Москва, 1967. С. 198.

114. Никитин А. Художественная одаренность и ее развитие в детском возрасте : учебное пособие : стандарт третьего поколения. Санкт-Петербург : Питер, 2018. С. 98-117.

115. Новиков А. М. Методология художественной деятельности. Москва : Изд-во «Эгвес», 2008. С. 9-16.

116. Овсянников М. Ф. Эстетическая концепция Шеллинга и немецкий романтизм : Шеллинг Ф. В. Й. Философия искусства. Москва : Мысль, 1966. С. 21.

117. Олексюк О. М. Духовні почуття в структурі творчої особистості майбутнього фахівця-музиканта. *Творча особистість учителя : Проблеми теорії і практики*. Київ : КПУ, 1999. Вип. 2 С. 50–54.

118. Онофрійчук Л. М. Формування творчих умінь підлітків засобами музичного театру ляльок : дис.... канд. пед. наук : 13.00.02. Вінниця, 2009. 237 с.

119. Опарин Г. А. Художественная деятельность молодежи в сфере досуга. *Культура и искусство : традиции и современность* : матер. междунар. очно-заоч. науч.-практ. конф. / отв. ред.. Л. Г. Григорьева. Чебоксары, 2013. С. 286-292.

120. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання : автореф. дис.... док. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2009. 47 с.

121. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) : монографія. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

122. Палій А. А. Диференціальна психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2010. 429 с.

123. Петровский А. В. Личность. Деятельность. Коллектив. Москва : Политиздат, 1982. 255 с.

124. Полатайко О. М. Формування художньо-образного мислення майбутнього вчителя музики у процесі інтерпретації творів мистецтва : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2010. 245 с.

125. Полубоярина І. І. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки обдарованих студентів музичних спеціальностей у вищих навчальних закладах : дис. докт. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2014. С. 42-43.

126. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник : навчальний посібник. Київ : Каравела, 2012. С. 30.

127. Пруднікова О. І. Вплив педагогічного спілкування на професійну підготовку студентів музичних училищ : автореф. дис... канд. пед. наук:

13.00.04 / Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. Київ, 2001. 20 с.

128. Платон. Пир. Москва, 1970. Т.2. С. 135.

129. Платонов К. К., Голубев Г. Г. Психология. Москва : Высшая школа, 1977. 247 с.

130. Психологічне дослідження творчого потенціалу особистості : монографія / наук. кер. авт. кол. В. О. Моляко; АПН України, Інститут психології ім. Г. С. Костюка. Лабораторія психології творчості. Київ : Педагогічна думка, 2008. 207 с.

131. Ражников В. Г. Диалоги о педагогике. Москва, 1989. 141 с.

132. Ражников В. Г. Резервы музыкальной педагогики. М. : Знание, 1980. 96 с.

133. Раутен В. Деятельность социального педагога по социокультурной адаптации учащихся иностранцев. Методологические основы социальной работы. Москва : Просвещение, 1991. 362 с.

134. Резниченко Н. И. Подготовка учителей изобразительного искусства к управлению эстетическим воспитанием школьников: дисс. ... канд. пед. наук. М. : АПН СССР, 1991.

135. Резніченко М.І. Професійно-творча діяльність студентів у процесі художньо-педагогічної підготовки. URL : http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_42/85.pdf

136. Рекомендація 2006 / 962 / ЄС «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» *Європейського Парламенту та Ради (ЄС)* від 18 грудня 2006 року. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_975

137. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників : дис. д-ра псих. наук : 19.00.07 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 1998. 465 с.

138. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека. Москва : Издательская группа «Прогресс», «Универс», 1994. 480 с.

139. Ростовський О. Я. Педагогічні основи керування процесом музичного сприймання школярів : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 / Інститут педагогіки АПН України. Київ, 1993. 48 с.
140. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии. Москва, 1982. 212 с.
141. Савенкова Л. Г. Полихудожественное образование как фактор развития детей и юношества. *Педагогика*. Москва, 2006. № 5. С. 17-23.
142. Сагатовский В. Н. Аксиология творчества. *Наука. Искусство. Культура*. 2012. №1. С. 58-63.
143. Самохіна Н. М. Професійно-творча самореалізація майбутніх учителів музики в освітньо-виховному середовищі вишу : монографія / М-во науки і освіти України, Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ : ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2013. 371 с.
144. Семенова О. В. Структурні складові художньо-творчої компетентності. *Молодий вчений*. Київ, 2015. № 11. (26). С.55-59.
145. Семиченко В. А. Проблеми і пріоритети професійної підготовки. *Педагогічний дискурс*. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2007_1_28.
146. Сериков В. В. Подготовка учителей к профессиональной деятельности в условиях личностной ориентации образования. *Среднее профессиональное образование*. Москва, 2000. № 7. С. 5–10.
147. Сериков В. В. Формирование у учащихся готовности к труду. Москва : Педагогика, 1988. С. 192.
148. Сідорова І. С. Формування естетичної культури студентів педагогічних університетів у позааудиторній художній діяльності [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 . Вінниця, 2013. 251 с.
149. Сирота З., Сирота В. Формування художньо-творчого напрямку в професійній діяльності майбутнього педагога мистецьких дисциплін. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. Ужгород, 2011. № 4 (Ч. 2). С. 36-41.

150. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.
151. Скребнева Н. Р. Формирование готовности педагогов-музыкантов к художественно-творческой деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Российская академия образования. Институт художественного образования. Москва, 2005. 152 с.
152. Сластенин В. А. Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя. *Педагогика*. Москва, 1991. № 10. С. 42-84.
153. Сластенин В. А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки. Москва, 1976. 160 с.
154. Соболев Н. В. Методика формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики у процесі фортепіанної підготовки : дис.... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2016. 242 с.
155. Старчеус М. С. Слух музыканта : психолого-педагогические проблемы становления и совершенствования : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.08, 19.00.01. Москва, 2005. 433 с.
156. Сулаєва Н. В. Неформальна мистецька освіта майбутніх учителів у художньо - творчих колективах : дис.. на здоб. наук. ступ. докт. пед. наук : 13.00.04 / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Київ, 2014.
157. Творчий розвиток особистості засобами мистецтва : навчально-методичний посібник / за ред., передмова Н. Г. Ничкало. Чернівці : Зелена Буковина, 2011. 255 с.
158. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей. Москва : Наука, 1985. Т. 1. 368 с.
159. Торндайк Э. Принципы обучения, основанные на психологии / с предисловием Л. С. Выготского. Москва : Работник просвещения, 1926. 93 с.

160. Тутолмин А. В. Формирование профессионально-творческой компетентности педагога начального образования : методика и анализ эксперимента : монография / Глазов. гос. пед. ин-т. Глазов, 2006. 256 с.
161. Тутушкин М. К. Практическая психология. Санкт-Петербург, 1998. С. 198.
162. Тушева В. В. Формування науково-дослідницької культури майбутнього вчителя музики в процесі професійної підготовки : теорія і практика : монографія / УМО НАПН України. Харків : Видавництво «Майдан», 2015. 450 с.
163. Тюріна В. О. Пізнавальна самостійність школярів. Харків : ХДПІ, 1993. 140 с.
164. Узнадзе Д. Н. Экспериментальные основы психологии установки. URL : <http://ethnopsychology.narod.ru/libr/U/uznadze2.htm>.
165. Уледов А. К. Духовная жизнь общества. Москва, 1980. С. 68.
166. Франко І. Я. Старе й нове в сучасній українській літературі. Київ. 1982. Т.35. С. 110.
167. Фрицюк В. М. Розвиток творчого мислення майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки. *Теорія та методика фахової підготовки вчителя музики* : упоряд. В. А. Фрицюк. Вінниця, 2012. С. 187–193.
168. Фромм Э. Психоанализ и этика / сост. С. Я. Левит. Москва : АСТ, 1998. 568 с.
169. Хмельковська С. В. Формування творчого потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у процесі фахової підготовки : автореф. дис ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2005. 20 с.
170. Храмышкина Р. Н. Педагогические условия развития художественно-творческой деятельности студентов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Магнитогорск, 2001. 191 с.

171. Художественное образование в Российской Федерации : развитие творческого потенциала в XXI веке : аналит. доклад / отв. ред. К. Э. Разлогов. Москва, 2011. 72 с.

172. Цыхан Т.В. Болонский процесс – путь к созданию единой европейской системы высшего образования. *Теория и практика управления*. 2004. № 9. С. 47–56.

173. Шандрук С. К. Специфіка підготовки практичних психологів до професійної діяльності. *Проблеми підготовки і підвищення кваліфікації практичних психологів у вищих навчальних закладах*. Київ : Ніка-Центр, 2002. С.32–34.

174. Шацкий С. Т. Избранные педагогические сочинения : в 2-х томах. Москва : Педагогика, 1980. Т. 1. 304 с.

175. Шадриков В. Д. Проблема системогенеза профессиональной деятельности. Москва, 1982. С. 6.

176. Шевченко Л. Н. Проблема эстетической когнитивности социальных отношений : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.01. Краснодар, 2003. 22 с.

177. Шевченко Ю. А. Роль та функції професійно-педагогічної освіти в підготовці майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*. Херсон, 2009. Вип. 1. С. 376–385.

178. Шейко В. Організація науково-дослідницької діяльності. Київ : Знання, 2006. 307 с.

179. Щедролосєва К. О. Формування професійної майстерності майбутніх учителів музики і художньої культури : автор. дис.... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2005. 24 с.

180. Щолокова О. П. Філософські засади мистецької освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. Вип. 7 (12). С. 9-13.

181. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2016. 240 с.
182. Чорна Н. Б. Формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей. 13.00.04. Вінниця, 2016, 259 с.
183. Ясперс К. Ницше : введение в понимание его философствования [пер. с нем. Ю. Медведева] / под ред. М. Ермаковой. Санкт-Петербург : Владимир Даль, 2004. 626 с.
184. Alexadner T. M. John Dewey's Theory of Art, Experience and Nature : The Horizons of Feeling. N.Y., 1987. 329 с.].
185. Berman A. L'épreuve de l'étranger. Culture et traduction dans l'Allemagne romantique : Herder, Goethe, Schlegel, Novalis, Humboldt, Schleiermacher, Hölderlin. Gallimard, 1984. 252 с.
186. Galilei G. Opere di Galileo Galilei nobile fiorentino. Milano, 1811. 573 с.
187. Gardiner S. R. Bacon, Francis (1561-1626). *Dictionary of National Biography*. New York – London : Macmillan and Co, Smith, Elder and Co., 1885. Vol. 2. P. 328—349.
188. Maslow A. H. Toward a Psychology of Being. Litton Education Publishing. New York : Van Nostrand, 1968. 140 p.
189. Torrance E. Guiding creative talent – Englewood Cliffs. N.Y. : Prentice-Hall, 1964, 128 с.
190. Seashore C. E. The psychology of musical talent. Boston – NY : Silver, Burdett and Co, 1919. 313 p.
191. Hartt Fr. A History of Italian Renaissance Art: Painting, Sculpture, Architecture. London : Thames and Hudson, 1970. 636 с.

РОЗДІЛ II. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Модель формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності у педагогічних коледжах

Формування професійної готовності майбутнього вчителя музики в педагогічному коледжі є складною динамічною системою, яка виконує специфічні функції і має низку закономірностей, обумовлених вимогами до музично-теоретичного та методичного навчання, інструментально-виконавської готовності студентів, зорієнтованих на завданнях шкільного предмета «Музичне мистецтво». Ефективне функціонування такої системи можливе за умов взаємозв'язку і взаємозалежності окремих її компонентів (мети, завдань, змісту, організації навчальної діяльності студентів, результату їх підготовки) [147].

Головними аспектами удосконалення освітнього процесу в педагогічних коледжах, відповідно до теми нашого дослідження, є проблеми формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності, що потребують удосконалення змісту та інноваційних форм його організації.

Для реалізації мети, завдань та перевірки гіпотези дослідження була розроблена модель формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах, цільове призначення якої – формування художньо-творчої спрямованості майбутнього фахівця, пов'язане із використанням змістовного творчого співробітництва та із самостійним проектуванням різновидів художньо-творчої діяльності.

Запропонована модель спрямована на формування професійної готовності фахівців до різних видів художньо-творчої діяльності та створює умови для особистісного творчого розвитку в процесі систематичних занять.

Методологічним підґрунтям побудови освітнього процесу ефективної професійної підготовки майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності вважаємо впровадження виокремлених наукових підходів.

Про удосконалення фахової підготовки майбутнього вчителя у галузі мистецької освіти на основі *гуманістичного підходу* наголошується у наукових працях О. Рудницької, в яких розкрито освітні, виховні та розвивальні можливості впливу мистецтва на особистість майбутнього фахівця, науковцем зазначається, що «завдання особистої орієнтації зумовлюють необхідність набуття вчителем нетипових для традиційної освіти вмінь: розкривати учням переживання, особистісне бачення мистецького твору; активізувати їхні процеси переживання: «відчувати» внутрішній світ іншого, його особистісні потреби; здійснювати діалогічне спілкування: імпровізувати; бути драматургом, режисером; учасником тих чи інших педагогічних ситуацій» [114, с. 34].

Про особливість *компетентнісного підходу* у формуванні знань, необхідних для вирішення конкретних проблем студентом самостійно, наголошується у працях О. Щолокової, у яких особливого значення набуває самостійна пізнавальна діяльність, котра засновується на вмінні добувати знання з різних джерел інформації. Так, компетентність у сфері мистецької освіти стає наслідком саморозвитку і самоосвіти індивіда [146, с. 9-13].

Дослідницько-експериментальна робота, пов'язана із організацією позанавчальної роботи зі студентами педагогічних коледжів, побудована на основі *комплексу діяльнісного, креативного, інтегративного та системного підходів*. За визначенням І. Беха, поняття «підхід» консолідує загальні положення, систему правил, на основі яких організовується та здійснюється навчальний процес [7, с. 2-5]. Про необхідність створення якісно нових підходів у сучасній музично-педагогічній освіті для розвитку розумово-

творчої активності особистості, орієнтування та «знання-центризм» та творчу самореалізацію зауважувала О. Щолокова [150, с. 13].

Діяльнісний підхід передбачає здатність особистості до творчого саморозвитку, стимулювання пізнавальних процесів, актуалізації творчого потенціалу студентів, формування вмінь обирати методи та форми художньо-творчого процесу для реалізації визначеної мети.

Загальнопсихологічну теорію діяльності розроблено О. Леонтьєвим, який вивчав структуру діяльності та зміни в процесі розвитку особистості. Науковець визначив такі рівні діяльності: рівень особливих видів діяльності; рівень дій, що відповідають усвідомленій меті як осмисленому результату діяльності; рівень операцій, що визначаються як автоматизовані дії; рівень психофізіологічних функцій. Особливість діяльності О. Леонтьєв пов'язував із потребами і мотивами людини [73].

Сутність діяльнісного підходу вивчав С. Рубінштейн, який стверджував, що знання не можна пізнати як просту передачу мудрості в готовому вигляді, «навчатися означає оволодівати власним пізнанням». Згідно з теорією дослідника особистість народжується з діяльності та формується в ній [112, с. 101-107]. У психолого-педагогічних дослідженнях зазначається, що розвиток особистості відбувається у процесі діяльності через усвідомлення її необхідності та визначення своєї ролі в ній на основі діалогічного емоційного контакту з іншими людьми (А. Брушлинський, В. Давидов) [16, с. 89-95; 42].

Діяльнісний підхід як основна умова ефективного здійснення навчально-виховного процесу в педагогічному коледжі характеризується використанням активних методів і прийомів навчання, розвитком професійно-творчих умінь для самостійного здійснення художньо-творчої діяльності, здатністю до рефлексивного аналізу власної діяльності.

Діяльнісний підхід у формуванні професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності забезпечується підбором творчо-практичних дій під час вивчення теоретичного матеріалу з основ

організації означеної діяльності та складається із творчих завдань, вправ та тренінгового навчання.

Згідно з педагогічними дослідженнями щодо діяльнісного підходу, навчання творчості може відбуватися через діяльність, педагогічний процес має відбуватися на основі «дії», «праці», «мислення» (Ф. Фребель); про важливе значення використання різних форм діяльності наголошував К. Ушинський, І. Зимня стверджує, що сутність діяльнісного підходу полягає у єдності процесів засвоєння знань та опанування способами діяльності [136; 132, с. 253-255; 51].

Дослідження сутності «діяльнісного підходу» є актуальним у сучасних наукових дослідженнях Н. Гузій, Г. Іванюк, Т. Севустьяненко, В. Лозової [38, с. 118-125; 53, с. 178-190; 118; 76, с. 96-97]. Науковці дійшли висновку, що діяльнісний підхід є основою організації творчого середовища, що поєднує вивчення навчально-практичного матеріалу та застосування сучасних форм і методів навчання, а також передбачає використання різновидів художньо-творчих заходів для творчого самовдосконалення шляхом репрезентації власних творчих продуктів.

Вивченням особливостей освітнього процесу займався Ю. Бабанський, наголошуючи на необхідності єдності навчання та виховання; про формування всебічно розвиненої особистості в цілісному освітньому процесі для забезпечення формування пізнавальної активності досліджувала В. Лозова [5; 77].

Здібності до самостійної пізнавальної діяльності, оригінальність мислення у процесі розв'язання визначених завдань є важливими характеристиками педагогічної діяльності вчителя. Особливий стиль мислення формується під час спеціально організованої діяльності, що поєднує процеси засвоєння знань, умінь і навичок та способи розв'язання навчальних завдань. Це означає, що формування креативного мислення фахівця забезпечує успіх у його діяльності.

У наукових джерелах сутність креативності розглядається по-різному. У працях Я. Пономарьова поняття «креативність» описане як психологічна властивість особистості, котра призводить до інтелектуальної активності; Д. Богоявленська визначає креативність як здатність адаптивно реагувати на потребу нових підходів і продуктів, здатність породжувати незвичайні ідеї, що відрізняються від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації; зарубіжні науковці Дж. Гілфорд та П. Торренс трактують креативність як здатність до творчого (дивергентного) мислення [104; 12; 33, с. 434-437; 152].

У своїх працях В. Сластьонін аналізує проблему педагогічної діяльності як творчого процесу та наголошує на тому, що ні загальний рівень культури вчителя, ні його ерудиція, ні любов до дітей не є показниками, на підставі яких його можна вважати творчим учителем. Показником творчого підходу, на думку дослідника, є здатність педагога модифікувати, комбінувати, аранжувати власну діяльність за допомогою нестандартних методів та прийомів [123, с. 25-34].

Креативний підхід визначає у нашому дослідженні можливість створення нових творчих продуктів колективної діяльності, що є стимулом до подальшої творчої діяльності майбутнього вчителя музики, адже процес співробітництва і творчості – запорука успішних досягнень у майбутній професії.

Для забезпечення умов реалізації креативного підходу важливим є така організація навчальної діяльності, що вимагає від майбутніх фахівців виявлення інтуїції, імпровізації, прагнення і здатності до рефлексії, прогнозування і передбачення [64].

Тому застосування креативного підходу в організації художньо-творчої діяльності сприяє формуванню знань та способів їх використання шляхом оволодіння новими технологіями, методиками і видами діяльності й забезпечує вміння творчо та свідомо обирати оптимальні способи перетвореної діяльності, планувати власну і колективну діяльність,

прогнозувати і передбачати її результати, оцінювати ефективність роботи, мислити системно та комплексно, самостійно оновлювати інформацію, здійснювати проектну діяльність.

У реалізації потреб освоєння майбутніми фахівцями різновидів та форм художньо-творчої діяльності сприятливим фактором є впровадження *інтегративного підходу*. Про доцільність використання інтегративного підходу свідчать наукові дослідження сучасних науковців І. Беха, Т. Жигінас, О. Тутолміна [6, с. 5-6; 47; 129]. Застосування даного підходу, на їх думку, спрямоване на поєднання сценічних, виконавських та педагогічних аспектів у навчанні. Відповідно до такої методики підготовка майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності має перспективу значних досягнень у педагогічному та виконавському плані, бо створює умови для самореалізації студентів у подальшій педагогічній діяльності та передбачає здатність застосовувати професійно-творчі вміння для організації навчання та управління творчим процесом, налагодження художньо-творчого діалогу зі школярами.

Інтегративний підхід передбачає застосування інтеграції різних видів мистецтва, адже саме мистецтво є джерелом художньо-творчої діяльності. Як зазначає О. Щолокова, «у процесі спілкування з художніми творами людина не тільки перебуває під їхнім впливом, а й сама виступає генератором ціннісного ставлення, надаючи певного забарвлення духовному зв'язку з мистецтвом, визначаючи характер його сприймання та оцінки» [144, с. 61].

Специфічність мистецтва вивчав Л. Виготський, вважаючи його своєрідною моделлю людської культури, концентрованим ідеалом епохи, наголошуючи, що залучення особистості до мистецьких цінностей розвиває потребу в активній діяльності за законами краси, особливо це важливо у підлітковому віці, коли на перший план виступає потреба у практичній дії [23].

Цю потребу найбільш повно можна реалізувати в художньо-творчій діяльності, яка сприяє розвитку активності, самостійності мислення, уяви, виховання емоційної і вольової сфер у процесі спілкування з мистецтвом.

Комплексний вплив мистецтва на людину посідає важливе місце в розвитку художньо-творчих здібностей. Такий підхід розкривається у наукових дослідженнях М. Кагана, Л. Масол, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької [56; 83, с. 13-16; 96, с. 50-54; 100; 102; 111; 114]. Використання різних видів мистецтва сприяє досягненню різних художніх засобів для активізації уяви, асоціативного мислення, збагачення чуттєвої сфери сприйняття [97, с. 66].

Застосування інтеграції мистецтв сприяє отриманню системних художньо-естетичних знань, формуванню чітких творчих переконань, мистецьких інтересів цілісного естетичного спрямування та створює умови для всебічного розвитку особистості. Тільки в поєднанні різних видів мистецтв можна підкреслити специфіку кожного та оволодіти формами різних видів художньо-творчої діяльності.

Застосування інтеграційного підходу допомагає в реалізації нових методів і прийомів художньо-творчого навчання. Впровадження даного підходу передбачає засвоєння мистецьких знань через відчуття, емоції в процесі активної творчої діяльності. Завдяки інтеграції потреба в творчому прояві виражається у прагненні репрезентації здобутих умінь та навичок, професійному самоствердженні, що досягається в результаті участі в різновидах художньо-творчої діяльності. Можливість використати самостійні дії формують цілеспрямованість особистості на власний професійно-творчий розвиток.

Концепція інтегративного підходу передбачає його реалізацію у єдності із системним підходом, а для функціонування системи важливим є взаємозв'язок її елементів. Поняття «система» у сучасних наукових дослідженнях є загальнометодологічним терміном та підпорядковане сукупності якісно визначених елементів, між якими існує закономірний

зв'язок, спрямований на досягнення певної мети, від якої залежить успішність підготовки майбутнього фахівця (Р. Гуревич) [40]. Загальна теорія системи узагальнено описує системи різних класів і типів, розробляє специфічні методи їх аналізу.

Згідно з науковими дослідженнями, основу системного підходу складає визначення елементів системи, їхніх зв'язків, що вибудовує інтеграцію знань з метою створення теорії функціонування системи, розробки програми управління нею.

Застосування системного підходу передбачає проведення системного аналізу підготовки майбутніх учителів музики у педагогічних коледжах. Для розробки загальної системи готовності фахівців до художньо-творчої діяльності було проаналізовано та визначено декілька систем різного рівня.

Проаналізована система вищої освіти, у складі якої є педагогічні коледжі, що забезпечують фундаментальну наукову, професійну і практичну підготовку, здобуття освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до покликання, інтересів і здібностей та сприяють удосконаленню професійної підготовки фахівців.

Організація освітнього простору в системі вищої освіти здійснюється відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) [50; 49; 106].

У державних нормативних документах, зокрема освітньо-кваліфікаційній характеристиці (ОКХ) випускника та освітньо-професійних програмах (ОПП) підготовки молодшого спеціаліста педагогічного коледжу, висвітлено мету освітньої та професійної підготовки, вимоги до його компетентностей та інших соціально важливих властивостей і якостей.

У вимогах до якості підготовки фахівця як соціальної особистості у ОКХ та ОПП вказано на гуманістичну спрямованість змісту освіти, головною метою якої є захист життя людини, створення належних умов для життя і діяльності, спілкування, залучення до досягнень світової культури,

формування моральних та естетичних цінностей, залучення до активної участі реалізації ідей розвитку людського суспільства.

Окреслені найбільш значимі вимоги до якості освіти в педагогічних коледжах: формування випускника як особистість, здатну вирішувати певні проблеми і завдання соціальної діяльності за допомогою вироблених конкретних умінь; нести відповідальність за якість освітньої та професійної підготовки випускників, що має відповідати рівню, встановленому кваліфікаційною характеристикою.

Структура професійної освіти майбутнього вчителя музики спеціальності 5.02020401 «Музичне мистецтво» галузі знань 0202 «Мистецтво» (нині – 014 «Середня освіта» (музичне мистецтво) згідно з Державним стандартом вищої освіти характеризується багатоплановістю його діяльності, що виявляється в оволодінні циклом дисциплін культурологічного, педагогічно-психологічного, методично-практичного, музично-теоретичного та практично-виконавського напрямків підготовки. Результати опрацювання навчальних планів подані у таблиці 2.1., співвідношення академічних годин за напрямками підготовки відображені у діаграмі 1.

Таблиця 2.1.

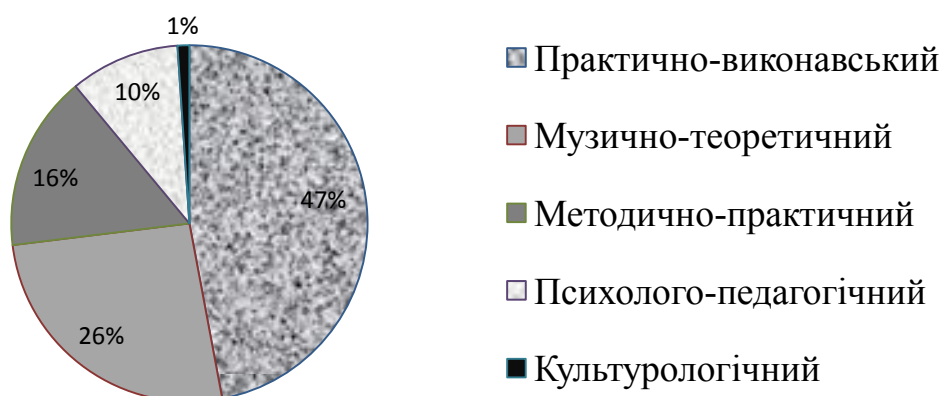
**Реалізація професійної підготовки майбутнього вчителя музики
педагогічного коледжу протягом всього навчання**

№	Напрями підготовки	Дисципліни, які забезпечують професійну підготовку	Кількість годин за період навчання 3 роки 10 місяців	Всього годин	%
1	Культурологічний	Етика, естетика, культурологія	28	28	1,07%
2	Психолого-педагогічний	Психологія	66	260	9,96%
		Педагогіка	164		
		Основи педагогічної майстерності	30		

3	Методично-практичний	Методика музичного виховання	160	416	15,91%
		Методика виховної роботи	17		
		Методика організації свят та розваг	31		
		Педагогічна практика	208		
4	Музично-теоретичний	Елементарна теорія музики	78	680	26,01%
		Гармонія	101		
		Сольфеджіо	140		
		Аналіз музичних форм	30		
		Історія музики	224		
		Українська народна музична творчість	60		
		Хорознавство	33		
		Аранжування	14		
5	Практично-виконавський	Постановка голосу	123	1230	47,05%
		Хорове диригування	203		
		Хоровий клас	241		
		Основний та додатковий музичний інструмент	420		
		Акомпанемент	63		
		Оркестровий клас	134		
		Ритміка та основи хореографії	46		
	Всього годин за напрямками			2614	100%

Діаграма 1

**Співвідношення кількості годин за напрямками
підготовки майбутнього вчителя музики**

Найбільша кількість годин (73, 06%) у навчальних планах підготовки майбутнього вчителя музики відводиться дисциплінам художньо-естетичного спрямування (музично-теоретичного (26, 01%), музично-виконавського (47,05%) напрямів): «Історія музики», «Українська народна музична творчість», «Сольфеджіо», «Хоровий клас та практика роботи з хором», «Ритміка і основи хореографії», «Основний та додатковий музичний інструмент» (фортепіано, баян, акордеон, бандура, скрипка), «Оркестровий клас» (інструменти духового та народного оркестру).

До додаткових дисциплін самостійного вибору належать: «Організація свят і розваг в ДНЗ та загальноосвітніх закладах», «Методика виховної роботи», «Естетика і етика», «Теорія і методика українського народного танцю». Факультативні програми для роботи з обдарованими студентами обумовлюють роботу гуртків художньої самодіяльності та творчих колективів, які орієнтовані на організацію освітнього процесу в контексті міждисциплінарної інтеграції та забезпечують методичне й практичне художньо-естетичне спрямування.

У циклі професійної орієнтаційної підготовки нормативною частиною визначені дисципліни, які забезпечують формування мистецьких знань, умінь і навичок для здійснення художньої творчої діяльності майбутніх учителів

музики, до них належать: «Методика музичного виховання у школі», «Організація свят і розваг у школі», «Основи педагогічної майстерності», «Ритміка і основи хореографії», «Українська музична література», «Історія музики», «Українська народна музична творчість», «Аналіз музичних форм», «Хорове диригування», «Хоровий клас та практика роботи з хором», «Постановка голосу», «Основний музичний інструмент», «Акомпанемент».

Підґрунтям формування професійних творчих умінь і навичок, розвитку музичних здібностей та базової складової підготовки є дисципліна «Методика музичного виховання», метою якої є засвоєння теоретичних знань та специфіки викладання уроків музичного мистецтва учням різного шкільного віку, знання змісту шкільних програм, уміле використання ефективних методів музичного виховання, розвитку гуманістичного сприйняття світу, почуття прекрасного у житті та мистецтві, оволодіння методикою проведення позакласної та позашкільної виховної роботи.

Навчальні програми з дисципліни «Організація свят і розваг у загальноосвітніх закладах» передбачають підготовку студентів до здійснення організації та проведення позакласних виховних заходів. Завданнями курсу є ознайомлення із сутністю та змістом музично-виховної роботи зі школярами, аналіз передового досвіду вчителів музики, вироблення вміння творчо організовувати позакласну виховну роботу, керівництва діяльністю та спілкуванням дітей у процесі підготовки свят, а також виявлення та розвиток музичних здібностей школярів. Програма передбачає вивчення теоретичних положень щодо сучасних вимог організації свят і вироблення вмінь оперувати отриманими знаннями, проводити дискусії, створювати сценарії.

Вивчення курсу «Основи педагогічної майстерності» передбачає оволодіння знаннями про сутність педагогічної майстерності, основи педагогічної техніки, суть педагогічного спілкування, основи педагогічного мовлення, театральної педагогіки, творчого задуму заняття, елементів передового та класичного педагогічного досвідів, про розвиток умінь розв'язання педагогічних завдань, вирішення педагогічних ситуацій.

Програма «Ритміка та хореографія» передбачає поєднання видів мистецтва – музики та хореографії. Студенти набувають навичок освоєння різних танцювальних естрадних і народних жанрів (вальсу, галопу, польки та інших); освоюють танцювальні вправи; музичну та хореографічну термінологію; вивчають основи класичного, народного, естрадного танців; вивчають методiku побудови танцювальних етюдів; специфіку навчання елементів ритміки та хореографії учнів загальноосвітніх закладів. Майбутні вчителі музичного мистецтва таким чином набувають професійних якостей організації художньої діяльності, творчого розвитку учнів.

Аналіз навчальних програм дисциплін «Українська музична література», «Світова музична література», «Українська народна музична творчість», котрі вивчаються на музично-педагогічних відділеннях, засвідчив, що вказані дисципліни розширюють знання про історичний шлях розвитку музичної культури, художньо-творчу діяльність митців музичного мистецтва. Важливим фактором дослідження є вивчення фольклорних матеріалів, особливостей розвитку музичного мистецтва в різних країнах світу; забезпечення усвідомлення індивідуальних композиторських стилів, сприймання художніх особливостей музичних творів. Вивчення таких теоретичних і практичних дисциплін сприяє формуванню у студентів необхідних теоретичних знань у галузі історії музики, вивченню ідейно-художніх та стильових цінностей музичних творів композиторів.

Практичні заняття з «Аналізу музичних творів» розкривають теоретичні питання про виникнення, структуру, зміст музичного твору, його жанрові, тематичні та композиційні особливості й закономірності побудови. Основна увага приділяється набуттю вмінь оцінювати музичні твори. Формування професійної готовності майбутніх учителів музики охоплює комплекс навчальних дисциплін, котрі сприяють засвоєнню теоретичного, практичного матеріалу та виконанню творчих завдань.

Аналіз навчальної програми з «Хорового диригування» визначив мету даної дисципліни: відпрацювання диригентських навичок і вмінь організації

та проведення вокально-хорової роботи з учнями загальноосвітніх закладів. Вивчення курсу передбачало: набуття професійних умінь і навичок хорового мистецтва; засвоєння необхідних знань, умінь та навичок практичної роботи з дитячими колективами; розвиток музичних здібностей; ознайомлення з кращими зразками хорової літератури і народнопісенної творчості.

Навчальна дисципліна «Хорове диригування» забезпечує розвиток інтонаційно-слухових здібностей освоєння музики; співу хорових партій, голосів та акордів; навчання гри партитури на фортепіано; здійснення музично-теоретичного і вокально-хорового аналізу музичних творів. Аналіз завдань дисципліни надає можливість зробити висновки про те, що формування художньо-творчих умінь та навичок є необхідною умовою у формуванні професійної готовності майбутнього вчителя.

Аналіз програми дисципліни «Хоровий клас і практикум роботи з хором» надає інформацію про потреби майбутнього фахівця щодо розвитку здібностей свідомого трактування художніх образів хорових творів, що забезпечується системою методів і прийомів вивчення хорових творів, засвоєнням кращих зразків хорового музичного мистецтва, а також організації хормейстерської практики.

На заняттях із хорового класу вивчаються та виконуються класичні та сучасні музичні твори зарубіжних і вітчизняних композиторів В. Моцарта, Л. Бетховена, П. Чайковського, Ф. Колесси, М. Лисенка, М. Леонтовича та інших. Особлива увага приділяється вивченню хорових обробок українських народних пісень. Хорова творча діяльність розвиває не лише вокальні виконавські здібності, але й сприяє усвідомленню внутрішнього змісту художніх творів, розвитку музичного мислення, пізнання закономірностей та співвідношення форми і змісту музичних творів, розвитку тематизму.

Диригентсько-хоровий клас передбачає використання комплексу засобів педагогічної майстерності, що охоплює мовленнєві, мануальні, мімічні, технічні, пластично-рухові, артистичні засоби для успішного керування хоровим колективом. У даному аспекті використання мистецької

інтерпретації містить значний потенціал виявлення творчих здібностей майбутнього вчителя музики (використання спеціальних тренінгів: «пластичного інтонування», «образного» диригування, пантомімічних вправ для передачі емоційного настрою, пластичних міні-етюдів).

Проведений аналіз програми з «Постановки голосу» дав можливість визначити такі основні завдання: розвиток вокально-технічних умінь та навичок, набуття знань із вокально-естетичного виховання школярів загальноосвітніх закладів, формування відчуття прекрасного, усвідомлення та оцінка краси вокального мистецтва, співацької майстерності, розвиток художніх, творчих, виконавських здібностей. Майбутні фахівці усвідомлюють біофізіологічні механізми співацького процесу, вчаться визначати критерії якості співу, виконавської майстерності, розвитку активного вокального слуху, координації свідомого володіння голосом.

Програмою «Постановка голосу» передбачається заохочення майбутніх учителів до самостійної творчої діяльності, підвищення вокально-педагогічної майстерності в умовах практичної діяльності. Вивчення даної дисципліни полягає у засвоєнні знань теорії та методики «Постановки голосу», що є основою сформованості критеріїв визначення якості співацького голосу, ритму, тембральної окраси голосів, оволодіння вокально-технічними та художньо-виконавськими вміннями і навичками.

Дисципліна «Постановки голосу» містить великі потенційні можливості для розвитку творчих здібностей майбутніх учителів музики та передбачає використання різних видів художньо-творчої діяльності (співацьких імпровізацій, створення мелодії на запропонований текст) у тісному взаємозв'язку з саморепрезентацією фахівця у вигляді участі у творчих конкурсах з вокального мистецтва.

Програми дисциплін «Основний музичний інструмент» та «Акомпанемент» забезпечують формування у студентів навичок володіння музичним інструментом, розвитком виконавської художньої майстерності, методикою навчання музики в загальноосвітніх закладах та найбільше

пов'язані із творчим процесом, адже дають можливість індивідуально впливати на особистість студента. У процесі індивідуальних занять формуються професійні установки майбутнього вчителя музики (музичний світогляд, система естетичних музично-виконавських ідеалів та оцінок, художній смак, здатність до ініціативи та творчої діяльності).

Основними завданнями вказаних навчальних програм є розвиток художніх виконавських даних; засвоєння і накопичення музичного репертуару, набуття навичок і вмінь читання з аркуша; систематичне збагачення художнього досвіду у вивченні методичної та нотної літератури; використання прослуховування аудіозаписів творів, накопичення художніх творчих умінь.

Індивідуальні заняття з основного музичного інструмента та акомпанементу мають широкі можливості використання різноманітних творчих методів та прийомів (створення музичних композицій, бесід, казок, презентацій; імпровізування на теми народних пісень), технологій навчання (використання музичної апаратури для запису та відтворення інструментальних творів у власному виконанні, інтерпретації, аудіоредакції музичних творів, удосконалення виконавських навичок завдяки навчанню гри на електронному інструменті (синтезаторі) та дозволяє варіювати та змінювати методи та прийоми при незмінності програми.

Отже, загальна ефективність музичної виконавської діяльності майбутнього вчителя музики забезпечується поєднанням різних видів музичної творчості, виконавськими вміннями та навичками професійної педагогічної діяльності, використовуючи засоби музичного мистецтва.

Цілісна система формування професійної готовності фахівця інтегрує увесь комплекс педагогічних та спеціальних знань, умінь, навичок і здібностей та дає можливість змістовного узагальнення практичної музично-педагогічної діяльності, сприяє підвищенню рівня знань із різних дисциплін, а особливо удосконаленню професійно-творчих умінь, завдяки яким і

відбувається практична підготовка студентів педагогічних коледжів до художньо-творчої діяльності.

Відповідно до мети дослідно-експериментальної роботи, що полягала у формуванні професійної готовності майбутнього вчителя музики в педагогічному коледжі до здійснення художньо-творчої діяльності, проведена робота ґрунтувалася на оволодінні активними художньо-творчими методами навчання; формуванні вмінь використовувати творчі вправи та тренінги для розвитку творчих здібностей школярів; оволодінні основами сценічної та виконавської інтерпретації, музичної імпровізації; виробленні вмінь створювати музичні твори малих форм, пісень шкільного репертуару; здійсненні постановки музичних вистав та оперет; оволодінні знаннями сценарної роботи та режисурою різновидів художньо-творчих заходів; створенні власних програм для художньо-творчого розвитку молоді згідно з державним стандартом освіти; участі у дослідницькій та проектній діяльності у сфері художньо-творчого розвитку молоді (Рис. 2).

Впровадження моделі художньо-творчої діяльності в освітній процес педагогічного коледжу забезпечило оволодіння студентами комплексом професійно-творчих умінь (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних), котрі вплинули на підвищення рівня професійної готовності майбутніх учителів музики до здійснення художньо-творчої діяльності.

Згідно з особливостями функціонування гуманітарних вузів, зокрема педагогічних коледжів, особливого значення набувають *принципи*: фундаментальності культурологічної та мистецької освіти, котрий передбачає глибоку теоретичну і практичну підготовку майбутніх фахівців; тісного взаємозв'язку освітньої, науково-дослідницької та творчо-виконавської діяльності; актуалізації змісту навчання у відповідності з потребами соціуму і культурного середовища; впровадження нових освітніх технологій, що спрямовані на подальшу культурологізацію і гуманітаризацію освіти, розробку авторських та експериментальних курсів, удосконалення

існуючих у відповідності з професіограмою підготовки студентів; органічного поєднання в діяльності навчального професійного закладу загальнодержавного і регіонального компонентів, з урахуванням специфіки, традицій певного регіону та сучасних тенденцій у розвитку його культури, мистецтва і освіти; збереження культурної і педагогічної спадщини, її творче переосмислення на основі нового бачення раніше створених цінностей; підтримки діючих і створення нових наукових та художньо-творчих шкіл і напрямів та відображення у навчальному процесі їх провідних ідей і концепцій; розвитку інтеграції, наукових і творчих зв'язків споріднених навчальних закладів [82, с.13].

Успішність художньо-творчої діяльності залежить від таких факторів: цілісного емоційного розвитку і його взаємозв'язку з розумовим розвитком; власного осягнення художнього смислу та засвоєння об'єктивної інформації про мистецтво; образного мислення у взаємозв'язку із логічним; усвідомлення образного змісту мистецького твору [117]. Специфіка художньо-творчої діяльності та реалізація компонентів готовності майбутніх учителів музики до даного процесу передбачає визначення спеціальних принципів навчання.

Специфіка мистецької освіти вивчалася у наукових працях В. Лугового; вчений зауважував, що «якщо під освітою... потрібно розуміти процес і результат засвоєння систематизованих знань, умінь і навичок, ... тоді одразу виявляється обмеженість такого поняття для опису, наприклад, художньої (музичної, образотворчої, акторської, тощо) освіти, де знання та вміння з навичками важливі і необхідні, але їх недостатньо. Більше того, знання тут не головні, а допоміжні, в основі ж лежить не пізнання, а творення, продукування й освоєння художніх образів, тобто художня творчість» [83, с. 156].

Мистецька освіта як основа професійного формування майбутнього вчителя музики передбачає розвиток природних здібностей фахівця, творчої фантазії, оволодіння змістовними знаннями.

У дослідженнях загальнодидактичних *принципів мистецької освіти*, які конкретизують та опосередковують вибір змісту, форм і методів навчання і виховання, Л. Масол виділяє принцип активності, самостійності, творчості, саморозвитку, стверджує про доцільність єдності художнього і технічного, емоційного і раціонального, свідомого та інтуїтивного принципів [83].

Методологічними орієнтирами моделювання готовності майбутнього вчителя музики до виконавсько-інтерпретаційної діяльності, на думку Г. Падалки, є виокремлення принципів: культуровідповідності, що забезпечує занурення у світ мистецтва, усвідомлення змісту музичних творів; мистецької рефлексії задля зіставлення змісту мистецьких творів із власними психічними станами; єдності емоційного та свідомого, органічне поєднання емоційного й раціонального компонентів; цілеспрямованої взаємодії спілкування викладача зі студентами як реалізація творчої взаємодії та систематичного художньо-педагогічного спілкування; активізації музично-творчої діяльності; спонукання до творчого самовираження, спрямоване на глибоке пізнання музичних творів та їх художнє відтворення [102; 115].

Важливою, на думку В. Черкасова, є необхідність урізноманітнення музичної діяльності за допомогою активної, різнобічної роботи [139].

Тому визначальним теоретичним системотворчим чинником та методологічною основою моделювання професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах є використання *принципів мистецької та педагогічної освіти*: єдності теорії і практики для художнього розвитку особистості, цілісності, художності, прагнення до творчого самовираження, самореалізації у художньо-творчій діяльності, урізноманітнення видів і форм художньо-творчої діяльності, емоційності, рефлексії.

У реалізації принципу єдності теорії і практики для художнього розвитку особистості важливим є значущість змісту професійної освіти та мистецький профіль професійного навчання. Це означає, що музично-теоретичні, методичні знання, вміння і навички, котрі засвоюють студенти

згідно з навчальними програмами, тісно переплітаються із художньо-творчим процесом, що стимулює пізнавальну та творчу діяльність майбутніх учителів музики, удосконалюючи їх професійну готовність до продуктивного здійснення художньо-творчої діяльності в майбутній професії.

У процесі художньо-творчої діяльності майбутній вчитель музики в педагогічному коледжі оволодіває творчим досвідом застосування знань, способами практичної діяльності, досвідом виконання специфічних особистісних функцій, нешаблонним типом мислення. Професійно-художній напрям діяльності передбачає вдосконалення культурного розвитку особистості, естетичного виховання засобами мистецтва.

Г. Падалка зазначає, що принцип цілісності передбачає спрямованість змісту, всіх форм і методів навчальної роботи на забезпечення єдиної мети – особистісно-художній розвиток особистості, на основі відбору найдоцільніших матеріалів у їхній взаємозалежності, структурування методичного забезпечення, взаємодія аудиторних та позааудиторних занять, відбір тих чи інших форм художньо-виховної роботи [102].

Використання принципу художності як одного із найважливіших принципів мистецької освіти сприяє розвитку важливих професійних якостей особистості: емпатії, що виявляється у здатності розуміння та переживання стану художніх образів різних видів мистецтва; рефлексії – усвідомлення та регулювання свого емоційно-психологічного стану у процесі художньо-творчої діяльності, осмислення мотивів і взаємин у процесі колективної творчості.

Л. Масол «творчість» визначає як провідний загально-дидактичний та художньо-педагогічний принцип мистецької освіти, в основі якого – емоційно-духовна насиченість занять з музичного мистецтва, котра спрямована на досягнення катарсису в процесі сприйняття світових художніх шедеврів і власної художньо-творчої діяльності [83]. Навчити творчості неможливо, але необхідно сформулювати передумови до творчої діяльності, пізнавальної активності майбутнього фахівця [134, с. 34].

Дотримання принципу спонукання до творчого самовиявлення передбачає формування здатності до самостійних творчих дій, внутрішнього прагнення до неповторності, індивідуальності, унікальності, що є ознакою творчої особистості.

Мистецтво здатне збагатити свідомість особистості прикладами високого гуманізму, сформувати стійку систему цінностей у процесі творчої діяльності і породжує прагнення до творчої самореалізації (Л. Масол, Г. Падалка) [83, с. 13-16; 102].

Принцип самореалізації у художньо-творчій діяльності майбутнього вчителя музики передбачає здатність художньо мислити, фантазувати, створювати образи у різновидах мистецтва. Недостатній рівень творчої самореалізації обмежує успішність навчання, адже є однією із головних умов професійного удосконалення майбутнього вчителя музики. Тому у формуванні професійної готовності майбутніх фахівців мистецького профілю є важливим використання активних творчих видів художньо-творчої діяльності.

У підготовці майбутнього вчителя музики доцільним є урізноманітнення видів та форм художньо-творчої діяльності. У наукових дослідженнях з мистецтвознавства зазначається, що під час використання різних видів музичної діяльності важливо дотримуватися встановлених вимог: зіставляти частини й ціле у музичному матеріалі та в педагогічному процесі, розуміти свідоме та підсвідоме, емоційне й раціональне, що означає підходити цілісно до формування духовної культури особистості [37, с. 7-9].

Розвиток внутрішніх якостей та професійно-творчих умінь особистості досягається завдяки її реалізації у різновидах художньо-творчої діяльності, що відповідає поставленій меті.

У коригуванні і контролюванні власної художньо-творчої діяльності майбутнього вчителя музики важлива роль надається принципу емоційності як регулятора діяльності людини. Художньо-творча діяльність вирізняється творчою організацією освітнього процесу, під час якого діяльність майбутніх

фахівців характеризується поєднанням музично-творчого досвіду та емоційно-ціннісного ставлення до мистецьких творів.

Захоплення художнім матеріалом, емоційне забарвлення діяльності перетворює формальний процес у живе спілкування, активізує сприймання, викликає індивідуально-забарвлену, емоційно-оцінну реакцію на нову інформацію [131].

Розвиток емоційно-чуттєвої сфери майбутнього вчителя музики є основою успішного художньо-естетичного виховання школярів у його майбутній професійній діяльності.

Специфічна особливість діяльності педагога характеризується рефлексивними процесами (А. Бизяева, М. Карнелович) [9; 58]. Поштовхом до рефлексії стають ситуації, коли учитель отримує завдання, що вимагають нестандартних рішень і творчості, саме вони є механізмом самовдосконалення та саморозвитку особистості фахівця.

Використання принципу рефлексії сприяє стимулюванню до бажання виявити ініціативу, творчість, зацікавлення, налагодити взаєморозуміння між суб'єктами творчого процесу, бути причетним до колективної справи. Рефлексія допомагає осмислити власну діяльність, свої можливості, сприяє самоконтролю, самооцінці, саморозвитку фахівця від цілеспрямовання до повної професійної самореалізації. Досягнення високого рівня рефлексивної культури вчителя є одним із важливих завдань професійної освіти.

Дотримання означених принципів сприяє успішній організації змісту та структури процесу формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності.

В основі реалізації визначеної моделі є педагогічний процес в системі вищої освіти на базі педагогічних коледжів, де здійснюється підготовка педагогічних працівників, зокрема майбутніх вчителів музики.

Для забезпечення процесу удосконалення професійно-творчих умінь студентів велике значення має позанавчальна діяльність, що урізноманітнює

професійну підготовку фахівця, підносить на високий рівень розвитку його творчу активність.

Згідно з Концепцією національного виховання, саме за таких умов забезпечується високий рівень професійності та вихованості молодшої людини, розвиток індивідуальних здібностей, таланту та самореалізації [65, с. 80-82].

Розкриваючи теоретичні основи процесу художньо-творчої діяльності в системі професійної підготовки майбутнього вчителя музики, у відповідно створених умовах було розроблено модель формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності (Рис. 3). В основу моделі було покладено структуру, яка складається із сукупності взаємопов'язаних елементів.

Розроблена модель формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах містить: 1) *цільовий блок*, котрий включає постановку мети та завдань (формування мотивації, спрямування інтересів та потреб у художньо-творчій діяльності, накопичення мистецького досвіду, розвиток творчої активності, ініціативності, здатності до самостійної творчої діяльності); методологічні підходи (діяльнісний, креативний, інтегративний); принципи мистецької та педагогічної освіти (єдності теорії і практики, цілісності, художності, спонукання до творчої самовираженості, самореалізації, урізноманітнення видів і форм, емоційності, рефлексії); 2) *методичний блок* – педагогічні умови; методи, прийоми (бесіди, спостереження, методи співтворчості, аналізу музичних вистав, театралізації, художньої інтерпретації); організаційні форми (практичні заняття, самостійна робота, концертна діяльність, музично-театральні постанови, творчі ігри, тренінги, вправи, художньо-творчі заходи); 3) *технологічний блок* – методика реалізації педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів музики у педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності; 4) *результативний блок* – компоненти / критерії (мотиваційно-пізнавальний,

творчо-діяльнісний, операційно-технологічний); рівні сформованості (високий, середній, низький); очікуваний результат (підвищення рівня професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах).

Згідно до визначених у процесі дослідження завдань, розроблена модель розглядається як єдність взаємопов'язаних основних компонентів (мети, змісту, методів, форм, засобів) освітнього процесу, організованого на засадах діяльнісного, креативного, інтегративного та системного підходів з урахуванням принципів мистецької та педагогічної освіти: єдності теорії і практики для художнього розвитку особистості, цілісності, художності, спонукання до творчої самовираженості, урізноманітнення видів і форм художньо-творчої діяльності, емоційності, рефлексії.

У реалізації розробленої моделі виокремлюються *такі компоненти*: мотиваційно-пізнавальний, творчо-діяльнісний та операційно-технологічний.

1. Мотиваційно-пізнавальний компонент характеризується визначенням загальних установок початкового етапу формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньої творчої діяльності.

2. Творчо-діяльнісний компонент характеризується установкою на активну творчу діяльність, ініціативність і здатність до самостійної творчої роботи майбутнього вчителя музики у процесі здійснення художньо-творчих завдань на проміжному етапі.

3. Операційно-технологічний компонент визначає спроможність майбутнього вчителя музики до самостійної організації різновидів художньо-творчої діяльності.

Всі компоненти взаємопов'язані та спрямовані на формування означених професійно-творчих знань, умінь і навичок для здійснення процесу художньо-творчої діяльності.

У наукових джерелах зазначається, що де б не здійснювався освітній процес, повний дидактичний цикл як упорядкована сукупність названих

компонентів, які реалізуються при взаємодії суб'єктів навчання, залишається інваріантним, універсальним [13].

Компоненти / критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів музики схарактеризовані та представлені у підрозділі 1.2.

Для ефективного формування професійної готовності майбутніх вчителів музики до художньо-творчої діяльності було виокремлено такі педагогічні умови:

- формування мотиваційної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності;
- оволодіння студентами професійно-творчими вміннями та навичками шляхом залучення до активної творчої діяльності;
- спрямування студентів до здійснення самостійних художньо-творчих проектів.

Реалізація педагогічних умов включає комплекс педагогічних заходів, творчих методів, прийомів, форм організації художньо-пізнавальної роботи студентів, спрямованих на здійснення процесу в педагогічному коледжі (див. підрозділ 2.2.).

Упроваджена модель передбачала виокремлення етапів освітнього процесу, спрямованих на формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності:

- I етап (мотиваційно-інформаційний), спрямований на формування позитивної мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності, інтересу до організації художньо-творчої діяльності та набуття мистецького досвіду, стійких переконань щодо доцільності участі в різних формах художньо-творчої діяльності, потреби в активній творчій участі під час художньо-творчої діяльності шляхом проведення бесід, групових дискусій, спостереження та аналізу різновидів художньо-творчої діяльності;
- II етап (творчо-діяльнісний), спрямований на формування навичок музично-виконавської, сценічно-артистичної діяльності, активізації творчого потенціалу на основі залучення студентів до осмислення та

збереження художніх цінностей світової культури, формування рефлексивних умінь у майбутніх фахівців із застосуванням творчих завдань, вправ, тренінгів та активної участі в різних формах художньо-творчої діяльності;

- III етап (творчо-процесуальний) полягав у формуванні організаційних, комунікативних, художньо-конструктивних навичок (складання сценаріїв, режисури художньо-творчих заходів) та сприяв розв'язанню завдань розвитку у студентів здатності до самостійної активної художньо-творчої діяльності; формування навичок застосування інтегрованих методів організації художньо-творчої діяльності.

Для вирішення завдань удосконалення процесу формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності та врахування сучасних освітніх потреб у творчому, конкурентоспроможному фахівці, здатному до саморозвитку, нами був розроблений методичний посібник «Методика організації художньо-творчої діяльності вчителів музичного мистецтва», зміст якого поєднував теоретичний та методичний матеріал з основ художньо-творчої діяльності та розробки практичних творчих завдань. Особливість посібника – у тому, що навчальний матеріал можна вивчати як цілісно, так і окремо, за темами, в залежності від освітніх потреб.

Методичний посібник спрямований на розвиток умінь виконувати різноманітні завдання у художньо-творчому процесі, адже в ньому визначені методичні аспекти організації різновидів виховних заходів, різних форм творчих проєктів, подається методика написання сценаріїв, основні форми роботи з учасниками цього процесу, розробки творчих вправ, тренінгу з вироблення навичок сценічно-виконавської майстерності.

Оволодіння методикою організації художньо-творчої діяльності сприятиме забезпеченню якісної навчально-виховної роботи зі школярами у майбутній професійній діяльності, самостійному використанню отриманих теоретико-методичних знань із організації різновидів художньо-творчого

процесу, інтенції процесу формування творчого потенціалу в режим саморозвитку. Готовність майбутнього вчителя музики до здійснення художньо-творчої діяльності означає, що метою його роботи є розвиток творчого потенціалу школярів засобами художньо-творчої діяльності, педагогічне обґрунтування способів його досягнення.

Для успішного впровадження пропонованої моделі важливим є усвідомлення мети та завдань професійно-творчого розвитку студентів у процесі творчої взаємодії та співтворчості. Зміст формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності регламентується організацією освітнього процесу в педагогічних коледжах, фіксується в навчальних планах, програмах, сформованих за принципами системності, наступності, гнучкості, варіативності, відповідно до Державного стандарту вищої освіти України.

Реалізація змісту навчання за розробленою моделлю максимально сприяла удосконаленню процесу професійної підготовки майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності, оптимізуючи їхню творчу активність, самостійність творчих дій в залежності від мотивації творчого зростання.

Результативність упровадженої моделі полягає у підвищенні рівня професійної готовності фахівців до організації художньо-творчої діяльності у майбутній професійній діяльності, а саме: розвиток умінь оригінально створювати сценарії та самостійно проектувати художньо-творчі заходи, інтерпретувати музичні та художні твори, створювати дитячі пісні, добирати форми й методи роботи відповідно до поставлених завдань.

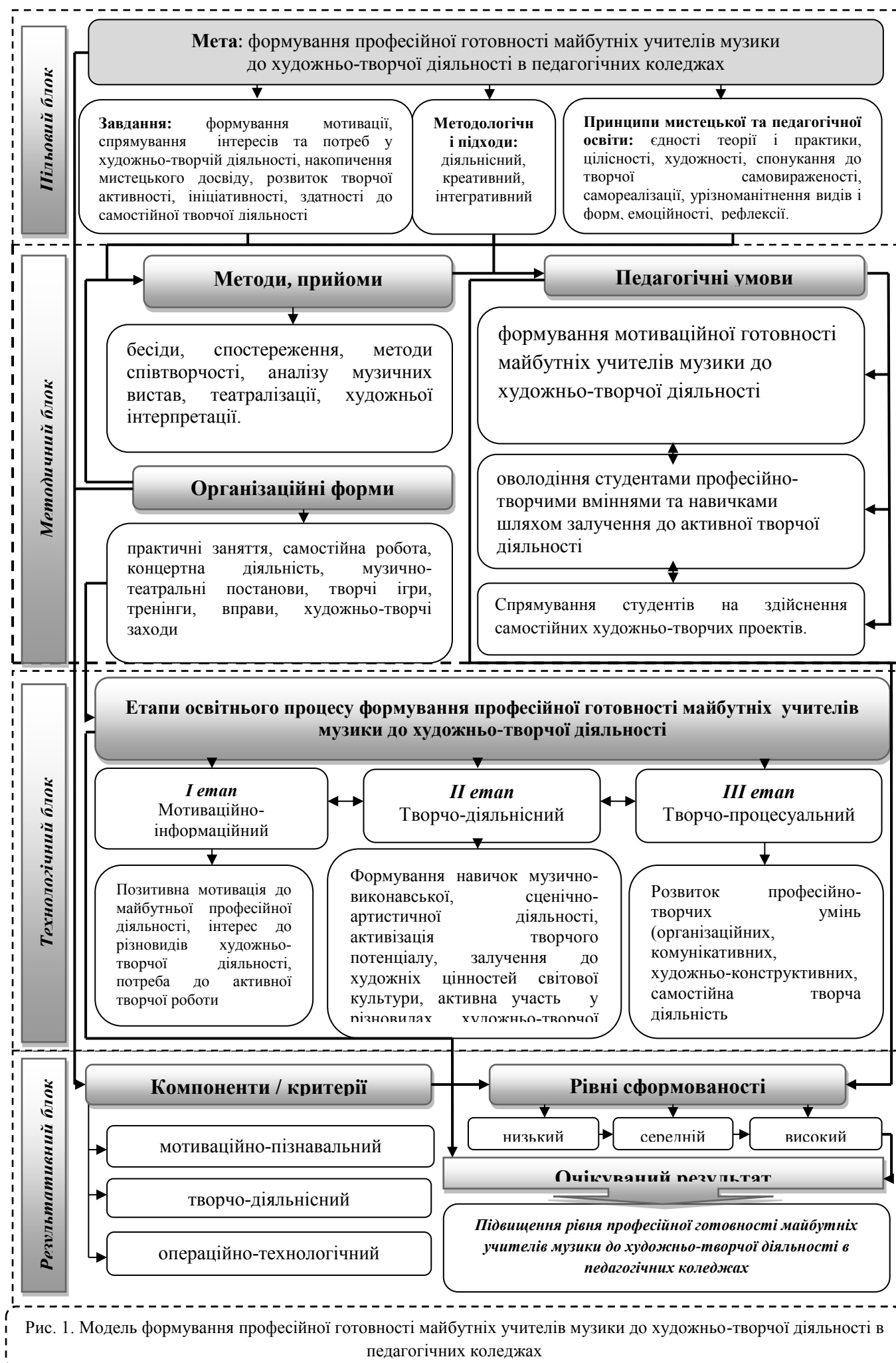

Рис. 1. Модель формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах

2.2. Обґрунтування педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності

Створення відповідного педагогічного середовища у педагогічних коледжах, на думку науковців, є важливою умовою формування творчої активності майбутніх учителів музики, адже дотримання традиційної методики навчання не в повній мірі сприяє розвитку особистості фахівця [11].

Ефективність формування професійної готовності майбутніх вчителів музики до художньо-творчої діяльності значною мірою залежить від дослідження та визначення педагогічних умов.

Поняття «умова» трактується як «те, від чого залежить дещо інше (зумовлене); як істотний компонент комплексу об'єктів (речей, їх станів, взаємодій), за наявності якого як необхідність впливає існування цього явища». У філософському словнику І. Фролова «умова» тлумачиться як категорія, що відображає ставлення предмета до навколишніх явищ [135]. Ю. Бабанський «педагогічні умови» визначає як чинники ефективності функціонування педагогічної системи [5].

Дотримуючись думки про те, що умова – це певні стабільні обставини, що оточують об'єкт, впливаючи на його розвиток, вважаємо це поняття фундаментальним у забезпеченні високого рівня педагогічного процесу, цілеспрямовано зорієнтованого на досягнення результативності процесів навчання, виховання та розвитку майбутнього фахівця.

У педагогічних дослідженнях науковцями визначалися різні підходи до визначення педагогічних умов ефективної підготовки майбутніх учителів музики. Так, Л. Василенко у дослідженнях взаємодії вокального та методичного компонентів виокремлює такі підходи: забезпечення інтегративних зв'язків, як засіб формування різносторонніх пізнавальних інтересів, установок на творчий пошук, накопичення практичного досвіду і прагнення до самовдосконалення; педагогічна доцільність застосування

концертного виконання як засобу адаптації студентів до професійної діяльності; залучення до самостійної пошукової роботи, що сприяє становленню у студентів здатності до критичного аналізу і творчого ставлення до застосування різних засобів вирішення професійних проблем; вироблення у студентів індивідуального стилю професійної діяльності [19].

У дослідженнях дидактичних основ формування творчої активності студентів О. Білоус зауважує, що успішність такого спрямування роботи відбуватиметься за умов: орієнтації педагогічного процесу на розвиток особистості студента відповідно до його можливостей і здібностей; наявності стійкої позитивної мотивації музично-педагогічної діяльності; постановки дидактичних завдань у формі рольової перспективи; організації навчальної роботи у вигляді імітаційно-ігрової і проблемно-ситуаційної моделі; використання дидактичної технології, побудованої на принципах рольової перспективи, особистісно-діяльнісного підходу до організації навчального процесу; створення освітнього середовища, котре забезпечує кожному студентові вільний вибір навчальних ролей, психологічний комфорт і ситуацію успіху [11].

Досліджуючи педагогічні умови підготовки вчителя мистецької спеціалізації, звернемося до визначення умов навчання мистецтву Г. Падалкою. Вченою зазначається необхідність створення та використання відповідних обставин мистецького навчання для результативності навчально-виховного процесу [102, с. 160].

Таким чином, педагогічні умови формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності є комплексом педагогічних заходів: різних за змістом творчих методів, прийомів, форм організації художньо-пізнавальної роботи студентів, спрямованих на успішне здійснення освітнього процесу в педагогічному коледжі.

Аналіз наукових досліджень та результатів констатувального етапу експерименту дозволив визначити авторські педагогічні умови, до яких відносяться: формування мотиваційної готовності майбутніх учителів музики

до художньо-творчої діяльності; оволодіння студентами професійно-творчими вміннями та навичками шляхом залучення до активної творчої діяльності; спрямування студентів до здійснення самостійних художньо-творчих проектів.

1. Процес реалізації першої умови *«Формування мотиваційної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності»* передбачав визначення системи потреб, інтересів, а також актуалізації опорних знань майбутніх учителів музики, що є основою у формуванні готовності до оволодіння методикою організації художньо-творчої діяльності.

З цього випливає, що мотиваційна сфера та зміст професійно-педагогічного спрямування майбутнього вчителя музики є чинниками формування особистості педагога. Мотив є опредмеченою потребою, прагненням, бажанням оволодіти конкретними знаннями, вміннями та навичками.

Сутність мотивації, її природу та структуру у різні періоди вивчали такі науковці: В. Асєєв (1976), І. Бех (2009), Є. Ільїн (2009), І. Кучерявий (2000), В. Леонтьєв (2002), А. Маслоу (1954), Ж. Нюттен (2004), С. Рубінштейн (2000) [4; 8; 54; 71; 74; 150; 93; 112].

Проблеми мотивації пізнавальної діяльності студентів, майбутніх учителів, досліджувала А.Скопич, яка зазначила, що будь-яка діяльність зазнає впливу певних стимулів, які стають спонукальною силою навчальної активності студента [122, с. 12].

Досліджуючи проблему мотивації, Г. Селевко порівнює саморозвиток особистості з вищою духовною потребою та вважає, що технологія саморозвитку особистості заснована на тому, що її діяльність організовується як задоволення різних потреб – «потреба породжує мотив, мотив призводить до дії, до взаємодії з навколишнім середовищем, у процесі якого і відбувається засвоєння особистістю соціального досвіду, тобто, розвиток» [119, с. 163-164].

Мотивація, на думку психологів, є стрижнем розвитку і саморозвитку особистості, в свою чергу - внутрішня мотивація має більш глибокий вплив на особистість, сприяє успішності та ефективності навчання. Діяльність, зумовлена внутрішньою мотивацією, може бути безперервною, адже вона не залежить від зовнішніх чинників. До мотиваційних утворень особистості належать мотиви, бажання, прагнення, інтереси, котрі спонукають людину до діяльності та можуть розглядатися як мотиви її поведінки. Саме спрямованість особистості проявляється в найбільш стійких домінуючих мотивах і утворює стрижень особистості [66, с. 257].

Педагогічний аспект проблеми формування творчої мотивації майбутніх учителів представлений у працях О. Акімової (2018), О. Антонової (2018), Н. Кічук (2016), С. Сисоєвої (2006), В.Фрицюк (2012) [1; 3; 60; 121; 137]. Мотивацію творчої діяльності у процесі підготовки майбутніх учителів мистецтва розглянуто у наукових дослідженнях Н. Миропольської (2003), О. Музики (2006), О. Олексюк (1999), Г. Падалки, С. Соломахи (2013) [87; 90; 96; 101; 124].

Різноаспектно проблему мотивації досліджував Є. Ільїн, який зауважував, що мотивацію можна розглядати, по-перше, як систему факторів, що визначають поведінку особистості. При цьому система обумовлюється всією сукупністю спонукань, що викликають активність людини, а саме: суб'єктивними і об'єктивними умовами діяльності, потребами і цілями, рівнем домагань та ідеалів, переконаннями і спрямованістю. З іншого боку, мотивацію можна розглядати як динамічне розгортання процесу формування мотивів, котрі стимулюють і підтримують активну поведінку людини [54].

Н. Мозгальова, досліджуючи творчо-професійний потенціал формування успішної особистості майбутнього учителя музики, зауважувала, що важливим проявом інтелектуально-творчого потенціалу вчителя музики є готовність та вмотивованість до інноваційної діяльності. У свою чергу, вмотивованість студента на активну пізнавальну діяльність уможливорює реалізацію майбутнім педагогом своїх інтересів і здібностей, які до цього

часу не були актуалізовані. Враховуючи, що процес художньої творчості ґрунтується на різноманітній інформації, отримуваній особистістю у ході пізнання дійсності та її оцінювання, неабиякого значення у процесі реалізації художньо-творчого потенціалу набуває явище миттєвого осяння, прозріння, інсайту, яке науковці називають ще «творчою інтуїцією», а з огляду на її присутність переважно у художній творчості і «художньою інтуїцією» [88].

Процес мотивування готовності майбутнього вчителя музики до інноваційної діяльності потребує розробки його змісту згідно з запропонованою К. Завалко технологією та на основі обґрунтованих принципів навчання – інноваційності, інваріантності та універсальності, системності та цілісності, неперервності та наступності, особистісної орієнтації, інтеграції та контекстної діяльності [48].

На думку О. Отич, мотивація на успішність власної педагогічної інноваційної діяльності допомагає долати труднощі, продуктивно, нестандартно організовувати музичне навчання, адекватно оцінювати та аналізувати зміни в музично-освітній діяльності, стимулювати відкриття учнів, відстоювати новаторські підходи у виборі репертуару для виконавської практики, втілювати художньо-технічні мистецькі задуми у власному виконавстві. Механізмом забезпечення художньо-творчого потенціалу майбутнього вчителя музики виступає мистецька творчо-орієнтована діяльність, «яка спрямовує його на розширення пізнавальних можливостей, розвиток світоглядних установок, активізацію внутрішнього емоційного життя, відновлення духовних сил в умовах напруженого сьогодення» [100].

Для розвитку позитивної мотивації у навчанні й творчості слід забезпечити процес переживання емоцій задоволення від досягнення успіхів, проявів самостійності та ініціативності, можливості самоствердження тощо [114, с. 95].

Важливим мотивом діяльності, відповідно до сучасних наукових досліджень, є інтерес. Інтерес – це потреба особистості займатися тією

діяльністю, яка приносить задоволення, під час якої всі психічні процеси проходять найбільш інтенсивно, а діяльність стає продуктивною.

У наукових дослідженнях інтерес розглядають як своєрідний показник прагнень особистості, її активного ставлення до життя і пов'язують з поняттями пізнавальної потреби людини та пізнавальної діяльності. Тому стійкі потреби формуються саме на основі пізнавальної потреби та пізнавальних інтересів людини.

Пізнавальні інтереси підлітків різні, адже творчий розвиток сучасної молоді проходить нерівномірно. Володіючи високим рівнем активності та витривалості, молоді люди мають найсприятливіший вік для формування характеру, світогляду та інтелектуальних можливостей.

В. Волчуковою студентська вікова категорія визначається за трьома ознаками: психологічною, соціальною та фізіологічною. На думку дослідниці, це період найбільш активного розвитку особистості, розкриття її талантів та здібностей [86]. З початком студентського життя інтереси молоді зорієнтовані на майбутню професію, а тому важливо, щоб навчальний матеріал, який вони опановують, був якісним (К. Ушинський) [133].

Студенти педагогічного коледжу стикаються з багатьма труднощами, серед яких – невміння зорієнтуватися у професійній спрямованості процесу навчання, відсутність вміння працювати з людьми, складнощі у формуванні організаторських навичок. Особливість студентського віку полягає і в прагненні до самостійності, що сприятливо впливає на організацію самоосвіти та саморозвитку.

Підвищена активність, бажання розвиватися та демонструвати власні здібності, розв'язувати професійні завдання – притаманні риси студентського віку. Тому навіть необхідність розв'язувати прості завдання інколи викликає емоційно-негативну афективну реакцію та відмову від такої роботи [81].

Для даного віку характерним є активний розвиток індивідуальних здібностей, творчих нахилів, самостійності суджень, гнучкості мислення. У вирішенні творчих завдань студенти спроможні оперувати професійними

передбаченнями, як зазначається у наукових дослідженнях І. Кулагіної. На думку науковця, це свідчить про належний розвиток творчих здібностей у студентської молоді, що виявляються у гнучкості мислення та пильності у пошуках проблем [70, с. 150].

Н. Моревою виокремлюються різні типи студентів. У одних мотивація визначається та обумовлюється емоційними та поведінковими особливостями, у інших все відбувається послідовно, вони легко адаптуються до дорослого життя, помірно активні. До третього типу належать молоді люди, які досить рано визначають професійні цілі, у них належний рівень самодисципліни та самоконтролю, вони активно формують власну особистість та мотиваційну спрямованість на певну професійну діяльність [89, с. 50].

Опираючись на вікові особливості студентів, варто відзначити, що для розвитку творчих здібностей особистості необхідне своєрідне середовище, яке можна створити завдяки організації процесу художньо-творчої діяльності з ознаками оптимальної мотивації та стимулюванням до прояву оригінальних творчих ідей.

При правильній організації художньо-творчого процесу на музично-педагогічному відділенні педагогічного коледжу інтерес до творчої діяльності та майбутньої професії будуть впливати один на одного. Емоційно-позитивне ставлення до діяльності, зацікавлення процесом перетворюватиметься на життєву потребу та внаслідок оволодіння загальними, спеціальними та професійно-творчими знаннями, вміннями та навичками буде усвідомлюватися життєва позиція фахівця.

Тому мотиви навчання, що здатні впливати на характер художньо-творчої діяльності, є важливою умовою для творчо-інтелектуального розвитку майбутнього вчителя.

Характерними методами для забезпечення результативності художньо-творчого процесу є активне та пасивне зацікавлення, метод «навчання на помилках», методи аналізу художньо-творчих заходів та

музично-теоретичного аналізу музичних вистав, метод популяризації творчості митців, «мистецького тестування», спостереження, творчі семінари, колективні творчі справи, методи порівняння та аналізу музичних інтерпретацій, методи закріплення позитивного враження.

Орієнтування студентів на розширення мистецького досвіду як системної, інтегрованої якості потребує особливої уваги, адже в сучасній освіті визначені вимоги до формування компетентного, конкурентоспроможного фахівця [143].

У даному аспекті роботи значний потенціал має художньо-творча діяльність, адже накопичення знань з основ художньо-творчої діяльності сприяє усвідомленню мистецтва як явища суспільного життя, засвоєнню основних закономірностей художньо-творчого процесу, видів, форм, оволодінню засобами втілення художніх образів у процесі виконавства, а особливо у застосуванні отриманих знань у майбутній професійній діяльності зі школярами.

Результатом реалізації педагогічної умови є більш активне використання студентами здобутих знань, умінь і навичок у художньо-творчій діяльності, досвід якої сформує відповідну мотивацію та готовність до її здійснення.

2. Організація успішної художньо-творчої діяльності в умовах запровадження нових освітніх стандартів у професійній підготовці фахівців відбуватиметься за умови *оволодіння студентами професійно-творчими вміннями та навичками шляхом залучення до активної творчої діяльності.*

Необхідність урахування сучасної інноваційної ситуації та майбутніх змін в освіті вимагає переорієнтації дисциплін всіх циклів музично-педагогічної підготовки на формування у майбутнього вчителя музики готовності до професійно-творчої діяльності.

Якість готовності фахівця до педагогічної праці залежить від ефективності розв'язання ним поставлених вимог і результативності його діяльності.

Активізація процесу художньо-творчої діяльності стимулює творчу активність майбутнього фахівця та забезпечує ефективне засвоєння навчального матеріалу [98].

Формування професійно-творчих вмінь та навичок відбувається, перш за все, у процесі виконавської діяльності, що невід'ємне від сценічної практики, а музичний образ розгортається в оприлюдненні творів на публіці, у сценічному виступі [63, с. 6-11].

Для активізації художньо-творчої діяльності студентів характерними є такі чинники: оптимізація змісту підготовки через розширення сфери художнього спілкування з різними жанрами музичного мистецтва; раціональне використання взаємозв'язків різних видів мистецтва, методів та прийомів навчання; опора на міждисциплінарну інтеграцію; збагачення досвіду художньо-творчої діяльності студентів.

Розвиток професійних здібностей майбутнього вчителя музики та забезпечення його підготовки до фахової музично-педагогічної діяльності розглядається А. Скопич як освітня система, котра не тільки формує певні уміння та навички, але й виховує музиканта-просвітителя [122, с. 12].

За В. Андрущенко, формування готовності майбутнього вчителя до музично-освітньої діяльності визначається наявністю у студентів знань у галузі музичного мистецтва, здатністю до самостійного аналізу музичних творів, умінням передавати емоційний досвід учням, формуванням у школярів навичок художньо-естетичного сприймання, естетичних почуттів, музичного смаку [2, с. 6].

Важливим аспектом в оволодінні студентами професійно-творчими вміннями та навичками слугує фортепіанна підготовка, котра, на думку А. Скопич, збагачує, розширює художню компетентність студентів, сприяє естетичному сприйманні образів мистецтва, розвитку здатності до творчої самореалізації у процесі інтерпретації музики. Вона інтегрує в собі суттєві ознаки педагогіки та мистецтва, є гармонійним синтезом музичної педагогіки та загальної педагогіки. У процесі фортепіанної підготовки фіксується та

накопичується певний культурний, духовно-моральний, педагогічний та виконавський досвід, що постійно поширюється. Володіння музичним інструментом, в нашому випадку фортепіано, є основним елементом професійності педагога-музиканта, рівнем загальнокультурного розвитку особистості спеціаліста [122].

За дослідженнями П. Косенко, до основних завдань інструментальної підготовки майбутнього вчителя музики відносяться такі: розвиток музично-творчих здібностей студента (відчуття ритму, музичний слух та пам'ять, рухо-моторний комплекс, художньо-образне мислення, фантазія, уява тощо); набуття досвіду концертмейстерської роботи (акомпанування хоровому та сольному співу, уміння читати з аркуша й транспортувати партію акомпанементу, підбирати на слух мелодії та супровід пісень, оволодіння уміннями перекладень, гри в ансамблі тощо); опанування формами та методами роботи, необхідними для проведення на високому професійному рівні різноманітної позакласної музично-виховної роботи з учнями (лекції-концерти, вікторини, прослуховування еталонних зразків виконавських інтерпретацій творів різних композиторів тощо); розвиток навичок самостійної роботи студента над музичними творами та здібностей аналізувати якість свого виконання, оволодіння методикою навчання гри на музичному інструменті; освоєння репертуару, включеного до шкільних програм зі слухання музики (вміння виконувати фрагменти творів, зосереджуючи увагу дітей на найбільш виразних та важливих моментах, давати до них словесний коментар); оволодіння основними напрямками світової та вітчизняної фортепіанної музики (бароко, класицизм, романтизм, імпресіонізм, експресіонізм, модернізм, неокласицизм тощо) у виконавському аспекті; формування умінь грамотно, технічно, стилістично правильно та художньо виразно виконувати музичні твори [67, с. 202-212].

Отож, формування навичок музично-виконавської, сценічно-артистичної діяльності, активізація творчого потенціалу, залучення студентів до художніх цінностей світової культури відбуватиметься шляхом залучення

студентів до тренінгів, розв'язання творчих завдань, що сприятиме формуванню мотиваційної сфери, розширенню діапазону знань, умінь і навичок, створенню власних творчих продуктів.

Для активізації формування сценічно-виконавських умінь у процесі художньо-творчої діяльності використовувались методи інтерпретації, інсценізації, тренінги, сценічні мініатюри, імпровізації, театральні ігрові вправи.

У дослідженнях Н. Желябіної зазначається, що доцільно використовувати педагогічне планування у системі позааудиторної діяльності задля ефективності виховного процесу, який буде вказувати на орієнтири діяльності, а їх зміст і обсяг допоможе створити сприятливе середовище, в якому студенти зможуть розкрити свій внутрішній світ та досягнуть успіхів у професійному зростанні [46].

Систематизована та спланована художньо-творча діяльність студентів сприятиме розширенню креативної ерудиції під час педагогічного процесу, підвищенню професійно-творчої компетенції майбутнього вчителя музики та головне – активізує його творчу діяльність.

3. Сутність реалізації третьої умови *«спрямування студентів до здійснення самостійних художньо-творчих проєктів»* полягає в удосконаленні процесу художньо-творчої діяльності, орієнтування на підвищення професійного рівня готовності майбутнього вчителя музики.

Однією з найсуттєвіших рис актуалізації проблеми формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності є виокремлення суб'єкта творчої діяльності. Скерованість творчої активності суб'єкта художньо-творчої діяльності на власну самоздійсненість відображає чуттєво-інтелектуальне пізнання світу мистецтва і виступає як система особистісного спілкування за критеріями загальнолюдських цінностей (за Т. Сирятською) [120, с. 3].

У наукових дослідженнях приділяється значна увага різним аспектам формування у студентів професійно-творчих вмінь та навичок, залучення

студентів до активної творчої діяльності, а також спрямування студентів до здійснення самостійних художньо-творчих проєктів (О. Білоус, Л. Гуцан, І. Єненко, Е. Койкова) [11; 41; 45; 62].

Тому реалізація умови спрямована на формування організаційних навичок, конструктивних умінь майбутніх фахівців з музичної освіти, а також на розвиток інтелектуально-творчих якостей особистості (інтуїції, креативного мислення, творчої уяви (самостійного створення нових образів, здатності генерувати ідеї). Головним орієнтиром є спрямування роботи на активізацію та актуалізацію отриманих художньо-творчих знань і їх використання для проєктування власних творчих здобутків студентів.

Систематичність і послідовність необхідні у підготовці студентів до самостійної роботи як важливі засоби подальшого самовдосконалення, розвитку навичок організованого та послідовного самостійного здобуття професійних знань [15, с. 11].

Готовність до самостійного проєктування різновидів художньо-творчої діяльності характеризується розвиненими творчими здібностями, інтелектуальним потенціалом, інтересами, переконаннями, прагненнями особистості до творчості, що проявляється у творчій позиції студентів щодо пізнання мистецьких явищ.

У наукових працях П. Харченка зазначається, що професійний саморозвиток педагога-музиканта є умовою досягнення вершин досконалості у музично-педагогічній діяльності загалом та тісно пов'язаний із особистісним розвитком, професійним досвідом і наявністю навичок самовдосконалення [138].

У даному аспекті актуальним стає впровадження проєктних технологій у процесі формування ключових компетенцій майбутніх учителів музики у процесі художньо-творчої діяльності.

Відтак, технологічний підхід до організації навчального процесу пропонує педагогічний інструментарій для акцентованого розвитку творчої особистості кожного студента, відкриває шлях до розуміння студентами

самих себе як активних суб'єктів навчального творчого процесу, здатних проявити себе та надавати адекватну оцінку власним здібностям, можливостям і творчим діям. Таким чином відбувається становлення фахівця як самостійної творчої індивідуальності [79].

Впровадження проектної діяльності в освітній процес набуло актуальності на сучасному етапі розвитку професійної освіти. Проектування розглядається як особливий вид інтелектуальної діяльності, котра зорієнтована не тільки на здобуття фахових знань, але й на їхнє творче практичне застосування. Інтеграція інформаційного, технологічного й змістового компонентів художньо-творчого проекту передбачає колективну діяльність студентів, що сприяє формуванню їхніх особистісних якостей (емпатійності, толерантності, рефлексивності, творчості), набуттю навичок етичного спілкування, умінь працювати в колективі, розв'язувати професійні завдання, висловлювати власні міркування й судження, аналізувати й оцінювати результати своєї роботи та інших учасників проекту [35].

О. Шевнюк визначає метод проектів як спосіб організації освітньої діяльності, спрямованої на розв'язання особистісно значущої для студентів проблеми, оформленої у вигляді певного кінцевого продукту. Суть методу, наголошує автор, полягає у стимулюванні у студентів інтересу до визначеної проблеми, оволодінні ними знаннями й уміннями для її вирішення [141, с. 74].

Проектна діяльність передбачає поетапну дослідно-пошукову роботу студентів: визначення теми художнього проекту, її актуальності, мети, завдань; добір відповідного художнього матеріалу; обговорення й складання драматургічного плану; вивчення художніх творів; реалізація творчого задуму, обговорення, підбиття підсумків. Метод художніх проектів передбачає інтеграцію різних знань (загальнохудожніх, музично-теоретичних, художньо-виконавських тощо) для розв'язання однієї проблеми, володіння достатнім знаннєвим обсягом, художньо-інтерпретаційними, творчопрогнозувальними та комунікативними вміннями

й, генеруючи при цьому нові ідеї, надає можливість засвоїти нові способи художнього спілкування, що набувають особливої значущості в соціокультурному середовищі [35]. Спільна проектно-творча діяльність визначається як спосіб реалізації особистісно-орієнтованої взаємодії, де студент реалізує свої можливості в спільно досягнутому продукті [99].

Визначаючи сутність і специфіку застосування методу проектів в навчальному процесі, дослідники відмічають його творчий, перетворювальний характер і наголошують, що саме участь у проектах сприяє розвитку активності, творчості, впевненості студентів, сприяють формуванню їх дослідницьких навичок та інтеграції знань. Науковці вважають, що метод проектів слід розглядати як комплексний навчальний метод, котрий дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, дає можливість виявити творчі здібності у плануванні, організації та контролі власної діяльності [21, с.7-9].

Застосування проектних технологій у формуванні професійної готовності майбутнього вчителя музики характеризується основними функціями: *ціннісною*, що актуалізує передбачення студентами творчого результату; усвідомлення заданої результативної моделі проекту; визначення цілі й завдань для досягнення визначеного результату творчого завдання; *організаційною*, що забезпечує формування управлінських умінь майбутніх учителів музики, накопичення досвіду самостійної розробки проектів; *дослідницькою*, що полягає у набутті студентами навичок дослідження творів музичного мистецтва і проектуванні шляхів їх репрезентації; *комунікативною*, що дозволяє викладачу стимулювати художньо-творчу активність студентів; *конструктивною*, що дозволяє проектувати індивідуальний вектор творчого зростання студентів; *оцінювальною*, що забезпечує проектну діяльність художньо-пізнавальними та художньо-оцінними діями; *творчо-діяльнісною*, що сприяє становленню майбутнього вчителя музики як митця-інтерпретатора, здатного втілити власний проект у практичній роботі [79].

Важливим для організації проектної діяльності є визначення етапів самостійної роботи над проектом, що визначено О. Тадеуш: *організаційно-орієнтовний* етап (функції викладача полягають у підвищенні мотивації учасників, формуванні мікрогрупи, наданні допомоги у визначенні мети і завдань проекту, розробці плану реалізації ідеї, визначенні критеріїв оцінки діяльності на всіх етапах); *технологічно-реалізаційний* етап (викладач консультує по змісту проекту, допомагає в систематизації, узагальненні матеріалів); *результативно-узагальнюючий* (викладач консультує з питань підготовки звіту про виконану роботу, процедури захисту проекту, виступає в ролі експерта, аналізує виконану роботу, оцінює внесок кожного з учасників); *презентативно-творчий* (викладач оцінює результати роботи) [128].

Отже, для формування організаційних, художньо-конструктивних та комунікативних, рефлексивних умінь майбутнього фахівця доцільним є використання творчих проектів з метою закріплення здобутих умінь шляхом самостійної роботи професійно-творчих умінь майбутнього вчителя музики, застосування методу інтроспекції для самооцінки його творчої діяльності.

2.3. Методика реалізації педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності

Методика реалізації педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах передбачає обґрунтування методики розвитку професійно-творчих умінь студентів на основі активних методів і форм навчання, що включають використання практичних творчих вправ, творчих ігор, тренінгових форм, концертну діяльність, участь у різновидах художньо-творчих заходів.

Методична підготовка студентів музично-педагогічних відділень педагогічних коледжів до художньо-творчої діяльності в нашому дослідженні розглядається як освітній процес, що забезпечує оволодіння упорядкованими способами взаємопов'язаної діяльності викладача та студентів, спрямованої на: формування позитивної мотивації до майбутньої професії, інтересу до різновидів художньо-творчої діяльності, потреби до активної творчої роботи (за мотиваційно-пізнавальним компонентом); формування навичок музично-виконавської, сценічно-артистичної діяльності, активізацію творчого потенціалу, залучення студентів до художніх цінностей світової культури, активну участь у різновидах художньо-творчої діяльності (за творчо-діяльнісним компонентом); розвиток професійно-творчих умінь (організаційний, комунікативних, художньо-конструктивних, самостійну творчу діяльність (за операційно-технологічним компонентом).

Так, майбутньому вчителю музики необхідно оволодіти художньо-творчою підготовкою та методичною спрямованістю такої роботи – опанувати професійно-творчими вміннями, методами та формами здійснення художньо-творчої діяльності із закріпленням цих умінь у власній активній творчості.

Методична підготовка майбутніх фахівців здійснюється на основі принципу *контактності*, що передбачає узгодженість змісту вимог професійної підготовки фахівців до професійно-педагогічної діяльності в загальноосвітніх закладах (за Л. Василенко) [19, с. 14-15].

Варто зауважити, що формування професійної готовності майбутнього вчителя музики повинне відбуватися в активному творчому середовищі, що забезпечить накопичення естетичного задоволення та мистецького досвіду, полягатиме в систематичному використанні найбільш ефективних поєднань різноманітних типів і видів самостійних творчих завдань.

Зважаючи на думку Л. Онофрійчук: «раціональне планування художньо-творчого процесу повинне бути зведене до виокремлення умінь, необхідних для забезпечення реалізації художньо-творчої діяльності» – в аспекті нашого дослідження основними професійно-творчими вміннями, що створюють фундамент процесу художньо-творчої діяльності та сприяють формуванню професійної готовності майбутнього вчителя музики вважаємо музично-виконавські, сценічно-артистичні, організаційно-конструктивні вміння [98, с. 54].

У наукових дослідженнях різноаспектно розкрито сутність та методи розвитку художніх і творчих умінь та навичок майбутніх учителів музики в процесі музичної та творчої діяльності в системі професійної освіти (О. Ляшенко, Л. Онофрійчук, І. Шинтяпіна) [80; 98; 142]. Означені вміння визначаються як інтегративна властивість особистості, яка володіє системою усвідомлених, цілеспрямованих розумових і практичних дій для успішного виконання логічно-евристичних, комунікативно-творчих та художньо-виконавських функцій.

Набуття музично-виконавських умінь у процесі художньо-творчої діяльності ґрунтується на виявленні власної художньої індивідуальності, виконавського стилю, творчого підходу у виборі виконуваного репертуару, художньої інтерпретації музичних творів.

Разом з набуттям музично-виконавських умінь у процесі художньо-творчої діяльності у майбутніх вчителів музики формуються риси творчої особистості (творчого фахівця), здатність творчо, яскраво, емоційно сприймати і відтворювати музичний твір, виробляється рельєфне художнє бачення, з'являється висока емоційність у передачі змісту художнього образу, розвиваються художній смак, технічна майстерність, професійна виконавська культура.

Аналіз наукової літератури з проблем комплексного вивчення музичного твору та фахової підготовки виконавців-інструменталістів (О. Бурська, Н. Мозгальова, О. Олексюк, Г. Падалка) і виконавців-вокалістів (В. Бриліна, Л. Василевська-Скупа, О. Старовойтова), свідчить, що формування компетентного вчителя повинне здійснюватись на засадах художньо-синтетичної складової, що включає активну творчу діяльність із творчим самовираженням, більш широкого звернення до мистецтва, його синтезу [17; 88; 96; 102; 15; 18; 126].

Формування у майбутніх учителів музики виконавських навичок, як зазначається Ж. Карташовою, є результатом тривалого процесу підготовки та має ґрунтуватися на «впровадженні інтеграційних зв'язків між фаховими дисциплінами, у яких предметна галузь співвідноситься з різновидами музично-виконавської діяльності і має на меті вдосконалення музично-аналітичних вмінь, художнього мислення, творчого потенціалу на засадах самостійного творчого пошуку» [59, с. 254-259].

Оволодіння музично-виконавськими вміннями майбутнім вчителем музики виявляється у його здатності до художньої інтерпретації і творчого самовираження у різновидах художньо-творчої діяльності та забезпечує здатність активно і ефективно реалізовувати здобуті навички у майбутній педагогічній діяльності.

Творча діяльність музиканта-виконавця передбачає процес інтерпретації музики, що в освоєнні виконавського мистецтва характеризується як процес реалізації нотного письма, відтворення змісту

музичного твору в звучанні інструмента й «залежить від індивідуальних особливостей виконавця та його художнього задуму» [115, с. 76-83].

Інтерпретування в художньо-творчій діяльності є зверненням до змісту художнього твору, його розуміння, тлумачення, пояснення, коментування. На думку Є. Волкової, це «відтворення вже наявного судження, розкриття змісту чийогось висловлення, тексту, вчення, ступінь розуміння їх, одночасна умова й результат такого розуміння» [22, с. 129].

На думку Г. Падалки, виконавець повинен не лише заглиблюватися в авторське відчуття образу, якомога глибше передати його у власному трактуванні, особистому розумінні тексту, виразити власні почуття, передати особливості свого сприйняття того, що створив автор [102].

Розуміння та пізнання змістовної сутності твору, втілення цього розуміння у виконанні, індивідуально-образне тлумачення лежить в основі художньої інтерпретації. Таким чином, інтерпретація є інструментом, за допомогою якого можна донести ідею твору за допомогою комплексу засобів художньої виразності.

Здатність майбутнього вчителя музики до художньо-інтерпретаційної діяльності залежить від особистісних рис фахівця – наявності емоційно-образного мислення (художнього), співпереживання, індивідуальної неповторності, творчого самовираження, здібностей до сценічно-діалогового спілкування, індивідуального художнього виміру, рефлексивності, яка вказує на вміння добирати та володіти комплексом художньо-інтерпретаційних засобів виразності, акумулюючи артистизм, експресію, емпатійно-художнє перевтілення, здатність до самостійної творчої, художньо-проектувальної діяльності (імпровізація, складання власних творів, самостійного добору і вивчення творів, здійснення інтеграційних зв'язків, створення художніх проєктів) [127].

Майбутній учитель музики як інтерпретатор-виконавець (інструменталіст, вокаліст, диригент) у художньо-творчій діяльності повинен оволодіти художньо-інтонаційним осмисленням сутності музичного твору,

здатності до індивідуально-творчої інтерпретації, технікою художнього виконання, вмінням обирати відповідні художньо-інтерпретаційні засоби музичної виразності, здатністю до сценічно-виконавської діяльності та самостійної творчості (створенням власних музичних творів), художньо-проектувальної діяльності.

Як основний вид художньої діяльності інтерпретація виконує не лише демонстративні та репродуктивні функції, але і визначає потенціал творчого ставлення до твору, а набуття художньо-інтерпретаційними навичками є важливим стимулом творчої активності майбутніх учителів музики у самостійній художній діяльності.

Художньо-інтерпретаційні вміння в пропонованому дисертаційному дослідженні ми визначаємо як вміння розкривати художній образ та зміст твору за допомогою художніх засобів виразності різних видів мистецтва у процесі активної художньо-творчої діяльності.

В даному аспекті заняття зі спеціальних музичних дисциплін (основного музичного інструмента, акомпанементу, постановки голосу, хорового диригування) сприяють самостійній творчій діяльності студента, що за своєю природою є позасвідомим та суто індивідуальним процесом.

Важливими методами у формуванні музично-виконавських умінь майбутніх учителів музики є: метод музично-теоретичного аналізу, що спричиняє активність студента у процесі художнього пізнання, спонукає до оригінальної інтерпретації твору, метод художніх аналогій, для здійснення порівняльного аналізу музичних творів, усвідомлення жанрово-стильових особливостей творів музичного мистецтва.

Основою професійного росту, розвитку та удосконалення є найбільш повне розкриття творчого потенціалу майбутнього фахівця.

Формування сценічно-артистичних умінь у процесі художньо-творчої діяльності сприяє успішній самореалізації особистості та вирішенню різних професійно-творчих завдань.

Майбутній педагог мистецької спеціалізації «має бути не лише носієм знань і умінь у галузі музичного мистецтва, але і яскравою творчою особистістю» [68].

У наукових джерелах особливе значення надається розвитку артистичних умінь як нагальної потреби у формуванні особистості фахівця, формуванню акторсько-сценічних вмінь у педагогічній діяльності (І. Гальперін) [32].

Згідно з науковими дослідженнями, формування сценічно-артистичних умінь має практичне спрямування та нерозривно пов'язане із формуванням особистості в цілому, адже створює творчу атмосферу в колективній діяльності та розкриває творчий потенціал всіх учасників художньо-творчого процесу.

Художньо-творчий процес спрямований на набуття майбутнім учителем музики організаційно-конструктивних умінь, які є визначальними для майбутньої професійної діяльності вчителя музики та передбачає планування та організацію різновидів творчої діяльності, творчих проєктів, а також набуття знань про основні форми, зміст діяльності в позаурочній системі роботи.

О. Олексюк зазначається, що «конструктивна діяльність музиканта-педагога полягає в проєктуванні художньо-творчого та художньо-педагогічного процесу й органічно пов'язана з теоретико-пізнавальною і вольовою активністю, спрямованою на здобуття нової інформації з метою створення концептуальних моделей» [97, с. 165].

Так, організаційно-конструктивні вміння тісно пов'язані із творчим мисленням та опираються на попередньо здобуті знання.

В аспекті нашого дослідження набуття організаційно-конструктивних умінь майбутніми вчителями музики полягає в умінні планувати етапи роботи над художньо-творчим заходом, враховуючи відведений час на підготовку; встановлювати взаємозв'язки між різними видами музичної діяльності та мистецькою інтеграцією; добирати відповідний репертуар

заходу, використовуючи художні засоби виразності певних видів мистецтв; проводити репетиції, працювати з учасниками заходу; добирати відповідні методи і прийоми для успішного виконання поставленого завдання.

Набуття професійно-творчих умінь сприяє розвитку індивідуально-творчих можливостей студентів, здатності самостійно працювати, сприймати нову інформацію, самостійно проектувати власну діяльність.

Художньо-творча діяльність майбутнього вчителя музики є пріоритетним напрямком роботи у позааудиторний час та, як зауважує Н. Овчаренко, є важливим компонентом професійної підготовки фахівця. Така робота, на думку науковця, пронизує всі види практики студентів й охоплює індивідуальні, групові, колективні та масові форми, а за кількістю учасників – консультації, репетиції, концерти, конкурси, фестивалі, творчі проекти, майстер-класи [94, с. 341].

Навчання у вільний час максимально сприяє виявленню у студентів ініціативи, самостійності, творчого потенціалу, здібностей та враховує індивідуальні потреби і запити майбутніх фахівців.

Як зазначає В. Черкасов, «...створення відповідного культурно-освітнього середовища, яке не залишило б байдужих до сприймання та розуміння творів музичного мистецтва і викликало б позитивні емоції та бажання подальшого спілкування з мистецтвом, є важливим компонентом у діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва» [139, с. 391].

Формою художньо-творчої діяльності є спеціально організована активна, з високим ступенем самостійності, творча взаємодія викладача та студентів, яка відбувається у встановленому порядку та у відповідному режимі із використанням спеціальних способів (методів і прийомів) діяльності, місця проведення.

Згідно з потребами навчально-виховного процесу в педагогічних коледжах, впровадження різних форм художньо-творчої діяльності займає вагоме місце у формуванні професійної готовності майбутнього фахівця.

У наукових дослідженнях наголошується на необхідності впровадження активних форм художньо-творчої діяльності, спрямованих на творчий розвиток особистості та обов'язковому оволодінні практичними навичками, потрібними для організації відповідної творчої роботи в школі майбутніми вчителями, що є підґрунтям сучасного естетичного виховання [92, с. 159].

У сучасній педагогічній літературі майже не вивчені різноманітні форми і види організації художньо-творчої діяльності студентів.

До активних форм організації художньо-творчої діяльності доцільно віднести творчо-практичні заняття, які охоплюють групові та індивідуальні заняття, творчі семінари, мистецькі веб-квести, заняття-репетиції, тренінги, ігри.

Творчі заняття є специфічною формою організації навчально-виховної діяльності, яка допомагає, крім оволодіння певними знаннями, вміннями та навичками, розвивати особистісні творчі риси фахівців. Залежно від рівня розвитку творчих можливостей студентів, творчі завдання (вправи) характеризуються наявністю репродуктивних та власне творчих ситуацій [121, с. 186-187].

В аспекті нашого дослідження, згідно із дослідженнями С. Сисоевої, до найбільш актуальних творчих завдань відносяться: проблемно-творчі завдання, виконання яких передбачає самостійний пошук ще не відомих закономірностей і засобів діяльності, розв'язання протиріч між набутими знаннями і вимогами завдання, виявлення нових елементів знань, засобів оперування ними, оволодіння методами пізнання; творчо-оптимізаційні, спрямовані на вибір оптимального розв'язання, на оптимізацію процесу художньо-творчої діяльності; творчо-винахідницькі задачі, спрямовані на пошук оригінального рішення, нових засобів діяльності; творчо-організаційні задачі, що охоплюють розробку мети, стратегії діяльності, нормування часу діяльності, оцінки результатів; творчо-комунікативні задачі, спрямовані на розподіл обов'язків у процесі колективної творчої діяльності, пошук засобів

співробітництва; творчі задачі на розвиток фантазії та уяви; творчо-естетичні задачі, спрямовані на формування художнього смаку, естетичних критеріїв, оцінки поезії, музичних творів, написання віршів, творів, пісень, музичних творів [121].

Творчо-стилізовані заняття як інтегрований вид охоплюють пізнавальну сферу діяльності та пов'язані із різними видами мистецтва, де студенти мають можливість «приміряти» образ улюбленого персонажа зі спектаклю або побути у ролі композитора певної епохи. Такі заняття сприяють удосконаленню знань студентів про історію, зміст теми та втілити це засобами мистецтва.

Творчо-практичні заняття сприяють формуванню у майбутніх учителів музики професійно-творчих умінь (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних) та є такою формою навчального заняття, де детально розглядаються виокремлені теоретично-методичні положення з основ художньо-творчої діяльності та зорієнтовані на поглиблення і розширення здобутих спеціальних професійних знань мистецьких дисциплін (вокально-інструментальних, диригентсько-хорових, а також з методики музичного виховання школярів і методики організації свят та розваг у загальноосвітніх закладах) і відповідними для цих дисциплін практичними навичками.

Однією із особливих активних форм творчо-практичних занять є творчі семінари, що передбачають самостійне опанування майбутніми учителями музики окремих мистецтвознавчих питань або тем із наступним творчо-презентаційним виступом, що передбачають оформлення повідомлення у вигляді доповіді із фрагментами власних творчих виступів.

Проведення занять у груповій формі (інтерактивній) дає можливість поділу студентів на невеликі групи для розв'язання однакових або різних завдань. Так, організація роботи у міні-колективах (творчих групах) становить двоступеневу форму діяльності, що залучає до планування, виконання, аналізу діяльності всіх учасників. Таким чином, у художньо-

творчому процесі задіяні викладач як керівник діяльності, творча група (актив) – студент-сценарист, студент-режисер, студент-звукорежисер, мікрогрупи (організатори окремих номерів) (Табл. 2.3.).

Таблиця 2.3.

№ п/п	Етапи	Дії викладача	Дії студентів
1	I етап (мотиваційно-стимулюючий)	1.Повідомлення студентському колективу про факт проведення художньо-творчого заходу та його виховної мети у вигляді презентації для сприяння мобілізації студентів, зосередження уваги на цікавих елементах, змісту заходу та важливості його проведення. 2.Пропонується попередньо складений перелік ідей, сценок, номерів, обумовлюється їх доцільність та виноситься на загальне обговорення студентами, спрямовується подальша творча робота групи. 3. Обирається творча група студентського колективу до проведення заходу, створюються мікроколективи шляхом голосування для організації окремих номерів. 4.Враховуються думки студентського колективу, пропонуються різні підходи до організації заходу (пошук варіантів проведення, визначення етапів планування, проведення конкурсу ідей серед студентів). 5.Разом зі студентами виносяться пропозиції на загальне обговорення.	1.Студенти беруть активну участь в обговоренні організаційних питань щодо підготовки до проведення художньо-творчого заходу. 2.Голосуванням обираються творча група та мікрогрупи. 3.Подаються на обговорення ідеї та пропозиції обраній творчій групі, яка узагальнює всі результати, та виносить їх на обговорення зі студентами. 4. Обговорюються пропозиції щодо організації художньо-творчого заходу, визначаються напрями пошуку ідей. 5. Проводиться робота над етапами планування заходу, використовуються пропозиції товаришів,

		6. Підсумовуються результати обговорення, студентам дається завдання творчого характеру, не обмежуючи у способах його виконання.	батьків, наставників. 6. Збираються матеріали з різних джерел: у бібліотеках, проводиться пошук інформації в Internet-ресурсах.
2	II етап (планувальний)	1. Проводиться установка щодо планування та організації художньо-творчого заходу. 2. Разом із творчою групою студентів аналізуються пропозиції щодо організації художньо-творчого заходу, вносяться корективи, які погоджують із усіма учасниками майбутньої діяльності. Надається допомога у формуванні остаточного варіанту сценарію та визначенні ролей. 3. Надається допомога у пошуку необхідних мистецьких матеріалів для забезпечення заходу, а також в інтерпретації та обробки музичних творів. 4. Визначаються попередні критерії оцінювання заходу для заохочення до перспективи досконалого його проведення.	1. Творчою групою опрацьовуються ідеї і пропозиції студентів, вносяться корективи, обговорюється зі студентами план дій, ведеться робота над написанням сценарію. 2. Студентами обговорюється подальша організаційна робота над художньо-творчим заходом, відбувається ознайомлення зі своїми ролями, спрямовується робота на індивідуальний творчий підхід в удосконаленні сценічного образу. 3. Репертуарний підбір мистецьких творів для проведення заходу. Створення інтерпретацій номерів. 4. Критично оцінюється перспектива виступу для уникнення негативних результатів.
		5. Відбувається колективне обговорення труднощів, які виникли в процесі організаційної роботи.	

3	III етап (організаційний)	1.Спостереження за процесом підготовки художньо-творчого заходу, коригування, внесення пропозицій, ідей, варіативності деяких моментів організації, обговорення найменших деталей сценарію зі студентами.	1.Студентами виконується власна частина роботи, згідно з обраною роллю у сценарії (робота над словесним або музичним текстом, сценічним образом)
		2. Спостереження за роботою мікроколективів різного спрямування.	2.Творчою групою здійснюється контроль проведення репетицій, вносяться корективи. Відбувається активна взаємодопомога у вирішенні поточних організаційних питань (виготовлення реквізиту та сценічних костюмів).
		3. Визначається дата проведення заходу.	3. Виготовлюються та розповсюджуються запрошення для адміністрації, викладачів та гостей заходу.
		4. Колективний підсумок результатів проведеної роботи організаційного етапу.	

Залучення до діяльності кожного учасника творчого колективу, використовуючи одночасно різноманітні види діяльності, сприяє підвищенню інтересу до спільної праці, розвиває активність, нове ставлення до даного процесу, дає можливість спільного планування, організації та аналізу діяльності, накопичування, осмислення пропозицій, ідей, розвитку власних поглядів, почуття поваги, взаєморозуміння.

Використання мистецького веб-квесту дозволяє максимально використати інтеграцію інтернет-ресурсів у художньо-творчому процесі майбутніх учителів музики на різних рівнях навчання та сприяє самостійно-дослідній роботі студентів у вивченні та творчій (у міні-групах) презентації заданого матеріалу. Така форма роботи сприяє розвитку у студентів імпульсу до творчості, формує навички музично-виконавської майстерності та, при охопленні великого об'єму інформації, займає невеликий проміжок часу.

Індивідуальні заняття проводяться задля підвищення рівня музично-виконавських та сценічно-артистичних навичок майбутнього вчителя музики з метою розкриття їх індивідуальних творчих здібностей (у написанні власних мистецьких творів і майбутньої їх репрезентації), таким чином охоплюючи знання із спеціальних музичних та методичних дисциплін.

Упровадження різноманітних творчо-практичних завдань у нетрадиційних ситуаціях дає можливість майбутньому фахівцеві спробувати себе у ролі режисера, консультанта, сценариста, актора, організатора певного виду художньо-творчої діяльності.

У формуванні естетичної свідомості майбутнього вчителя музики, вмінь застосовувати набутий педагогічний та мистецтвознавчий досвід з основ художньо-творчої діяльності доцільним є проведення художньо-творчого заходу як активної організаційної форми позааудиторної роботи, що передбачає задоволення інтересів і запитів молоді, розвитку творчого потенціалу, творчих нахилів та здібностей, формування у студентів навичок партнерських стосунків, потреби в самостійному творчому пошуку шляхів самовираження через виконавську й організаторську діяльність.

Використання різних форм художньо-творчих заходів сприяє удосконаленню навичок слухацької, виконавської, пізнавальної, творчої діяльності майбутніх фахівців та допомагає зберегти творчий зв'язок між усіма профілюючими дисциплінами. Від якості та різноманітності здобутих творчих вражень студента залежить якість педагогічної роботи майбутнього вчителя музики.

Для відпрацювання здобутих професійних навичок та кращої підготовки до художньо-творчого заходу будь-якого виду обов'язковим є проведення репетицій, що включають узгодження всіх компонентів майбутнього заходу за попередньо розробленим сценарієм, підготовленими мистецькими матеріалами та учасниками дійства.

В аспекті дослідження, до видів художньо-творчих заходів відносимо: організації творчих зустрічей з відомими діячами культури і мистецтв,

проведення концертно-освітніх програм, постановки фрагментів музично-театральних вистав.

Організації творчих зустрічей з відомими діячами культури і мистецтва влаштовуються для пропаганди творчих здобутків та сприяють більшій концентрації уваги на мистецьких творах, на сприйнятті художніх засобів виразності, осмисленні музичної та художньої форми. Такі заходи зосереджують увагу студентів, розвивають пізнавальний інтерес, адже містять цікаву інформацію про життя і творчість митця.

Змістовність такого заходу залежить від художнього осмислення власної інтерпретації студентами авторських творів, що таким чином виражають індивідуальне ставлення до мистецького твору. Значимим у професійному розвитку є живе спілкування з відомими митцями, заохочення та позитивні настанови яких сприяють стимулюванню до активної творчої діяльності та створенню власних мистецьких досягнень.

Організація концертно-освітніх програм може відбуватись у різноманітних формах. В даному аспекті доцільним є вивчення наукових праць Т. Жигінас, яка запропонувала класифікацію форм концертно-освітньої діяльності в межах таких блоків: за характером взаємодії суб'єктів концерту (концерти-лекції, концерти-бесіди, концерти-дискусії); за кількістю учасників концертного дійства (моноконцерт, концерт-діалог, концерт-співтворчість); за тематичною спрямованістю (концерт-казка, концерт-біографія, концерт-загадка, концерт-спогад, концерт-ілюстрація), за специфікою сценічного оформлення (театралізовані концерти, концерти-експозиції, концерт-поетична сторінка) [47].

Мистецька спрямованість художньо-творчого процесу сприяє організації будь-яких форм концертної діяльності. В ракурсі нашого дослідження найефективнішими є використання інтеграції вищеназваних форм.

Інтеграція є важливою умовою розвитку сучасної освіти та вважається необхідним засобом навчання. Поняття «інтеграція» означає поновлення, об'єднання частин в ціле, взаємопроникнення, взаємодія [103, с. 328].

У педагогічній практиці поряд із поняттям «інтеграція» вживається термін «міжпредметні зв'язки», але означає більш ємне та глибоке явище, тоді як поняття «міжпредметний» властиве набору предметів, об'єднаних спільними рисами, функціями, підходами (А. Ліферов) [75].

Метою застосування інтегрованих форм є оптимізація процесу пізнавальної художньо-творчої діяльності майбутніх учителів музики для формування професійної готовності до здійснення такої діяльності студентами в майбутній роботі зі школярами загальноосвітніх закладів.

В умовах інтеграції художня діяльність формує творчу особистість майбутнього фахівця, забезпечує розвиток його самосвідомості, створюючи можливість самореалізації, формування стійких взаємин співтворчості в колективі.

Наприклад, у художньо-творчому заході такої форми як «лекція-концерт» забезпечується мистецтвознавчий характер, виконуються музичні номери, які чергуються із музикознавчими повідомленнями та театралізованими сценками, а слухачі стають активними учасниками концертного дійства та можуть проводити інтерв'ювання з учасниками концерту.

Під час підготовки художньо-творчого заходу до майбутнього вчителя музики ставиться ціла низка конкретних професійних вимог: оволодіння методикою музичного виховання, удосконалення техніки гри на музичному інструменті, вміння орієнтуватися в сучасних методичних нововведеннях, використання власного пошуку.

Тематика художньо-творчих заходів може бути різноманітною – від невеличких оповідань з музичними ілюстраціями до масових фестивалів творчості.

Метою підготовки сценарію художньо-творчого заходу є не досягнення художнього ефекту, новизни чи оригінальності, а спрямування на удосконалення якісної підготовки майбутніх учителів музики, що полягає у підвищенні пізнавальної активності студентів, стимулюванні інтересу до навчального процесу, розвитку ініціативи, творчого потенціалу особистості, вироблення у майбутніх учителів установки на творчу професійну діяльність, на постійний пошук.

Головним завданням подібних заходів є активізація творчої діяльності майбутніх учителів музики, стимулювання пізнавальних процесів, що допомагає збагнути зміст музичних та художніх образів.

Важливим у художньо-творчій діяльності є використання взаємозв'язків різних засобів художньої виразності мистецьких творів. У реалізації такого завдання найбільш актуальною формою є постановки фрагментів музично-театральних вистав.

У теоретичних та практичних наукових джерелах обумовлюється доцільність використання засобів театального мистецтва у навчальній та позааудиторній роботі зі студентами (В. Мейєрхольд, Н. Миропольська). До цього виду роботи належать інсценізації, вистави, постановки [84; 87].

Характеризуючи вплив театального мистецтва на особистість свідчить, що театр – не лише відображення дійсності, але й художня творчість, а тому це є «надзвичайніший з видів мистецтва», як зауважував К. Станіславський [125, с. 231-278].

За С. Ожеговим, «театралізувати» означає «пристосувати або переробити для вистави в театрі» [95, с. 788]. Театралізація є художньо-педагогічним методом, згідно з яким театралізована дія розглядається як колективна організована дія, яка здійснюється за законами драматургії [44].

Так, формами театралізованих дійств у художньо-творчому процесі підготовки майбутнього вчителя музики є постановка та участь у сценічних мініатюрах, ігрових виставах, спектаклях, музичних казках, фрагментах дитячих опер.

Художньо-творча діяльність майбутнього вчителя музики охоплює активну творчу діяльність та самодіяльну творчість, що робить її важливим засобом навчально-виховного процесу в педагогічному коледжі.

Про важливе значення організації активних творчих форм зауважується у наукових дослідженнях Е. Гайдабури, Т. Жигінас, Н. Овчаренко, В. Моляко [31; 47; 94; 107]. Для розвитку творчої активності та готовності студента, на думку Е. Гайдабури, потрібна ціла система психологічних контактів, педагогічних технологій, форм, прийомів роботи [31, с. 71-74]. Виокремлюються найважливіші методи і прийоми стимулювання творчої активності: стимулювання зацікавленості, творчого інтересу, цікавих аналогій, розвивальних ігор, методів відкриття, створення ситуацій з можливістю вибору (С. Сисоєва) [121, с. 202-203].

В даному аспекті роботи важливим є використання методу моделювання концертних ситуацій, що використовується задля адаптації студентів до публічних виступів, отримання задоволення від сценічної творчості.

Моделювання концертних ситуацій сприяє адаптації студентів до публічних виступів та отримання задоволення від сценічної творчості [94, с. 341].

Особливим методом активізації творчої діяльності майбутніх учителів музики у процесі художньо-творчої діяльності є метод співтворчості у підготовці та проведенні заходів. Такий метод характеризується роботою студентів у малих творчих групах, коли кожен виконує свою ділянку роботи та є активним учасником у створенні задуму, а участь кожного студента у розробці творчого заходу передбачає цікаві та продуктивні репетиції.

На думку В. Тушевої, «розвиток творчої активності залежить від способів діяльності. Найбільш ефективними є способи, які сприяють залученню учасників до активної, самостійної творчої діяльності. Таким чином, способи вказаної діяльності в єдності із систематичним

застосуванням завдань художньо-естетичного спрямування забезпечують більш ефективне формування і розвиток якостей творчої особистості» [130].

Важливою ділянкою роботи у формуванні професійної готовності майбутніх учителів музики є оволодіння навичками організації визначених видів художньо-творчих заходів, а опанування професійно-творчими знаннями, уміннями і навичками в процесі художньо-творчої діяльності вимагає залучення студентів до виконання різних завдань, побудованих на принципах взаємозв'язку різних видів мистецтва та сприяють розширенню можливості реалізації творчого потенціалу студента.

С. Русовою надаються методичні вказівки щодо організації різноманітних народно-календарних свят, до яких обов'язково потрібно залучати молодь. Так, на Різдво влаштовувати Вечір колядок, Вертеп, Свято ялинки; на весняні свята – Русалчин вечір, Свято веснянки, під час підготовки яких великого значення надавати використанню різновидів мистецтва [116].

Забезпечення виховного впливу мистецтва може здійснюватися за умови вибору педагогічно ефективних форм і методів навчально-виховного процесу, способів організації художньо-творчої діяльності, опануванням методикою естетичного виховання підростаючого покоління.

Здавна було актуальним виховання молодого покоління засобами мистецтва, використовуючи народні звичаї та обряди. Дітей залучали до прекрасного, виховували гуманні почуття, привчали до діяльності в колективі і з ранніх років знайомили з її різновидами, вчили спостерігати, навчатись у грі, яка часто супроводжувалась піснями [39, с. 3].

Гру як метод навчання використовували з давніх часів. І. Дичківська зауважує, що «у сучасній школі, що орієнтується на активізацію та інтенсифікацію навчального процесу, ігрова діяльність використовується в таких випадках: як самостійні елементи в технології засвоєння поняття, теми та навіть розділу навчального предмета; як елемент більш загальної

технології; як урок або його частини (вступ, контроль); як технологія позакласної роботи» [43, с. 136-139].

Першоджерелами виникнення театралізованих ігор була багатовимірна культура пращурів українського народу, у змісті якої є казки, повчальні історії, оповідання, легенди, випадки із життя. На думку Н. Кудикіної, педагогічне значення таких ігор обумовлювалося процесом культурно-історичного розвитку народу на ґрунті національних звичаїв, календарних обрядів і ритуалів, усної народної творчості [69, с. 60-69].

Так, етнографами визначена ціла система ігор-вправ для всебічного розвитку молоді, які забезпечують психологічний комфорт, формують відкрите, активне, зацікавлене ставлення до дії, розвивають різноманітну рухову активність. Вчена Н. Рогальська в даному аспекті зазначає, що «своєрідність народних рухливих ігор в тому, що окремі з них становлять театралізоване дійство ... із поетичним текстом, піснями, танцювальними рухами, імпровізацією» [109, с. 51].

Музично-театралізована діяльність містить в собі три компоненти: пізнавальний (розвиток художньо-естетичного сприймання, розширення мистецького досвіду, ознайомлення з театральними засобами виразності); ігровий (відтворення змісту художнього твору у іграх-драматизаціях, імпровізованих іграх, виявлення особистісного ставлення до героя вистави) та сценічний або артистичний компонент (підготовка та показ вистав, передавання сценічних образів через спеціально організовану підготовчу роботу, що обов'язково передбачає вправи та репетиції) [36, с. 4-15].

Важливою також є думка Т. Поніманської про те, що від того, наскільки правильно будуть визначені художньо-творчі здібності дитини, наскільки вміло буде спрямований їхній розвиток, часто залежать її мистецькі успіхи в майбутньому. Ці здібності формуються в процесі засвоєння способів діяльності – сприймання, виконання і творчості [105, с. 287].

Особливого значення набуває думка Г. Ващенко про те, що «мистецька творчість, навіть за відсутності великих природних здібностей, відіграє певну роль у діяльності кожної людини і часто є джерелом моральної втіхи і чистих радощів. Окрім того, людина, яка здатна сама щось творити в галузі того чи іншого виду мистецтва, може глибше розуміти мистецькі твори, ніж людина, яка зовсім не володіє технікою творчості» [20, с. 187].

Проведення творчих занять надає можливість студенту проявити себе в позиції творчого суб'єкта, захопитися діяльністю з метою самореалізації своїх можливостей, проявити інтерес та активність, розвинути сфери міжособистісного спілкування.

У театралізованій діяльності використовуються такі види роботи: сценічна імпровізація, театралізація, драматизація; творчі ігри та вправи; розігрування ситуацій.

Імпровізація виступає як здатність у потрібний момент «вмикати» здібності, знання, вміння, навички, досвід (створення ситуацій без підготовки в рамках художнього образу), головним інструментом при цьому є емоції та інтуїція. Імпровізація, на думку О. Нікітіна, може бути повноцінним видом творчості, але рідко призводить до яскравих художніх відкриттів через свою специфіку та обмежений час [91, с. 120-125].

Головним завданням сценічної імпровізації є виховання кмітливості, розвитку мовлення, дикції, сценічної витримки, акторської техніки, власної творчої індивідуальності.

Використання імпровізації сприяє розвитку творчих здібностей і дає можливість майбутньому фахівцю створювати справжні продукти власної творчості.

Актуальними для нашого дослідження є визначені науковцями складові *готовності педагога до мистецької імпровізації*: психолого-педагогічні та фахові знання, методика викладання мистецьких дисциплін, розвинена уява, творче самопочуття (натхнення, творчий пошук), вміння спілкуватися, володіння інструментом, вміння перевтілюватися, рефлексивні вміння,

розвинена інтуїція, вміння швидко приймати рішення і миттєво публічно їх реалізовувати, вміння органічно переходити від експромтного до запланованого [52, с. 140-142].

Ігри-імпровізації, сюжетні імпровізації, імпровізації за творами живопису широко застосовуються у підготовці спектаклів. В іграх-імпровізаціях передбачається наявність сюжету, тексту, мінімального реквізиту, розподілу ролей; обирається певна кількість героїв, відповідно до обраного твору (казки) та за мінімальний проміжок часу (15 хвилин) створюється вистава у вигаданих учасниками умовах. У сюжетних імпровізаціях пропонується сюжет і ролі, на основі яких за сюжетом п'єси створюється текст і відповідні художні образи. Імпровізації за творами живопису створюються за допомогою сценічних засобів дійства до моменту, зображеного художником на полотні [140, с. 104-106]. У закріпленні музично-сценічних навичок доцільним є використання методу інсценізації народних пісень, з елементами драматизації (відображення конкретного сюжету, певних образів, елементів діалогу або прямої мови).

Така емоційно-естетична спрямованість діяльності засобами пісенного фольклору сприяє формуванню естетичного смаку, розвиває пам'ять, уяву, ініціативність, комунікативні здібності.

Використання ігор-драматизацій сприяє реалізації потреби у наслідуванні й самовираженні, розвиває у студентів емпатію як основну педагогічну здібність, що воєдино пов'язує творчий потенціал особистості, здатність до перевтілення та художньо-виражальні здібності, формує інтуїцію, творчу уяву, розвиває асоціативне мислення, емоційну виразність і культуру почуттів у майбутніх педагогів.

Організація ігор-драматизацій сприяє розвитку правильного погляду на мистецтво, розвиває естетичне сприймання, почуття, смаки, допомагає в отриманні знань і навичок у галузі драматичного мистецтва, розвивається мова та художні здібності, навички виступів перед великою аудиторією.

Використання ігор-змагань як цікавого і захоплюючого процесу є цінним засобом формування колективу, почуття власної відповідальності, своєї значимості. Такі завдання творчо активізують студентів на підготовку та розробку конкурсних змагань, створення необхідного забезпечення, розробки критеріїв тощо.

До активних групових форм художньої творчої діяльності належать акторські тренінги, впровадження яких набуває суттєвого значення в педагогічній студентській практиці.

Термін «тренінг» (походить від англійської training) і означає виховання, навчання, підготовка, тренування, вправа та вважається формою спеціально організованого навчання, під час якого вирішуються певні конкретно поставлені завдання.

Тренінг як спеціально організований творчий процес навчання за чітко розробленої системи вправ забезпечує систематичне проведення занять для досягнення художньої, педагогічної мети.

Тренінг є ефективною формою роботи над вдосконаленням індивідуальних художньо-творчих навичок та особистісних рис фахівця, позитивно впливає на можливість реалізації творчих здібностей у процесі активної участі у театральних постановках, зокрема музичних виставах.

Так, використання вправ з художньо-сценічного мовлення сприяє відпрацюванню гучності голосу, чіткої дикції, правильного розставлення акцентів у тексті та дає можливість висловити почуття та емоції під час відображення художнього образу.

Художньо-сценічне мовлення тісно пов'язане із культурою мовлення, дотримання норм якої на сцені театру має важливе значення для процесу розвитку сценічного мистецтва. Орфоепія, семантика, стилістика, мелодика мови є першоосновою формування сценічної мовної культури, художнього смаку, моральних якостей, національної свідомості [34, с. 4].

Засоби і прийоми вдосконалення сценічного мовлення студентів у наукових дослідженнях відображені у працях А. Капської. Вченою

розроблені нові засоби і прийоми вдосконалення ораторського та виконавського мистецтва на основі класичної системи К. Станіславського [57].

Як зазначає І. Білодід, доступність, правильність та чистота мовлення (її орфоєпії та мелодики) завжди пізнавалася через театр [10, с. 5-14].

Необхідність відпрацювання майстерності сценічного мовлення майбутніми вчителями музики викликана тим, що їхня фахова діяльність безпосередньо пов'язана зі спілкуванням.

У роботі над сценічним мовленням використовуються вправи на дихання, артикуляцію, дикцію.

Майбутній учитель музики є не тільки професіоналом своєї справи, але й актором, щоб зуміти залучити школярів до досягнення художніх образів, навчити бачити, слухати, мислити, переживати. В даному аспекті роботи головним сценічним засобом є дія, адже через активну цілеспрямовану органічну дію відтворюється життя образу й розкривається ідейність змісту.

Відмінність дій педагога і актора зауважується вченою О. Лавріненко у наступному: актор повинен вчитися правильно сприймати, оцінювати, знаходити рішення та впливати на суб'єктів, які його оточують, тоді як вчитель – концентрує в собі акторсько-режисерські можливості, доводить результат свого впливу до художнього узагальнення; актору на сцені доводиться навчатися новому, на основі життєвого досвіду, а вчителю необхідно бути природним із поглибленим баченням життя через призму власної професії [72, с. 80-86].

Виконання творчих вправ має велике значення для набуття навичок і вмінь сценічної культури, засвоєння елементів сценічної лексики, що в комплексі сприяє формуванню готовності до здійснення майбутнім вчителем музики різних форм художньо-творчої діяльності.

Знання принципів театральної дії удосконалить засоби власної самопрезентації майбутнього вчителя, дасть можливість донести до школярів свої переконання.

Різні види творчих вправ є основою для подальшого залучення майбутніх вчителів музики до постановки фрагментів музичних казок та дитячих опер (М. Лисенка «Коза-Дерева», «Пан Коцький», «Зима і Весна»; М. Кропивницького «Івасик-Телесик», «По щучому велінню»; К. Стеценка «Лисичка, Котик і Півник»; Д. Клебанова «Лелеченя»; В. Кирейка «Лісова пісня»; Р. Смоляра «Червона Шапочка»; М. Чопика та В. Войнарського «Колобок», симфонічної казки С. Прокоф'єва «Петя та вовк», Е. Бріліна «Пригоди Барвінка та Ромашки», «Бджілка-трудівниця»).

Опановуючи основами організації художньо-творчої діяльності майбутні вчителі музики мають можливість апробувати набуті професійно-творчі вміння під час проходження педагогічної практики в загальноосвітніх закладах, під час організації та проведенні художньо-творчих заходів.

Обґрунтування необхідності набуття музично-виконавськими, сценічно-артистичними, організаційно-конструктивними вміннями та методикою реалізації педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів музики сприяло подальшому виокремленню мотиваційно-інформаційного, творчо-діяльнісного та творчо-процесуального етапів їх реалізації у ході формувального експерименту (див. підрозділ 3.1.).

Висновки до другого розділу

Для реалізації мети, завдань та перевірки гіпотези дослідження було розроблено модель формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності з виокремленням мотиваційно-пізнавального, творчо-діяльнісного та операційно-технологічного компонентів/критеріїв у взаємозв'язку.

У процесі роботи було досліджено особливості організації навчально-виховного процесу майбутнього фахівця за спеціальністю 5.02020401 «Музичне мистецтво» галузі знань 0202 «Мистецтво» в педагогічних коледжах, нині спеціальності 014 «Середня освіта» (музичне мистецтво).

Обґрунтовано доцільність використання комплексу діяльнісного, креативного, інтегративного та системного підходів до організації означеної діяльності студентів і використання принципів мистецької та педагогічної освіти: єдності теорії і практики в художньому розвитку особистості, цілісності, художності, спонування до творчого самовираження, самореалізації у художньо-творчій діяльності, урізноманітнення видів та форм художньо-творчої діяльності, емоційності, рефлексії.

Розроблено та охарактеризовано відповідні педагогічні умови формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності, що передбачають комплекс педагогічних заходів, різних за змістом, творчих методів, прийомів, форм організації художньо-пізнавальної роботи студентів, спрямованих на успішне здійснення навчально-виховного процесу в педагогічному коледжі, а саме: формування мотиваційної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності; оволодіння студентами професійно-творчими вміннями та навичками шляхом залучення до активної творчої діяльності; спрямування студентів до здійснення самостійних художньо-творчих проєктів.

Аналіз теоретико-методичних аспектів формування професійної готовності майбутніх учителів музики дав можливість обґрунтувати форми,

види та методи організації художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах.

Розкриття сутності забезпечення реалізації поставленого завдання сприяло виокремленню професійно-творчих умінь, необхідних для успішного здійснення означеної діяльності: музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних вмінь, що перебувають у тісному взаємозв'язку.

Визначено, що важливим компонентом професійної готовності фахівця мистецького спрямування є організація художньо-творчої діяльності студентів у позааудиторний час, що полягає у використанні індивідуальних, групових, колективних і масових форм роботи та характеризується активною взаємодією учасників процесу, високим ступенем самостійної творчої діяльності у встановленому порядку та використанням спеціальних методів і прийомів діяльності.

Обґрунтовано необхідність впровадження активних форм художньо-творчої діяльності в інтегрованому вигляді, спрямованих на оволодіння практичними навичками організації відповідної роботи та доцільність упровадження ефективних способів і методів організації художньо-творчої діяльності, за допомогою яких майбутній фахівець має можливість спробувати себе у ролі режисера, консультанта, сценариста, актора, організатора певного виду діяльності (тренінгів, вправ, ігор, творчих завдань), що зумовлювало подальшу розробку програми формувального експерименту.

Список використаних джерел другого розділу:

1. Акімова О. Професійне становлення особистості майбутнього вчителя : монографія. Вінниця : «Твори», 2018. 348 с.
2. Андрущенко В. П. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до музично-естетичної діяльності : автореф. дис ... канд. пед. наук :13.00.04. Одеса, 2000. 20 с.
3. Антонова О. Є. Основні напрями діяльності наукової школи «Педагогічні аспекти обдарованості». *Проблеми освіти*. Київ, 2018. Вип. 90. С. 6-15.
4. Асеев В. Г. Мотивация поведения и формирование личности. Москва : Мысль, 1976. 158 с.
5. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения : монография. Москва : Педагогика, 1997. 256 с.
6. Бех І. Д. Інтеграція як освітня перспектива. *Початкова школа*. Київ, 2002. № 5. С. 5–6.
7. Бех І. Курс на діяльнісно-компетентнісний підхід. *Дошкільне виховання*. Київ, 2013. № 1. С. 2–5.
8. Бех І. Д. Психологічні джерела виховної майстерності : навч. посібник. Київ : «Академвидав», 2009. 248 с.
9. Бизяева А. А. Психология думающего учителя : Педагогическая рефлексия. Псков : ПГПИ им. С. М. Кирова, 2004. 216 с.
10. Білодід І. К. Проблеми сучасного життя мови. *Усне побутове літературне мовлення*. Київ : Наук. думка, 1970. С. 5–14.
11. Білоус О.С. Дидактичні основи формування творчої активності студентів у процесі особистісно орієнтованого навчання (на матеріалі музичних дисциплін) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Волин. держ. ун-т ім. Л. Українки. Луцьк, 2005. 20 с.
12. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей. Москва : «Академия», 2002. 320 с.
13. Бондар В. І. Дидактика. Київ : Либідь, 2005. 264 с.

14. Борев Ю. Эстетика : Отношение к действительности. Творчество. Произведения. Природа и виды искусства. Художественный процесс. Обращение с искусством. Москва : Русь-Олимп, 2005. 829 с.
15. Бриліна В. Л. Вокальна професійна підготовка вчителя музики : методичний посібник для викладачів та студентів вищих педагогічних і мистецьких закладів. Вінниця : Нова Книга, 2013. 120 с.
16. Брушлинский А. В. Деятельностный подход и психологическая наука. *Вопросы философии*. Москва, 2001. № 2. С. 89–95.
17. Бурська О., Гринчук І. Проблеми музичного мислення : теорія і методика розвитку. Діалектика музичного логосу та ейдосу : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 224 с.
18. Василевська-Скупа Л. П. Розвиток музично-виконавської культури майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2015. С. 191-195.
19. Василенко Л. М. Взаємодія вокального і методичного компонентів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музики: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2003. 20 с.
20. Ващенко Г. Виховний ідеал. *Полтавський вісник*. Полтава, 1994. С. 187-191.
21. Войний О. Зміст проектної діяльності учнів. *Трудова підготовка в закладах освіти*. Київ, 2007. №4. С. 7-9.
22. Волкова Е. В. Производство искусства в мире художественной культуры. Москва : Искусство, 1988. С. 129.
23. Выготский Л. С. Психология искусства. Ростов-на-Дону: Феникс, 1998. 480 с.
24. Гаврилюк О. А. Деякі аспекти професійної художньої творчої компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Нове та*

традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 24-25 березня 2017 р.). Львів : Громадська організація «Львівська педагогічна спільнота», 2017. С. 115-117.

25. Гаврилюк О.А. Методи і прийоми організації художньо-творчої діяльності майбутніх учителів музики в педагогічних коледжах. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. Вип. 56. С. 85-89.

26. Гаврилюк О. А. Методичні аспекти організації творчої діяльності на заняттях музично-теоретичних дисциплін у педагогічних коледжах. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. Вип. 46. С. 67–71.

27. Гаврилюк О. А. Методичні засади формування готовності студентів педагогічного коледжу до художньо-творчої діяльності. *Молодий вчений*. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. Вип. 12 (39). С.408–411.

28. Гаврилюк О.А. Педагогічні прийоми організації та проведення художньо-творчих заходів студентами педагогічного коледжу. *Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень* : матеріали III всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 23-24 листопада 2015 р.). Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2015. Вип. 4(7). С. 225-228.

29. Гаврилюк О. А. Творчий підхід у прискореному процесі вивчення гри на фортепіано студентів без спеціальної музичної підготовки. *Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень* : матеріали II всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 24-25 листопада 2014 р.). Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2014. Вип. 3 (6). С. 197-200.

30. Гаврилюк О. А. Формування сценічно-виконавських умінь у майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі художньої творчої діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів, 2017. Вип. 144. С. 260–264.

31. Гайдабура Е. М. Подготовка дирижера-хормейстера на современном этапе : размышления о профессии. *Художественное образование в XXI веке* : Проблемы и перспективы. Чита, 2012. С.71-74.
32. Гальперин П. Я. Методы обучения и умственное развитие ребенка. Москва : Педагогика, 1985. 45 с.
33. Гилфорд Д. Три стороны интеллекта. *Психология мышления*. Москва : Прогресс, 1965. С. 434–437.
34. Гладишева А. О. Сценічна мова. Основні поняття та їх тлумачення : навч. посіб. Київ : КДІТМ, 2003. 92 с.
35. Горбенко О. Б. Метод художньо-творчих проєктів у формуванні музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музики. URL : http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_56/54.pdf.
36. Горбунова Н. Театралізована діяльність дошкільників. *Дитячий садок*. Київ, 2005. №38. С. 4-15.
37. Горюнова Л. В. На пути к педагогике искусства. *Музыка в школе*. Москва, 1988. № 2. С. 7–9.
38. Гузій Н. Діяльнісно-орієнтовані методологічні засади педагогічного професіоналізму. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Ялта, 2007. Вип. 15. С. 118–125.
39. Гуменюк П. О. Парадигма гри в українському фольклорі (семантичний та функціональний аспекти) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.07. Київ, 2008. 16 с.
40. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 1999. 42 с.
41. Гуцан Л. А. Виховання у молодших школярів позитивного ставлення до традицій і звичаїв українського народу у процесі художньо-трудової діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Ін-т проблем виховання АПН України. Київ, 2005. 222 с.

42. Давыдов В. В. О понятии развивающего обучения : Сб. статей. Томск : Пеленг, 1995. 144 с.
43. Дичківська І. М. Основи педагогічної інноватики : навчальний посібник. Рівне : РЛГУ, 2001. 233 с.
44. Доронова Т., Доронова Е. Развитие детей в театрализованной деятельности : пос. для воспитателей. Москва, 1997. 27 с.
45. Єненко І. О. *Виховання творчого відношення до виконавської діяльності у студентів вищих навчальних закладів культури і мистецтв* : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. Луганськ, 2009. 20 с.
46. Желябіна Н. К. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академічної групи : метод. реком. Запоріжжя : ЗДІА, 2007. 36 с.
47. Жигінас Т. В. Методика підготовки майбутніх учителів музики до концертно-освітньої діяльності : навч.-мет. посібник. Київ, 2014. 178 с.
48. Завалко К. В. Педагогічна інноватика в теорії та практиці музичної освіти : монографія. Черкаси : Друкарня «Черкаський ЦНП», 2013. 520 с.
49. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 37-38. С. 2004.
50. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38-39. С. 380. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 27.03.201)
51. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Москва : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 42 с.
52. Зуб К. К. Художньо-творча діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського*. С.140-142. URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/34_1.pdf
53. Іванюк Г. І. Освітні ідеали людини на зламі епох. *Педагогічний процес : теорія і практика*. Київ, 2010. Вип. 3. Ч. І. С. 178–188.

54. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. СПб. : Питер, 2000. 361 с.
55. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности. СПб. : Питер, 2009. 444 с.
56. Каган М. Художественно-творческий процесс – произведение искусства – художественное восприятие. URL : <http://www.opentextnn.ru/music/Perception/?id=937> (дата звернення: 09.11.2017).
57. Капська А. Й. Педагогіка живого слова : навч.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 1997. 140 с.
58. Карнелович М. М. Рефлексия учителей на этапе послевузовского образования : пособие. Гродно : ГрГУ, 2009. 67 с.
59. Карташова Ж. Ю. Формування музично-виконавських знань та умінь майбутнього вчителя музики. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Кам'янець-Подільський, 2011. Вип. 7. С. 254-259.
60. Кічук Н. В. Створення освітнього середовища молодших школярів – особистісно-професійне призначення педагога сучасної школи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Тернопіль, 2016. №1. С. 6-10.
61. Ковальчук І. А. Виховання у студентів педагогічних університетів світоглядної культури засобами художньо-трудової діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2016. 20 с.
62. Койкова Е. І. Виховання толерантності у молодших школярів на уроках музики в умовах полікультурного простору : дис... канд. пед. наук : 13.00.07 / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ. 2008. 242 с.
63. Комаровська О. А. Здібності до сценічного виступу в структурі художньої обдарованості особистості. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Київ : НПУ, 2012. Вип. 13. С. 6–11.
64. Кондратенко Г. Г. Формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2006, 235 с.

65. Концепція національного виховання студентської молоді. *Освіта і управління*. 2009. Т. 12. № 2. С. 80–82.
66. Копець Л. В. Психологія особистості : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 257.
67. Косенко П. Б. Актуальні питання вдосконалення інструментальної підготовки майбутнього вчителя музики (гітариста). *Педагогіка вищої та середньої школи*. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2007. №18. Ч. 1. С. 202-212.
68. Костюков В. В. Методика формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх вчителів музики на заняттях з постановки голосу : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2017. 24 с.
69. Кудикіна Н. В. Історико-культурні джерела ігор-драматизацій і театралізованих ігор. *Теоретико-методичні проблеми навчання і виховання*. Київ : Фенікс, 2000. С. 60-69.
70. Кулагина И. Ю. Возрастная психология. Москва : ТЦ «Сфера», 2004. С. 150.
71. Кучерявий І. Т. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості : навч. посібник. Київ : Вища школа, 2000. 288 с.
72. Лавріненко О. А. Сценічна мова у вимірах педагогічної майстерності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ, 2012. Вип. 29. С. 80-86.
73. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва : Смысл, Академия, 2005. 352 с.
74. Леонтьев В. Г. Мотивация и психологические механизмы ее формирования. Новосибирск : ГП «Новосибирский полиграфкомбинат», 2002. 264 с.
75. Лиферов А. Основные тенденции интеграционных процессов в мировом образовании : дис ... докт. пед. наук. : 13.00.01. Рязань, 1997, 336 с.

76. Лозова В. І. Стратегічні питання сучасної дидактики. *Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні*. Харків : ОВС, 2002. Ч. 1. С. 96–97.
77. Лозовая В. И. Целостный подход к формированию познавательной активности школьников : автореф. дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Тбилиси, 1990. 38 с.
78. Луговий В. І. Управління освітою : навч. посібник. Київ : Видавництво УАДУ, 1977. С. 156.
79. Лян Хайє. Розвиток творчої індивідуальності студентів факультетів мистецтв засобами проектних технологій. URL : jrnل.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/.../12512/16946.
80. Ляшенко О. Д. Художньо-педагогічна інтерпретація музичного твору в професійній підготовці вчителя музики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2001. 212 с.
81. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. Київ : Форум, 2000. 543 с.
82. Мартинюк А.К. Диригентсько-хорова освіта в музичній культурі України другої половини ХХ століття : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.01 / Харк. держ. акад. культури. Харків, 2001. С.13.
83. Масол Л. М. К проблеме формирования творческой личности. *Талановита особистість. Сім'я. Школа. Держава*. Київ : УЦТ ДЮ, 1994. Т. 2. С. 13–16.
84. Мейерхольд В. Лекции. 1918-1919 / Тексты подготовлены Н. Н. Панфиловой, Е. П. Перегудовой, З. П. Удальцовой, О. М. Фельдманом. Москва : ОГИ, 2001. 280 с.
85. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посібник для вчителів / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна та ін. Харків : Веста; «Ранок», 2006. 256 с.
86. Методика роботи з хореографічним колективом / Н. Бугаєць, В. Волчукова, М. Пінчук. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2009. 98 с.

87. Миропольська Н. Є. Формування художньої культури учнів загальноосвітньої школи засобами мистецтва слова : автореф. дис. докт. пед. наук : 13.00.01 / АПН України. Київ, 2003. 39 с.

88. Мозгальова Н. Г. Творчо-професійний потенціал формування успішної особистості майбутніх учителів музики : зб. наук. праць. Випуск 16. URL : file:///C:/Users/Админ/Downloads/znppo_2014_16_58.pdf.

89. Морева Н. А. Педагогика среднего профессионального образования : учебник для студ. высш. учеб. заведений : в 2т. Т. 2 : Теория воспитания. Москва : Издательский центр «Академия», 2008. С. 50.

90. Музика О. Розвиток здібностей і розвиток особистості. *Здібності, творчість, обдарованість : теорія, методика, результати досліджень* / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир : Вид-во Рута. 2006. С. 31-40.

91. Никитин А. Художественная одаренность и ее развитие в детском возрасте : учебное пособие : стандарт третьего поколения. Санкт-Петербург : Питер, 2018. С. 120-125.

92. Ніколаї Г. Ю. Музично-педагогічна освіта в Польщі : історія та сучасність : монографія. Суми, 2007. С. 159.

93. Нюттен Ж. Мотивация, действие и перспектива будущего / под. ред. Д. А. Леонтьева. Москва : Смысл, 2004. 608 с.

94. Овчаренко Н. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Кривий Ріг, 2016. С. 341

95. Ожегов С. И. Словарь русского языка : 7000 слов / под ред. Н. Ю. Шведовой. 22-е изд. Москва : Рус. яз., 1990. С. 788.

96. Олексюк О. М. Духовні почуття в структурі творчої особистості майбутнього фахівця-музиканта. *Творча особистість учителя : Проблеми теорії і практики* / редкол. Гузій Н. В. та ін. Київ : КПУ, 1999. Вип. 2. С. 50–54.

97. Олексюк О. М. Музична педагогіка : навчальний посібник. Київ : КНУКІМ, 2006. 188 с.
98. Онофрійчук Л. М. Формування творчих умінь підлітків засобами музичного театру ляльок : дис.... канд. пед. наук : 13.00.02. Вінниця, 2009. 237 с.
99. Освітні технології : навч.-метод. пос. / за ред. О. М. Пехоти. – Київ : Вид-во А.С.К., 2003. 255с.
100. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання : автореф. дис. ... док. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2009. 47 с.
101. Падалка Г. М. Музична педагогіка: курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти / за ред. В. Г. Бутенка. Херсон : ХДПІ, 1995. 104 с.
102. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) : монографія. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
103. Педагогика : Большая современная энциклопедия / [сост. Е. С. Рапацевич]. Минск : Современное слово, 2005. С. 328.
104. Понамарев Я. А. Психология творчества. Москва, 1976. 304 с.
105. Поніманська Т. І. Основи дошкільної педагогіки. Київ : Абрис, 1998. С. 287.
106. Постанова про затвердження положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) / Кабінет міністрів освіти, 2013. № 538.
107. Психологічне дослідження творчого потенціалу особистості : монографія / наук. кер. авт. кол. В. О. Моляко; АПН України, Інститут психології ім. Г. С. Костюка. Лабораторія психології творчості. Київ : Педагогічна думка, 2008. 207 с.
108. Развитие творческой активности школьников / под ред. А. М. Матюшкина. Москва : Педагогика, 1991. 156 с.

109. Рогальська Н. В. Розвиток надбань української народної етнопедагогіки та їх використання в сучасному дошкільному закладі. Київ : Міленіум, 2005. С. 51.

110. Ростовський О. Я. Педагогічні основи керування процесом музичного сприймання школярів : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 / Інститут педагогіки АПН України. Київ, 1993. 48 с.

111. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.

112. Рубинштейн С. Л. Принцип творческой самодеятельности. *Вопросы психологии*. 1986. № 4. С. 101–107.

113. Рудницька О. П. Вчись цінувати прекрасне. Естетична оцінка в музично-педагогічній практиці. Київ : Муз. Україна, 1983. 112 с.

114. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.

115. Румянцева З. В. Интерпретация музыкально-педагогических явлений как феномен художественно-творческой деятельности педагога-музыканта. *Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта*. Балтийск, 2009. Вып. 5. С. 76—83.

116. Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори : кн. 2 / за ред. Є. І. Коваленко. Київ : Либідь, 1997. 272 с.

117. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ : Абрис, 1997. 417 с.

118. Севустьяненко Т. Л. Діяльнісний підхід під час вивчення біології. Харків, 2008. 148 с.

119. Селевко А. Г. Социально-воспитательные технологии. *Школьные технологии*. Москва, 2002. № 3. С. 163-164.

120. Сирятська Т. О. Виконавська інтерпретація в аспекті психології особистості музиканта-артиста : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.03 / Харк. держ. ун-т мистец. ім. І. П. Котляревського. Харків, 2008. 18 с.

121. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.

122. Скопич А. В. Формування мотивації до вивчення сучасної фортепіанної музики в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя : дис. канд. пед. наук / 13.00.02. Київ, 2015. 228 с. URL : http://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.08/dis_Skopiz.pdf

123. Сластенин В. А., Перевалов С. Г. Педагогическая деятельность как творческий процесс. *Педагогическое образование и наука*. 2005. № 1. С. 25-34.

124. Соломаха С. О. Художньо-естетичний світогляд у структурі педагогічної майстерності викладачів мистецьких дисциплін. *Учитель мистецьких дисциплін у дискурсі педагогічної майстерності* : навч.-метод. пос. / І.А. Зязюн, Г.Г. Філіпчук, О.М. Отич та ін. Київ-Бердянськ, 2013. С. 115-129.

125. Станиславский К. С. Театр и жизнь. Москва : Искусство, 1961. Т. 4. С. 231–278.

126. Старовойтова_О. Є. Виконавська інтерпретація : навч.-метод. пос. для ст. спец-сті «Музичне мистецтво», спеціалізацій «Академічний спів», «Естрадний спів» / Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ : Альма-матер, 2007. 172 с.

127. Стратан-Артишкова Т. Б. Творчо-виконавська підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва : теорія і практика : монографія / РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2014. 440 с.

128. Тадеуш О. М. Метод проєктів як форма продуктивного навчання студентів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/19155/1/Tadeush.pdf>

129. Тутолмин А. В. Формирование профессионально-творческой компетентности педагога начального образования : методика и анализ эксперимента : монография. Глазов, 2006. 256 с.

130. Тушева В. В. Формування творчої активності учнів молодших класів у процесі виконання завдань художньо-естетичної спрямованості (на

матеріалі музичного мистецтва) : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 1997. 18 с.

131. Уроки художньо-естетичного циклу в школі : навчання і виховання : навч. пос. / Н. Миропольська, С. Ничкало, В. Рагозіна та ін. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. 240 с.

132. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : в 2-х т. ; пер. з рос. / ред кол.: В М. Столетов (голова) [та ін.]. Київ : Рад. Школа. 1983. С. 253–255.

133. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения : О народности в общественном воспитании. Москва, 1988. 416 с.

134. Філософія : підручник / за заг. ред. М. І. Горлача, В. Г. Кременя, В. К. Рибалки. Київ, Харків : Консум, 2000. С. 34.

135. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. 5-е изд. Москва : Политиздат, 1986. 590 с.

136. Фребель Ф. Будем жить для своих детей. Москва : Изд. дом «Карапуз», 2001. 288 с.

137. Фрицюк В. М. Розвиток творчого мислення майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки. *Теорія та методика фахової підготовки вчителя музики* : зб. наук. пр. ; упоряд. В. А. Фрицюк. Вінниця, 2012. С. 187–193.

138. Харченко П. В. Формування готовності до професійного саморозвитку у майбутнього педагога-музиканта : дис ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 2004. 246 с.

139. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. 472 с.

140. Чубаров Л. А. Импровизация в искусстве и воспитании. *Проблемы освоения театральной педагогики в профессионально-педагогической подготовке будущего учителя* : матер. науч.-практ. конф. / гл. ред. И. Ф. Кривонос. Полтава, 1991. С. 104-106.

141. Шевнюк О. Л. Методика навчання образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах : навч. посіб. Київ, 2017. С. 74.
142. Шинтяпіна І. В. Формування художньо-творчих умінь майбутніх вчителів музики в процесі диригентсько-хорової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2005. 20 с.
143. Ши Цзюнь Бо. Методика формування мистецької компетентності майбутніх учителів музики в процесі фортепіанної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.02. Київ, 2007. 22 с.
144. Щолокова О. П. Методика викладання світової художньої культури : підручник. Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. С. 61.
145. Щолокова О. П. Модернізація фахової мистецької освіти у контексті сучасних гуманістичних ідей. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова* : матер. II між нар. наук.-практ. конф. «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти». Київ : НПУ, 2007. Вип. 4. С. 13.
146. Щолокова О.П. Філософські засади мистецької освіти. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. Вип. 7 (12). С. 9-13. URL : www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/5728/1/Scholokova.pdf.
147. Юрчак В. В. Диференційований підхід у музично-теоретичній підготовці майбутніх учителів музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2011. 20 с.
148. Cruickshank D. Reflective teaching. Reston. Virginia, 1987. 130 p.
149. Suzuki S. The Suzuki Concept. Diablo Press, Inc., Berkeley and San Francisco, 1973. 110 p.
150. Maslow A. N. Motivation and personality. New York : Harper and Pow, Publishers, 1954. 369 p.
151. Szilvay G. Violin ABC Handbook for Teachers and Parents. Fennica Genrman, 2008. 115 p.
152. Torrance E. Guiding creative talent – Englewood Cliffs. N.Y. : Prentice-Hall, 1964, 128 с.

РОЗДІЛ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Програма формувального етапу експериментального дослідження

Формувальний етап експерименту передбачав моделювання змістовно-процесуальних аспектів у відповідності з метою дослідження й аналізу отриманих діагностичних даних констатувального етапу та полягав у розробці відповідної методики на основі моделі формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності.

Розробка та впровадження нової методики в навчальний процес ґрунтувалася на врахуванні специфіки виявлення професійно-творчих умінь в організації художньо-творчої діяльності майбутнього вчителя музики, що свідчить про потребу удосконалення системи заходів щодо оновлення змісту педагогічної підготовки студентів.

Формувальний етап дослідно-експериментальної роботи проходив у 2016-2017 рр. на базі експериментальної групи музично-педагогічного відділення Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу, сформованої під час констатувального етапу, коли було проведено перевірку й уточнення гіпотези дослідження; педагогічних умов, потрібних для забезпечення ефективності процесу формування професійної готовності майбутніх учителів музики; апробовано модель формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності у педагогічних коледжах.

На початку формувального експерименту викладачі та керівники гуртків художньої самодіяльності були ознайомлені з метою, завданнями та методикою проведення даного етапу дослідно-експериментальної роботи. Додатково викладачам та керівникам гуртків надавався пакет методичних матеріалів до розроблених педагогічних умов та навчально-методичний

посібник «Методика організації художньо-творчої діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва».

Діагностика проводилася у групах студентів, які навчаються на III-IV курсах за спеціальністю «Музичне мистецтво» на початку першого семестру (вересень, 2016 р.) та наприкінці другого семестру (травень 2017 р.) у період формувального етапу експерименту. Організація формувального експерименту здійснювалася на основі висновків попередньо вивченої проблематики та аналізу результатів констатувального етапу експерименту.

Метою даного етапу експерименту стало створення та апробація моделі формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах, розкриття змісту процесу формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності на кожному етапі, виявлення педагогічних умов, активних форм навчання студентів та особливостей контролю його результатів під час досліджуваного процесу, створення опису умов організації, перебігу дослідно-експериментальної роботи та проведення аналізу її ефективності, оцінювання рівня професійної готовності майбутніх фахівців до художньо-творчої діяльності.

Основними завданнями вказаного етапу була розробка та апробація педагогічних умов й авторської методики їх реалізації, метою якої було формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності.

У процесі експерименту вирішувалися такі завдання:

1. Перевірка доцільності обраних методичних підходів до формування компонентів професійної готовності.
2. Застосування різновидів художньо-творчої діяльності, творчих завдань, тренінгів, котрі складають основу методики.
3. Використання у навчальному та позанавчальному процесі розробленого автором методичного посібника «Методика організації художньо-творчої діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва» з

метою здобуття теоретичних знань та практичних умінь і навичок організації різних видів художньої творчої діяльності.

4. Розвиток творчих здібностей та професійно-творчих умінь майбутніх учителів музики у процесі художньо-творчої діяльності.

5. Залучення майбутніх учителів музичного мистецтва до активної участі у різних формах художньо-творчої діяльності (участі у різноманітних художньо-творчих заходах, керівництві творчим колективом, в організації різновидів художньо-творчих заходів, креативній діяльності).

6. Аналіз динаміки змін рівнів професійної готовності до художньо-творчої діяльності.

7. Систематизація результатів експериментального дослідження перевірки ефективності впливу пропонованої методики на формування професійної готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до художньо-творчої діяльності.

Для визначення рівнів професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності педагогічних коледжів на основі складових компонентів було виокремлено контрольну (КГ – 50 осіб) та експериментальну (ЕГ – 49 осіб) групи. Обрані для експерименту групи мали приблизно однаковий рівень професійної готовності до вирішення художньо-творчих завдань. Студентам ЕГ, відповідно до визначених педагогічних умов, крім вивчення спеціальних дисциплін за навчальним планом та відвідування різних гуртків художньої самодіяльності, було заплановано відвідувати позааудиторні заняття з методики організації художньо-творчої діяльності, опановувати технології творчих тренінгів, брати активну творчу участь в організації та проведенні художньо-творчих заходів, на відміну від КГ, в якій проводилися традиційні форми навчання, студенти відвідували гуртки художньої самодіяльності та мали змогу брати участь у концертній діяльності (переважно як виконавці вокального або інструментального жанрів музичного мистецтва).

Робота в групах відрізнялася тим, що в експериментальній групі процес формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності здійснювався за запропонованою методикою.

Важливою педагогічною умовою було поетапне засвоєння студентами теоретичного та практичного навчального матеріалу, що надавало можливість поступово ускладнювати творчі завдання, спрямовані на формування окреслених компонентів професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності.

У дослідно-експериментальній роботі доведена доцільність цілеспрямованого застосування інтеграційних форм і методів навчальної та позааудиторної роботи у формуванні кожного компонента професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності, відповідно до визначеної мети, принципів та етапів навчання. Під час проведення формувального етапу експерименту передбачалось виокремлення етапів освітнього процесу: мотиваційно-інформаційний, творчо-діяльнісний, творчо-процесуальний.

Перший етап (мотиваційно-інформаційний) пов'язаний із формуванням позитивної мотивації до майбутньої професійної діяльності, з ознайомленням з різновидами художньо-творчої діяльності, із формуванням інтересу до означеної діяльності, стійких переконань щодо доцільності участі у різних її формах та потреби в активній творчій роботі. Передбачалось використання аналізу художньо-творчих заходів, музичних вистав та їх критичного судження.

Одним із провідних завдань було розширення мистецької ерудиції студентів, вироблення чіткого розуміння ними сутності і значення художньо-творчої діяльності, розвиток практичних умінь і навичок для розв'язання різноаспектних творчих завдань.

На цьому етапі доведено результативність таких методів: активного та пасивного зацікавлення, метод «навчання на помилках», методи аналізу художньо-творчих заходів і музично-теоретичного аналізу музичних вистав,

метод популяризації творчості митців, «мистецького тестування», спостереження, творчих семінарів, колективних творчих справ, методів порівняння та аналізу музичних інтерпретацій, методів закріплення позитивного враження.

Для набуття студентами відповідного рівня мистецької компетенції використовувався метод аналізу художньо-творчих заходів (Дод. Е). Студентам пропонували перегляд концертно-освітніх програм, котрі проводяться на місцевому рівні та в освітніх закладах міста (свята, фестивалі, конкурси, театральні вистави), відбувалось заохочення майбутнього вчителя музики до самостійного художньо-методичного мислення у плані вибору, аналізу та оцінювання мистецьких об'єктів, придатних для художньо-творчих заходів, а також спостереження і музично-теоретичний аналіз музичних вистав та оперет у виконанні дітей шкільного віку (Дод. Ж), значимих та актуальних за змістом, що сприяє кращому сприйняттю музичного мистецтва дитячою аудиторією.

До методів популяризації творчості митців належали творчі зустрічі з відомими діячами мистецтва різних жанрів (відомим професійним вінницьким композитором Едуардом Бриліним, діячем аматорського мистецтва Олександром Кас'яненком, художнім керівником муніципального академічного хорового колективу Віталієм Газінським).

Також студентам пропонувалися для виконання творчо-пізнавальні завдання *методом «мистецького тестування»* як одного із методів активного зацікавлення (методика за Т. Грінченко) (Дод. З) [24].

Метою даного методу є пізнання студентами зразків світового мистецтва як основи формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики, розвиток інтелектуальних та творчих здібностей студентів. Спосіб проведення такого завдання є цікавим, творчим етапом, сприяє розвитку пізнавального інтересу та образно-асоціативного мислення майбутніх фахівців. Студентам пропонували набори карток «Митці різних країн світу» (композитори, відомі виконавці різних музичних жанрів (в тому числі

диригенти, оперні співаки), художники, театральні актори, хореографи), «Імена», «Національна приналежність», «Епоха», «Галузь мистецтва (напрямок, жанр)» та було поставлене завдання знайти відповідність поданої інформації. Студентам потрібно було зібрати якнайбільше відповідностей, максимальна кількість – 20. Групи карток студенти складали у спеціальні конверти та подавали для перевірки.

Застосовувався *метод «навчання на помилках»*, метою якого була колективна самоперевірка виконаних мистецьких тестів способом колективного обговорення результатів. Таким чином, студенти усвідомлювали прогалини у знаннях мистецтва і навчалися за допомогою усунення власних помилок.

Метод «навчання на помилках», характерний для будь-якого етапу перевірки та накопичення мистецького досвіду, використовувався впродовж усього циклу занять у процесі художньо-творчої діяльності для закріплення знань шляхом обов'язкового колективного обговорення результатів.

Використання *методів активного*, а надалі і *пасивного зацікавлення* відбувалося у процесі створення студентами колективного мистецького колажу із зображень вивченого матеріалу (портретів діячів певного виду мистецтва) як засобу наочності для закріплення знань у результаті пізнавальної діяльності та систематичної актуалізації вивченого матеріалу. У процесі творчих занять колаж доповнювався новими портретами творчих особистостей.

Формування мистецько-теоретичних знань щодо організації різних форм художньо-творчої діяльності відбувалося під час проведення *творчих семінарів*, на яких студенти презентували різновиди і жанри мистецьких заходів різних історичних етапів розвитку масової художньої творчості, яскраво демонструючи самостійну пізнавальну діяльність.

Ведення *щоденника (кейс-метод)* майбутнього вчителя музики з художньо-творчим глосарієм сприяло накопиченню студентами основної

мистецької термінології, пов'язаної з художньою творчою діяльністю, який був свідченням власного творчого зростання майбутнього фахівця.

Використання *колективних творчих справ* сприяло формуванню вмінь працювати у мікрогрупах. Так, студенти отримували завдання створити мистецькі *веб-квести* на теми: «Ритм у мистецтві», «Педагог – як актор».

Застосування різноаспектних творчих завдань і методів мотиваційно-інформаційного змісту сприяло об'єктивності оцінки виявлення професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності, рівня мистецького досвіду майбутнього вчителя музики, його потреби у творчому самовдосконаленні, професійного інтересу у відстоюванні власних творчих ідей та пропозицій щодо створення нових продуктів творчості.

Використання *методу порівняння та аналізу музичних інтерпретацій* сприяло формуванню усвідомлення студентами класичної музики у сучасній інтерпретації, котра не лише надає нового звучання, нового стилю, нового характеру їй, завдяки інтеграції різноманітних жанрів, а й забезпечує збереження встановлених і набуття нових позицій розуміння класичної музики (Дод. К).

Мета застосування вказаного методу – у навчанні оцінювати музичні інтерпретації класичних творів, формуванні слухацької культури та естетичного смаку. Студенти здійснювали аналіз обробок класичних творів сучасними композиторами з метою опанування різними музичними жанрами (джазу, рок-музики), що були актуальними для використання під час проведення художньо-творчих заходів, а також творів сучасних композиторів – для набуття високого рівня мистецького досвіду. Студенти здобували знання про види виконавської інтерпретації, вміння аналізувати сучасні виконавські інтерпретації, вчилися розмежовувати традиції та новаторство в музиці.

Студентам пропонувалось знайти відмінності між оригінальним музичним твором та його сучасною обробкою. Цей метод сприяв активному використанню зразків (творів) музичного мистецтва, що у традиційній формі

стають все більше популярними, але досить часто використовуються твори, що містять елементи сучасної музичної інтерпретації.

Метою *другого етапу* (творчо-діяльнісного) було формування навичок музично-виконавської, сценічно-артистичної діяльності, активізація творчого потенціалу, залучення студентів до художніх цінностей світової культури шляхом активної участі їх у різновидах художньо-творчої діяльності, набуття ними навичок рефлексії.

На даному етапі застосовувалися методи: бесіди, інтерпретації, інсценізації, тренінги, сценічні мініатюри, імпровізація, а також використовувалися такі форми та види роботи: індивідуальні бесіди; розробка фрагментів уроків музики; театральні-ігрові вправи. Було визначено зміст різних форм художньо-творчої діяльності.

Формування музично-виконавських умінь майбутніх учителів музики відбувалося на індивідуальних заняттях з основного або додаткового музичного інструмента (фортепіано), де основна увага зосереджувалась на умінні організовувати та проводити фрагменти творчих занять зі школярами. Студентам пропонувалось розробити «Найкращий урок мистецтва» («Мистецтво – діалог традицій і новаторства»), використовуючи музичну та мистецько-синтетичну змістові лінії у взаємозв'язку між різновидами мистецтва.

До цікавих етапів проведених уроків було віднесено: музичні бесіди з інструментальними ілюстраціями особливостей музичної культури рідного краю, проводячи паралель між історією та сучасністю; проведення слухання музики з елементами образотворчої діяльності у власному виконанні (створення колажу візуально-образних співвідношень – музика-картина); спів під власний супровід та порівняння оригінального твору з варіантами його обробок, аранжувань, в тому числі і сучасних; проведення музичної хвилинки з використанням елементів хореографічного мистецтва; проведення мистецької гри-конкурсу «Вгадай класика», що передбачала

зібрання пазла-портрета відомого митця, віднайдення інформації у відповідних джерелах із власним виконанням творів композитора.

Для розвитку індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів музики та виявленню обдарованих студентів було запропоновано створити дитячу пісню. Реалізація поставленого завдання здійснювалась у тісному взаємозв'язку між дисциплінами сольфеджіо, гармонії, хорознавства, методики музичного виховання та досвіду виконання творчих завдань з цих дисциплін.

Створення дитячих пісень майбутніми вчителями музики передбачало декілька етапів роботи: підбір дитячого вірша, написаного відомим поетом минулого або сучасності; визначенням, для якого вікового періоду написаний даний вірш (для якого класу загальноосвітнього закладу може бути використаний вірш, а в майбутньому – пісня), у відповідності до цього – визначенням діапазону дитячого голосу; створенням оригінальної мелодії відповідно до вікових співацьких можливостей дітей, визначенням гармонічної послідовності (що було найбільш тривалим і творчим етапом роботи).

На цьому етапі використовувався індивідуальний підхід до кожного студента. Основна мета – не викривляти індивідуального творчого бачення, а злегка коригувати сам творчий продукт і, звичайно, мотивувати, спрямовувати і стимулювати; запис створеної пісні з акомпанементом в обраній фактурі; редакція творчих робіт студентів; створення збірки дитячих пісень; репрезентація творчих здобутків у вигляді конкурсу або фестивалю студентської творчості (самостійний творчий проект студентів – описано в третьому етапі). Для розвитку професійно-творчих умінь використовувалися різновиди художньо-творчих заходів, котрі передбачали максимальне використання самостійної творчої роботи студентів для формування навичок з елементами сценарної, акторської, режисерської роботи. Студентів залучали до активної участі у фрагментах музичних вистав і дитячих оперет за творами митців сучасності та минулого.

Для накопичення мистецького досвіду студентів, розвитку творчих, акторських здібностей, активності та ініціативності в художньо-творчій діяльності та вихованні професійного усвідомлення майбутнього вчителя музики значну роль відіграла підготовка студентами музично-педагогічного відділення Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу найяскравіших фрагментів музичної казки професійного сучасного вінницького композитора Е. Бриліна «Пригоди Барвінка та Ромашки» та дитячої опери «Коза-Дереза» М. Лисенка (Дод. Л).

В організації заходу «Творча зустріч з композитором Е. Бриліним» в ролі організаторів свята були студенти ЕГ та автор (Дод. М), де виконувались не лише вокальні та інструментальні твори композитора, але й поставлені майбутніми учителями музики фрагменти музичної казки Е. Бриліна «Пригоди Барвінка та Ромашки». Виконавці музичної казки композитора були дещо схвильовані зустріччю, адже не так часто мали можливість поспілкуватися наживо з сучасним композитором, та, з повною творчою самовіддачею та ініціативністю, студенти влаштували справжнє свято для всіх присутніх і приємно вразили Едуарда Борисовича. Подяка, похвала та творчі настанови композитора сприяли формуванню усвідомлення власної творчої самореалізації та професійної спроможності до музично-педагогічної діяльності.

Використання інтерпретаційних вправ (*метод інтерпретації*) виконує не тільки репродуктивну функцію, а й містить значний потенціал критичного ставлення до твору, заглиблення в авторське відчуття образу та найповніше відтворення його у власному трактуванні, вираження свого розуміння тексту, особистих почуттів, відтворення особливостей власного сприйняття мистецьких творів. Важливим для розвитку творчої активності майбутнього вчителя музики у процесі художньо-творчої діяльності став *метод інсценізації*, який сприяє розвитку музично-виконавських та сценічно-артистичних навичок, оскільки передбачає використання мистецьких творів з

конкретним сюжетом, певними образами, елементами діалогу або прямої мови, які можна вивчати методом драматизації.

Реалізація *методу сценічних мініатюр* як тренінгової форми, відбувалася за допомогою застосування *театрально-ігрових вправ*, що передбачають використання засобів виразально-зображувального мистецтва для передачі емоцій та почуттів (мови, інтонації, міміки, пантоміми). На цьому етапі роботи застосовувалися також творчі тренінги для розвитку професійно-творчих умінь (організаційних, комунікативних, конструктивних); творчі вправи на використання елементів театральної педагогіки для розвитку інтелектуальної, емоційно-вольової сфери особистості, формування морально-ціннісних орієнтацій (емпатії), підвищення мовленнєвого рівня (техніки вимови, словесної виразності), використовувалися сценічні вправи та етюди для набуття навичок та вмінь сценічної культури, засвоєння елементів сценічної лексики, розвиток апарату педагогічного впливу (емоції, голос, жести, міміка), проводилася робота над художнім образом; завдання цього етапу – поєднати різні засоби сценічної дії, досягти рівнозначності усіх її компонентів (словесно-образного, музично-образного, пластичної координації, взаємодії з партнерами).

Використання «сценічної імпровізації» забезпечило процес самоактуалізації та мобілізації творчих сил і здібностей студентів (вправи на розвиток розподілу уваги, розвиток уяви, інтуїції, творчого самопочуття (натхнення, творчого пошуку), вміння перевтілення, рефлексії, вміння переходити від запланованого до експромтного і, навпаки, вміння спілкуватися).

Важливим досвідом набуття високого рівня інтерпретаторських умінь майбутніх учителів музики для сучасної обробки музичних творів стало використання тренінгових занять на відпрацювання навичок роботи з музичною апаратурою, адже самостійна творча діяльність студентів у підготовці оригінальних художньо-творчих заходів спонукала до пошуку власних методів і форм подачі матеріалу.

Так, на високому рівні варто оцінити використання студентами мультимедійних технологій, зокрема комп'ютерних програм (Sound Forge 9.0 – для роботи з аудіо, Windows Movie Maker – для роботи з відео) з освітньою метою, працювати зі звуковим обладнанням для забезпечення проведення художньо-творчого заходу (системою озвучення, до яких належать трансляційні посилювачі звуку, акустичне приладдя, інсталяційні сабвуфери, мікшерні пульти, навушники, мікрофони, караоке-системи, аксесуари для звуку), а також вміння використовувати електронні музичні інструменти (синтезатори) для написання фонограм дитячих пісень. Це необхідні професійно-технологічні вміння для успішної організації творчого процесу та створення емоційного середовища в майбутній професійній діяльності фахівця з мистецтва.

Третій етап (творчо-процесуальний) полягав у розвитку професійно-творчих умінь (організаційних, комунікативних, художньо-конструктивних (навичок складання сценаріїв, режисури художньо-творчих заходів) та підпорядковувався завданням розвитку у студентів здатності до самостійної активної художньо-творчої діяльності, формування інтересу до освоєння інтегрованих методів організації різновидів художньо-творчої діяльності в проєкції на професійну діяльність у майбутньому.

На цьому етапі характерним було використання інтеграції методів театралізації та музичної імпровізації, творчих проєктів для закріплення здобутих знань шляхом самостійної реалізації професійно-творчих умінь майбутнього вчителя музики, застосування методу інтроспекції для самооцінки власної творчої діяльності. Увага зосереджувалася на самостійному проєктуванні різновидів художньо-творчих заходів (написанні сценарію, режисури свят, самостійне вивчення для майбутньої репрезентації музичних програм (вокальних та інструментальних творів) до заходів).

Третій етап у дослідницько-експериментальній роботі визнано системотворчим, що орієнтований на підпорядкування змісту кожного етапу

єдиним вимогам для забезпечення цілісності процесу формування готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності.

На цьому етапі використовувались *методи інтроспекції* (самопостереження) для розвитку навичок рефлексивного аналізу, усвідомлення змін у власному творчому саморозвитку майбутнього вчителя музики, а в майбутньому і саморегуляції як фундаменту будь-якої професійної діяльності, застосування якої передбачало *аналіз відеозаписів* власних виступів на заняттях художньо-творчої діяльності, *рефлексивного аналізу* (Дод. Н.1; Н.2); написання *есе* студентами («Що мене приваблює у художній творчій діяльності», «Якби я був учасником художньо-творчого заходу, то виконував роль ...»). На цьому етапі відбувалось опосередковане педагогічне втручання у самостійний творчий процес студентів для забезпечення стимулювання творчої активності майбутніх учителів музики, розвитку самостійності. Упровадження варіативних підходів у процес художньо-творчої діяльності сприяв значному поширенню самостійних творчих пошуків студентів. Велика увага приділялася колективній творчій праці та полягала в підготовці та організації різноманітних художньо-творчих заходів за вказаною послідовністю етапів роботи.

Так, студенти обрали підготовку заходу «Вишиванка». Для виконання цього завдання студенти обирали творчу групу, актив (студент-сценарист, студент-режисер, студент-звукорежисер) та сформувалися у мікрогрупи по 7 студентів для підготовки окремих номерів художньо-творчого заходу. Кожен студент мав можливість реалізувати себе в найбільш привабливій для нього діяльності, використовувалися творчі вправи на розвиток конструктивних умінь.

Самостійна творча діяльність студентів реалізовувалася у створенні творчих проєктів (*метод творчих проєктів*) і позитивний вплив їх на розвиток емпатії, комунікативних здібностей та накопичення мистецького досвіду (захід «Прес-конференція композиторів-пісенників ХІХ століття»,

беручи участь у якому, студенти мали можливість випробувати себе у ролі композиторів та журналістів окремих рубрик) (Дод. П).

Для виявлення здібностей до самостійної творчості, творчої активності студентам пропонувалось взяти участь у конкурсі дитячої пісні. Відбулося використання творчого завдання для виявлення самодіяльних композиторів та поетів, а також визначення рівня композиторських й імпровізаційних навичок створення пісенного дитячого репертуару та стимулювання інтересу до майбутньої професійної діяльності.

Композиторсько-виконавський конкурс із елементами інтерпретації нових творів проходив у три етапи: підготовчий (безпосереднє написання студентами авторських пісень); репрезентаційний (участь студентів у конкурсі); підсумковий (визначення результатів конкурсу та презентація збірника студентських творів «Музичні кольори дитинства») (Дод. Р).

Критеріями оцінювання конкурсних творів були: відповідність музики і слова, розкриття художнього та музичного образу, емоційність, проникливість, артистизм виконання, грамотність музично-сценічної та мовної культури.

Для оцінки рівня композиторських та імпровізаційних навичок під час проведення конкурсу головуючим журі було запрошено професійного композитора Едуарда Бриліна, а також викладачів-композиторів Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу В'ячеслава Колотія, Віктора Черевка, Валентини Димінської, Назарія Давидовського.

Переможцями конкурсу стали студентки експериментальної групи Марія З. та Анастасія М. Дитячі пісні, які увійшли до збірника «Музичні кольори дитинства», неодноразово виконуються багатьма студентами на контрольних заліках, у концертній та практичній діяльності загальноосвітніх закладів міста (Дод. С).

Застосування *методу театралізації та музичної імпровізації* з метою виявлення рівня сформованості навичок розкриття художнього образу у процесі сценарної роботи та музичного образу відобразилось у постановці

театралізованої вистави української народної казки «Язиката Хвеська», що складалася зі створеного театралізованого сценарію та з виконанням музичних інструментальних імпровізацій на теми українських народних пісень.

Під час формувального експерименту у коледжі проводився конкурс «Битва відділень» у жанрі КВК. Так, команда студентів музично-педагогічного відділення «Новий формат» здобула перемогу. Участь у змаганні брали студенти експериментальної групи. Тема заходу – «Моє відділення – найкраще», умова конкурсу – демонстрація та розкриття у малих сценічних формах особливостей навчально-виховного процесу відділення коледжу, на якому навчаються студенти команди.

Участь студентів у КВК сприяла розкриттю у майбутніх учителів музики конструктивних умінь колективного створення оригінального сценарію, підбору вдалих музичних та відеоматеріалів та сприяло яскравому виявленню творчих, артистичних, музичних (інструментальних і вокальних) здібностей, інтелекту, почуття гумору. Емоційне піднесення як результат активної діяльності такої форми заохочувало та мотивувало студентів до творчих здобутків у майбутньому.

Завершальним етапом експериментальної роботи стала організація творчого залікового проекту студентами-випускниками «Концерт-подяка викладачам», під час якого студенти репрезентували здобуті професійно-творчі уміння та навички.

Студенти самостійно визначали сценарний план і розподіляли ролі. Під час заходу були презентовані кращі творчі здобутки студентів за період експерименту. Були використані різноманітні види роботи: ролі ведучих (у традиційній і нетрадиційній формі – звичайний образ ведучих для урочистої частини заходу та образ конференсьє, за допомогою якого акторським, театралізованим способом студенти представляли художній образ глядачам); використання пантоміми (на тему «Чи важко навчатися на музично-педагогічному відділенні?»); сучасний ляльковий театр (на тему «У світі

музичного мистецтва», за допомогою якого студенти демонстрували гру на дитячих музичних інструментах, власноруч виготовлювали реквізит); малі сценічні імпровізовані форми (розігрування сценок на теми «Одного разу на занятті з хорового класу», «Як учитися розспівуватись», «Наша мрія»), демонструючи концертмейстерську майстерність; пародія на улюблену телепередачу; читання створених студентами віршів («Така, як ви» у виконанні Зенона Ч., присвяченому улюбленому викладачеві, «Ми – музиканти», у виконанні Ірини З.); виконання авторських пісень («Пісня випускників» на музику та слова О. Гаврилюк), переспівів на створені студентами тексти, актуальні для заходу такого формату («Любимо ми музику», «Наш коледж», «Дякуємо Вам, викладачі»); проведення конкурсу для глядачів «Чарівна ліра»; танцювально-вокальні композиції, інструментальні фрагменти з мюзиклів і зразкових творів музичного мистецтва у виконанні студентів; інтерв'ю з окремими викладачами («Ваші творчі плани...») (Дод. Т).

У заліковому проекті були використані різноманітні технічні та мультимедійні засоби, пропонувались до перегляду відеоролики студентів про їхнє життя, цікаві відеоінтерв'ю з викладачами. Заліковий проект, насичений різноманіттям творчих номерів створив сприятливу емоційну атмосферу в залі, справив незабутнє враження на глядачів та виконавців високим рівнем професійно-творчих умінь, отриманих у процесі художньо-творчої діяльності в коледжі.

Проведений захід був своєрідним іспитом досконалості процесу формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності та дав можливість отримати результат формування професійної готовності майбутнього вчителя музики, а також порівняти його з попередніми даними. Студенти презентували не лише гарну вокально-інструментальну та теоретичну підготовку, а й продемонстрували високий рівень професійної готовності до організації художньо-творчої діяльності, що підтверджує ефективність запропонованої методики.

Проведені під час формувального експерименту художньо-творчі заходи мали свою специфіку організації, що залежала від тематики та змісту. Основна увага приділялася самостійній художньо-творчій діяльності студентів, у процесі якої вони мали можливість проявити вміння постановки творчої мети та підпорядковувати свою творчу діяльність її досягненню, вміння планувати та контролювати власну художньо-творчу діяльність, вміння творчо, активно та ініціативно розв'язувати поставлені завдання.

На основі аналізу специфіки організації художньо-творчої діяльності, етапів підготовки та проведення художньо-творчих заходів як основного показника набуття відповідного рівня професійної готовності до художньо-творчої діяльності розроблено методичний посібник «Методика організації художньо-творчої діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва», який призначений для формування професійної готовності до здійснення художньо-творчої діяльності у майбутній педагогічній роботі, підвищення якісного рівня фахівця.

Зважаючи на специфіку процесу художньо-творчої діяльності студентів педагогічних коледжів, вважаємо доцільним для її проведення залучення компетентних творчих викладачів, керівників гуртків художньої самодіяльності, кураторів академічних груп, які володіють елементами акторської, режисерської роботи, методикою проведення різноманітних заходів. Залучення творчих педагогів сприятиме формуванню професійної готовності студентів до художньо-творчої діяльності на високому рівні.

Підтримка та емоційне підживлення ініціативності з боку викладачів самостійної творчої роботи студентів, сприяння розкриттю їх таланту, відсутність критики підсилуватиме постійний інтерес до художньо-творчої діяльності. Вибір різноманітних нетрадиційних форм проведення художньо-творчих заходів, створення умов власного вибору ролі у художньо-творчій діяльності, колективна праця, проведення емоційно насичених репетицій з цікавими творчими іграми, вправами, тренінгами, здійснення самоаналізу власної діяльності, застосування (за бажанням студентів) сучасних

мультимедійних технологій з освітньою метою, надання переваги організації та проведенню творчих проектів із використанням та популяризацією різних видів мистецтва, використання різних систем стимулювання (подяк, відзнак, подарунків) забезпечує позитивні емоції, інтерес до діяльності, мотивує до професійного самовдосконалення та створює умови формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності.

Наприкінці формувального експерименту був проведений контрольний зріз з метою виявлення проміжних результатів.

3.2. Аналіз результатів експериментального дослідження формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності

Результати дослідно-експериментальної роботи з формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах дали можливість довести ефективність впровадженої методики.

Діагностика рівнів професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності педагогічних коледжів здійснювалася за мотиваційно-пізнавальним, творчо-діяльнісним та операційно-технологічним критеріями. Методи формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності за відповідними критеріями подані у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Діагностика формування компонентів професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах

Компоненти/ Критерії	Показники	Методи діагностики
Мотиваційно-пізнавальний	1. Наявність мотивації до творчого самовдосконалення та саморозвитку. 2. Належний рівень знань з основ художньо-творчої діяльності (мистецька освіченість). 3. Ініціатива в самостійній організації діяльності. 4. Потреба в активній творчій діяльності. 5. Зацікавлення художньо-творчим процесом, вміння планувати та організовувати творчу діяльність у закладах загальної середньої освіти.	Спостереження, бесіда, опитування, анкетування, діагностичні методики; діагностика мотивації до творчої діяльності (творчі здібності); визначення мотивації майбутніх учителів музики до активної участі в організації художньо-творчої діяльності.

Творчо-діяльнісний	1. Наявність художньо-інтерпретаційних умінь. 2. Активна участь у конкурсних програмах. 3. Створення власних мистецьких творів. 4. Наявність сценічно-артистичних навичок. 5. Самостійна творча діяльність.	Спостереження, опитування, визначення рівня знань практичного спрямування; використання комплексних творчих завдань; анкетування з метою визначення труднощів, що виникають у процесі формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності.
Операційно-технологічний	1. Здатність до генерування творчих ідей. 2. Володіння навичками організації концертних програм. 3. Досвід режисерської роботи у постановках сценічних мініатюр. 4. Володіння сценарною майстерністю. 5. Наявність вміння проектувати художньо-творчу діяльність.	Спостереження, анкетування, використання діагностичних методик: діагностична карта педагогічного оцінювання та самооцінювання готовності до художньо-творчої діяльності, аналіз продуктів творчої діяльності.

Визначення рівня сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності базувалося на зіставленні показників КГ та ЕГ, порівнянні діагностичних зрізів, на аналізі результатів констатувального і формувального експериментів.

Для визначення змін структурних компонентів професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності проводилися спостереження, бесіди та опитування студентів, аналіз рівнів професійно-творчих умінь у процесі виконання студентами пропонованих творчих завдань, перевірка рівнів виконання творчих вправ за розробленим тренінгом, аналіз активної творчої діяльності у художньо-творчих заходах, групові інтерв'ювання, статистичні обробки експериментального матеріалу [54; 70; 72].

В експериментальному дослідженні було проведено три педагогічних зрізи – початковий, проміжний і підсумковий.

Початковий діагностичний зріз дозволив констатувати рівень готовності майбутніх учителів музики до здійснення художньо-творчої діяльності за визначеними компонентами.

Аналіз даних засвідчив не досить високий рівень знань із основ організації та проведення художньо-творчої діяльності, володіння мистецькою термінологією, зацікавленість процесом активної творчої діяльності, проектуванням художньо-творчих заходів (Табл. 2.8).

За результатами проміжного діагностичного зрізу виявлено, що студенти ЕГ, в якій впроваджувалася пропонована методика, продемонстрували вищі результати у порівнянні із КГ. Так, в ЕГ на 18,4 % збільшилась кількість студентів високого рівня професійної готовності до художньо-творчої діяльності та на 6,4% зменшився показник низького рівня.

Варто зауважити, що особливо високого результату досягли 28,3% реципієнтів за результатами самостійної творчої діяльності. Розкриття власного творчого потенціалу під час створення дитячих пісень як одного зі складних творчих завдань для майбутнього вчителя музики (22,5%), а також у режисурі сценічних мініатюр (16,3%) виявлено незначні зміни. Аналізуючи показники КГ, потрібно вказати на формальні зрушення у межах 0,8-1,8 %.

Аналізуючи проміжні результати дослідження, помічаємо незначний зріст зацікавленості студентів до процесу художньо-творчої діяльності (34,7 %), складним завданням для студентів виявилось створення оригінального сценарію художньо-творчого заходу (14,3 %) та самостійного проектування художньо-творчої діяльності (16,3%). Узагальнення отриманих даних проміжного зрізу подані у таблиці 3.2.

Підсумковий діагностичний зріз засвідчив підвищення інтересу у майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності, розширення теоретичних знань із основ організації та проведення даного процесу, усвідомлення потреби в активній творчій діяльності, прагнення до реалізації творчого потенціалу.

Таблиця 3.2

Рівні сформованості професійної готовності до художньо-творчої діяльності за результатами проміжного зрізу

Компоненти	Рівні											
	КГ(n=50)						ЕГ (n=49)					
	Високий		Середній		Низький		Високий		Середній		Низький	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Мотиваційно-пізнавальний	16	32	21	42	13	26	22	44,9	18	36,7	9	18,4
Творчо-діяльнісний	14	28	22	44	14	28	20	40,8	16	32,7	13	26,5
Операційно-технологічний	8	16	16	32	26	52	16	32,7	21	42,8	12	24,5
<i>Середнє</i>	12,7	25,4	19,7	39,4	17,6	35,2	19,3	39,4	18,4	37,6	11,3	23

Значні позитивні зміни показників виявились у розвитку професійно-творчих знань, умінь і навичок, а саме – у формуванні музично-виконавських, сценічно-артистичних, професійно-технологічних умінь, а також організаторських та конструктивних навичок у майбутніх учителів музики під час виконання творчих завдань з інтерпретації музичних та художніх творів, інсценізації пісень дитячого репертуару, активної участі в музичних виставах, конкурсних програмах, у створенні власних дитячих пісень. Особливого значення набули результати операційно-технологічного компоненту, показником якого стало набуття навичок написання оригінальних сценаріїв художньо-творчих заходів, режисури сценічних мініатюр, використання сучасних музичних технологій і програм, взаємодії з партнерами художньо-творчого процесу.

Рівень сформованості професійної готовності до художньо-творчої діяльності за результатами третього зрізу висвітлений у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3.

Загальний рівень формування професійної готовності до художньо-творчої діяльності за результатами підсумкового зрізу

Компоненти	Рівні											
	КГ (n=50)						ЕГ (n=49)					
	Високий		Середній		Низький		Високий		Середній		Низький	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Мотиваційно-пізнавальний	16	32	22	44	12	24	27	55,1	16	32,7	6	12,2
Творчо-діяльнісний	15	30	23	46	12	24	28	57,1	14	28,6	7	14,3
Операційно-технологічний	9	18	17	34	24	48	20	40,8	18	36,7	11	22,5
<i>Середнє</i>	13,3	26,6	20,7	41,4	16	32	25	51	16	32,7	8	16,3

На основі якісних показників мотиваційно-пізнавального компонента формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності та кількісних даних таблиці 3.3. було виявлено підвищення показника високого рівня в ЕГ на 28,6 % та зниження показника низького рівня на 16,3 %, що свідчить про появу підвищеного інтересу студентів до процесу художньо-творчої діяльності, наявності мотивації в отриманні відповідних мистецьких знань.

Аналізуючи динаміку змін творчо-діялісного компонента, потрібно вказати на підвищення показників високого рівня творчої активності як одного із найважливіших показників результативності творчо-діялісного компонента майбутнього вчителя музики, що визначився у самостійному пошуку засобів виразності та прийомів створення інтерпретації музичного та художнього твору, інсценізації пісень дитячого репертуару та готовності до виконання ролей у театралізованих виставах, що є досить складним завданням формування готовності до художньо-творчої діяльності. Зауважимо, що показники підвищилися на 34,7 %. Зниження показника низького рівня відбулося на 12,2 %.

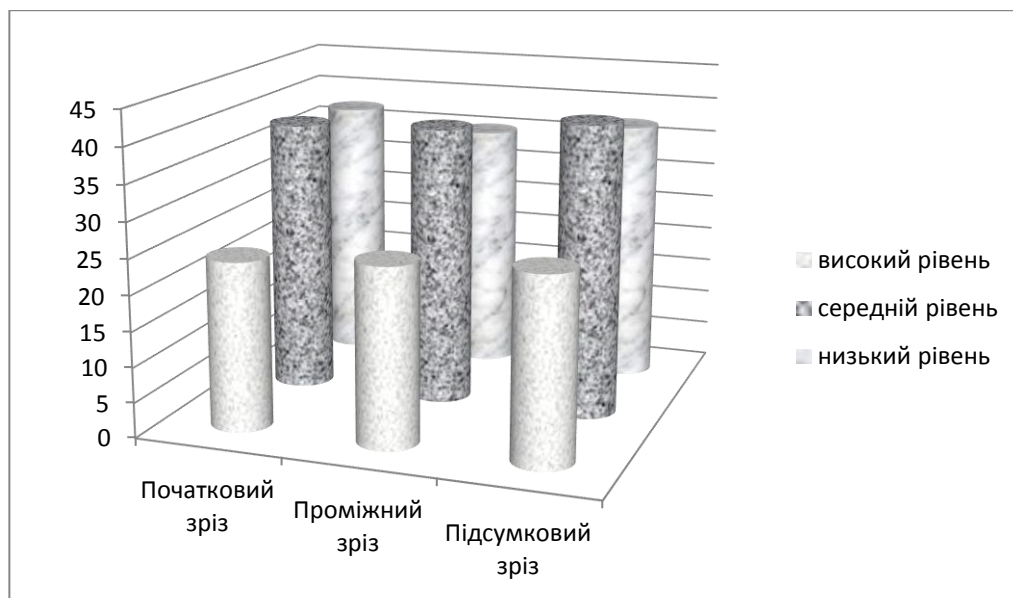
Найвищий рівень готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності демонструють кількісні показники операційно-технологічного критерію як необхідного фактора творчого самовдосконалення, що визначає рівень готовності студентів до створення оригінальних сценаріїв, режисури сценічних мініатюр, організації художньо-творчих заходів, коли проявляються навички самостійної творчої, теоретичної, пізнавальної роботи.

Вивчення рівня готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності за операційно-технологічним критерієм демонструє значне збільшення показників на всіх рівнях – від 26,5 % до 30,6 % в ЕГ і наявність незначних змін у КГ – в межах 6%.

Аналіз результатів порівняння даних констатувального дослідження з підсумковими даними формувального етапу експерименту засвідчив значно вищі результати студентів ЕГ, в яких відбувалася цілеспрямована робота з формування професійної готовності до художньо-творчої діяльності на всіх рівнях, у порівнянні зі студентами КГ, які не були залучені до формувального експерименту.

Гістограма 1

Динаміка формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в контрольній групі

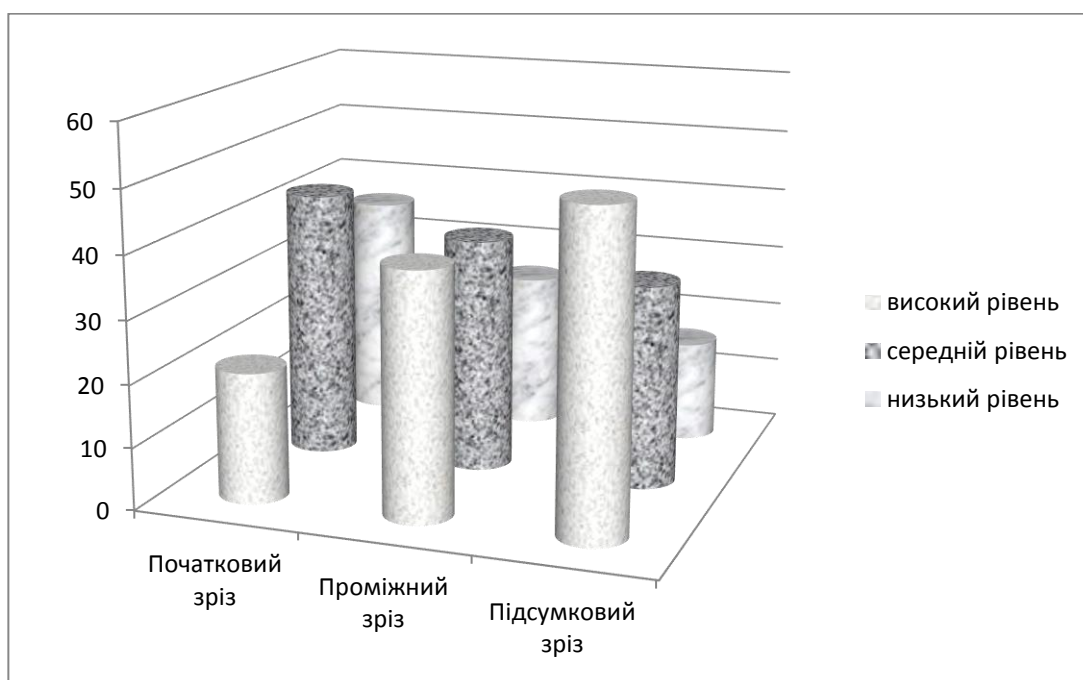

У процесі експериментального дослідження у роботі студентів ЕГ, порівняно з КГ, відбулися важливі зміни.

За даними анкетування визначилися зміни у формуванні професійно-творчих інтересів майбутніх учителів музики, відбулося розширення мистецького досвіду та набуття нових знань у процесі самостійної організації художньо-творчої діяльності, з'явилася потреба у творчому самовираженні.

Гістограма 2

Динаміка рівнів сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в експериментальній групі

Для забезпечення достовірності порівняння даних педагогічного експерименту на констатувальному етапі було здійснено розподіл студентів на ЕГ та КГ групи випадковим методом із генеральної сукупності.

Розподіл студентів за рівнями професійної готовності до художньо-творчої діяльності обох обраних груп був приблизно однаковим, що дало можливість зробити висновок про репрезентативність вибірки.

Для перевірки ефективності проведеного експериментального дослідження було використано статистичний критерій однорідності χ^2 , що

допомагає перевірити достовірність відмінностей між даними ЕГ (n=49) та КГ (n=50).

Було сформульовано нульову та альтернативну гіпотези.

Нульова гіпотеза (H_0) – це припущення про те, що в групах, які порівнюються, відсутня різниця в розподілі частот, тобто різниця даних показників не є статистично достовірною, котра засвідчує, що показники рівнів сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах у порівнюваних групах є подібними.

Для того, щоб спростувати H_0 , вирахований критерій відповідності (χ^2) повинен бути рівним або більшим табличного значення χ^2 при ймовірності H_0 $p = 5\%$ (0,05).

Альтернативна гіпотеза (H_1) полягає в тому, що різниця між дослідженими показниками є статистично достовірною, тобто показники рівнів сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах відрізняються між собою, що може свідчити про ефективність розробленої методики.

Для здійснення підрахунків за критеріями χ^2_{em} було використано такі формули:

1. Для однорідної вибірки (перевірка отриманих результатів КГ та ЕГ до та після експериментально-дослідницької роботи):

$$\chi^2_{em} = \sum_i \frac{(n_i - n_i')^2}{n_i'}$$

де n_i , n_i' – показники кожної вибірки.

2. Для неоднорідної вибірки (перевірка результатів КГ та ЕГ до та після експерименту):

$$\chi^2_{em} = N \cdot M \cdot \sum_{i=1}^{df} \frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M} \right)^2}{\frac{n_i}{N} + \frac{m_i}{M}}$$

де N , M – об'єм вибірок, n_i , m_i – показники вибірки, df (degrees of freedom) – число ступенів свободи.

Було перевірено нульову гіпотезу методом зіставлення одержаних даних до і після експерименту окремо в КГ та ЕГ.

Ступінь достовірності відмінностей результатів експерименту дослідження визначався методом порівняння даних, одержаних в КГ та ЕГ до і після формувального експерименту.

На початковому етапі статистичної перевірки поставленої гіпотези стало визначення $\chi^2_{емп}$ для КГ та ЕГ.

Результатом вимірювання $\chi^2_{емп}$ для КГ та ЕГ до експерименту визначено:

$$\chi^2_{емп} = 49 \cdot 50 \left[\frac{\left(\frac{10,3}{49} - \frac{12}{50} \right)^2}{10,3+12} + \frac{\left(\frac{21}{49} - \frac{19,3}{50} \right)^2}{21+19,3} + \frac{\left(\frac{17,7}{49} - \frac{18,7}{50} \right)^2}{17,7+18,7} \right] \approx 0,22$$

Згідно з таблицею критичних точок розподілу χ^2 з рівнем значимості 0,05 та $df=2$, знаходимо $\chi^2_{кр} (0,05; 2) = 6,0$.

Оскільки $\chi^2_{емп} = 0,22 < 6,0 = \chi^2_{кр}$, H_0 приймається на рівні значимості 0,05, а тому відсутні підстави стверджувати про неоднорідність незалежних вибірок. Оскільки відібрані для експерименту групи несуттєво відрізняються від генеральної сукупності, то можуть її репрезентувати під час формувальної частини експерименту.

Оскільки H_0 підтвердилась, можна стверджувати, що показники рівнів сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах у досліджуваних групах є подібними.

$\chi^2_{емп}$ для КГ до та після експерименту визначено таким чином:

$$\chi^2_{емп} = \frac{(12 - 13,3)^2}{13,3} + \frac{(19,3 - 20,7)^2}{20,7} + \frac{(18,7 - 16)^2}{16} \approx 0,68$$

На основі отриманих даних КГ до та після експерименту $\chi^2_{емп} = 0,68$. Згідно з таблицею критичних точок розподілу χ^2 з рівнем значимості 0,05 та числом ступенів свободи $df = n-1$ ($3-1=2$) знаходимо критичну точку $\chi^2_{кр}(0,05; 2) = 6,0$

$\chi^2_{емп} = 0,68$ – результат менший за табличний, що підтверджує нульову гіпотезу та засвідчує той факт, що традиційна методика навчання не сприяє підвищенню рівня професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах.

$\chi^2_{емп}$ для ЕГ до та після експерименту:

$$\chi^2_{емп} = \frac{(10,3 - 25)^2}{25} + \frac{(21 - 16)^2}{16} + \frac{(17,7 - 8)^2}{8} \approx 21,97$$

Оскільки $\chi^2_{емп} = 21,97 > 6,0 = \chi^2_{кр}$, одержаний результат більший за табличний критерій, H_0 заперечується, тому що вона не підтвердилась. Береться до уваги альтернативна гіпотеза про те, що показники рівнів сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах в КГ та ЕГ відрізняються між собою, що вказує про ефективність розробленої методики.

На завершальному етапі розрахунок $\chi^2_{емп}$ КГ і ЕГ проводився таким чином:

$$\chi^2_{емп} = 49 \cdot 50 \left[\frac{\left(\frac{25}{49} - \frac{13,3}{50} \right)^2}{25 + 13,3} + \frac{\left(\frac{16}{49} - \frac{20,7}{50} \right)^2}{16 + 20,7} + \frac{\left(\frac{8}{49} - \frac{16}{50} \right)^2}{8 + 16} \right] \approx 6,83$$

Згідно з таблицею критичних точок розподілу $\chi^2_{кр}(0,05; 2) = 6,0$. Оскільки $\chi^2_{емп} = 6,83 > 6,0 = \chi^2_{кр}$, H_0 заперечується, а береться до уваги H_1 (альтернативна гіпотеза), яка підтверджує, що показники рівнів сформованості професійної готовності майбутніх вчителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах в КГ і ЕГ відрізняються між собою.

Проведений аналіз даних експериментального дослідження у порівнюваних групах (КГ і ЕГ) засвідчив статистично значимі відмінності між рівнями ефективності формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах. Цей факт підтверджує ефективність запропонованої методики.

Висновки до третього розділу

Аналіз науково-педагогічних джерел досліджуваної проблеми та впровадження теоретико-практичних положень із врахуванням результатів констатувального експерименту сприяли вирішенню головної мети та завдань дослідницько-експериментальної роботи – сприяння формуванню професійної готовності майбутнього вчителя музики до здійснення художньо-творчої діяльності на основі систематичних занять із використанням творчих вправ, тренінгів, завдань з опорою на самостійну творчу діяльність студентів.

Упровадження розробленої комплексної поетапної програми формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності дало можливість отримати позитивні результати.

Формувальний експеримент проводився за трьома етапами: мотиваційно-інформаційним, творчо-процесуальним, творчо-діяльнісним. Особливістю кожного етапу стало послідовне ускладнення творчих завдань.

Перший етап полягав у формуванні позитивної мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності, інтересу до організації художньо-творчої діяльності, стійких переконань щодо доцільності участі в різних формах роботи, потреби активної творчої участі в процесі художньо-творчої діяльності шляхом проведення групового інтерв'ювання, бесід, групових дискусій, спостереження різновидів художньо-творчої діяльності, музичних вистав, використання методів активного та пасивного зацікавлення.

Метою другого етапу було формування навичок музично-виконавської, сценічно-артистичної діяльності, активізація творчого потенціалу, залучення студентів до художніх цінностей світової культури, формування рефлексивних умінь у майбутніх фахівців методом застосування творчих завдань, вправ, тренінгів та активної участі у різних формах художньо-творчої діяльності.

Третій етап полягав у розвитку професійно-творчих умінь (організаційних, комунікативних, художньо-конструктивних (навички

складання сценаріїв, режисура художньо-творчих заходів) та підпорядковувався завданням розвитку у студентів здібностей до самостійної активної художньо-творчої діяльності, формування інтересу до освоєння інтегрованих методів організації різновидів художньо-творчої діяльності в проекції на майбутню професійну роботу. Доцільним було використання інтеграції методів театралізації та музичної імпровізації, творчих проектів для закріплення сформованих знань у самостійній реалізації здобутих професійно-творчих умінь майбутнього вчителя музики, застосування методу інтроспекції для самооцінки власної творчої діяльності.

Результати експерименту зазначили ефективність упровадженої методики формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності, що доведено за допомогою педагогічних зрізів за розробленими критеріями та статистичними методами.

Список використаних джерел третього розділу

1. Василенко О. А., Сенча І. А. Математично-статистичні методи аналізу в прикладних дослідженнях: навчальний посібник. Одеса, 2012. С. 72-78.
2. Баскаков А. Я., Туленков Н. В. Методология научного исследования : учеб. пособие. Киев : МАУП, 2002. 216 с.
3. Бахрушин В. Методи аналізу даних : навчальний посібник. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2011. 269 с.
4. Гаврилюк О.А. Методика організації художньо-творчої діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва : методичний посібник. Вінниця : ТОВ «Друк», 2016. 120 с.
5. Гаврилюк О. А. Особливості сценарної роботи у процесі підготовки художньо-творчого заходу. *Актуальні проблеми музичної освіти та виховання* : матеріали регіон. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, квітень 2017 р.). Вінниця : ФОП Тарнашинський О. В., 2017. С. 21–24.
6. Гаврилюк О. А. Формування артистизму у майбутніх вчителів музичного мистецтва в процесі художньої творчої діяльності. *Сучасні тенденції розвитку науки* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15-16 березня 2017 р.). Київ : МЦНД, 2017. С. 49–51.
7. Гаврилюк О. А. Шляхи оптимізації процесу художньої творчої діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Inovatívny výskum v oblasti vzdelávania a sociálnej práce* : materiály medzinárodná vedecko-praktická konferencia. (Sládkovičovo, 10-11 marca 2017). Sládkovičovo, Slovenská Republika, 2017. С. 107-109.
8. Гаврилюк О. А. Features of preparation artistic and creative activities by pedagogical college students. *Педагогические инновации* : материалы междунар. науч.-практ. конф. (г. Витебск, 17 мая 2017 г.). Витебск : ВГУ им. П. М. Машерова, 2017. С. 53–57.

9. Демківський А. В., Безус П. І. Основи методології наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Академія муніципального управління, 2012. 276 с.
10. Кловак Г. Т. Основи педагогічних досліджень : навч. посібник. Чернігів: Чернігівський державний центр науково-технічної і економічної інформації, 2003. 260 с.
11. Ковальчук Л. О. Методологія науково-педагогічних досліджень : методичні матеріали. Львів, 2017. 19 с.
12. Кузь В. Г. Організація педагогічного дослідження : посібник. Київ : Знання України, 2006. 48 с.
13. Максименко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. Київ : Укрвузполіграф, 1990. 239 с.
14. Тверезовська Н. Т., Сидоренко В. К. Методологія педагогічного дослідження : навч. посібник. Київ : Центр учб. л-ри, 2013. 439 с.
15. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. Київ: Знання, 2006. 307 с.

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу наукової літератури здійснено теоретичне обґрунтування проблеми формування професійної готовності майбутніх учителів музики в педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності та визначено сутність основних понять.

Теоретичний аналіз проблеми формування готовності майбутніх учителів музики дозволив визначити сутність основних понять: «творча діяльність», «художня діяльність», «художня творчість», «готовність до діяльності», «професійна готовність». Згідно з поставленими вимогами до майбутнього вчителя музики, художньо-творча діяльність є процесом, у якому домінують елементи творчої самореалізації особистості, практичне спрямування на інтеграцію знань, умінь і навичок як необхідних передумов особистісного та професійного становлення фахівця.

Визначено, що формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до художньо-творчої діяльності передбачає інтеграцію різних видів мистецтва та системи знань і умінь, здобутих у процесі навчання. До різновидів художньо-творчої діяльності віднесено: сприйняття художніх творів за допомогою різноманітних засобів художньої комунікації, у відвідуванні закладів культури і мистецтв; сприйняття творів мистецтва як ціннісно-орієнтаційної діяльності, спрямованої на оцінку, обмін враженнями, обговоренням, виробленням власного ставлення до різних творів і видів мистецтва; дозвілля, що спрямоване на набуття художніх навичок та розвиток художньо-творчих здібностей і можливостей; практична художньо-творча аматорська діяльність, що характеризується створенням мистецьких творів.

Професійна готовність майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності визначена у дослідженні як інтегрована властивість особистості, що включає комплекс професійно-творчих знань, умінь, навичок (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних), якостей особистості (ініціативність, креативність) та

досвіду їх застосування у практичній педагогічній діяльності з репрезентацією власних художньо-педагогічних здобутків.

2. Визначено основні *компоненти/критерії* формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності: мотиваційно-пізнавальний, творчо-діяльнісний, операційно-технологічний, що забезпечують ефективність набуття відповідних знань, умінь і навичок, підвищення професійного рівня, розвиток індивідуальних творчих здібностей студентів та сприяння активізації творчого процесу, набуття самостійного художнього стилю організації діяльності. До показників мотиваційно-пізнавального критерію було віднесено: наявність мотивації до творчого самовдосконалення та саморозвитку, належний рівень знань з основ художньо-творчої діяльності (мистецька освіченість), ініціатива в самостійній організації діяльності, потреба в активній творчій діяльності, зацікавлення художньо-творчим процесом; творчо-діяльнісний критерій включав такі показники: наявність художньо-інтерпретаторських умінь, активна участь у конкурсних програмах, створення власних мистецьких творів, наявність сценічно-артистичних навичок, самостійна творча діяльність; до показників операційно-технологічного критерію було віднесено: здатність до генерування творчих ідей, володіння навичками організації концертних програм, досвід режисерської роботи у постановках сценічних мініатюр, володіння сценарною майстерністю, наявність уміння проектувати художньо-творчу діяльність.

3. Розроблено та впроваджено в освітній процес педагогічних коледжів методику реалізації педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності, розроблено методичний посібник «Методика організації художньо-творчої діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва». Матеріали дослідження можуть використовуватись у практичній роботі викладачів музичних дисциплін і керівників творчих колективів.

4. У процесі формувального етапу дослідження було обґрунтовано та експериментально перевірено поетапну методику реалізації педагогічних умов формування професійної готовності студентів педагогічного коледжу до художньо-творчої діяльності (формування мотиваційної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності; оволодіння студентами професійно-творчими вміннями та навичками шляхом залучення до активної творчої діяльності; спрямування студентів до здійснення самостійних художньо-творчих проєктів). Розроблено модель формування професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності.

У результаті дослідно-експериментальної роботи було виявлено суттєву позитивну динаміку показників сформованості професійної готовності майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності у студентів експериментальної групи; студенти ЕГ відрізнялися від КГ високим рівнем творчої активності, вмінням оригінально створювати сценарії та самостійно проєктувати художньо-творчі заходи, інтерпретувати музичні та художні твори, створювати дитячі пісні, добирати форми та методи роботи відповідно до поставлених завдань.

Здійснене дослідження, звісно, не претендує на повне вирішення означеної проблеми. Подальшої уваги потребує глибоке дослідження критеріїв, форм, методів діагностики ефективності художньо-творчої діяльності та визначення її впливу на рівень розвитку творчих та індивідуальних якостей особисті майбутнього вчителя музики. Предметом подальших досліджень можуть стати пошуки нових форм організації художньо-творчої діяльності майбутніх учителів музики в педагогічних коледжах.

ДОДАТКИ

Додаток А

Тест на виявлення ставлення майбутнього вчителя музики до виконавської діяльності (за В. Петрушиним, модифіковано автором)

Інструкція: респондентам пропонується оцінити тридцять тверджень, відповідями «так» або «ні». Якщо відповідь співпадає з тією, яка визначена у ключі, респондент отримує 1 бал, якщо відповідь не співпадає – 0 балів. У сумі кількість балів покаже рівень ставлення майбутніх учителів музики до виконавської діяльності, їх ініціативності та готовності до художньо-творчої діяльності.

1. Я запізнююся на заняття частіше за інших.
2. Займаючись самостійно, я відволікаюся менше, ніж інші.
3. На педагогічній практиці в загальноосвітньому закладі я частіше демонструю музичні твори в записі, а не у власному виконанні.
4. Виконуючи музичний твір публічно, я думаю про те, щоб все швидше закінчилося.
5. Я надаю перевагу готовому трактуванню виконання, пропонованому викладачем, не прагнучи сформулювати свої знання про музичний твір та внести до аналізу щось своє.
6. Я пропускаю індивідуальні заняття без поважних причин частіше за інших.
7. Я намагаюся не грати на концерті частіше за інших.
8. На заняття з індивідуальних дисциплін я приходжу непідготовленим частіше за інших.
9. Я працюю над музичними творами нерегулярно, несистематично.
10. Я намагаюся виступати протягом семестру лише декілька разів, обов'язкових за програмою (контрольні заняття, заліки, екзамени).
11. Зазвичай я забуваю про зауваження викладачів щодо особливостей виконання музичного твору та згадую про це в останній момент.
12. Мені подобається більша частина творів навчальної програми.
13. Мені подобається саме процес виконання твору на сцені перед аудиторією.
14. У порівнянні з іншими я багато працюю самостійно.
15. Я виступаю на концертах частіше за інших.
16. Мені буває нудно на більшості індивідуальних занять.
17. Виконуючи твір, я зазвичай думаю про те, які враження я створюю для глядачів.
18. Я менше хвилююся з приводу своєї майбутньої професії, ніж інші.
19. У колі друзів я майже не обговорюю свій майбутній виступ.
20. Якби була можливість, я взагалі відмовився б від виконання творів перед слухацькою аудиторією.
21. Я читаю книги про відомих композиторів, виконавців, діячів мистецтва та слухаю музичні записи частіше за інших.

22. Я сприймаю майбутню професію як одну з можливостей частіше виконувати музичні твори перед глядачами різного віку.

23. Я шукаю будь-який привід, аби виконати музичний твір перед глядачами.

24. Мені подобається ретельно працювати над музичним твором.

25. Зазвичай я намагаюся вивчити додаткові музичні твори, окрім заданих програмою.

26. Зазвичай я виступаю на сцені один раз на семестр.

27. Я виконую твори на концертах лише за вимогою викладача.

28. Я вважаю, що під час виконання твору на концерті не потрібно надто викладатися.

29. На уроках музики та позаурочних заняттях під час педагогічної практики я люблю влаштовувати прослуховування музичних творів у власному виконанні.

30. Мене ніколи не потрібно просити виступити під час певного заходу.

Ключ:

1	ні	4	ні	7	ні	10	ні	13	так	16	ні	19	ні	22	так	25	так	28	ні
2	так	5	ні	8	ні	11	ні	14	так	17	ні	20	ні	23	так	26	ні	29	так
3	ні	6	ні	9	ні	12	так	15	так	18	ні	21	так	24	так	27	ні	30	так

Оцінка результатів:

10-14 балів – низький рівень;

15-20 – середній;

21-30 – високий.

Література: Петрушин В.И. Музыкальная психология: учебное пособие для вузов / В.И. Петрушин. – М. : Академический Проект; Трикста, 2008. – 400 с.

Дякуємо за співпрацю!

Додаток Б

Анкета

Просимо відповісти на запитання щодо самооцінки вашої професійної готовності до здійснення художньо-творчої діяльності

1. Чи є ви учасником хорового, інструментального або інших колективів художньої самодіяльності?
 - 1) Так;
 - 2) Ні.
2. Чи виступали ви як виконавець-соліст вокального, інструментального або інших жанрів мистецтва?
 - 1) Так;
 - 2) Ні.
3. Чи брали участь у конкурсних програмах?
 - 1) Так;
 - 2) Ні.
4. Чи відвідуєте ви художньо-творчі заходи за власним бажанням?
 - 1) Так;
 - 2) Інколи;
 - 3) Ні.
5. Чи випробовували себе у ролі ведучого?
 - 1) Так;
 - 2) Ні.
6. Чи були актором театралізованої вистави?
 - 1) Так;
 - 2) Ні.
7. Чи намагалися ви писати сценарії до різновидів художньо-творчих заходів?
 - 1) Так;
 - 2) Частково;
 - 3) Ні.
8. Чи маєте досвід роботи режисера у постановці сценічних мініатюр?
 - 1) Так;
 - 2) Частково;
 - 3) Ні.
9. Чи з ініціативою виконуєте творчі завдання у різних видах художньо-творчої діяльності?
 - 1) Так;
 - 2) Інколи;
 - 3) Ні.
10. Чи створюєте власні твори (пісні, музичні композиції, вірші або твори інших видів мистецтв)?
 - 1) Так;
 - 2) Ні.
11. Чи вмієте інтерпретувати музичні чи художні твори?

- 1) Так;
 - 2) Намагаюся;
 - 3) Ні.
12. Чи інсценізували ви пісні дитячого репертуару?
- 1) Так;
 - 2) Ні.
13. Чи створюєте творчі ігри для школярів?
- 1) Так;
 - 2) Намагаюся;
 - 3) Ні.
14. Чи імпровізуєте у проблемних ситуаціях під час проведення уроків музичного мистецтва або позакласних занять на педагогічній практиці?
- 1) Так;
 - 2) Інколи;
 - 3) Ні.
15. Чи здійснюєте ви самоаналіз проведеного уроку музики або концертного виступу?
- 1) Так;
 - 2) Інколи;
 - 3) Ні.
16. Чи займаєтеся самостійною творчо-пізнавальною діяльністю поза навчанням (вивчаєте не програмові твори мистецтва)?
- 1) Так;
 - 2) Інколи;
 - 3) Ні.

Додаток В**Опитувальник**

**для викладачів музичних дисциплін та керівників гуртків
художньої самодіяльності**

Дайте, будь ласка, відповіді на запитання для визначення загального стану професійної готовності майбутніх учителів музики до здійснення художньо-творчої діяльності в педагогічному коледжі

1. Прізвище, ім'я, по батькові.
2. У якому вищому навчальному закладі Ви працюєте?
3. Чи часто Вам доводиться організовувати та проводити різновиди художньо-творчих заходів зі студентами?
4. Чи повною мірою навчально-методичне забезпечення відповідає вимогам та змісту організації процесу професійної підготовки майбутніх учителів музики для здійснення художньо-творчої діяльності?
5. З якими труднощами найчастіше стикаєтеся під час підготовки студентів до активної участі у художньо-творчих заходах?
6. Чи залучаєте Ви студентів до створення сценаріїв художньо-творчого заходу та до процесу його підготовки?
7. Чи можуть випускники музично-педагогічного відділення самостійно організовувати художньо-творчу діяльність (підготувати та провести художньо-творчий захід) зі школярами на високому професійному рівні, використовуючи художні засоби виразності різних видів мистецтв?
8. Які Ви бачите шляхи удосконалення підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до самостійного здійснення художньо-творчої діяльності в педагогічному коледжі, а в майбутньому – в загальноосвітніх закладах зі школярами?

Дякуємо за співпрацю!

Анкета

Дата _____
 Студента _____ групи
 Відділення _____

Перший блок запитань:

1. Опишіть, що, на вашу думку, означає поняття «художньо-творча діяльність майбутнього вчителя музики»?
2. Які види художньо-творчої діяльності вам найбільше подобаються?
3. Які художньо-творчі заходи в коледжі чи в міських закладах культури і мистецтва ви відвідуєте?
4. Чи відчуваєте ви потребу брати активну участь у художньо-творчій діяльності?
5. Що спонукає вас до участі в художньо-творчих заходах? Оберіть необхідне:
 - 1) порада, рекомендація викладачів або батьків взяти участь в даному процесі;
 - 2) бажання реалізувати власний творчий потенціал;
 - 3) безпосереднє виконання вимог старших наставників;
 - 4) можливість самоствердитися в студентському колективі.
- 5) Ваша відповідь: _____
6. Хто з діячів мистецтва вам відомий та найбільше подобається?
 - 1) художній керівник хорового колективу _____
 - 2) композитор _____
 - 3) музикант-виконавець _____
 - 4) співак _____

Другий блок запитань:

1. Чи брали ви активну участь у художньо-творчих заходах як ведучий або сольний виконавець? Назвіть, які найбільше запам'яталися?
2. Чи мали ви можливість брати участь у конкурсних програмах із власної ініціативи?
3. Чи створюєте ви власні мистецькі твори і які саме? Чи репрезентували Ви їх публіці?
4. Чи брали ви участь у постановках фрагментів музичних вистав?
5. Чи працюєте ви самостійно над творами мистецтва (не за програмою) для майбутньої репрезентації?
6. Які професійно-творчі здібності ви прагнете розкрити або удосконалити у процесі художньо-творчої діяльності?

Третій блок запитань:

1. Чи пропонували ви власні оригінальні ідеї щодо теми та форми проведення художньо-творчого заходу для учнів загальноосвітніх закладів під час проходження педагогічної практики? Які саме?

2. Чи маєте ви досвід організації концертних програм? Яку саме роботу ви виконували?

3. Чи займалися ви режисурою сценічних театралізованих мініатюр (інсценізацією, постановкою фрагментів дитячих вистав, у тому числі – музичних або лялькових)?

4. Чи намагалися ви написати оригінальний сценарій до будь-якого художньо-творчого заходу?

5. Вам поставлене завдання організувати та провести художньо-творчий захід для учнів загальноосвітнього закладу. Який алгоритм дій Ви оберете? Позначити черговість дій цифрами від 1 до 16:

1. Написання сценарію _____
 2. Визначення часових меж заходу _____
 3. Вибір реквізиту _____
 4. Вибір номерів _____
 5. Організація глядацької аудиторії _____
 6. Обрання теми заходу _____
 7. Організація номерів _____
 8. Співпраця з керівниками гуртків, учителями з метою підготовки художніх номерів _____
 9. Розподіл ролей учасників _____
 10. Обрання місця проведення _____
 11. Проведення роботи з ведучими _____
 12. Визначення мети заходу _____
 13. Визначення вікового складу глядацької аудиторії _____
 14. Аналіз заходу _____
 15. Проведення репетицій _____
 16. Підготовка учасників до виступу _____
6. Чому важливо, на Вашу думку, оволодіти майстерністю організації будь-якого виду художньо-творчої діяльності?

Дякуємо за співпрацю!

Додаток Е

**Схема аналізу художньо-творчого заходу
(за Ю. Самсоновим, модифіковано автором)**

Пам'ятка: головними аспектами аналізу художньо-творчого заходу є: аналіз художньо-творчої діяльності вчителя музики та школярів; обґрунтованість застосовуваних форм і методів для творчого розвитку особистості; реалізація поставленої мети.

1. Тема та мета художньо-творчого заходу, ким організовано. Вік учнів (клас). Місце проведення.

2. Завдання художньо-творчого заходу, його відповідність віковим особливостям та рівню культури школярів. Вірогідність сприйняття цих завдань виконавцями та глядачами.

3. Які технічні засоби застосовуються для посилення естетичного та виховного впливу?

4. Програма художньо-творчого заходу, його структура (початок, кульмінація, завершення).

5. Своєрідність художньо-творчого заходу (традиційність, обрядовість, репродукування творів національної культури, святковість, урочистість).

6. Особливість організації художньо-творчого заходу:

- оптимальний підбір фактів і явищ різних жанрів та видів мистецтва, що забезпечують тематичне навантаження заходу (прослуховування музики, демонстрування творів образотворчого мистецтва, танців, використання елементів інших видів мистецтва);

- визначення кількості мистецьких творів відповідно до особливостей сприйняття дітьми даного віку;

- підбір учителем творчих форм та методів роботи для застосування у заході;

- відповідність творів мистецтва естетичному, культурному рівню розвитку учнів;

- наявність умов для творчої самореалізації школярів у різних видах та жанрах художньо-творчої діяльності.

- відповідність музики та слова (пісня), музики та рухів (танець), розкриття змісту музичних і художніх образів (інтерпретація).

7. Чи відбувалось мотиваційне підживлення під час проведення дійства?

8. Спрямування на розвиток інтелектуальних, художньо-естетичних та творчих здібностей учнів.

9. Чи виконує художньо-творчий захід пізнавально-інформативну функцію?

10. Співвідношення кількості виконавців із кількістю глядачів.

11. Емоційний стан школярів на початку та в кінці заходу.

12. Чи було досягнуто мети художньо-творчого заходу?

Дякуємо за співпрацю!

Схема аналізу дитячої опери (з методичними поясненнями)

Інструкція: важливим аспектом роботи є вибір матеріалу за такими критеріями: високий естетичний рівень, глибокий зміст та ідейність твору, жанрова виразність. Основною метою у роботі вчителя музики є надати можливості дітям засвоювати основні музичні поняття та навички в процесі підготовки опери.

1. На основі яких музичних жанрів побудована дитяча опера? (Сценарій дитячої опери завжди опирається на чергуванні основних музичних жанрів – пісні, танцю, маршу; також варто пам'ятати, що музика, а не текст є головним виражальним елементом передачі емоційних відчуттів героїв та загального характеру сценічного дійства в цілому);

2. Яке ладове забарвлення твору? (Використання мажору, мінору, перемінності. Тональний план частіше вибудовується в тонічно-субдомінантовому (T-S), тонічно-домінантовому (T-D) співвідношеннях);

3. Яка кількість хорових номерів в опері, їх форма, діапазон та теситура? (Найбільше типовими для хорів дитячої опери є прості двох-трьох-частинні, куплетні форми, що характеризуються чіткістю, ясністю та простотою, а також мелодійністю та вокальністю, що досягається зручністю діапазону та теситури);

4. Характеристика мелодичної лінії дитячої опери (вокальність мелодії досягається зручністю вимовлення тексту, що зумовлюється великою кількістю голосних, а також поступневим ходом та плавністю руху мелодичної лінії);

5. Особливості гармонічної структури твору (гармонічна структура повинна будуватися на використанні тризвуків основних ступенів ладу та їх обернень);

6. Метро-ритмічна структура (використання простих розмірів та нескладного ритму характеризує метро-ритмічну структуру музики дитячих опер загалом);

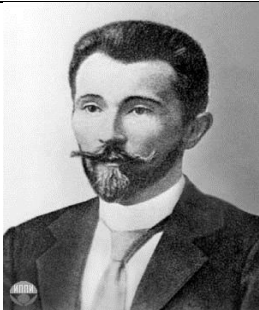
7. Які засоби виразності використані в опері? (Образна виразність та чітка музична визначеність характеристик, пісенність вокальних партій, яка легко сприймається та засвоюється, яскравий характер і світле світосприйняття визначає специфіку дитячих опер).

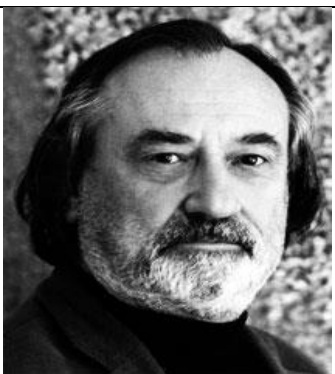
Дякуємо за співпрацю!

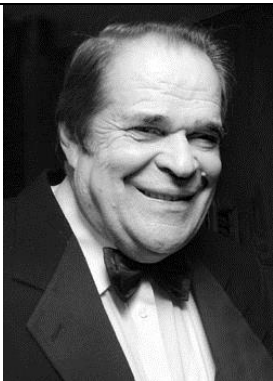
Додаток 3

**Творчо-пізнавальна вправа «Мистецьке тестування»
(за Т. Грінченко, модифіковано автором)
(варіант)**

Інструкція: картки подаються окремо для того, щоб студенти знайшли відповідність. Обов'язкова зміна завдань на кожному занятті.

Митці	Імена	Національність	Епоха	Галузь мистецтва (напрямок, жанр)
	Володимир Шейко	Україна	XXI ст.	Диригент
	Євгенія Мірошниченко	Україна	XX ст.	Оперна співачка
	Мікеланджело Буонаротті	Італія	Відродження	Скульптор, художник, архітектор, поет, інженер
	Володимир Михайлович Гнатюк	Україна	XIX-XX ст.	Фольклорист

	Фрідерік Шопен	Польща	XIX ст.	Композитор, піаніст
	Гюстав Ейфель	Франція	XIX-XX ст.	Архітектор
	Богдан Сильвестрович Ступка	Україна	XX-XXI ст.	Актор театру і кіно
	Апеллес	Македонія	Епоха Античності	Художник
	Жорж Бізе	Франція	Епоха Романтизму	Композитор, диригент, піаніст

	Лучано Паваротті	Італія	XX-XXI століття	Оперний співак
	Олексій Літвінов	Україна	XX-XXI століття	Хореограф
	Лесь Курбас	УРСР	XIX-XX століття	Актор, режисер театру і кіно
	Майкл Наймен	Англія	XX-XXI століття	Композитор- мінімаліст, музичний критик і теоретик
	Анатолій Тимофійович Авдієвський	Україна	XX-XXI століття	Хоровий диригент, композитор, педагог

	Арканджело Карелі	Італія	XVII-XVIII століття	Композитор, скрипаль, засновник італійської скрипкової школи
	Наталія Ужвій	УСРСР	XX століття	Актриса театру і кіно
	Едуард Брилін	Україна	XX-XXI століття	Композитор, піаніст, вчений
	Андреа Бочеллі	Італія	XX-XXI століття	Співак, виконавець класичної і популярної музики

	Серж Лифар	Україна	XX століття	Балетний танцівник, хореограф
	Роман Григорович Віктюк	Україна, Росія	XX-XXI століття	Театральний режисер

Дякуємо за співпрацю!

Додаток К

План аналізу класичних творів у сучасній обробці

1. Відомості про автора обробки.
2. Рік та місце створення твору та його обробки (інтерпретації).
3. Музичний образ твору (змістова лінія).
4. Музичний жанр та стиль твору.
5. Тривалість композиції (класичні твори, як правило, мають декілька частин, у сучасних обробках можуть використовуватися тільки певні частини або ж уривки).
6. Які музичні інструменти використані в композиції?
7. Темпо-ритмічні особливості оригіналу та обробки
8. Принцип мелодичного та гармонічного розвитку, його зміни.
9. Які засоби музичної виразності використані в музичному творі?
(Для оригіналу класичного твору характерні – спокій, мрійливість, вдумливість, гармонія, переживання, для обробки – динаміка, ритм, спецефекти, танцювальність).
10. Особистісне ставлення до обробки (інтерпретації) твору.

Орієнтовний список творів

№	Автор	Оригінальний музичний твір	Обробки, інтерпретації
1	Антоніо Вівальді	Цикл із чотирьох скрипкових концертів «Пори року»	1. А. П'яцолла Цикл із чотирьох танго «Времена года в Буэнос-Айресе»; 2. Дж. Ямп'єрі «The Four Seasons» в жанрі симфонік-метал; 3. Мо Кофман, джазовий альбом «Пори року»; 4. Японський колектив «Aura» , «Пори року» у виконанні a`capella; 5. Симфо-рок група «Trans-Siberian Orchestra», «Dreams of Fireflies (On A Christmas Night)» («Січень») 6. Ванесса Мей («Гроза»), скрипковий техно-акустичний ф'южн
2	Йоган Бах	Токата і фуга d-moll	1. П. Мориа, оркестр, «Токата и фуга d-moll». 2. І. Мальмстін «Фуга» 3. Горлиця-АРТ «Bach v Nirvane» 4. І. Мальмстин, рок-версія (гітара) 5. Jacques Loussier

		«Жарт» (Скерцо з оркестрової сюїти №2)	1. Квартет «Чорний квадрат», «Жарт» 2. Sebiwka Mirzeyeva «Жарт», джазова обробка, фортепіано 3. Н. Літвінов 4. О. Переверзев, соло на сопілці
		«Аве-Мария» (Й. Бах – Ш. Гуно) Концерт d-moll	Р. Клайдерман А. Марчелло
3	Ніколо Паганіні	Капріс №24	В. Зінчук, стиль техно (гітара)
4	Антонін Дворжак	Гумореска	Арт Татум, джазова обробка (фортепіано)
5	Ян Сібеліус	Сумний вальс	У. Шортер, джазова обробка (саксофон)
6	Олександр Бородін	«Половецькі танці», 2 дія опери «Князь Ігор»	1. Р. Клайдерман 2. Група «Niobeth», «Polovtsian Dances» 3. Група «Арія», «На крильях ветра» 4. Warren G, «The Rhapsody Overture» 5. Сиро Сагису
7	Фрідерік Шопен	Ноктюрн №1 Вальс- хвилинка	Жак Лус'є, джазова обробка О. Цицero, джазова обробка
8	Вольфганг Амадей Моцарт	Симфонія № 40	1. Morganbong Band 2. Ансамбль вокалістів «The Swingle Singers» 3. Ентоні Вентура 4. Вальдо де Лос Ріос 5. Ніколас де Анжеліс
9	Едвард Гріг	Сюїта «Пер Гюнт»	1. Метал-група «Apocalyptic» 2. Рок-група «The Who» 3. Хард-рок група «Rainbow»
10	Петро Чайковський	Балет «Лускунчик»	С. Джонер, кубинський стиль
11	Микола Леонтович	«Щедрик»	1. Гурт «Воплі Водоплясова», етно-рок 2. Гурт «Pentatonix», а`capella 3. Гурт «Straight No Chaser», а`capella 4. Гурт «ROCK-N», рок-версія 5. Б. Бредфорд, хорова та оркестрова обробка 6. Гурт «Trans-Siberian Orchestra», епік-рок 7. Гурт «ThePianoGuys», інструментальна версія

Дякуємо за співпрацю!

Фотогалерея постановок фрагментів дитячих опер

Фрагмент дитячої
опери
М. Лисенка
«Коза-Дереза» у
виконанні
студентів
експериментальної
групи музично-
педагогічного
відділення ВГПК

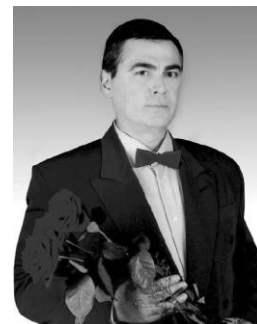
Постановка музичної казки
Едуарда Бриліна «Пригоди
Барвінка та Ромашки»
студентами музично-
педагогічного відділення
ВГПІК

**Сценарій художньо-творчого заходу:
Творча зустріч з Едуардом Бриліним
«Через пісню життя відчуваю»**

Ведучий І: У кожної людини є своє призначення у житті, своя місія, з якою вона приходить у цей світ. Такі люди живуть яскраво, залишаючи після себе надзвичайно великий спадок, який ще довго житиме у віках.

Ведучий ІІ: Серед талановитих вінничан впізнаємо образ професійного композитора, ім'я якого викарбуване сторінках вітчизняної енциклопедії «Наукова еліта України», кандидата педагогічних наук, доцента, українського педагога, митця, професійного композитора – Едуарда Борисовича Бриліна. Привітаймо його щиро оплесками!

Ведучий І: Едуард Борисович Брилін народився у нашому мальовничому місті Вінниці у сім'ї відомих українських музикантів та науковців Валентини Людвігівни та Бориса Андрійовича Бриліних, а тому саме батькам завдячує своїми успіхами у мистецтві. З раннього дитинства музика, як еталон, супроводжує композитора, створюючи міцний фундамент у подальшому творчому зростанні.

Ведучий ІІ: Писати музику Едуард Брилін почав з 9 років. Закінчив з відзнакою музичне училище імені Миколи Дмитровича Леонтовича. Згодом закінчив Київську державну консерваторію імені Петра Ілліча Чайковського по класу композиції. Навчався у народного артиста, відомого композитора, професора Андрія Яковича Штогаренка, який, будучи класиком сучасної української музики, відіграв значну роль у професійному становленні Едуарда Бриліна. Як зазначає сам композитор, йому пощастило з учителем, який став його мудрим наставником, повівши у високий світ творення музики. Він, як ніхто, побачив у юному талановитому вінничанинові великий дар відчувати і віддавати людям своє мистецтво та прагнення до того, щоб професіоналізм у країні став справжнім, щоб рідний народ відчував себе частиною своєї національної культури.

Ведучий І: Захистивши кандидатську дисертацію у Київському національному університеті культури і мистецтв, Едуард Борисович залишився там працювати на посаді доцента, а згодом був переведений на посаду професора кафедри інструментальної музики, а згодом – доцентом

кафедри мистецької підготовки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського та є яскравим представником сучасної плеяди митців ХХІ століття, який вражає слухачів кожним своїм твором із притаманними тільки йому живими музичними інтонаціями, що несуть у собі тонкі відтінки стану людської душі.

Ведучий II: До вашої уваги пісня Едуарда Бриліна на слова Миколи Парфьонова «Стежина юні» у виконанні нашого викладача, лауреата Міжнародного фестивалю-конкурсу у номінації «вокальне мистецтво» «Переяславський дивограй» Йосипа Машталяра. Концертмейстер Світлана Федорівна Федорчук.

Звучить пісня «Стежина юні»

Ведучий I: Особливими рисами композиторського стилю Едуарда Борисовича Бриліна є стійка опора на професійні здобутки національної української композиторської школи та фольклор. Органічне поєднання народнопісенних інтонацій із сучасними засобами музичної мови створює оригінальну авторську манеру музичного письма.

Ведучий II: У період творчої праці в Київському національному університеті культури і мистецтв Едуард Брилін познайомився зі світилами національної культури, відомими митцями Віктором Шпортюком, Олександром Кравченком, Борисом Олійником, з творчими колективами «Тріо бандуристів» та «Благовіст».

Ведучий I: Композитор дуже прискіпливий до поезії, оскільки вважає, що вона повинна лягати до серця – лише тоді створиться пісня. Оригінальна авторська манера музичного письма Едуарда Бриліна полягає у поєднанні народнопісенних інтонацій із сучасними засобами музичної мови.

Ведучий II: «Пісня». Слова Юрія Афанасьєва, музика Едуарда Бриліна. Виконує викладач коледжу Альбіна Мазур, концертмейстер Оксана Гаврилюк.

Звучить твір «Пісня»

Ведучий I: Сьогодні Едуард Борисович активно займається навчально-виховною, науково-дослідною та творчою діяльністю. Загальна кількість його друкованих наукових праць складає більше 30 публікацій, серед яких навчально-методичний посібник «Акомпанемент та імпровізація», більше 20 наукових статей у провідних фахових виданнях; низка методичних рекомендацій, виступи на міжнародних, всеукраїнських, регіональних конференціях, створені навчально-репертуарні посібники «Збірник пісень для школярів», «Оленка-маленька» «Вокальні твори для голосу у супроводі фортепіано», «Сонячне намисто», «Через пісню життя відчуваю» та багато інших.

Ведучий II: Едуард Брилін має визначний творчий доробок, що складається з видань багатьох вокальних та інструментальних творів, виконуючи які, виконавці стають лауреатами всеукраїнських і міжнародних конкурсів, олімпіад, музичних фестивалів не лише в Україні, а й у Росії, Білорусі, Болгарії, Канаді, Італії, Польщі, а також володарями численних відзнак, грамот і премій.

Ведучий I: Багато творів стали для нас улюбленими, адже музика Едуарда Бриліна характеризується неповторним зворушливим мелодизмом, вишуканою гармонійною основою, глибокою змістовністю поетичних текстів, органічністю поєднання мелодій з настроєм поетичних образів. Це

ліричні, веселі, гумористичні твори. Така особливість дає змогу школярам оволодівати елементарними навичками сольного та ансамблевого співу, до того ж, передбачають можливість акторського перевтілення, елементів вокальної декламації, мелодичних речитативів.

Ведучий II: Ось іще один цікавий твір Едуарда Борисовича, написаний у творчій співпраці з автором віршів Світланою Касьяненко у виконанні Народного аматорського ансамблю «Веселка», художній керівник Володимир Ковальчук.

Звучить пісня «Марічкина сонілка»

Ведучий I: Серед досягнень нашого талановитого земляка можна відзначити його творчу співпрацю з народним артистом України Віктором Шпортьком.

Ведучий II: Про їхні творчі здобутки свідчать світлини з матеріалів преси. Так, у 2007 році відбувся Міжнародний фестиваль «Шлягер року-2007», де пісня Едуарда Бриліна «Як я люблю тебе» на слова Дмитра Луценка у виконанні народного артиста України Віктора Шпортька здобула перемогу. Послухаймо ж цю композицію, пам'ять про Віктора Шпортька.

***Аудіозапис пісні «Як я люблю тебе»
у виконанні Віктора Шпортька***

Ведучий I: Ось як співак висловлював свої почуття від творчої співпраці з нашим композитором: *“Я надзвичайно радий, що першим торкнувся пісенного матеріалу Едуарда Бриліна – глибокого, вдумливого, тонкого музиканта... Кожна його пісня стала для мене своєрідним відкриттям його як талановитого музиканта, що надзвичайно вимогливо ставиться не тільки до власної музики, а й до творчості поетів, з якими він співпрацює. Скільки разів були перероблені клавіри деяких пісень, над якими особливо захоплено працював композитор! Можливо, саме в цьому і відчувається справжній професіоналізм!... Едуард Брилін є одним із найяскравіших творців пісні, котра сьогодні вже потужніше звучить як в Україні, так і за кордоном...”*

Ведучий II: Едуард Борисович створив музичну збірку «Співає Віктор Шпортько», що є свідченням творчої співпраці з народним артистом. Сьогодні ми знову маємо можливість насолодитися цими піснями здобутками. «У себе повір», слова Юрія Тітова, музика Едуарда Бриліна, виконує Владислав Казьмірук, концертмейстер Альбіна Мазур (виконує)

***Виступ Владислава Казьмірука
«У себе повір»***

Ведучий I: У творчому доробку композитора – твори для симфонічного оркестру, камерних ансамблів і навіть сольних інструментів, концерт для фортепіано з оркестром, композиції

для різних оркестрових складів, п'єси для камерних ансамблів і сольних інструментів. Композитором видано збірники «Юному віртуозу», «Грай, бандуро, грай», «Альбом скрипаля».

Ведучий II: Визначним творчим доробком Едуарда Борисовича є низка інструментальних творів, які неодноразово посідали призові місця на міжнародних конкурсах. Про творчі здобутки композитора свідчать статті зарубіжних газет та журналів.

Ведучий I: «Щедрик». Виконують Наталія Твердохліб та Вікторія Здрілюк

Виконується твір «Щедрик»

Ведучий II: До вашої уваги твір Е.Бриліна «Інтермецо» у виконанні студентки Аліни Котик.

Звучить твір «Інтермецо»

Ведучий I: Творчість нашого земляка, який радує багатьох мелодійністю і талантом творення пісень, просто-таки вражає. Адже мистецтво, яке віддає він людям, і звеличує, і славить великий український рід.

Ведучий II: До вашої уваги пісня у виконанні викладача, заслуженого діяча культури Володимира Ковальчука, «Козацька родина». Музика Едуарда Бриліна, концертмейстер Наталія Твердохліб.

Виконується пісня «Козацька родина»

Ведучий I: Музика Едуарда Борисовича Бриліна контрастна і незвична та спонукає до творчості, і немає сумніву в тому, що серце вінничанина належить і дітям. Тут аж ніяк не можна обійтися без головного: створити такий твір може лише митець, котрий розуміє дитяче світосприйняття і досконало знає природні, вокально-технічні можливості дитячих голосів.

Ведучий II: До вашої уваги фрагмент відео музичної вистави Едуарда Бриліна «Бджілка-трудівниця» на слова Світлани Касьяненко у виконанні Народного художнього колективу, вокально-хореографічного ансамблю «Зернятко», художній керівник Раїса Заклецька.

Фрагмент відео музичної вистави «Бджілка-трудівниця»

Ведучий I: Для дітей Едуард Борисович створив іще одну дуже цікаву музичну казку на вірші Богдана Чалого. Вже сотні років в українських народних піснях оспівується дивовижна синя квіточка на ніжно-зелених листочках – барвінок. Стелячись по землі, зберігаючи прохолоду літньої днини, вона є живим свідком минулого, повної боротьби, складних людських переживань, шанована нашими предками чудо-квітка зі співучою назвою.

Ведучий II: Недаремно наш композитор Едуард Брилін зацікавився історією казкового чоловічка – Барвінка – в сорочці небесного кольору. Скільки гідності, скільки славних пустощів! Так на світ з'явилася музична

казка «Пригоди Барвінка та Ромашки», ставши популярною не лише в Україні, але й за кордоном.

Ведучий І: До вашої уваги фрагменти музичної казки Едуарда Бриліна «Пригоди Барвінка та Ромашки» на вірші Богдана Чалого у виконанні студентів музично-педагогічного відділення. Режисер-постановник Оксана Гаврилюк та студенти III-IV курсів музично-педагогічного відділення, концертмейстер Світлана Гаврюшенко.

Інсценізація фрагментів музичної казки «Пригоди Барвінка та Ромашки»

Фрагмент №1 «Знайомство Барвінка з городніми родичами»

Читець: І помандрував рішучий Барвінок за скарбом аж у саме царство Осота. Але непростим був його шлях. Встиг Барвінок і поборотися із ворогами, і знайти собі друзів, та невдовзі і його вдалося обхитрити. В той час, коли Барвінок врятував Ромашку з неволі, вірнопіддана царю Осоту Блекота дарує їм цікавий листочок, який щохвилини народжує солодкі медові краплини.

Фрагмент №2 «Дует Барвінка та Ромашки»

Читець: Розлігся Барвінок на лаві й заснув. Крадучись із-за тину, Блекота зі своєю прислугою його викрадають. Засумувала Ромашка, але згодом побігла за славним городнім братством на порятунок Барвінка.

Читець: Намагався Барвінок звільнитися з полону царя Осота, і все даремно, не погодившись служити ворогові, його кидають у в'язницю і готують до страти. Хизується цар Осот скарбом перед Барвінком, тішиться. Аж вгледів – надходить могутнє городнє військо, винищуючи весь бур'ян. Зчинилась паніка, і цар Осот відпускає Барвінка, тікаючи від опору і забуваючи про скарб.

Фрагмент №3 «Визволення Барвінка»

(всі виконавці виходять на сцену)

Ведучий ІІ: Дякуємо виконавцям! Музика Едуарда Борисовича закарбовується у свідомості, змушує замислитися над сенсом життя, яке неможливо без мистецтва, культури. Слухаючи цю музику, можна відчутти «дихання твору». Гармонія ж відкриває новий потік енергії.

Ведучий І: Твори композитора зачаровують і проходять крізь свідомість, торкаючись струн душі. Дякуємо Вам, Едуарде Борисовичу за Ваш талант, за Вашу музику!

Додаток Н.1

Рефлексивний аналіз майбутнього вчителя музики

Завдання: завершіть подані речення:

1. Успішність здійснення художньо-творчої діяльності майбутнього вчителя музики залежить насамперед від...(комунікабельності, компетентності, активності...).
2. Професійно-творчому самовдосконаленню сприятиме.... (музика, методика, мова, мислення).
3. Провідним напрямком художньо-творчої діяльності вчителя музики є ... (виховання засобами мистецтва, виконавство, застосування творчих вправ, створення творчих проєктів).
4. Результат художньо-творчої діяльності зі школярами залежить від ... (творчості, якості підібраних художніх зразків, проведених репетицій).
5. Якими професійно-творчими якостями і компетенціями володієте ви та на якому рівні вони у вас розвинені? *(заповніть таблицю)*

	Якості майбутнього вчителя музики	Наявність і ступінь вираження їх у вас

Дякуємо за співпрацю!

Додаток Н.2**Тест на самодослідження за М. Куном — Т. Мак-Партландом
(M. Kuhn, T. Mc. Partland, модифіковано автором)**

Завдання: дайте 20 відповідей на запитання «Який я майбутній учитель музики?»

Оцінюються відповіді зі вказівкою на професійно-творчі якості майбутнього вчителя музики (компетентний, творчий, винахідливий, ініціативний...)

Кожна відповідь — 1 бал

Час виконання: 12 хвилин

Результат:

- до 8 балів — низький рівень;
- 8-13 балів — середній рівень;
- понад 13 балів — високий рівень.

Дякуємо за співпрацю!

**Сценарій інтегрованого театралізованого
художньо-творчого заходу:
«Композитори – майстри романсу –
О. Аляб'єв, О. Гурільов, О. Варламов»**

Ролі:

Ведучі;

О. Аляб'єв;

О. Гурільов;

О. Варламов.

(У ролях композиторів – студенти музично-педагогічного відділення ВГПК)

Виконавці романсів:

1. «Вам не понять моей печали». Муз. О. Гурільова,
сл. О. Бешенцова;

2. «На заре ты ее не буди». Муз. О. Варламова, сл. А. Фета;

3. «Соловей». Муз. О. Аляб'єва, сл. А. Делвіга.

Рубрики:

1. Газета «Світське життя»;

2. Журнал «Сімейні історії»;

3. Газета «Кримінальна хроніка»;

4. «Військові факти»;

5. Канал «Мистецтво»;

6. «Таємне життя зірок»;

7. «Скандали, інтриги,

розслідування».

Ведучий 1 : Доброго дня, шановні присутні!

Ведучий 2 : Сьогодні у нас нетрадиційне заняття.

Ведучий 1 : А присвячене воно трьом видатним композиторам середини ХІХ століття – прекрасним мелодистам, музика яких наповнена народними гармонічними зворотами та охоплює широкий емоційний діапазон яскравих образів.

Ведучий 2 : Напевно, ви вже здогадалися, про яких саме композиторів йде мова?

Ведучий 1 : Оскільки у нас сьогодні незвичайне заняття, на певний час перенесімося в епоху життя цих композиторів.

Ведучий 2 : І сьогодні ми запросили цих видатних композиторів на зустріч та влаштували їм мистецьку прес-конференцію.

Ведучий 1 : Але перед тим, як вони до нас приєднаються, ми перевіримо ваші знання про їхнє життя та творчість.

Ведучий 2 : Отже, почнемо із досьє на кожного, не називаючи імені. А ви скажете, про кого йдеться, домовилися?

Ведучий 1 : Цей композитор отримав вільну з кріпацтва, вчився грі на фортепіано у засновника ноктюрну Джона Фільда та став одним із перших інтерпретаторів поезії Лермонтова.

Ведучий 2 : Мелодика його творів частіше вкладається у ритм повільного вальсу, де простий акомпанемент гітарного типу підкреслює тридольний рух. Про якого композитора йдеться, хто здогадався?

Глядачі : Про Гурільова.

Ведучий 1 : Так! Запрошуємо на нашу прес-конференцію шановного Олександра Львовича Гурільова. Зустрічаймо бурхливими оплесками!

(О. Гурільов заходить, вітається і займає місце за столом).

Ведучий 2 : А ми продовжуємо. Наступний композитор відзначився прекрасним умінням підбирати музику на слух та ще й на будь-якому інструменті! Образи його романсів, а також набір музичних прийомів пов'язані, насамперед, з мелодією, що житиме в майбутньому.

Ведучий 1 : Був знайомий з М. Глінкою, викладав спів у Російському посольстві м. Гаага (Нідерланди). Його велика праця «Школа співу» і дотепер не втратила свого значення. Впевнена, що вам знайомий цей композитор?

Глядачі : О. Варламов!

Ведучий 2 : З великим задоволенням запрошуємо до нас Олександра Єгоровича Варламова.

Ведучий 1 : Наступний композитор також мав величезний успіх. Його твори виконують в усьому світі.

Ведучий 2 : Будучи несправедливо звинуваченим, він переживав нелегкі часи: доля посилає йому важке випробування, а саме – перебування у в'язниці. Саме в цей період важких душевних страждань народжується його всесвітньо відомий романс «Соловей».

Ведучий 1 : Також він займався гармонізацією кавказьких народних пісень, робив обробки українських народних пісень, які увійшли до збірки «Голоси українських пісень». Цікавим є те, що більшість романсів цього композитора написані в мінорному ладі.

Ведучий 2 : Ви вже здогадалися, про кого саме йде мова?

Глядачі : Олександр Олександрович Аляб'єв.

Ведучий 1 : Запрошуємо Вас приєднатися до наших гостей.

Ведучий 2 : Сьогодні ми запросили композиторів неспроста. У них є багато спільного, а також те, що їх відрізняє. Але все це ми визначимо наприкінці нашої прес-конференції.

Ведучий 1 : Ну що ж, розпочнемо! У нас присутні представники преси різних видань. Відрекомендуйтеся, будь ласка...

Ведучий 2 : Просимо Вас ставити запитання нашим композиторам, і чекаємо правдивих відповідей.

Мистецька прес-конференція (орієнтовні запитання з відповідями)

Запитання до О. Аляб'єва:

1. Хто або що надихнуло Вас на створення шедевр «Соловей»?

«Чарівну юну Катю я зустрів, будучи 22-річним юнаком, на новорічному балу, закохався з першого погляду і відчув, що серце дівчини відповідає мені взаємністю. Перебуваючи у тюрмі, сумуючи за коханою, згадуючи її милий тендітний голос, я і написав пісню-романс «Соловей».

2. Який найболючіший момент Вашого життя?

«Ні тюрма, ні заслання, ні навіть насмішки недругів так боляче мене не вразили, як те, що через необґрунтовані звинувачення, і небажання розібратися в ситуації з мене привселюдно зняли чин дворянина, над моєю головою була зламана шабля. Я був позбавлений всіх орденів, якими мене нагородили. Це була найбільша трагедія мого життя».

3. В якому званні ви закінчили Вітчизняну війну?

«Пройшовши важкий військовий шлях від Москви до Парижа, я отримав звання підполковника присвоєне царем Миколою I, чим я дуже пишаюся».

Виконання романсу «Соловей» Муз. О. Аляб'єва, сл. А. Делвіга.

Запитання до О. Гурільова:

1. Що пов'язує Вас з Миколою Івановичем Глінкою?

«Коли ми були зовсім юні, разом з Мишком Глінкою ми відвідували заняття чудового ірландського композитора, піаніста Джона Філда. Памятаю, він був засновником ноктюрну! І я сам згодом почав викладати гру на фортепіано».

2. Як Вам, простому кріпакові, вдалося вдосконалити виконавську майстерність гри на скрипці?

«Завдяки участі у графському оркестрі і безпосередньо самому графу Орлову, який високо цінував талановитих, музично обдарованих кріпаків, я набув високої виконавської майстерності і пізніше мав змогу стати учасником квартету відомого любителя музики – князя Голіцина».

3. Надайте методичні рекомендації для молодих композиторів, як написати справжній гарний романс?

«Одного разу, пам'ятаю, композитор-початківець запитав мене про подібне, тоді я йому відповів: «Напиши перший романс і викинь його до каміна, напиши другий – і зроби те ж саме... десятий романс буде вже майже шедевром...».

Виконання романсу «Вам не понять моей печали»

Муз. О. Гурільова, сл. О. Бешенцова

Запитання до О. Варламова :

1. Як саме Ви позбулися власної опери «Аскольдова могила?»

«Зізнаюся, що полюблю азартні ігри, хоча розумію шкоду від такого заняття. Одного разу, ми з О. Берестовським грали в карти, програли все, та задля того, щоб відігратися, я застав свою оперу «Аскольдова могила» і програв її. Але хто міг подумати, що вона стане відомою на весь світ!»

2. Кожен поет мріяв, щоб Ви написали романс на їхні вірші. Скажіть, кому із видатних митців Ви віддавали перевагу?

«І справді, охочих замовити у мене романс було дуже багато, але у мене ніколи не вистачало на них часу. Але пам'ятаю один випадок, коли пообіцяв молодому поету написати романс на його вірші і забув про це. Тоді він кожного ранку оббивав мої пороги задля того, щоб дізнатися, чи я виконав свою обіцянку. Він так рано приходив і стояв біля мого ліжка, очікуючи, поки я прокинусь, що мені це набридло і я дуже швидко написав для нього романс «На заре ты ее не буди».

3. Чи займалися Ви педагогічною діяльністю?

«Так, звісно, мене на викладацьку роботу надихав сам Д. Бортнянський. Я працював вокальним педагогом, був учителем у співацькій капелі. Написав наукову роботу «Школа співу».

Виконання романсу «На заре ты ее не буди»

Муз. О. Варламова, сл. А. Фета

Ведучий 1 : Підсумуймо проведену прес-конференцію. Що ж поєднує композиторів-пісенників?

Глядачі (студенти) : Найголовніше те, що композитори – митці однієї епохи, були знайомі із М. Глінкою, були друзями, які прославилися написанням романсів, в основі яких – народні пісні, оповиті любов'ю до Батьківщини.

Ведучий 2. Дякуємо всім за творчу співпрацю!

Додаток Р.

**Сценарій конкурсу аматорської композиторської творчості
студентів музично-педагогічного відділення ВГПК
та презентація збірки «Музичні кольори дитинства»**

*Звучить пісня «Барви України», муз. О. Гаврилюк, сл. Н. Соколовської
у виконанні Вікторії Мельник*

Ведуча : Доброго дня, шановна адміністраціє, доброго дня, студенти, доброго дня, шановні глядачі! Ми раді бачити вас сьогодні у цій залі! За вікном уже нарешті весна, а це чудовий час для натхнення і творчості...

Конкурс, який ми сьогодні проводимо, новачок у Вінницькому гуманітарно-педагогічному коледжі, але ми впевнені, що він стане традиційним і буде проводитися кожного року, відкриваючи нові таланти наших студентів.

Хочемо наголосити, що метою конкурсу «Золота нота» є виявити майстерність до композиторської творчості.

Тому сьогодні ви почуєте ще зовсім молоді твори ще зовсім молодих учасників..., які у майбутньому, можливо, стануть... **ВЕЛИКИМИ КОМПОЗИТОРАМИ!**

Організатор конкурсу – активна та творча, старанна та успішна, прекрасна піаністка, викладач та куратор з великої літери. Завжди втілює в життя свої творчі ідеї та задуми. Знає, щоб чогось досягти потрібна наполеглива праця. Конкурс «Золота нота» – один із її цікавих задумів – Оксана Анатоліївна Гаврилюк.

Справедливо оцінювати студентські виступи будуть справжні професіонали своєї справи.

«Як я люблю тебе...», «Я до тебе прийду», «Липневий вечір» - його пісні не залишають байдужими жодного, хто їх хоч раз чув. І це лише декілька прекрасних творів з творчої майстерні.

Професійний композитор, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри художніх дисциплін дошкільної та початкової освіти Вінницького державно-педагогічного університету. Автор творів, які виконуються не лише для українського слухача, а і за кордоном, голова нашого журі – Едуард Борисович Брилін. Привітаймо його щирими оплесками!

Член спілки композиторів України, автор більше ніж 14 авторських музичних збірок для дітей та юнацтва, викладач нашого коледжу – В'ячеслав Павлович Колотій!

Наступний член журі ламає усі стереотипи про тендітні жіночі руки, адже ці руки підкорили не лише клавіші фортепіано, а і масивний міх акордеону. Викладач ВГПК, різностороння та творча, яка віддано вкладає душу у виховання своїх студентів, піаністка, акордеоністка... Валентина Казимирівна Димінська!

Конкурс аматорської
композиторської
майстерності та
презентація збірки
«Музичні кольори дитинства»

23 квітня

13:30

**ЗОЛОТА
НОТА**

Гаврилюк О.А.
Організатор

41-М

Його ансамбль своїми піснями робить погоду у найбільш хмарний день і змушує танцювати навіть найбільш втомлені ніжки. Викладач ВГПК, голова циклової комісії, баяніст і найенергійніший чоловік Віктор Андрійович Черевко!

Чарівна блондинка, тендітна жінка та автор багатьох пісень для дітей – Ірина Олександрівна Островська-Зіненко!

На музично-педагогічному відділенні дуже багато колективів, хорів, у складі яких найвродливіші дівчата. Один із таких колективів налічує близько 50 чарівних красунь, це – хор «Соломія». Керівник народної жіночої капели, викладач, диригент, скрипаль, священнослужитель, який, до того ж, ще й пише пісні – Назарій Давидовський!

А разом із відкриттям нашої конкурсної програми ми презентуємо наші творчі здобутки у збірці «Музичні кольори дитинства», в якій зібрані авторські твори студентів і викладачів музично-педагогічного відділення, що сьогодні прозвучать на цій сцені.

А нашому журі ставимо нелегке завдання – оцінити творчу майстерність студентів *за такими критеріями:*

1. Оригінальність.
2. Самобутність.
3. Творча індивідуальність.
4. Авторський стиль.
5. Музична інтонаційність.
6. Манера виконання.
7. Художній образ.
8. Сценічна інтерпретація.
9. Творча активність.

Отож, побажаємо успіхів виконавцям!

А я нагадаю, що сьогодні у них дебют! Тому підтримуйте їх!

Перша наша учасниця – скромна та старанна білявка, яка спростує усі вже давно застарілі стереотипи про власниць кольору блонд. Її родина має одну особливість, якій позаздрять усі жінки, адже її бабуся виглядала, як мама, а мама – як сестричка. Навіть Раїса Анатоліївна на вступних іспитах запитала: «А хто з вас студентка?». Олександро, якщо це якийсь еліксир молодості, то поділися рецептом, а поки Олександра Мельник ділиться з нами лише піснею «Рідна Батьківщина».

Виступ.

Наша наступна конкурсантка – ну дууууже ніжна дівчина. У неї такий спокійний голос, такі добрі очі і тендітні руки, але коли ці руки беруть до рук баян, то грають так, ніби це руки Василя Вірастюка, а не Марії Андросович, яку ледь видно за своїм інструментом!

Виступ. Пісня «Над містом».

Скажіть, а ви любите сюрпризи? Бо наша наступна учасниця – ще той сюрприз..., вона любить дивувати людей своєю неординарністю та індивідуальністю. Напевно, в цьому родзинка... Творча та різнобічна Ірина Лиса з піснею «*Фея Мілена*».

Виступ.

Той випадок, коли людина – сонце всередині і зовні. Руденька красуня, яка підкорила серця кожного не лише своєю вродою, а й класним голосом і гострим слівцем. Вечорами, коли Аліна Григорян працює на роботі ведучою караоке, між виступами 3.2.1 встигає записувати рядки своєї пісні «*А ми шпаківні будували*».

Виступ.

Завжди усміхнена та бадьора, навіть незважаючи на те, що вона молода матуся. Хоча материнська любов додає стільки сил, що вистачить навіть для того, щоб у вільний час писати пісні. Її син – її натхнення – Марина Олійник. Пісня «*8 Березня*».

Виступ.

А поки інша частина учасників готується до виступів, ми запрошуємо на сцену із музичним привітанням нашого викладача Валентину Казимирівну Димінську!

Продовжуємо конкурсну програму.

Її зросту заздять модельні агентства, а довгій косі – усі однокласниці, і не лише...Хоч неодноразово здобувала перші місця для музично-педагогічного відділення на спортивних змаганнях, та все ж свій рідний баян вона не проміняє ні на що! *Мельник Анастасія «Батьківська пісня».*

Виступ.

Поки ми всі спимо і бачимо солодкі сни, вона ще вдосвіта прокидається, метушиться вдома, щоб приготувати най-най-найсмачніший сніданок, найсмачніший обід і найсмачнішу вечерю для коханого чоловіка, а ще й в коледж встигнути, а ще й заняття відпрацювати і на інструменті позайматися, а тут ще й пісню треба написати. І як вона все встигає? Вероніко Скоцеляс, поділись секретом!

«*Говорить Україна*»...і це не телешоу на каналі «Україна», хоча, можливо, майбутній її саундтрек...

Виступ.

Наступна учасниця, напевно, має сильні руки, знає, як це налаштувати 40 струн. Творча людина – творча в усьому, тому вона не лише грає на бандурі, пише вірші, а і прекрасно малює. Неодноразово викладачі бачили, що вона на занятті малювала їхні портрети. Талановита та ерудована – Марія Затковська! *Пісня «Місток».*

Виступ.

Ми бачили її зовсім різною. Прийшла до нас на перший курс така маленька і тендітна дівчинка в окулярах, яка старанно грала на акордеоні, вона пройшла шлях від маленької русавої дівчинки до яскравої блондинки. Вона завжди викладається на всі 100% і, незважаючи ні на що, йде до своєї цілі. Коберська Ярослава. *Пісня «Пробач, мамо».*

Виступ.

Ще недавно сиділа з нами за партою на заняттях. А вже сьогодні за партою перед нею – школярі. Діти завжди люблять новеньких та молодих учителів, адже вони напевно знають, що їх можна знайти в Інстаграмі. Сучасна та модна, завжди в стилі, завжди в роботі – Вікторія Калько. *«Родинна пісня».*

Отож, усі учасники виступили, а тому я попрошу журі обговорити результати студентських виступів. А поки журі радиться, я запрошую всіх учасників на сцену!

Дякуємо учасникам. А зараз ми хочемо подякувати членам оргкомітету конкурсу, а саме Світлані Володимирівні Гаврюшенко за набір нотного матеріалу та Володимирі Володимировичу Ковальчуку за чудове оформлення наших Золотих статуеток! Прийміть від нас на пам'ять збірку пісень «Музичні кольори дитинства»!

Для нагородження учасників запрошуємо на сцену директора коледжу Костянтина Францовича Войцехівського.

А зараз ми хочемо подарувати збірку творів нашому шановному директору, завідувачу музично-педагогічного відділення, рецензентам збірки – Бриліну Едуарду Борисовичу, Іскрі С. І., організатору нашого свята – Гаврилук О. А. хочемо подарувати наші твори та «Золоту Ноту» на довгу пам'ять про це свято та про нашу талановиту групу!

Дякуємо всім за підтримку і бажаємо Вам майбутніх творчих звершень!

Додаток С.

Авторські пісні студентів експериментальної групи музично-педагогічного відділення Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу

Барвам України

Сл. Н. Соколовська

Муз. О. Гаврилук

Велично

5

Ми жи-ве - мо вчу - до - во - му міс - ті, тут зо рі яс - ні, сні -

8

жиц-ки іс-крис - ті. Ми мрі - є - мо, ві - ри - мо ми вчу - де - са, нав -

11

 ко-лю нас-ся - є - ча - рів - на-кра - са. Ши - ро-кий Дніпро і вс-

15

 лич-ні Карпа - ти, сте - пи і ла-ни ми бу - дем ма-люва - ти. Ми лю-бим, ці-ну - є - мо

19

 рід - ну кра-ї-ну кві - ту - чу, барвист-гу мо - ю Укра - ї - ну 2. Фан-

23

 ї - ну.

Ми живемо в чудовому місті,
 Тут зорі ясні, сніжинки іскристі,
 Ми мріємо, віримо ми в чудеса,
 Навколо нас сяє чарівна краса.

Приспів: Широкий Дніпро і Величні Карпати,
 Степи і лани ми будем малювати.
 Ми любим, цінуємо рідну країну,
 Квітучу, барвисту мою Україну.

Фантазії нас закружляють казкові,
 І наші малюнки такі кольорові.
 Навчаємось ми малювати,
 Та нашу країну кохати.

Батьківська пісня

Сл. В.Геращенко

Муз. А. Мельник

До рідно-ї ха-ти до-ро-га да-
та-та і ма-ми ле-чумов ле-

10

ле-ка та час-то так сні-ться зна йомий по-
ле-ка. До зустрі-чі мит-тю - впа-ду їм до-

18

ріг-ніг. до Спа-си-бі Вам ми-лі, що честьне згу-би-

ли і нас зас-тав - ли - ли і - і бе-рег - ти. Щоб

36

завжди і всюди сердечно любимо і знаємо і

This musical score is for the song 'Завжди і всюди сердечно любимо і знаємо і'. It features a vocal line in treble clef and a piano accompaniment in grand staff (treble and bass clefs). The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 4/4. The lyrics are written below the vocal line. The piano accompaniment consists of chords and single notes in both hands.

45

рід - ні жи - ли мов бра - ти.

2. Спасибі хороші, що віру й духовність
Крізь роки жорстокі в собі пронесли.
Що щира повага, людяність і совість
Завжди невід’ємно із вами жили.

Приснів.

3. Спасибі Вам, любі, що ви нас навчили
Повік пам'ятати подвір'я своє,
Щоб землю, де виріс любити уміти,
То ж дякуєм Богу, що ви є у нас

Восьме березня

Сл. Л.Творун

Муз. М.Олійник

Вось-ме бе-рез - ня нас - та - ло зтат-ком внас тур -
У кот - ле - ти я "від сер - ця" вси - пав аж пів

6

бот чи ма - ло: при - би - ра - ти, пра - ти, ми - ти, пей смач - нень - кий
бан - ки пер - шю, ой, смач - ний бу - де о - бід, цук - ру вси - пав

10

борщ зва - ри - ти. Я у до - ма по-міч-ник, до ро - бо - ти, знай-те, звик.
вборщ як слід.

15 coda

і на кух-ні не сид-жу, та-ту-сю до - по-мо-жу. Бу-дуть гос - ті їс - ти, пи - ти,

21

і по - міч - пи - ка хва - ли - ти.

1. Восьме березня настало
З татком в нас турбот чимало:
Прибирати, прати, мити,
Ще й смачненький борщ зварити.

Приспів:

Я у дома – Помічник,
До роботи, знайте, звик,
І на кухні не сиджу,
Татусю допоможу.

2. У котлети я «від серця»
Всипав аж пів банки перцю,
Ой смачний буде обід,
Цукру всипав в борщ як слід

Приспів.

3. Будуть гості їсти й пити
І помічника хвалити...

Говорить Україна

Сл. П. Осадчук

Муз. В. Скопеляс

1. По - слу - хай як стру - мок дзвс-пить, як го - мо-пить
2. По - слу - хай, як во - да шу-мить, Дніл - ро до мо -

5

лі-ши - на Это - бо - ю всю-ди кож - ну мить го - во - рить
ря ли - не. Это - бо - ю всю-ди, кож - ну мить го - во - рить

11

Приспів.

Ук - ра - ї - на Пос - лу - хай як тра - ва рос-те на -
ук - ра - ї - на.

17

по - є - на до - ща - ми і як ве - де роз - мо - ву

23

Закінчення.

степ зто - бо - ю ко - лос - ка - ми.

1. Послухай, як струмок дзвенить,
Як гомонить ліщина,
З тобою всюди, кожну мить
Говорить Україна.
Приспів:
Послухай, як трава росте,
Напоєна дощами,
І як веде розмову степ
З тобою колосками
2. Послухай, як вода шумить,
Дніпро до моря лине –
З тобою всюди, кожну мить,
Говорить Україна.
Приспів.

**Фотогалерея творчого залікового проекту студентів-випускників
«Концерт-подяка викладачам»**

Види діяльності студентів:

1. **Робота ведучих:**
в традиційній формі: та в нетрадиційній формі з використанням елементів театральної імпровізації:

2. **Сюжетна пантоміма на тему**
«Чи важко навчатися на музично-педагогічному відділенні?»

3. **Сучасний ляльковий театр**
номер *«У світі музичного мистецтва»*

**4. Малі сценічні
імпровізовані форми**
*«Одного разу
на занятті хорового
класу»*

**5. Пародія на улюблену
телепередачу**

**6. Читання створених
студентами віршів**
«Така, як ви» у виконанні Зенона Ч.

**Виконання авторських
пісень**
*«Пісня випускників»
на музику та слова
О. Гаврилюк*

**7. Виконання
переспівів:
«Наш коледж»**

**8. Проведення
конкурсу для глядачів
«Чарівна ліра»:**

**9. Танцювально-
вокальні композиції:**

**10. Інтерв'ю з
керівником жіночої капели
Н. Давидовським
на тему «Які Ваші
творчі плани?»**